

TALOUS ON POLIITTISTA
Velkakriisin kiistat suomalaisissa valtajulkisuuksissa

Sosiologia
Turun yliopisto
Pro gradu -tutkielma
Aino Anttila
Maaliskuu 2013
Turku

TURUN YLIOPISTO

Sosiaalitieteiden laitos/ Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

ANTTILA, AINO: Talous on poliittista. Velkakriisin kiistat suomalaisissa valtajulkisuuksissa.

Pro gradu -tutkielma, 133 s., 4 liites.

Sosiologia

Maaliskuu 2013

Tutkimukseni käsittelee vuosina 2010 ja 2011 suomalaisessa julkisuudessa käytyjä Euroopan velkakriisiin liittyviä poliittisia kiistoja. Tutkimusaineistoina ovat Helsingin Sanomien uutisartikkelit ja Suomen eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat, jotka edustavat kahta valtajulkisuutta. Selvitän, mihin kiistat liittyivät, mitkä toimijat julkisuuksissa pääsivät ääneen ja ketkä eivät. Tarkastelen, miten toimijat argumentoivat julkisuuksissa ja miten he oikeuttavat argumenttejaan.

Tutkimus liittyy talouden ilmiöiden politisoitumiseen ja valtajulkisuuksiin pääsyn problematiikkaan. Tutkin Nancy Fraserin julkisuusteorian käsitteistöä hyödyntäen, miten valtajulkisuuksien toiminta suhteutuu Pierre Rosanvallonin ajatuksiin demokratian kriisistä, vastademokratiasta ja voimattomasta kansasta. Kun kyse on yhteisten asioiden ja yhteisen hyvän ajamisesta, julkisuuksien ulossulkevat mekanismit vahvistavat eliittitoimijoiden sananvaltaa. Uusliberalismi on vaikuttanut etenkin taloutta koskevan politiikan ja julkisen keskustelun käytäntöihin: asiantuntijuus ja epäpoliittisuus nähdään pätevyyttenä.

Analyysi on kaksivaiheinen. Sisällönanalyysin myötä hahmotin kolme kiistaa, joiden ydinkysymykset liittyvät Suomen etuun EU-politiikassa, markkinoiden ja demokratian vastakkainasetteluun ja asiantuntijuuden merkitykseen talouspolitiikassa. Syvennän sisällönanalyysia julkisen oikeuttamisen analyysillä tarkastellakseni argumentteja ja niiden oikeuttamisen tapoja. Oikeuttamisanalyysi pohjautuu Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamisteorialle, jossa he tarkastelevat rauhanomaisen yhteiselämän koossapitäviä voimia. Julkisen oikeuttamisen analyysin avulla tutkitaan, mihin käsityksiin yhteisestä hyvästä toimijoiden argumentaatio perustuu. Näitä jaettuja käsityksiä kutsutaan oikeuttamisen maailmoiksi, ja hyödynnän niitä käsitteellisenä työkaluna argumenttien analyysissa.

Oikeuttamisanalyysi osoittaa, että poliitikot etsivät ratkaisua velkakriisiin vahvaa johtajuutta ja talouden pelisääntöjen tärkeyttä painottamalla. Myös yhteiskunnan eliittien ongelmallinen suhde kansaan ja kansalaisuuteen korostuu. Lisäksi analyysistä ilmenee, miten markkinamyönteisyys ajautuu talouden rakenteiden horjuessa kriisiin. Velkakriisin kiistat kuumensivat politiikan kentän ja vaikuttivat keskusteluun populismin esiinmarssilla. Talouspuhetta sekä suomalaista poliittista keskustelukulttuuria on pidetty teknis-rationaalisen argumentoinnin ja arvomaailman värittämänä. Tutkimustulokset kuitenkin osoittavat, että talouteen liittyvät kysymykset ovat poliittisia ja velkakriisin kiistojen myötä talouspuheen konventiot ja niiden taustalla olevat käsitykset yhteisestä hyvästä ovat muutoksessa.

asiasanat: demokratia, EU, julkinen keskustelu, julkisuus, mediajulkisuus, oikeuttaminen, oikeuttamisanalyysi, parlamentarismi, poliittinen sosiologia, taluskriisi, velkakriisi

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1. Mistä Euroopan velkakriisissä on kyse?.....	4
1.2. Muutokset Suomen parlamentaarisessa politiikassa.....	7
2. TEORIA.....	9
2.1. Julkisuus, politiikka ja demokratia	9
2.1.1. Erilaiset julkisuudet	9
2.1.2. Mediajulkisuus	13
2.1.3. Politisaatio ja politikointi epäpoliittisuuden aikana.....	16
2.1.4. Poliittiset eliitit ja niiden suhde julkisuuteen	19
2.2. Velkakriisi taloudellisena, poliittisena ja moraalisenä kysymyksenä.....	23
2.2.1. Uusliberaali talousajattelu ja sen ongelmat.....	24
2.2.2. Velkakriisin syyt ja uusliberaali talouspolitiikka	29
2.2.3. Talous, puhe ja moraalit.....	31
2.3. Oikeuttamisteoria	33
2.3.1. Yhteisyyden kieliopit ja sitoutumisen regiimit	35
2.3.2. Julkisuudessa argumentoinnin taito	37
3. KAHDEN VALTAJULKISUUDEN TUTKIMINEN: AINEISTO JA MENETELMÄT ..	38
3.1. Tutkimusasetelma ja analyysin vaiheet.....	38
3.2. Sanomalehtiartikkelit	41
3.3. Poliittisten kiistojen löytämisestä.....	44
3.4. Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat	48
3.5. Analyysimenetelmät	51
4. VELKAKRIISIN POLIITTISET KIISTAT	57
4.1. Kiistojen representaatiot mediajulkisuudessa	57
4.1.1. Kreikan tukipaketti kiistan keskustelun käynnistäjänä.....	57
4.1.2. Irlannin erilaisen pankkikriisin kiista	61
4.1.3. Vakuuskiista ja Suomen maine	64
4.1.4. Yhteenveto Helsingin Sanomien uutisartikkeleista.....	65

4.2. Kiistat politiikan julkisuudessa	69
4.2.1. Kysymys Kreikasta: markkinat vastaan demokratia	70
4.2.2. Irlannin kriisi ja korostunut asiantuntijuus	73
4.2.3. Vakuudet kansallisen edun symbolina	77
4.3. Yhteenveto eduskunnan täysistunnoista	81
5. OIKEUTTAMINEN VELKAKRIISIN KIISTOISSA.....	84
5.1. Poliitikot kriisin ratkaisuja etsimässä	85
5.1.1. Vahvan johtajuuden kaipuu.....	88
5.1.2. Pelisääntöjä on noudatettava: hallitseva teollisuuden maailma	92
5.2. Markkinaoikeutusten ongelma	101
5.2.1. Veronmaksaja-kansalaista puolustamassa	103
5.2.2. Asiantuntijat markkinoiden äänitorvena	107
5.3. Kansallinen etu kiistojen kiihdyttäjänä.....	111
5.3.1. ”Kansan” edustajat.....	111
5.3.2. Eurokatkeruus ja populismin oikeutukset.....	114
5.3.3. Markkinoiden eurooppalaisuus	117
5.4. Yhteenveto	120
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	122
6.1. Valtajulkisuuksien etäiset kansalaiset ja hankala kansa	122
6.2. Politisoitu talous ja uusliberalismin kriisi.....	127
6.3. Poliittisen sosiologisesta tutkimisesta	130

LÄHTEET

LIITTEET

1. JOHDANTO

Talouden ja politiikan suhdetta neuvotellaan jatkuvasti. Myös politiikan rajojen määrittely on julkisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa, toiminnassa ja käytännöissä alati käynnissä oleva prosessi. Tämän tutkimuksen pääotsikko kuvastaa velkakriisin kiistoja yhtenä tällaisen rajankäynnin ja neuvottelun kohteena. Koska talouden ja talouspuheen esitetään olevan epäpoliittisia, taloutta koskeva päätöksenteko mielletään helposti irralliseksi avoimen poliittisesta toiminnasta. Tässä tutkimuksessa tarkastelen, miten talouden kriisi politisoitui. Keskeiset tutkimuskysymykset pureutuvat poliittisen merkityksiin. Samalla tapaa kuin feministit ovat osoittaneet, että henkilökohtainen on poliittista, on voitava nähdä kytkennät talouden ja politiikan toimijoiden välillä ja tunnistettava talouden ilmiöiden poliittisuus.

Euroopan velkakriisi on riepotellut euromaita vuodesta 2010 lähtien. Kun globaalien finanssikriisin jälkimainingit alkoivat laantua, Euroopassa muhinut kriisi paljastui velkaantuneiden Kreikan, Portugalin ja Irlannin taloudellisen ahdingon myötä. Myöhemmin kriisi on levinnyt Espanjaan ja Italiaankin. Velkakriisin vuoksi EU-maat joutuivat kehittämään kansallisia ja kansainvälisiä strategioita kriisin pysäyttämiseksi, sillä se uhkasi koko EU:n taloudellista vakautta. Uudenlaisia poliittisia ratkaisuja tarvittiin nopeasti. Käytännössä nämä uudistukset tarkoittivat julkisten talouksien kiristämistä ”kriisimaissa” ja epäsuosittujen lainapakettien kokoamista ”auttajamaissa”. Eurooppa jakautui kahtia taloudellisesti vakaampiin Keski- ja Pohjois-Euroopan valtioihin ja kriisiytyneisiin Etelä-Euroopan maihin. Taloudesta keskusteltiin julkisuudessa yhä enemmän ja tyytymättömyys vanhoihin päättäjiin synnytti uusia tai vahvasti jo olemassa olleita protestiliikkeitä ja eurokriittisiä puolueita ympäri Eurooppaa. Suomessa velkakriisiin liittyvät kysymykset politisoituivat kiistoiksi, joissa yhteiskunnan eliitit ovat valokeilassa. Velkakriisi ei siis ole vain taloudellinen vaan myös poliittinen kriisi.

Tutkimukseni keskiössä ovat tämän kiristyneen ilmapiirin tuottamat poliittiset kiistat Suomessa. Selvitän, minkälaisia nämä velkakriisin kiistat olivat kahdessa valtajulkisuudessa vuosina 2010 ja 2011. Ketkä olivat kiistojen osapuolia, mihin kiistat tarkemmin liittyivät ja miten eri toimijat argumentoivat? Näiden kysymysten ohjaamana tutkin, miten kiistojen toimijat oikeuttavat argumenttejaan konflikteissa. Monipuolisen näkökulman

tutkimuskysymysten avaamiseen tuo kahden julkisuuden näkökulma; etsin vastauksia velkakriisin poliittisten kiistojen tutkimalla valtaviiran mediajulkisuuden ja politiikan julkisuuden tuottamaa kuvaa ilmiöstä. Kaksiosainen tutkimusaineisto koostuu Helsingin Sanomien uutisartikkeleista sekä eduskunnan täysistuntojen keskustelupöytäkirjoista. Tutkimuksen teoreettinen ydinajatus on tutkia velkakriisin julkisuuksissa esiintyvien toimijoiden käsityksiä yhteisestä hyvästä. Kyse on siis moraalin empiirisestä, sosiologisesta tutkimisesta, jota poliittisessa sosiologiassa on viime vuosina edistetty monipuolisesti (Thévenot 2011; Luhtakallio 2012; Ylä-Anttila 2010).

Tutkimuksen tavoite ei ole selvittää, mistä velkakriisi taloustieteellisesti johtuu tai mitä ekonomistisia seurauksia sillä on. Taustatiedon hankkiminen talouskriiseistä oli kuitenkin paikallaan, ja esimerkiksi taloustieteilijä Paul Krugmanin teos *Lama* (2009) oli siinä toimiva apu. Globaali finanssikriisi kiinnostaa Suomessakin, ja siihen liittyvät tutkimukset ovat olleet oiva vertailukohta tutkimusasetelmaani. Finanssikriisin uutisointia on tutkittu Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksella, ja tutkimusryhmä julkaisi Anna Simolan ja Esa Reunasen toimittaman teoksen *Kaikki toistaiseksi hyvin – kansainvälinen finanssikriisi talousjournalismissa* vuonna 2010. Myös 1990-luvun lamaa on tutkittu politiikan ja julkisuuden näkökulmasta (esim. Kivikuru 2002). Velkakriisi ei ole käsitteenä tai ilmiönä vielä saavuttanut hahmotettavaa muotoa, sillä ongelmat jatkuvat yhä useamman valtion ajautuessa talousvaikeuksiin. Artikkeleita ja tutkimuksia aiheeseen liittyen on kuitenkin tämän tutkimuksen edetessä (ks. esim. Patomäki 2012; Kallinen 2011).

Pro gradu -tutkielmissakin on tartuttu globaaliin finanssikriisiin ja sitä on tutkittu erityisesti sanomalehtiartikkeleiden avulla (esim. Roslund 2012; Lipponen 2011; Mantere 2011; Lemponen 2010). Mediatekstit ovatkin yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kelpo aineistotyyppi, ja useimmiten riittävä sellaisenaan. Tässä tutkimuksessa sanomalehtiaineisto on paitsi informaation lähde, myös osa poliittista järjestelmää. Perinteisesti uutisjournalismin nähdään olevan ”vallan vahtikoira” sekä kansalaisten ja poliittisen järjestelmän välillä toimiva informaatiokanava. Suhtaudun mediaan yhtenä poliittisen julkisuuden toimijana, joka vaikuttaa siihen, ketkä julkisuudessa pääsevät ääneen ja mitkä asiat nähdään tärkeinä. Medialla on siis representaatioita tuottava ja uusintava tehtävä, minkä vuoksi mediatekstejä on luettava kriittisesti. Näin tarpeellisenä laajentaa näkökulmaa mediajulkisuuden

ulkopuolelle, sillä tutkimuksen aineistona olevat artikkelit kuvastavat vain yhtä, hyvin rajattua osaa julkisesta keskustelusta. Lisäksi halusin päästä käsiksi mediarepresentaatioiden ohella poliittisiin kiistoihin sellaisenaan kuin ne on puhuttu. Julkisuusteoreettinen kehys osoittaa, että mediavälitteinen valtavirran julkisuus on vain osa laajempaa yhteiskunnallisen keskustelun ja toiminnan kokonaisuutta, minkä vuoksi pidin tärkeänä liittää tutkimukseeni myös institutionalisoituneen politiikan julkisuutta edustavan aineiston eduskunnan keskustelupöytäkirjojen muodossa.

Luvussa 2. esittelen tutkimuksen keskeisiä teoreettisia suuntaviivoja, joita on kolme: julkisuusteoria (luku 2.1.), talouspolitiikan ja moraalien suhde (2.2.) sekä oikeuttamisteoria (2.3.). Julkisuusteorialla tarkoitan julkista keskustelua ja demokratiaa kriittisesti käsitteellistäviä teorioita, joita ovat edistäneet esimerkiksi Pierre Rosanvallon (2008; 2013) ja Nancy Fraser (1992; 2007; 2011). Kun tutkimuksen keskeisenä teemana on talouspolitiikka ja -journalismi, näin tarpeelliseksi tutustua myös niitä koskeviin teorioihin ja tutkimuksiin. Talouden ilmiöt ovat jokapäiväisiä, niin sanottuja kovia uutisaiheita. Vakiintuneet käytännöt ja instituutiot on hyvä kyseenalaistaa ja suhtautua niihin kriittisesti: miksi talouden ilmiöistä uutisoidaan tietyllä tavalla, ketkä pääsevät ääneen talousuutisissa, miten poliittinen päätöksenteko ja journalismi liittyvät toisiinsa? Taloutta ja moraalista tarkastelen eritoten suhteessa uusliberalismiin. Avaan uusliberalismin käsitteen merkityksiä ja juuria ja pohdin, millä tavoin oletettu uusliberaali talouspolitiikan ja hallinnon paradigma vaikuttaa velkakriisin kiistoihin.

Ranskalaisten sosiologien Laurent Thévenot'n ja Luc Boltanskin kehittämällä oikeuttamisteorialla on tässä tutkimuksessa merkitystä sekä teoreettisen käsitteellistämisen että tutkimusmenetelmän kannalta. Poliittisen ja moraalisen sosiologian suuntaukseksikin nimitettyä ranskalaista pragmatismia edustavaa oikeuttamisteoriaa on hyödynnetty myös suomalaisen sosiologian kentällä (ks. Luhtakallio 2012; Lonkila 2011; Huikuri 2011; Ylä-Anttila 2010; myös Eranti 2011; Junnilainen 2011).

Luvussa 3. esittelen tutkimuksen aineiston, sen keräämiseen ja luokitteluun liittyvät vaiheet sekä tutkimusmenetelmät. Analyysi koostuu kahdesta osasta (luvut 4. ja 5.). Ensimmäinen vaihe on sisällönanalyysi, jonka avulla tutkin, mitä aineistoista löytyy. Toisessa vaiheessa

syvennän analyysia toimijoiden argumenttien ja niiden oikeutusten tutkimiseen julkisen oikeuttamisen analyysin avulla. Näin analyysi etenee deskriptiivisestä aineistolähtöiseltä tasolta teoriavetoiseen oikeutusten analyysiin. Tutkin velkakriisin kiistoja poliittisesta ja moraalista näkökulmasta, jolloin velkakriisin poliittiset kiistat nähdään kiinnittyvän yhteiskunnan vakiintuneisiin käytäntöihin, julkisen keskustelun konventioihin ja jaettuihin käsityksiin yhteisestä hyvästä.

1.1. Mistä Euroopan velkakriisissä on kyse?

Euroopan velkakriisillä eli eurokriisillä tarkoitetaan tiettyjen Euroopan talous- ja rahaliittoon kuuluvien valtioiden velkaantumista, jota edelsi vuodesta 2009 alkanut euroalueen taantuma eli bruttokansantuotteen pitkäaikainen supistuminen. Valtiot joutuivat turvautumaan lainarahaan velanmaksussa, mikä johti laajempiin taloudellisiin ongelmiin. Erityisesti Kreikan velka-ahdinko tuli julkisuuteen, kun maan hallituksen harjoittama taloustilastojen vääristely paljastui. (Patomäki 2012, 71–72.) Velkakriisi ulottui myös Irlantiin, Portugaliin ja Espanjaan ja vaikutti välillisesti koko EU:n talouteen ja politiikkaan.

Euroopan velkakriisin nähdään olevan jatkumoa Yhdysvaltain lainakuplasta käynnistyneelle globaalille finanssikriisille, joka ravisteli maailmantaloutta vuoden 2007 loppupuolelta lähtien (ks. esim. Calhoun 2011; Møller 2011; Kallinen ym. 2011; Candelon & Palm 2010; Wolf 2009). Velkakriisi on yhteiskunnallisesti kiinnostava aihe, sillä sen ympärille kehkeytyi monia kansallisia ja kansainvälisiä poliittisia kiistoja, joissa kyse oli Euroopan ja rahaliiton tulevaisuudesta sekä talouden ja politiikan suhteesta. Euromaat jakautuivat pian kriisin alkamisen jälkeen kahteen leiriin: velkaantuneisiin valtioihin ja niitä tukeviin lainanantajavaltioihin. Velkaantuneita maita on yritetty auttaa tukipaketeiksi kutsuttujen lainojen avulla, joiden ehdoiksi on asetettu menoleikkauksia. Käytännössä ne tarkoittavat julkisten menojen karsimista, joka tapahtuu valtion palkoista, eläkkeistä ja palveluista säästämällä. Julkisista palveluista nipistäminen nähdään ongelmallisena, sillä se taannuttaa kansalaisten ostovoimaa verotulojen pienenemisen takia, mikä voi lopulta suistaa valtiontalouden lamaan. (Patomäki 2012, 72–73.) Poliittiset kiistat liittyvätkin usein tämän palapelin osien sovitteluun: miten ratkaista kriisi siten, että tavalliset kansalaiset ympäri

Eurooppaa kärsisivät mahdollisimman vähän, ja euroalueen talous saataisiin mahdollisimman nopeasti kuntoon. Huoli kansalaisista ei kuitenkaan ole julkisuudessa välttämättä merkittävimmän esillä, sillä eniten pelätään kriisin vaikutuksia markkinoihin ja maailmantalouteen.

Velkakriisiin liittyvistä uhkakuvista merkittävimpanä on pidetty rahaliiton hajoamista. Osa talouden asiantuntijoista ja poliitikoista on huomauttanut – jokseenkin jälkiviisaasti – että eurojärjestelmää kehiteltäessä ei otettu tarpeeksi huomioon yhteisen talouspolitiikan puuttumista, mikä saattoi osaltaan edistää kriisin syntymistä. (Patomäki 2012, 73.). Suomessa lähinnä Euroopan unioniin alun perinkin kriittisesti suhtautuneet poliitikot ovat tuoneet esiin näkemyksiä siitä, ettei Suomen olisi kannattanut euroon koskaan liittyäkään. Kriittisimpien tutkijoiden mukaan koko Euroopan unionin talouspolitiikka on epäonnistunut uusliberaalin politiikan vuoksi, ja päätösten poliittisuus on haluttu kieltää (Wolf 2009, 161).

Yhteisvaluutan valuvikoja merkittävämpänä syynä velkakriisin syntyyn voidaan kuitenkin pitää globaalia finanssikriisiä ja sen lieveilmiöitä. Heikki Patomäen (2012) mukaan finanssikriisi ja globaalit rahoitusmarkkinat ovat osaltaan vaikuttaneet velkakriisin puhkeamiseen. (Mt., 77–78, 92.) Finanssikriisi yllätti tavallisten kansalaisten lisäksi asiantuntijat, sillä ennusteet olivat luvanneet nousukauden jatkumista. Kuitenkin taustalla oli ennen kaikkea maailmantalouden epätasapaino, kuten Yhdysvaltojen valtiontalouden suuri alijäämä ja Kiinan talouden ylijäämä. Talouspoliittisen liberalismiin vahvistuminen, globaalia pääomaa tukevat valtasuhteet ja vapaiden markkinoiden rakenteet ovat edistäneet finanssikriisien syntymistä. Finanssikriisi globalisoitui ja vaikutti valtioihin ympäri maailmaa: työttömyys ja suoranainen köyhyys lisääntyivät ja maailmankauppa pieneni merkittävästi. (Mt., 39–40, 47.) Paul Krugmanin¹ (2009, 190) mukaan talouspoliittisten keinojen tehottomuus oli finanssikriisin hoidossa huomiota herättävää. Kun sen vaikutukset alkoivat levitä maailmalle, länsimaista talouspolitiikkaa ei muutettu, vaan ratkaisuja etsittiin samanlaisesta keinovalikoimasta kuin ennen kriisiä. Toisin sanottuna velkakriisin juuret ovat

¹ Krugman on ollut velkakriisiin liittyvässä mediakeskustelussa paljon esillä myös tutkimani ajanjakson jälkeen. Hän on kritisoinut voimakkaasti Euroopan unionin säästöpolitiikkaa ja suominut talouskomissaari Olli Rehnin linjaa New York Timesin blogissaan. Rehn on puolustanut säästöjä kriitikkien huolimatta, mutta jupakan edetessä myös suomalaiset ekonomit ovat alkaneet kyseenalaistaa kuripolitiikkaa. (NT 4.3.2013; HS 5.3.2013.)

sekä finanssikriisin suorissa globaaleissa vaikutuksissa kansantalouksiin että uudistamattomassa talouspolitiikassa, jossa sovelletaan samoja käytäntöjä kuin ennen kriisejä.

Euroopan velkakriisi sekä sitä edeltänyt finanssikriisi eivät ole ainutlaatuisia taloushistoriassa. Maailmalla on koettu viime vuosikymmeninä ja aikaisemminkin vastaavanlaisia tapauksia. Historian kuuluisimpiin talouskriiseihin lukeutuu Yhdysvaltain 1930-luvun suuri lama, joka käynnistyi vuoden 1929 pörssiromahduksesta ja syveni lamaksi talouspoliittisten päätösten vuoksi. Suuren laman opetuksia pidettiin niin merkittävänä, että sen toistumisen ajateltiin olevan moderneissa yhteiskunnissa mahdotonta. Krugman (2009, 8–9) kiistää tämän huomauttamalla, että esimerkiksi 1990-luvulla Aasiassa koettiin samankaltainen taloustaantuma, joka uhkasi syventyä suuren laman mittasuhteisiin. Myös Latalaisessa Amerikassa on ollut samankaltaisia talousongelmia 1990-luvulla (mt., 35).

Krugmanin mukaan talouskriiseissä ei ole kyse niiden vääjäämättömyydestä ja ennakoimattomuudesta, sillä nykyisiltä kriiseiltä olisi voitu välttyä ottamalla oppia edellisistä. 1930-luvun Yhdysvaltojen laman jälkeen monet ajattelijat totesivat, että kapitalismissa on vikaa, ja että länsimaiden ainoa toivo olisi siirtyä suunnitelmatalouteen. (Krugman 2009, 106.) Marxilaisen talousteorian mukaan kriisit kuuluvat kapitalismiin ja ne ovat vääjäämätön vaihe prosessissa, jossa tuotantovoimia kehitetään tuottamaan yhä suurempia voittoja (ks. esim. Kallinen, Koivisto & Ronkainen 2011, 12–13). Suuren laman jälkeisistä epäilyistä huolimatta kapitalistista järjestelmää ei haastettu, vaan se jäi kriiseineen elämään. Poliittisella päätöksenteolla on siis valtaa sen suhteen, miten taloutta ohjailaan. (Krugman, 2009, 106.) Toisin sanottuna kapitalististen yhteiskuntien talouskriisejä ei voi syyttää markkinoiden ”näkymättömän käden”² aiheuttamiksi.

Usein puhutaan velkakriisin tuottamista poliittisista ja yhteiskunnallisista ongelmista, kuten työttömyydestä ja taantumasta, vaikka velkakriisikin on tietynlaisen talouspolitiikan tuote, kuten Krugmanin (2009) johtopäätöksistä käy ilmi. Paikalliset talouskriisit kytkeytyvät

² Näkymätön käsi -metaforan keksi taloustieteilijä Adam Smith 1700-luvun lopulla. Hänen klassisen liberalismiin teorian mukaan yksilön edun ajaminen edistää yhteistä hyvää ja se on edellytys yhteiskunnan työnjaolle. Smith kehitti näkymättömän käden käsitteen kuvaamaan sitä, kuinka yksilön oman edun tavoittelu, erityisesti taloudellisesti, on paras vaihtoehto koko yhteiskunnan kannalta. (Ks. esim. Saastamoinen 2011.) Smith kirjoitti tästä teoriasta teoksissaan *Moraalituntujen teoria* (1759) ja *Kansojen varallisuus* (1776). Nykypäivänä näkymätön käsi -metafora yhdistetään toisinaan uusliberaaliin ajattelumaailmaan, jossa markkinoiden toiminta nähdään autonomisena ja poliittisista päätöksistä irrallisena.

meidän aikanamme aina globaaleihin ilmiöihin ja maailmantalouteen, sillä vakaiden valuuttakurssien, itsenäisen rahapolitiikan ja vapaiden markkinoiden yhdistely on vaikeaa. Kansantaloudet tarvitsevat vakaita valuuttoja, jotta yritykset pystyisivät toimimaan mahdollisimman tasapainoisessa ja ennustettavassa taloudellisessa ympäristössä, itsenäistä rahapolitiikkaa taas tavoitellaan taantumien ja inflaation ehkäisemiseksi, ja vapaiden markkinoiden tuottamia etuja pidetään tarpeellisina. Krugmanin mukaan vähintään yhdestä on luovuttava, mikäli kriisejä halutaan estää. (Mt., 111.) Niin kauan kuin valtiot haluavat pitää kiinni kilpailuun, talouskasvuun ja voiton tavoitteluun tähtäävästä talouspolitiikasta ja hyväksyvät keinottelun, vapaakaupan ja rajoittamattomat markkinat, on velkakriisin kaltaisilta ongelmilta vaikeaa välttyä. Krugmanin mukaan muutama vuosikymmen sitten monet kansantaloudet pitivät järkevänä, että esimerkiksi luotonantoa ja liiketoimintaa rajoitetaan ja säännellään. Nykyään kuitenkin ajatellaan toisin, sillä hallitusten puuttumista liike-elämän toimintaan ei pidetä erityisen tavoiteltavana. (Mt., 121–122.)

1.2. Muutokset Suomen parlamentaarisessa politiikassa

Tutkin velkakriisin poliittisia kiistoja kahdessa valtajulkisuudessa: mediajulkisuudessa ja politiikan julkisuudessa. Erityisesti jälkimmäinen on käsitteenä hieman epäselvä, sillä politiikka on paljon muutakin kuin mitä tämän tutkimuksen rajaus antaa ymmärtää. Käytän nimitystä politiikan julkisuus viittaamaan analysoimaani aineistoon, joka koostuu parlamentaarisessa politiikassa käydyistä keskusteluista. Todellisuudessa politiikan julkisuuteen mahtuu lukuisia muitakin toiminnan ja käytäntöjen, demokratian ja vastademokratian näkyviä ja näkymättömpiä muotoja, joita ei tässä tutkimuksessa empiirisesti analysoida.

Tutkimallani ajanjaksolla keväästä 2010 loppuvuoteen 2011 suomalaisen politiikan kentällä tapahtui merkittäviä muutoksia. Kesäkuussa 2010 keskustan, kokoomuksen, vihreiden ja ruotsalaisen kansanpuolueen muodostama hallitus erosi pääministeri Matti Vanhasen (kesk) jättäessään tehtävänsä kesken kautta. Hallitus valittiin uudelleen, mutta pääministeri vaihtui Mari Kiviniemeen (kesk). Maaliskuussa 2011 oli eduskuntavaalit, joiden tulokseen velkakriisi vaikutti merkittävästi. Aikaisemmin pienpuolueena tunnettu protestihenkinen

perussuomalaiset sai merkittävän vaalivoiton. Tilanne horjutti sosialidemokraattien, kokoomuksen ja keskustan muodostaman kolmen suuren puolueen hallintaa ja toi uudenlaisia, kiisteltyjäkin ilmiöitä poliittiseen keskusteluun.

Politiikan tutkijoiden näkökulmasta perussuomalaisten voitto oli mielenkiintoinen myös sen vuoksi, että suomalaisen puoluepolitiikan lähihistoriaa on pidetty suorastaan aatteettomana, ja nyt ilmapiiri sähköistyi (Pernaa 2012a, 15). Perussuomalaisten suhtautuminen velkakriisiin ja ylipäänsä Euroopan unioniin on hyvin kielteinen, ja vaalivoitto toi nämä kriittiset kannanotot eduskunnan täysistuntoihin ja valtavirran mediajulkisuuteen. Perussuomalaiset kuitenkin jättäytyi hallituksen ulkopuolelle ja jakoi oppositiopaikat keskustan ja vasenryhmän kanssa. Näin ollen hallitukseen kuuluvat kokoomus, sosialidemokraatit, vihreät, kristillisdemokraatit, vasemmistoliitto ja ruotsalainen kansanpuolue. Pääministerinä toimii kokoomuksen puheenjohtaja Jyrki Katainen, jolla oli edellisen hallituksen aikana valtiovarainministerin salkku. Nyt tehtävässä on sosialidemokraattien puheenjohtaja Jutta Urpilainen. Pääministeri ja valtiovarainministeri ovat velkakriisiin liittyvässä julkisessa keskustelussa poliitikoista eniten esillä, sillä he kantavat hallituksen talouspoliittista vastuuta.

Velkakriisi ei kuitenkaan askarruttanut valtajulkisuuksien toimijoista vain perussuomalaisia, vaan kriisi tuotti hämmennystä politiikkaan monella tapaa. Velkakriisistä muotoutui politisaation prosesseissa paitsi taloutta koskeva, polttava kysymys, jonka tutkiminen tuottaa tietoa talouspolitiikasta myös politiikkaa ja julkista keskustelua ohjailevista moraalisisista periaatteista. Tässä tutkimuksessa käsitellyt poliittiset kiistat eivät suinkaan jääneet viimeisiksi konflikteiksi, joita velkakriisi Suomessa tuotti, sillä velkakriisiä ei vielä ole saatu ratkaistua.

2. TEORIA

2.1. Julkisuus, politiikka ja demokratia

2.1.1. Erilaiset julkisuudet

Julkisuuden käsitettä³ on sosiologiassa tutkittu erilaisista näkökulmista ja se on olennainen osa tämän päivän yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Viimeaikaisissa tieteellisissä keskusteluissa julkisuus nousee esiin eritoten demokratiaa, kansalaisyhteiskuntaa, yhteiskunnallista keskustelua ja mediaa tutkittaessa (ks. esim. Luhtakallio 2012; 2010; Herkman 2011; Ylä-Anttila 2010; Rosanvallon 2008; 2012). Yhteiskunnan toimivuuden olennaisena edellytyksenä nähdään avoin keskustelu, joka on demokratiaa edistävä voiman ja sen toteutumisen ehto. Ylä-Anttilan (2010) mukaan julkisuuksia on monenlaisia ja ne voidaan ymmärtää mediajulkisuutta laajemmaksi yhteiskunnallisen toiminnan osa-alueeksi. Demokraattisella julkisuudella tarkoitetaan näkemystä – tai ihannetta – siitä, että jokainen voi osallistua julkisen mielipiteen muodostamiseen, ja että julkinen mielipide on merkityksellinen poliittisessa päätöksenteossa. (Mt., 14–20.)

Yhden julkisuuden sijaan on siis alettu puhua julkisuuksista, jolloin niiden jatkuva muutos ja relatiivinen luonne tehdään näkyväksi (ks. esim. Fraser 1992). Tällainen monien, kamppailevien ja kontekstuaalisten julkisuuksien malli on kehittynyt julkisuustutkimuksen merkkipaalun, habermasilaisen julkisuusteorian, kritiikistä. Sosiologi Jürgen Habermas esittelee teoksessaan *Structural Transformation of the Public Sphere* (1989/1962), ja sitä on hyödynnetty erityisesti sen demokraattista julkista keskustelua ja julkisuuden paikkaa yhteiskunnassa käsitteellistävien huomioiden osalta. Habermas pyrkii teoksessa rakentamaan kokonaiskuvan modernin ajan länsimaisen julkisuuden synnystä ja rakenteesta. Teoksen keskeisin käsite on porvarillinen julkisuus, jonka kehitystä Habermas analysoi 1700-luvulta

³ Tässä tutkimuksessa käytän käsitteitä julkisuus ja julkinen keskustelu. Englanninkielistä *public sphere* -käsitettä on vaikeaa kääntää suomeksi niin, että kaikki sen sisältämät merkitykset välittyisivät. Tutkimuksen painopisteestä riippuen se on suomennettu julkiseksi tilaksi tai sfääriksi, mutta nämä käsitteet ovat ongelmallisia, sillä ne ulossulkevat toiminnan ja toimijat. Viestinnän tutkija Veikko Pietilä (2010) käytti julkison käsitettä korjatakseen tätä ongelmaa, mutta se ei ole syrjäyttänyt julkisuuden tai julkisen keskustelun käsitteitä. Toisaalta *public sphere* -käsitteelläkään ei voida kuvailla kaikkia julkisuuteen liitettyjä ominaisuuksia ja etenkin käytäntöjä, joten sen lisäksi tieteellisessä tutkimuksessa käytetään myös käsitteitä *public* ja *publicity* (ks. lisää Koivisto & Väliaverron 1996, 18–19).

lähtien. (Habermas 1989, 14–20; Calhoun 1992, 6–10.) Habermas näkee porvarillisen julkisuuden osana kehitystä, jossa talous ja yksilö nousevat yhteiskunnallisesti kiinnostaviksi asioiksi (Malmberg 2006, 124).

Porvarillisella julkisuudella Habermas tarkoittaa nimenomaan kansalaisyhteiskunnan muodostamaa julkisuutta, joka kehittyi valtio- ja hallitsijavetoisen virallisen julkisuuden rinnalle 1600–1700-luvun Englannissa ja myöhemmin muualla Euroopassa (ks. Habermas 1989, 15–21; 196). Porvarillisuudella viitataan porvariston nousuun vanhaa feodaalihallintoa vastaan (Calhoun 1992, 7). Habermasin teoriassa demokraattisen julkisuuden edellytyksenä on utopistinen ideaalitalanne, jossa kaikilla olisi yhtäläinen mahdollisuus osallistua rationaaliseen julkiseen keskusteluun yhteisistä asioista. Julkinen keskustelu käsitetäänkin tässä katsannossa konsensusena yhteisestä hyvästä. (Fraser 1992, 112–113.) ”Kaikki” ei kuitenkaan ole ymmärrettävissä samalla tapaa kuin nykyään, sillä esimerkiksi naisten tai työväestön osallistumismahdollisuudet olivat porvarillisessa julkisuudessa olemattomat, eikä Habermas ota kantaa asiaan. Julkisuuden rakennemuutosta tutkiessaan Habermas käsittelee sitä yhteiskunnallisen organisoitumisen kannalta, mielipiteenilmaisun ja keskustelun areenana sekä suhteessa yksityiseen (Habermas 1989, 30–31). Julkisuutta ei siis nähdä niinkään tilana, vaan pikemminkin välittävänä osapuolena kansalaisyhteiskunnan ja valtion välillä. Se ei vain heijastele ja välitä yhteiskunnan ilmiöitä, vaan osallistuu niiden tuottamiseen.

Habermasin julkisuusteoria loi tietynlaiset käsitteelliset raamit julkisuuden tutkimiselle, mutta sitä on kritisoitu seikoista, jotka tekevät sen soveltamisen nyky-yhteiskuntaan mahdottomaksi. Yhteiskuntateoreetikko Nancy Fraser (1992) nostaa keskeisimmäksi ongelmaksi Habermasin tasapäistävän näkemyksen yhteiskunnallisesta keskustelusta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että habermasilaisessa käsityksessä julkisessa keskustelussa tulisi häivyttää keskustelijoiden erot sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa (Fraser 2007, 11). Tästä syystä myöskään julkisuuden ymmärtäminen yhtenä, monoliittisena kokonaisuutena ei toimi, minkä vuoksi Fraser puhuu monista julkisuuksista. Se mahdollistaa niiden epätasa-arvoisuuden ja erilaisten ominaisuuksien ymmärtämisen. Kuten Ylä-Anttila (2010, 23) huomauttaa, julkisuuksien muodostumiseen ja niihin pääsyyn liittyy kamppailua. Julkisuus on poliittista ja erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden elinehto. Julkisuuden ja liikkeiden suhde on

symbioottinen, ja siksi julkisuuden poliittisen roolin merkitystä ei voi väheksyä yhteiskunnallisia ilmiöitä, demokratiaa ja politiikkaa tutkittaessa (mt. 16, 22).

Fraserin (2007, 7) mukaan julkisuuden (alkup. *public sphere*) käsite on muodostettu tukemaan normatiivista poliittista demokratiaa, jossa se ymmärretään *julkisen mielipiteen* areenaksi. Hänen mielestään koko käsite vaatii uudelleenmuotoilua, sillä sen on sovelluttava myös globaalien julkisuuksien tutkimiseen. Habermasin teoria on Fraserin mukaan kuitenkin mahdollistanut kansalaisten osallistumisen mahdollisuuksien arvioinnin, vaikka muutoin teoria ei vastaa nykymokratioiden luonnetta (mt., 11). Habermasin teorian kompastuskivenä pidetään myös sen tiukasti länsimaista viitekehystä ja eurooppalaista kokemushistoriaa (Eder 2006, 608). Toisin sanottuna Habermasin yhteiskuntahistoriallinen lähtökohta johtaa kansallisvaltion sidottuihin päätelmiin julkisuudesta, joita ei globalisoituneeseen ja verkottuneeseen maailmaan ja epätasa-arvoisiin yhteiskuntiin voida soveltaa.

Julkisuuden hahmottaminen on haaste. Se tuntuu muovautuvan tilanteisesti, silti säilyttäen paikkansa yhteiskunnan rakenteissa, mikro- ja makrotasolla. Se hajaantuu ja pirstaloituu. Se elää toiminnassa, tapahtumissa, kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa ja mediavälitteisesti. Se jakautuu epätasa-arvoisesti ja siitä kilpaillaan. Se on tapahtumia, puhetta ja toimintaa, vallankäyttöä ja kiistoja. Se on lehtijuttuja, väittelyitä, mielenosoituksia ja kokoontumisia.

Tässä tutkimuksessa tukeudun Fraserin kriittiseen julkisuusteoriaan siten, että huomioin monien julkisuuksien olemassaolon, niiden limittyneisyyden ja epätasa-arvoisuuden. Tällaisessa näkemyksessä julkisuudessa tapahtuvan sosiaalisen toiminnan merkitys korostuu: julkisuus ole ainoastaan toiminta-alusta keskustelulle ja päätöksenteolle, eivätkä siinä tapahtuvat asiat ole erotettu siihen osallistuvista ihmisistä. Poliitiikan tutkija Michael Freedon (2009, 184) huomauttaa, että julkiseen eivät sisälly ainoastaan selkeästi määriteltävissä olevat instituutiot ja prosessit, vaan se käsittää myös ajatukset siitä, millainen julkisuuden tulisi siihen osallistuvien mielestä olla. Erilaiset julkisuudet siis reagoivat niihin käsityksiin, jotka määrittelevät, mitä niiden sisällä voi tai tulisi tapahtua. Esimerkiksi valtavirran mediajulkisuudessa toimitaan sellaisia konventioita noudattaen, jotka tukevat toimijoiden käsitystä kyseisen julkisuuden ihannetilasta. Tämä vaikuttaa siihen, mikä nähdään

kiinnostavana ja tärkeänä, mistä asioista tehdään uutisia, keitä haastatellaan ja miten asioista ylipäänsä puhutaan.

Julkisuuden tutkijat ovat määritelleet julkista suhteessa globaaliin ja paikalliseen sekä hahmotelleet erilaisten julkisuuksien voimasuhteita. Julkisuuksien voidaan nähdä muodostavan yhdessä globaalin makrotason julkisuuden, joka koostuu kansallisista, yhteisöllisistä ja paikallisista julkisuuksista, ja yksilö on yhtäaikaista osa kaikkia niitä. (Ylä-Anttila 2010, 230.) Mediavälitteiset julkisuudet ja verkottuneet yhteiskunnat luovat osaltaan laajojakin julkisuuksia, jotka eivät enää ole paikkaan sidottuja. Yksi kiinnostava ylikansallisen julkisuuden mahdollinen ilmentymä on eurooppalainen julkisuus, jota määrittävät Euroopan unionin harjoittama politiikka, globalisaatio ja Euroopan yhdyntyminen. Erityisesti kriisien myötä yhteisen julkisen keskustelun ja mielipiteenmuodostuksen väylien merkitystä on alettu pohtia. Vuoden 2008 globaalin finanssikriisin ja sitä seuranneen eurokriisin myötä EU:n yhteiseltä poliitikalta on julkisuuksissa alettu vaatia enemmän. Tutkijat ovat nimenneet EU:n keskeisimmiksi ongelmiksi kansalaisten kokeman demokratiavajeen ja yhteisen julkisuuden puuttumisen. (Statham 2010, 3.) Tutkittaessa kansallisia julkisuuksia ei voi jättää huomiotta niiden ylikansallisia ulottuvuuksia.

Kriittisessä julkisuustutkimuksessa pyritään siis osoittamaan julkisuuksien kamppaileva ja tilanteinen luonne. Julkisuuksia voidaan myös määritellä heikoiksi tai vahvoiksi. Fraserin (1992) mukaan heikot julkisuudet ovat sellaisia, joissa kansalaiset osallistuvat mielipiteen muodostamiseen, mutta eivät itse päätöksentekoon, ja ne edellyttävät tiukkaa rajanvetoa valtion ja kansalaisyhteiskunnan välille. Vahvat julkisuudet sen sijaan muodostuvat parlamentaarisisessa järjestelmässä, jossa laki säätelee osaltaan niin päätöksentekoa kuin mielipiteen muodostamisen prosesseja. (Mt., 133–134.) Fraserin mukaan kerrostuneisiin yhteiskuntiin pitää soveltaa monimuotoisten julkisuuksien teoriaa. Hegemonisten valtajulkisuuksien ohella on olemassa erilaisia vastajulkisuuksia, jotka vahvistavat marginaalisten ryhmien osallistumisen mahdollisuuksia. (Fraser 2007, 12.) Tällaisia vastajulkisuuksia ovat esimerkiksi feministiset julkisuudet, joissa toimijat määrittelevät itse julkisuuden rajat ja toimintarepertuaarit. Vastajulkisuuksissa voidaan haastaa valtajulkisuuden tuottamia näkemyksiä ja mielipiteitä, ja toisinaan vastajulkisuuksista nousee tärkeitä teemoja esimerkiksi institutionalisoituneeseen politiikkaan (Herkman 2011, 87).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen kahta julkisuutta, joilla on erityinen merkitys demokratian kannalta. Nimitän politiikan julkisuudeksi kapeahkoa yhteiskunnallisen vaikuttamisen osaluuetta, joka rajautuu kansanedustajien harjoittamaan institutionalisoituneeseen politiikkaan ja poliittiseen keskusteluun. Tämä on hyvin pieni – mutta vaikutusvaltainen – osa poliittista toimintaa, minkä vuoksi sen nimittäminen yleisemmin politiikan julkisuudeksi tämän tutkimuksen ulkopuolella ei olisi mielekäästä. Lisäksi tarkastelun alla on valtavirran mediajulkisuus sanomalehtiutisten muodossa. Näitä molempia julkisuuksia yhdistää niiden hegemoninen asema vahvoina, toisiinsa kytkeytyvinä valtajulkisuuksina, joilla on yhteiskunnallisen päätöksenteon, demokratian ja julkisen keskustelun kannalta merkittävä ja tunnustettu asema. Lisäksi ne ovat yhteiskunnan poliittisen ja taloudellisen eliitin toimintaluuetta. Mediajulkisuudessa tuotetaan ja uusinnetaan representaatioita, jotka rakentavat kuvaa politiikan julkisuudesta samalla, kun politiikan julkisuuden toimijat tasapainoilevat strategisen mediavaikuttamisen ja suotuisan julkisuuskuvan välillä. Näiden julkisuuksien vakiintunut asema yhteiskunnassa ei ole yhdentekevä seikka, vaan tutkimusasetelman kannalta kriittisyyttä vaativa huomio, joka vaikuttaa niitä koskeviin tulkintoihin ja päätelmiin.

2.1.2. Mediajulkisuus

Mediajulkisuudella tarkoitetaan erilaisten viestintäteknologioiden välittämää julkista toimintaa. Se koostuu valtavirran mediajulkisuudesta (esim. *Helsingin Sanomat*, Yleisradio, iltapäivälehdet) ja erilaisista vastajulkisuuksista (esim. *Voima-* ja *Tulva-*lehdet, blogit, keskustelupalstat). (Herkman 2011, 86.) Mediajulkisuus tarkoittaa *mediavälitteistä* julkisuutta, eli sen toimintamekanismit on sidottu erilaisiin viestintäteknologioihin. Valtavirran mediajulkisuus on yhteiskunnassa läsnä monella tapaa, sillä sen kautta ihmiset pääsevät käsiksi uutisiin ja viihteeseen. Sen tehtävä on myös poliittisen järjestelmän ja demokratian kannalta keskeinen.

Suhteessa poliittiseen järjestelmään mediajulkisuuden tärkeimpinä tehtävinä on perinteisesti nähty demokraattisen yhteiskunnan tiedon välittäjänä ja vallan vahtikoirona toimiminen sekä kansalaisten politiikkatietämyksen lisääminen. Kriittiset julkisuusteoriat, joita edellä kuvailin, suhtautuvat epäillen näiden toteutumiseen, sillä erityisesti median ymmärtäminen vain tiedon välittämisen kanavana on ongelmallista. (Herkman 2011, 57.) Nykyään politiikan ja

mediajulkisuuden suhteeseen liitetään medioitumisen ja viihteellistymisen käsitteet. Medioitumisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yhteiskunnan instituutioiden riippuvaisuutta mediasta. Se ei tarkoita suoranaisesti median vallan lisääntymistä, vaan instituutioiden mukautumista sen toimintalogiikkaan. Käsitteellä on kuitenkin monia merkityksiä, jotka kaikki tavalla tai toisella liittyvät median toimintatapoihin suhteessa muihin yhteiskunnan toiminta-alueisiin. (Ks. Kunelius ym. 2009, 54–57; Väliverronen & Kunelius 2009, 226) Poliitiikan medioituminen konkretisoituu esimerkiksi puolueiden terävämpinä ja monimuotoisempina mediastrategioina ja mediajulkisuuden merkityksen lisääntymisenä vaalikampanjoinnissa (ks. esim. Pernaa & Railo 2012b). Poliitiikan toimijoiden tulee siis huomioida mediajulkisuus päätöksissään ja osata käyttää sitä resurssinaan (Simola & Reunanen 2010, 11).

Poliitiikan viihteellistymistä on todennettu esimerkiksi henkilökeskeisten uutisen lisääntymisellä. Usein politiikan viihteellistymisestä ja henkilöitymisestä puhutaan negatiiviseen sävyyn, sillä näiden ilmiöiden pelätään laimentavan kansalaisten kiinnostusta politiikan kysymyksiä kohtaan ja kenties nakertavan politiikan uskottavuutta. Viihteellistymisprosessi ei kuitenkaan ole viime vuosien tai edes vuosikymmenten uutuus. Herkmanin (2011, 98–99) mukaan jo 1960- ja 70-luvuilla alkoi politiikan intimisoituminen, lähinnä viihteellisten aikakauslehtien myötä. Intimisoitumisella viitataan tässä arkiseen, suorapuheiseen ja tuttavalliseen tapaan ilmaista asioita julkisuudessa. Poliitikoista tuli hiljalleen samanlaisia julkkiksia kuin näyttelijöistä, urheilijoista ja muusikoista. 1980-luvulle tultaessa julkisuuskulttuuri oli ylipäänsä muuttunut viestintäteknologioiden kehityksen ja yhteiskunnan arvomuutoksen myötä⁴. Myös kaupallisuuden tuottama paine massamedioissa muokkaa journalismin sisältöjä (ks. esim. Kunelius ym. 2009, 11, 270). Poliitiikan intimisoitumisella on ollut suuri merkitys poliitikkojen medianäkyvyyden kannalta, ja politiikan toimijat saattavat käyttää tällaista julkisuutta strategisesti osana julkisuudessa esiintymistä. Arkisilla ja välittömillä mediaesiintymisillä voidaan ensinnäkin häivyttää politiikan virkamiesmäistä imagoa ja toisekseen tuoda politiikan toimijoita lähemmäksi kansaa. (Mt., 98–100.) Intimisoituminen korostuu viihteellisissä mediateksteissä, mutta sen

⁴ Arvomuutoksella viitataan perhearvojen muuttumiseen, avioerojen yleistymiseen sekä seksuaaliseen vapautumiseen. Suomalaisen yhteiskunnan arvojen muuttuminen seurasi laajemmasta rakennemuutoksesta ja vaikutti politiikan ja median lisäksi kaikilla elämäntasolla. (Ks. lisää Jallinoja 1997, Saarenmaa 2010, sit. Herkman 2011.)

vaikutukset näyttäytyvät myös uutisissa. Erityisesti politiikan uutisointi rakentuu tiettyjen hahmojen – kuten ministerien – toistuvalla näkyvyydellä, jolloin uutiset muuntautuvat jatkosarjan kaltaiseksi tarinalliseksi esitykseksi, jossa on päähenkilöt, sankarit ja roistot.

Politiikan medioitumisen ja viihteellistymisen tiedostaminen selkeyttää politiikan ja median suhteen tutkimista. Tietyt konventiot, joilla toimijoita esitetään ja heidän argumenttejaan valikoidaan, eivät kumpua ainoastaan informaation välittämisen periaatteista, vaan myös kaupallisten tavoitteiden toteuttamisesta ja yleisöjen kiinnostuksen herättämisestä. Poliitikkoja haastatelleen Salli Hakalan (2011, 114) mukaan poliitikot kokevat tiedotusvälineiden valikoivat julkisuuteen vain kapean osan tunnetuimmista puolueista ja toimijoista. Asiakysymysten häipyminen taka-alalle henkilöiden ja skandaalien tieltä pidetään yleisenä. Poliitiikan ja median suhde rakentuu kuitenkin molemmansuuntaiselle strategiselle toiminnalle, jossa viestintää käytetään hyödyksi.

Mediajulkisuus pitää sisällään hyvin erilaisia viestimisen tapoja ja välineitä, joista tässä tutkimuksessa tarkastellaan varsin kapeaa osaa. Analysoitavan aineiston toinen osa edustaa valtaviiran mediajulkisuutta Helsingin Sanomien uutisartikkelien muodossa. Sanomalehtiutisilla on pitkään ollut hegemoninen asema osana poliittista julkisuutta sekä demokraattista julkista keskustelua. Mediajulkisuuden tutkiminen suorana väylänä politiikkaan ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä media-analyysilla on mahdollista tutkia ainoastaan politiikan ilmiöiden *representaatioita*. Valintoja tekevät paitsi toimittajat myös politiikan toimijat, sillä kaikki poliittinen toiminta ei ole julkista. Herkmanin (2011, 92) mukaan poliittisen järjestelmän mediajulkisuus näyttäytyy nykyään lähinnä julkisuuskuvan rakentamisen, julkisuuden hallinnan ja poliittisten näkemysten legitimoinnin tilana, eikä yhteisen päätöksenteon ja keskustelun areenana. Toisaalta valtaviiran mediajulkisuudessa suorat osallistumisen kanavat ovat eliittien ulkopuolisille toimijoille olleet aina suljettuja, ja osallistamisen mekanismit tuottavat vain rajattuja mahdollisuuksia ottaa kantaa ja päästä mukaan julkiseen keskusteluun. Valtaviiran mediajulkisuus on Suomessa leimallisesti yhteiskunnan eliittien – poliittisten toimijoiden, asiantuntijoiden, instituutioiden ja talouselämän – hallitsemaa (vrt. Kunelius ym. 2009, 43; Kantola 2002b, 291; Luostarinen & Uskali 2006, 198).

Politiikan sosiologi Paul Statham (2010) mukaan uutiset ovat kansalaisten kannalta paras saatavilla oleva tiedonlähde tutustua poliittisiin kiistoihin. Toinen puoli asiasta on se, että poliittiset toimijat ja esimerkiksi talouselämän vaikuttajat käyttävät strategisesti valtamediaa vaikuttamisen kanavana. Tuloksena on kaksi vaihtoehtoista median toimintatapaa. Ensimmäisessä media säätelee itse toimintaansa tähdäten objektiiviseen uutisointiin. Tässä mallissa median tehtävänä on toimia vallan vahtikoirana ja tuottaa tietoa kamppailevien poliittisten eliittien eroista, jolloin äänestäjät pystyvät päättämään, ketä kannattavat. Toinen median mahdollinen toimintamalli on edellistä vuorovaikutteisempi. Sen perusajatuksena on avata kiistat kansalaisyhteiskunnalle ja ottaa huomioon yhteiskunnallisten liikkeiden ääni haastaen poliittinen eliitti. Toimittaja ei ole puolueettomassa viestintuojan asemassa, vaan ottaa aktiivisesti kantaa uutisoimaansa asiaan. (Mt., 4–5.) Nämä kaksi tapaa muistuttavat valta- ja vastajulkisuuksia toimintalogiikaltaan. Ensimmäisenä mainittu mediajulkisuudelle (ja eritoten journalismille) osoitettu tehtävä noudattelee perinteistä käsitystä median roolista edustuksellisessa demokratiassa. Poliitiikan ja kansan välisen viestinviejänä toimimisen lisäksi se tuottaa tilan julkiselle keskustelulle ja antaa äänen yhteiskunnan eri toimijoille. (Herkman 2011, 55.)

Julkisuudet eivät kuitenkaan aina toimi näin tasa-arvoisesti ja suoraviivaisesti, kuten kriittiset julkisuusteoreetikot ovat osoittaneet (ks. esim. Fraser 1992; 2007). Media voidaan nähdä yhtenä järjestelmäpolitiikan toimijana, joka keskittyy poliittisten ja muiden yhteiskunnan osaluokkien eliittien intresseihin. Valtavirran mediajulkisuus siis huomioi korostetusti pienen, vaikutusvaltaisen kansanosan, jolloin moniäänisyys ja tasapuolisuus voi jäädä toteutumatta. (Herkman 2011, 58–59.) Statham (2010) vaihtoehtoisena mediajulkisuuden mallina esittämä, järjestelmäpolitiikkaa haastava toimintakulttuuri toteutuu nykyään lähinnä mediavälitteisissä vastajulkisuuksissa.

2.1.3. Politisaatio ja politikointi epäpoliittisuuden aikana

Julkinen keskustelu on erottamaton osa demokratiaa. Filosofi John Dewey (2006, 170–171) mukaan yhteiskunta ei pysty kehittymään sosiaalistuneeksi yhteisöksi ja luomaan toimivaa demokratiaa ilman viestintää. Miksi tietyt ilmiöt päätyvät keskustelun aiheiksi tai päätöksenteon kohteiksi? Miten joistakin aiheista tulee kiistanalaisempia kuin toisista? Kyse

on politisaatiosta. Eeva Luhtakallio (2010, 25) kuvailee – politiikan tutkija Kari Palosta mukailen – politisaation olevan prosessi, joka avaa uusia tiloja ja tilanteita politiikalle sekä osoittaa ilmiön tai asian poliittisen luonteen. Politisaatiossa ei siis ole kysymys vain poliitikkojen esille tuomista asioista vaan poliittisen tiedostamisesta kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa. Luhtakallio huomauttaa, että politisoituminen ei tapahdu itsestään, vaan ainoastaan keskustelun kautta. Se on aina julkista ja prosessin käynnistymiseen tarvitaan valtiomuoto, joka tunnustaa kansalaiset päätöksenteon osanottajina. (Mt. 25–27.)

Politiikan julkisuudessa politisaation voisi kuvitella olevan itsestään selvä ja tavoiteltava ilmiö, joka edistää yhteisien asioiden ajamista. Suomalaisessa julkisessa keskustelussa politisaation käsite on kuitenkin saanut negatiivisen merkityksen, joka viittaa siihen, miten kansalaisten tärkeinä pitämät asiat imaistaan poliittisen koneiston hampaisiin. Esimerkiksi vuonna 2012 tapahtuneeseen Talvivaaran kaivosonnettomuuteen ja siitä aiheutuneisiin ympäristöhaittoihin liittyneessä julkisessa keskustelussa kritisoitiin politisaatiota. Alueellisissa sanomalehdissä, kuten *Kainuun Sanomissa* (9.1.2012) uutisoitiin poliitikkojen saapumisesta kaivokselle ja vihreiden kansanedustajien osallistumisesta mielenosoitukseen paikan päällä. Lehden verkkosivun keskustelupalstalla tuskastuttiin siitä, että tämäkin asia piti *politisoida*. Käsite on arkikielessä saanut sen merkityksen, että poliitikon eksplisiittinen argumentti tai teko julkisuudessa politisoi asian, vaikka Talvivaaran tapauksessa politisaatio toteutui jo monella tavalla aikaisemminkin. Politisointi-käsitettä käytetään samalla tapaa kuin politikointia, jolla on yleensä tarkoitettu tyhjiä lupauksia ja strategista argumentointia oman tai puolueen edun ajamiseksi.

Erityisesti kansalaisten kannanotoissa esimerkiksi internetin keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa on puhuttu politisaatiosta jonakin haitallisena ja korruptoivana politiikan lieveilmiönä. Yllättäen myös poliittinen eliitti on yhtynyt tähän mielipiteeseen. Presidentti Martti Ahtisaari kommentoi kuntaliitokseen liittyvää päätöksentekoa syksyllä 2012 toteamalla, että politisointi pitää saada pois kuntaliitoksia koskevasta päätöksenteosta (YLE 2012). Liekö niin, että julkisessa keskustelussa käsitteiden merkitys muuttuu tai ne on yksinkertaisesti sekoitettu keskenään, vai koetaanko yhteiskunnallisten asioiden poliittisuus kielteisenä asiana?

Ranskalaisen politiikan tutkija Pierre Rosanvallonin mukaan maailmassa vallitsee politiikan hajoamisen aika. Sillä hän tarkoittaa nimenomaan institutionalisoituneen politiikan ja representatiivisen demokratian merkityksen ja vaikutusvallan heikkenemistä suhteessa vastavaltaan tai vastademokratioihin, joita ovat erilaiset kansalaisyhteiskunnan ryhmittymät ja uudet politiikan muodot. (Rosanvallon 2008, 201–202.) Hän sanoo, että on perustelematonta puhua passiivisista kansalaisista, kun yhteiskunnissa on olemassa yhä enemmän vaihtoehtoisia osallistumisen tapoja (mt., 34). Rosanvallon käyttää epäluulon aikakauden käsitettä kuvaamaan edustuksellisen demokratian suhdetta valtaan jonakin, mitä kontrolloidaan. Vastademokraattiset liikkeet harvoin tavoittelevat valtaa, mutta pyrkivät muuttamaan asiantiloja ja valvomaan vallankäyttöä. (Luhtakallio & Alapuro 2008, 13–14.)

Vastavallan muotojen vahvistuessa päättäjien valta heikkenee ja kansalaisten luottamus perinteisiä valtainstituutioita kohtaan järkkyy. Rosanvallonin (2008) sanoin ”politiikan kenttä pyrkii rakenteellisesti yhteiskunnan ulkopuolelle”. Lisäksi poliitikkojen uskottavuus ja poliittisen puheen merkitys muuttuvat, sillä vastavallan vahvistuessa politiikan tekeminen tulkitaan politikointina. (Mt., 201.) Suomalaisessa poliittisessa julkisuudessa on havaittavissa näitä piirteitä, sillä sen sisällä toimivat reagoivat vastavallan tuottamaan asenneilmapiiriin puheenvuoroissaan, kuten Ahtisaari teki kuntaliitosasiassa. Ilmiöiden epäpoliittisuuden korostaminen ja politisaation vastustaminen ovat strategisen itsereflektiivisiä valintoja, joilla pyritään irrottautumaan vanhasta, institutionalisoituneen politiikan kielestä ja käytännöistä.

Epäluulon aikakauteen liittyy myös epäpoliittisuuden vahvistuminen. Rosanvallonin (2008) mukaan tämä ilmiö tuo mukanaan politiikan heikkenemisen ja päättäjien arkuuden tehdä merkittäviä uudistuksia. Syynä tähän ovat vahvistuneet vastademokratian muodot, jotka arvioivat ja valvovat valtademokratiaa. Yksinkertaistetusti poliitikot siis toteuttavat mieluummin varovaisia uudistuksia, joista ei seuraa kritiikin aaltoa, kuin pyrkisivät radikaaleihin tai uskaliaisiin päätöksiin. (Mt., 203–204). Epäpoliittisuuden vahvistuessa yhteiskunnallisen hallinnon käytännöt ovat muuttuneet. ”Hallinnollisuudesta” saatetaan puhua kielteiseen sävyyn, sillä sen ajatellaan symboloivan demokratian luhistumista markkinoiden tieltä. Hallinnollistuminen on näin ajateltuna demokratian kriisin aiheuttaja. Toisaalta hallinnon merkityksen kasvu voidaan tulkita laajemmin yhteiskunnan muutoksen seurauksena, johon liittyy verkostojen merkityksen kasvu organisaatioiden sijaan. (Mt., 203–

208). Hallinnon merkityksen lisääntyminen ja epäpoliittisuus ovat siis yhteydessä toisiinsa. Rosanvallonin ajatuksia arvioiden ei ole yllättävää, että suhtautuminen poliittisuuteen on julkisessa keskustelussa epävarmaa. Epäpoliittisuuden ajatellaan kenties tuottavan asiapitoisempaa keskustelua tai liennyttävän kiistoja. Politisoitumisen prosesseja on kuitenkin hankalaa strategisesti pysäyttää, minkä lisäksi ne ovat demokratian toteutumisen kannalta välttämättömiä.

2.1.4. Poliittiset eliitit ja niiden suhde julkisuuteen

Tiedotusvälineiden ja politiikan suhde, jota tarkastelen kahden julkisuuden vuorovaikutuksena, on riippuvainen yhteiskunnassa vallalla olevista demokratian käytännöistä ja toimintatavoista; niistä käsityksistä, jotka määrittävät demokraattista toimintaa. Valta- ja vastajulkisuudet kamppailevat konsensuksen ja kriittisen keskustelun tavoittelussa erityisesti poliittisissa kiistatilanteissa. Vastajulkisuuksissa yhteiskunnan eliittien mielipiteiden kyseenalaistaminen on keskeistä, kun taas valtajulkisuudet toimivat yhteistyössä vallanpitäjien kanssa, pyrkien tarjoamaan ”puolueetonta” informaatiota kansalaisille tai vahvistamaan eliitin pyrkimyksiä. (Ks. Fraser 1992.) Eliitillä tarkoitetaan sitä toimijoiden joukkoa, joka on vallankäytön ytimessä (Ruostetsaari 2003, 29). Poliittinen eliitti käsittää kansanedustajien ja ministerien ohella muitakin toimijoita, joilla on vaikutusvaltaa poliittisen päätöksenteon kannalta. Usein puhutaan vain yhteiskunnan eliitistä, jolla saatetaan viitata poliitikkojen lisäksi talouselämän vaikutusvaltaisiin hahmoihin. Tässä tutkimuksessa ei tarkastella vain eliittejä, mutta pidän analyysin kannalta tärkeänä hahmottaa, mitä toimijoita tutkimissani julkisuuksissa ylipäänsä esiintyy ja mitä merkitystä sillä on. Eliittien näkyvyys ja puhetila mediajulkisuudessa eivät hämmästyttä, sillä ne ovat valtamedian piirteitä. Asian pitäminen itsestään selvyyttenä olisi kuitenkin ongelmallista.

Myra Marx Ferree, William A. Gamson, Jürgen Gerhards ja Dieter Rucht (2002) ovat kehittäneet julkisuus- ja demokratiateorioiden pohjalta typologian, jota voidaan käyttää politiikan ja julkisuuden suhteen tutkimiseen. He tarkastelevat tutkimuksessaan, minkälaisia asioita julkisuudelta odotetaan, jotta se tukisi demokratiaa. Pohjana on neljä demokratiateorian traditiota tai ideaalityyppejä, joista on johdettu typologian kategoriat: edustuksellinen liberaali, osallistava liberaali, keskusteleva ja konstruktivistinen

demokratiateoria⁵ (mt., 290). Tyypittely on hyödyllinen väline mediajulkisuuden ja poliittisen julkisuuden toimintatapojen analysoimisessa, kun pyritään selvittämään, miksi velkakriisin kiistat näyttäytyvät julkisuuksissa siten kuin ne näyttäytyvät. Käsittelen erityisesti edustuksellisen liberaalin teorian kehystä, sillä yhteyksiä suomalaiseen poliittiseen kulttuuriin ja demokraattiseen keskusteluun löytyy paljon.

Typologian edustuksellisen liberaalin mallissa poliittisen eliitin asema on vahva. Se hallitsee valtajulkisuuksia, sillä kansalaisia pidetään yhteiskunnallisen vaikuttamisen suhteen melko välinpitämättömänä joukkona. Kansalaisten asema passiivisina, rajoitetun osallistumisen toimijoina on edustuksellisen liberaalin teorian mukaan myönteinen asia, sillä kärjistetyksi ilmaistuna se mahdollistaa sujuvan puoluepolitiikoinnin eliitin ehdoilla. Kansalaisten tärkein tehtävä onkin tässä demokraattisen poliittisen toiminnan käsityksessä valita säännöllisesti median kannustamina edustajat päättämään yhteiskunnallisista asioista. Tiedotusvälineiden tehtävä on osallistua läpinäkyvän valtavirran mediajulkisuuden rakentamiseen tuottamalla riittävästi tietoa päättäjien toimista. Toisin sanottuna julkista keskustelua hallitsee puolueettoman informaation ihanne. (Marx Ferree ym., 290–291.) Tässä demokratiamallissa kuvailtu mediajulkisuus toimii monilta osin juuri siten, kuin valtamedia Suomessa, mutta se toimii myös monella muulla tapaa, kuten viihteellisyyttä hyödyntämällä (ks. Herkman 2011, 55–56).

Edustuksellisen liberaalin demokratian mallissa korostunut eliitin valta johtaa eräänlaiseen suhteellisuuden politiikkaan julkisessa keskustelussa. Mitä suurempi puolue, yritys tai etujärjestö on kyseessä, sitä enemmän tilaa se saa mediavälitteisessä julkisessa keskustelussa. Marx Ferree ja kumppanit (2002) huomauttavat, että kansalaisen todellisen osallistumisen mahdollisuudet jäävät tämän tyyppisessä demokratiassa vähäisiksi. (Mt., 291–292.) Merkittäviin yhteiskunnallisiin päätöksiin liittyvä valta on edustuksellisessa liberaalissa demokratiassa keskittynyt, ja eliitin asema on korostunut voimakkaasti. Valta käsittää paitsi päätöksenteon myös siitä tiedottamisen. Vaikka kyse on teoriasta, on tämän tyyppinen poliittinen toimintakulttuuri nähtävissä suomalaisessa yhteiskunnassa. Siitä huomauttaa myös

⁵ Alun perin *representative liberal*, *participatory liberal*, *discursive liberal* ja *constructionist theory*. Suomensin käsitteen *participatory* osallistavaksi, sillä se osoittaa rakenteellisen kansalaisten sisällyttämisen päätöksentekoa edeltävään julkiseen keskusteluun, mutta säilyttää aloitteen ja määräysvallan politiikan toimijoilla. Toisin sanottuna osallistuminen on *tehty* päättäjien taholta mahdolliseksi.

mediatutkija Juha Herkman (2011, 57) toteamalla: ”jos pieni eliitti tekee tärkeimmät poliittiset päätökset, eliitti hallitsee usein myös päätöksiä käsittelevää julkisuutta”. Tässä näkemyksessä eliitti on aina pieni suhteessa kansaan, mutta eliitin sisäiset valtasuhteet määrittävät, kenellä puhetilaa ja näkyvyyttä on mediassa eniten, aivan kuten edustuksellisen liberaalin demokratiateorian suhteen mainittiin.

Edustuksellisen liberaalin demokratian toimintatavoissa on muitakin yhtäläisyyksiä suomalaisen valtamedian ja politiikan suhteeseen. Eliitin korostuneen aseman lisäksi merkittävä yhteinen nimittäjä on asiantuntijuuden arvostus kiistatilanteissa (vrt. Luhtakallio 2010, 197). Vastakkaiset osapuolet esittävät vaateensa omien asiantuntijoidensa avulla, ja toisinaan toimittajat ottavat asiantuntijaroolin. (Marx Ferree ym., 292–293.) Asiantuntijuuden korostuminen on myös osa laajempaa uusliberaalia ja ekonomistista yhteiskunnallista trendiä, jossa rationaaliset argumentit nähdään tehokkaampina ja uskottavampina (ks. Ylä-Anttila 2010, 59).

Kuten Ylä-Anttila (2010, 156) huomauttaa, Helsingin Sanomien asema Suomen johtavana sanomalehtenä vaikuttaa myös poliitikkojen toimintaan ja kannanottoihin. Mediajulkisuuden ja politiikan välinen keskustelu ja reagointi toimivat siis kaksisuuntaisesti. Tässä mielessä edellä esitetty toimittajien asiantuntijarooli on olennainen osa politiikkaa, sillä toimittajien tuottama informaatio vaikuttaa poliitikkojen päätöksentekoon (Marx Ferree ym. 2002, 293). Edustukselliselle liberaalille demokratiamallille on tyypillistä se, että julkisuudessa puitaville poliittisille kiistoille halutaan saada aina jonkinlainen päätös (*conclusion*). Toisin sanottuna halutaan osoittaa, että vallanpitäjät ovat sanoneet viimeisen sanansa, jolloin keskustelu asiasta ei jatku enää julkisuudessa. Debatointi ilman selkeää päätöspistettä nähdään koko järjestelmän kannalta haitallisena, sillä se julkisesti kyseenalaistaa eliitin kyvyn tehdä kansalaisia tyydyttäviä päätöksiä. (Mt., 294.) Suomessa poliittista keskustelukulttuuria pidetään konsensushakuisena, eli päätöksille haetaan hyväksyntää ja mahdollisimman laajaa ymmärrystä institutionalisoituneen politiikan toimijoiden keskuudessa⁶ (Herkman 2011, 47).

⁶ Poliitiikan toimijoiksi eivät tässä näkemyksessä yllä kansalaisyhteiskunnan toimijat tai erilaiset vastademokratian muodot, vaan ylipäänsä poliittisen keskustelukulttuurin käsitteessä viitataan vallanpitäjiin, asiantuntijoihin ja muihin eliitteihin.

On väärin väittää, että suomalainen politiikka olisi täysin pienen eliitin hallitsemaa, sillä politiikka ei rajoitu vaaleilla valittujen edustajien toteuttamaan päätöksentekoon. Erilaiset vastademokratiat ja vastajulkisuudet sekä monet poliittisen osallistumisen muodot vaikuttavat siihenkin päätöksentekoon, joka on eliitin hallussa. Lisäksi poliittinen kulttuuri on muuttunut siten, että järjestelmäpolitiikkaan halutaan sisällyttää uusia vaikuttamisen tapoja. (ks. esim. Rosanvallon 2008.) Keskusteleavuudesta ja osallistamisesta on tullut tärkeitä käsitteitä nykypolitiikassa, ja nämä käsitteet tulevat esiin myös Marx Ferreen demokratiamalleissa. Osallistavan liberaalin demokratian mallissa keskeistä on kansalaisten sisällyttäminen päätöksentekoon siten, että se olisi kaikille – ei vain asiantuntijoille – mahdollista (ks. Luhtakallio 2012, 131–132). Keskusteleavan demokratian mallissa julkinen keskustelu on itsessään toimivan demokratian ydin. Erot osallistavaan liberaaliin demokratiaan eivät ole selkeitä, ja poliittinen keskustelu itseisarvona oli myös edellä mainitussa mallissa tärkeä seikka. Keskusteleavan demokratian piirteet ovat tulleet tutuiksi Habermasin teorioista, joissa hyväksytään rajattu ja keskitetty päätösvalta politiikassa, mutta esitetään laajaa eri toimijoiden ja kansalaisten kuulemista tärkeissä normatiivisissa kysymyksissä. Keskusteleavan demokratian mallissa, erityisesti habermasilaisessa ajattelussa, on tietynlainen taustaoletus siitä, että keskusteluun osallistuvilla toimijoilla on samanlaiset mahdollisuudet, tiedot ja taidot. (Mt. 132; Marx Ferree ym. 2002, 300–301.) Juuri tätä näkemystä esimerkiksi Nancy Fraser (2007) julkisuusteoriassaan kritisoi mahdottomana.

Keskusteleavan demokratian mahdollisuuksista on käyty keskustelua parin viime vuosikymmenen aikana melkoisesti. Poliitiikan tutkija John Dryzeekin (2000) mukaan länsimaisissa demokratioissa oli 1900-luvun lopulla nähtävissä deliberatiivinen käänne. Hän tarkoittaa ilmiöllä sitä, että demokraattisuuden mittarina alettiin aikaisempaa enemmän pitää kansalaisten mahdollisuutta osallistua demokraattiseen päätöksentekoon julkisen keskustelun avulla. Deliberaatiolla tarkoitetaan demokrateorioiden kontekstissa rationaalista, pohdiskelevaa julkista keskustelua. Dryzeekin mukaan käsite pitää sisällään kuitenkin myös oman kielioppinsa ja tavat, joilla keskustelu etenee, eivätkä siihen kuulu manipuloiminen tai petos, vaan pikemminkin suostuttelemine. Deliberatiivisen demokratian johtoajatus on, että päätöksenteon legitimiys riippuu kansalaisten mahdollisuuksista olla mukana keskustelussa, joka koskee heidän elämäänsä vaikuttavia päätöksiä. Tämä deliberatiivisuuden vaatimus johtaa siihen, että poliittisia tavoitteita täytyy oikeuttaa kansalaisilla. Oikeuttaminen taas

edellyttää julkista argumentointia. Dryzek näkee deliberatiivisuuden omanlaisena vuorovaikutuksen muotonaan, joka eroaa tavanomaisesta poliittisesta puheesta ja retoriikasta. (Dryzek 2000, 1–3.)

Poliittisessa julkisuudessa, joka limittyy mediajulkisuuden kanssa, erilaiset osallistamisen keinot ja vaikuttamisen muodot on siis noteerattu – myös eliittien keskuudessa. Poliitiikan journalismissa kansalaisten tuottama sisältö ja interaktiivisuus ovat yhä merkittävämmässä osassa, ja poliittista keskustelua käydään internetissä enemmän kuin koskaan. Blogit ja keskustelupalstat huomioidaan valtamediassa, ja vaalitelevisioinneissa pyydetään kansalaisilta kommentteja sosiaalisen median välityksellä. Kuitenkaan kansalaisten ääni ei kamppaile eliittien kanssa, sillä valtajulkisuuteen osallistumista rajoitetaan ja kontrolloidaan. Lisäksi koko kansalaisuuden käsite on monimutkainen, eikä välttämättä anna tilaa erilaisuuden ja eriarvoisuuden huomioimiselle. Kaikilla ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia ja taitoja tai edes kiinnostusta osallistua. Kuitenkaan se, että valtajulkisuuksissa varataan erillistä tilaa kansalaismielipiteille, ei vielä haasta eliitin korostunutta puhetilaa. Suomen demokraattisessa mallissa poliittiseen julkisuuteen on otettu vaikutteita osallistavasta ja keskusteleavasta demokratiasta, mutta edustuksellisen liberaalin demokratian mallista rakennettu perusta pysyy vankkana.

2.2. Velkakriisi taloudellisena, poliittisena ja moraalisenä kysymyksenä

Taloudella voidaan tarkoittaa monia eri asioita. Risto Heiskala ja Akseli Virtanen (2011) ovat jaotelleet talouden käsitteellistämisen tavat kolmeen ryhmään. Sillä voidaan viitata ensinnäkin ihmisen ja luonnon väliseen tuotannolliseen aineenvaihduntaan, jolla ihmisyyhteisöt takaavat elämän aineellisen jatkuvuuden. Näin poliittiset taloustieteilijät, kuten Karl Marx ja Karl Polanyi, ymmärsivät talouden perusolemuksen. Toiseksi taloudella voidaan tarkoittaa markkinavaihtoa. Sen edellytys on raha, joka mahdollistaa työn ja muiden ei-materiaalisten hyödykkeiden myymisen. Markkinavaihdon merkitys yhteiskunnallisen elämän kannalta vahvistui kapitalismin myötä. Kolmas tapa talouden käsittämisen tapa on ymmärtää se kulttuurisena merkityskehystenä. Tällöin talouden ulkopuolisia ilmiöitä selitetään talouden käsittein ja siihen liittyvin metaforin. Sosiologiassa tällaista merkityskehystä on käytetty

esimerkiksi sosiaalisista ja kulttuurisista pääomista puhuttaessa. (Mt., 15–17.) Talouden kulttuurinen merkityskehys tulee vastaan nykyään lähes kaikkialla, ja taloutta pidetään kaikkien elämänalueiden kannalta tärkeänä. Myös ensimmäisen käsitteellistämistavan mukainen talouden ymmärtäminen tuotannon ja jatkuvuuden yhteytenä on yhä relevantti, ja se tulee näkyväksi erityisesti nyt, kun talous on kriisissä.

Talous on käsitteenä siis monisyinen, sillä se liittyy ihmiselämän ja yhteiskuntien toiminnan kaikkiin osa-alueisiin tavalla tai toisella. Tässä tutkimuksessa ei käsitellä velkakriisiä taloustieteelliseltä kannalta, eikä vertailla eri talousteorioiden paikkaansa pitävyyttä. Keskityn sen sijaan siihen, miten julkisessa keskustelussa käsitellään talouden ilmiöitä ja sitä, miten ne ovat politisoituneet. Nämä ilmiöt eivät koskaan ole yksinomaan talouteen liittyviä; ne ovat myös poliittisia ja moraalisia kysymyksiä. Tässä luvussa pyrin kuitenkin hahmottamaan, mihin talouden ilmiöihin velkakriisi liittyy, minkälainen on aikamme talousajattelun paradigma, ja miten taloudesta ylipäänsä puhutaan.

Velkakriisin kiistat rajautuvat talouden suhteen monella tapaa. Ensinnäkin on huomioitava talouden ja yhteiskunnallisten ilmiöiden globaali luonne – ne eivät ole vain paikallisia. Toiseksi on hahmotettava talouspoliittista päätöksentekoa ohjailevat periaatteet. Siihen vaikuttavat erilaiset kansainväliset ja kansalliset lait ja sopimukset, mutta myös yleisemmät taloustieteen ja -teorian avulla ymmärrettävät kehityskulut ja toimintatavat. Tämän vuoksi tarkastelen kahdessa seuraavassa alaluvussa, mitä uusliberalismilla tarkoitetaan ja mitä merkitystä sillä on velkakriisin kannalta. Alaluvussa 2.2.3 käsittelem tarkemmin talouden ilmiöiden ja moraalien yhteyttä ja sitä, miten niihin liittyvä puhe ja asioiden käsitteellistäminen vaikuttavat niiden ymmärtämiseen.

2.2.1. Uusliberaali talousajattelu ja sen ongelmat

Kun alkaa tutkia talouteen liittyviä yhteiskunnallisia ilmiöitä, on vaarana ajautua vain vertailemaan erilaisia talousteorioita. Vaaraksi nimitän tätä siksi, ettei tässä tutkimuksessa ole tarkoitus selvittää, mistä velkakriisi johtuu ja mitä mikro- ja makrotaloudessa oikeastaan on tapahtunut. Mutta jotta voitaisiin ymmärtää velkakriisiin liittyvää päätöksentekoa ja sen yhteiskunnallisia vaikutuksia, on syytä pohtia, minkälaista talouspolitiikkaa ylipäänsä

harjoitetaan. Talouteen liittyvät kysymykset ja talousteorioista sovelletut käsitykset määrittävät merkittävällä tavalla institutionalisoituneen politiikan puolueita ja niiden jakoa oikeistoon ja vasemmistoon. Talousasiat liittyvät väistämättä kaikkiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten siihen, miten sosiaali- ja terveydenhuolto toimii, miten ympäristöstä pidetään huolta, miten yliopistoissa tehdään tutkimusta ja minkälaisia työpaikkoja halutaan lisätä. Poliittisiin kiistoihin liittyy aina taloudellinen ulottuvuus, mutta talousasiat ovat nousseet yhä voimakkaammin politiikan tärkeimmäksi teemaksi talouskriisien aikana.

Talouskriisit, kuten euroalueen velkakriisi, eivät koskaan ole vain talouden ongelmia. Niiden syyt ja seuraukset ovat poliittisissa päätöksissä, ja ne vaikuttavat yhteiskunnan kaikkiin osa-alueisiin. Talouskriisien merkitys on ollut valtava länsimaille 1900-luvulla, ja niiden synnyllä on ollut yhteisiä nimittäjiä, kuten vapaiden markkinoiden puolustaminen ja kansallisen sääntelyn purkaminen (Kantola 2002a, 11). Nämä ovat keskeisiä piirteitä uusliberalistiseksi kutsutussa ajattelussa, joka on vaikuttanut länsimaiseen poliittiseen ilmapiiriin merkittävästi viime vuosikymmeninä.

Uusliberalismin aatemaailmassa ihannoidaan 1800-luvun klassista talousliberalismia, jossa yksilön etu ja oikeudet ovat etusijalla ja vapaita markkinoita pidetään hyvänä asiana (Patomäki 2007, 24–26). Kollektivismi taas nähdään huonona, menestymistä ja talouskasvua hidastavana ajattelutapana. Liberalistinen ajattelu liittyi markkinayhteiskunnan syntyyn, jonka mahdollistivat talouselämän rauhaan jättävä valtiomalli, itseohjautuvat markkinat sekä eurooppalaisten suurvaltojen sodat estävä voimatasapainojärjestelmä. Markkinayhteiskunnalla tarkoitetaan talouden ja politiikan erotteluun perustuvaa yhteiskuntaa, jonka toiminnan periaatteita markkinat määrittävät. Karl Polanyin teorian mukaan markkinayhteiskunnan kestättömyys johtuu rajoittamattomista markkinoista eli siitä, että markkinoita ei voitaisi politiikan keinoin säädellä. Markkinayhteiskunnan piirteet eivät enää ole olemassa sellaisenaan, mutta käsitteen avulla voidaan ymmärtää monia nykypäivän ilmiöitä. Tämä on nähtävissä erityisesti siinä, miten markkinaperiaate on omaksuttu muiden elämänalueiden toimintalogiikaksi. (Heiskala & Virtanen 2011, 23–26.) Uusliberalismi aatteena ei suoraan sitoudu mihinkään puolueisiin, joskin sen kannattajat on usein paikannettu oikeistoon. Kollektivismin kritiikki heijastuu hyvinvointivaltiojärjestelmän pitämiseen vanhentuneena ja toimimattomana, sillä uusliberalismissa korostuu yksilön merkitys ja tietynlainen ”jokainen

on oman onnensa seppä” -ajattelu. (Patomäki 2007, 10.) Tällaisen näkemyksen mukaan onnistuminen ja epäonnistuminen voidaan siis aina palauttaa yksilöön ja hänen ominaisuuksiinsa.

Toisen maailmansodan loppupuolella, vuonna 1944 liittoutuneet solmivat sopimuksen talouden hallintajärjestelmästä, joka tunnetaan nimellä Bretton Woods. Ensimmäinen maailmansota oli johtanut 1930-luvulla Yhdysvalloissa suureen lamaan, joten vastaavan tapahtuminen haluttiin estää. Bretton Woodsin järjestelmän ydinajatus oli ylläpitää valuuttakurssien vakautta antaen kansainvälisille instituutioille vallan puuttua talouden tapahtumiin. Bretton Woodsin järjestelmä oli käytössä vuoteen 1971 asti, kunnes presidentti Richard Nixonin päätöksellä Yhdysvaltain dollari irrotettiin kultakannasta ja muutettiin vapaaksi kelluvaksi vaihtokurssiksi. Tätä tapahtumaa pidetään eräänlaisena uusliberalismin lähtölaukauksena, joka johti globaalin rahoitusjärjestelmän valvonnan ja säätelyn alasajoon. (Patomäki 2007, 10–12; Harvey 2008, 17.) Uusliberalistisia projekteja alettiin toteuttaa muuallakin maailmassa. Kyse oli todellakin politiikasta, ei vain taloudesta tai hallinnosta, kuten uusliberalistit antoivat ymmärtää. Harveyn (2008, 26) mukaan voidaan puhua jopa talouspoliittisesta utopiasta, jolla pyrittiin muuttamaan ylikansallisen kapitalismin järjestelmää. Tunnetuimpiin esimerkkeihin uusliberaaleista uudistuksista lukeutuu Margaret Thatcherin johdolla 1980-luvulla Iso-Britanniassa harjoitettu politiikka, jonka seurauksena verotusta kevennettiin ja julkisia palveluja yksityistettiin. Samalla työttömyys ja tyytymättömyys kansalaisten parissa kasvoivat ja maan poliittinen ilmapiiri kiristyi. (Ks. Harvey 2008, 31–32.) Samantyyppisiä projekteja toteutettiin muuallakin. Itä-Euroopassa ja Saksassa talouden vapauttaminen aloitettiin Iso-Britannian vanavedessä, ja Berliinin muurin murtuminen merkitsi uutta aikaa myös talouspoliittisesti (Kantola 2002a, 13).

Uusliberalistinen ideologia ja toimintatavat tulivat Suomeen organisaatioiden, kuten Euroopan unionin ja kansainvälisen valuuttarahaston, mukana. Suomessa uusliberalismia alettiin toteuttaa 1980-luvun alussa, kun rahoitusmarkkinat vapautettiin, taloudessa otettiin käyttöön kvartaaliajattelu ja julkishallinnon käytännöissä alettiin jäljitellä markkinoiden tapaa toimia. (Kantola 2002a, 11–12.) Lisäksi Euroopan unioni on omalla tavallaan edistänyt ja toteuttanut uusliberaalia politiikkaa. Yhteiset sisämarkkinat ja valuutta sekä laajentuminen talouden ehdoilla voidaan nähdä sen konkretisoitumisena. Kysymys yhteisen talouspoliittisen linjan

puuttumisesta on huolestuttanut poliitikkoja erityisesti kriisin aikana, ja sitä pidetään jopa yhtenä velkakriisin syistä. Poliitiikan tutkija Frieder Otto Wolfin mukaan EU:ssa on keskitytty yhä vähemmän demokratian toteutumiseen, kun uusliberaalit kilpailukyvyyn ja kasvun tavoitteet ovat ohittaneet ne. (Wolf 2009, 160–162.)

Suomessa uusliberaaleja aatteita on sovellettu lähinnä teknokraattisesti eli asiantuntijavallan kautta. Virkamiesten, tutkijoiden ja erilaisten neuvonantajien asema on teknokraattisessa yhteiskunnassa korostunut. (Patomäki 2007, 13.) Asiantuntijuutta arvostetaan Suomessa kaikilla yhteiskunnan aloilla, myös politiikassa (Luhtakallio 2010, 197). Velkakriisin ja muiden talouspoliittisten kysymysten suhteen poliitikkoja arvioidaan heidän asiantuntevuutensa suhteen ja faktatiedon hallintaa pidetään ideologisia kannanottoja tärkeämpänä. Suomalaista uusliberalismia leimaa se, ettei minkäänlaisia uusliberalistisia ohjelmajulistuksia institutionalisoituneessa politiikassa ole tehty. Uusliberalistiset käytännöt on 1990-luvun alussa istutettu siis etenkin valtion ja kuntien hallintoon ja kilpailukyky politiikka on läpäissyt yhteiskunnan eri osa-alueet (Alasuutari 2006, 44–45; Patomäki 2007, 55). Hallinnon uusliberalistisuus vaikuttaa poliittiseen kulttuuriin monella tapaa.

Anu Kantolan (2002a) mukaan yksi ilmentymä tällaisesta uusliberaalista poliittisen kulttuurin muutoksesta on managerialismi. Se on markkinamaailmasta muille yhteiskunnan alueille valunut ajattelutapa, jossa valtion hallinnan uskotaan paranevan tietynlaisten, parempien *toimintatapojen* avulla. Kantolan mukaan managerialismi on ottanut vallan poliitikoista, jolloin vanhanaikainen virkamieskulttuuri ja byrokratia väistyvät dynaamisen ”hallinnon asiantuntijan” tieltä. Nämä managerit tekevät uusilla ideoillaan ja aktiivisuudellaan hallinnosta tehokasta ja tuloskeskeistä. Virkamieskulttuuri nähdään managerialismissa vanhentuneena ja tehottomana reliikkinä, joka on korvattava yksilöitä painottavalla, asiantuntevalla toimintakulttuurilla. Managerialismin vaikutukset politiikkaan ovat kiintoisia, sillä se ei tyypillisesti sisällä poliittisia sitoumuksia tai arvovalintoja. Managerialistinen ihannejohtaja tekee päätöksensä kylmän rationaalisesti, tukeutuen faktatietoon ja talouden kannalta tehokkaisiin toimenpiteisiin. Managerialismiin liitetyt määreet ovat tuttuja uusliberalistisesta ajattelumaailmasta, jossa monet poliittiset päätökset riisutaan poliittisuudesta ja asiantuntijuus saa erityistä painoarvoa etenkin talouteen liittyvässä

päätöksenteossa. Kantolan mukaan managerivalta on korostunut talouskriiseissä, jolloin myös poliitikoilta vaaditaan ideologian ja aatteen palon sijaan järkevyyttä ja faktojen hallintaa. (Kantola 2002a, 252–253, 259.) Teknokraattinen ja managerialistinen poliittinen kulttuuri saa tukea uusliberalistiselta hallinnon ihanteelta, joskaan managerialismi ei ole liberalismien uudenlainen muoto, vaan ennen kaikkea hallintaan ja johtamiseen liittyvä ideologia (Koikkalainen 2012, 43; Ikävalko & Brunila 2011, 325).

Uusliberalismi on vahvasti politisoitu käsite, josta julkisuudessa on vaikeaa puhua leimautumatta sen kannattajaksi tai vastustajaksi. On kuitenkin hankalaa määritellä uusliberalismia läpikotaisin, ja sen voidaankin sanoa olevan kattokäsite monille talouteen ja politiikkaan liittyville ajattelutavoille. Yhteistä niille kaikille on vapaa markkinatalous, vapaa kauppa ja yksilön omistusoikeus sekä valtion tehtävä markkinoille edullisen institutionaalisen kehityksen luomisessa (Harvey 2008,7). Velkakriisin kiistojen kannalta uusliberalismia ei voi sivuuttaa, sillä siihen liittyvät talouspoliittiset teemat ovat nousseet suomalaisessa politiikassa kiistojen myötä esiin. Esimerkiksi talouden valvonta ja sääntely sekä pankkivero nousivat yksinomaan velkakriisin vuoksi suomalaiseen valtakansallisuuteen, kun vasemmistopuolueet kritisoivat toteutettua talouspoliittista linjaa. Uusliberalistiseen talousajatteluun kriittisesti suhtautuvat yhteiskunnalliset liikkeet, kuten Attac, ovat kuitenkin puhuneet sääntelytoimien tarpeellisuudesta jo ennen tätä kriisiä (ks. Ahokas & Holappa 2010). Toisaalta myös uusliberalistinen ajattelu on saanut kannatusta velkakriisin poliittisissa kiistoissa. Kilpailukyvyyn ja talouskasvun teemat ovat ylipäänsä suomalaista ja globaalia taloutta määrittäviä teemoja, eikä niitä ole hylätty kriisin aikana. Sellaiset argumentit, joissa korostetaan velkakriisistä pääsyä kiihdyttämällä talouskasvua, supistamalla julkista taloutta ja kilpailuttamalla palveluja, noudattavat uusliberalistista eetosta. Tällaisia toimia on vaadittu erityisesti kriisiytyneiltä valtioilta, kuten Kreikalta.

Uusliberalismiin kritiikki keskittyy sosiaalisen tasa-arvon kannalta ongelmallisiin seikkoihin, kuten julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan karsimiseen, valtionyhtiöiden yksityistämiseen sekä talouskasvun ja kilpailukyvyyn ylikorostuneeseen asemaan yhteiskunnassa (ks. Bruun 2011). Ne nähdään ongelmallisina, sillä ne vaikeuttavat erityisesti yhteiskunnan vähäosaisempien elämää. Vapaiden markkinoiden puolesta puhuminen on globaalien

talouskriisin ja Euroopan velkakriisin jälkeen laajemminkin kyseenalaistettu, kun pankkien ja sijoittajien suojattu asema nousi yhdeksi eurokriisin keskeiseksi puheenaiheeksi.

2.2.2. Velkakriisin syyt ja uusliberaali talouspolitiikka

On aiheellista pohtia, miten uusliberalismi liittyy velkakriisiin. Vapaan markkinatalouden periaatteisiin kuuluu, että markkinoiden ajatellaan korjaavan itse itsensä ja toimivan ylipäänsä rationaalisesti. Markkinoiden toiminnan sääntely sekoittaisi tämän itseohjautuvan järjestelmän, joten valtioiden pitää pysytellä markkinoiden toiminnasta erossa. Talous- ja yhteiskuntatieteilijät ovat esittäneet, että Euroopan velkakriisin ja sitä edeltäneen globaalien finanssikriisin syynä olivat ennen kaikkea lepsu lainananto, perusteeton optimismi talouden suhteen, erilaiset bonusjärjestelmät ja yleinen ahneus sekä epäonnistunut markkinoiden sääntely (ks. Calhoun & Derluguian 2011; Patomäki 2012; Krugman 2009; Atilas-Osoria 2013).

Uusliberaalit talouspoliittiset päätökset loivat otollisen maaperän velkakriisin kehittymiselle. Kun vuoden 2008 globaalien finanssikriisin vaikutukset ulottuivat Eurooppaan, kriisialttiiden maiden uusliberalistinen talouspolitiikka vauhditti ongelmien kärjistymistä. Kriisin ollessa käynnissä uusliberaalit ratkaisumallit eivät kuitenkaan tehoa sen hillitsemiseen, vaan tuottavat uusia poliittisia ja yhteiskunnallisia ongelmia ympäri Eurooppaa. (Ks. esim. Stockhammer 2012, 126; Memos 2010, 212.) Valtioiden julkisiin talouksiin kohdistuvaa säästöpolitiikkaa (*austerity*) on viime aikoina kritisoinut erityisesti taloustieteilijä Paul Krugman, jonka mukaan se on epäeettistä kriisimaiden kansalaisten kannalta ja altistaa valtiot taantumalle. Krugmanin mukaan Euroopan talous on surkealla tolalla, minkä myötä myös poliittinen päätöksenteko joutuu koetukselle. (Krugman 2013a; 2013b.) Menokuriksi ja säästötoimiksi kutsutut menettelyt ovat osoitus siitä, miten uusliberaalilla talouspolitiikalla yritetään pysäyttää kriisi, sillä leikkaukset kohdistuvat hyvinvointiyhteiskuntaan julkisine palveluineen. Kun pankkien yksityisen velan vuoksi julkista taloutta on kriisimaissa supistettu, ja koulutuksesta, eläkkeistä ja palkoista nipistetään, on alettu kärjistävästi puhua voittojen yksityistämisestä ja tappioiden sosialisoinnista. (Patomäki 2012, 72–73.) Verotulojen pieneneminen syventää jo alkaneita ongelmia ja kurjistaa köyhimpien elämää. Kuten Kallinen, Koivisto ja Ronkainen (2011, 18) toteavat, ”valittu politiikka on luonut negatiivisen kierteen, joka uhkaa ilmaista mukaansa

Euroopan maat yksi toisensa perään”. Velkakriisi on osoitus siitä, miten monelle yhteiskunnan osa-alueelle talouden kriisi ulottuu ja miten nopeasti se voi horjuttaa kokonaisia valtioita.

Uusliberaalin politiikan ongelmat tulevat siis vastaan niin kriisin syissä kuin seurauksissa. Lisäksi kriittiset äännet huomauttavat, että rahaliitto on epätasa-arvoa tuottava, sillä se laittaa taloudellisesti heikot ja vahvat valtiot samaan asemaan (Kallinen ym. 2011). Asia ei ole aivan näin yksinkertainen, mutta kriisin myötä väite on ainakin osin käynyt toteen, kun katsotaan velkaantuneiden ja ”kurimaiden” välisiä eroja. Paradoksaalisesti uusliberalismin tuottamaan kriisiin on yleisesti etsitty ratkaisuja vielä voimakkaammin uusliberaalilla politiikalla. Menoleikkaukset esitetään välttämättöminä toimenpiteinä kriisin hillitsemisessä. Esimerkiksi Tuohuneiden taloustieteilijöiden⁷ manifestissa huomautetaan, että toimenpiteet, joilla velkakriisiä suitsitaan, ovat poliittisesti, yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti vastuuttomia. (Mt., 20–21.) Velkakriisi kiristää euromaiden välejä monella tapaa, sillä jako vaikutusvaltaisiin keskusmaihiin ja periferiaan on voimistunut. Kun keskusvaltiot eli Saksa ja Ranska määrittävät velkaantuneiden maiden kuripolitiikasta, valtahierarkia voimistuu. Esimerkiksi kreikkalaisten yhteiskuntatieteilijöiden velkakriisiä koskevissa tutkimuksissa korostuu kriittisyys uusliberaalia politiikkaa ja alueellisten voimasuhteiden epätasapainoa kohtaan (ks. esim. Memos 2010; Kouvelakis 2011; Milios & Sotiropoulos 2010).

Taluskriisien myötä voidaan ajatella myös uusliberalismin kriisiytyneen. On alettu puhua jopa ”jälkiuusliberalismista”, joka kehittyy uusliberalismin epäonnistuneista projekteista. Mario Candeiasin (2011, 209) mukaan velkakriisin lopettamiseksi toteutetut toimenpiteet, kuten bonusjärjestelmien kieltäminen, yhtiöiden siirtäminen valtion omistukseen ja talouden valvonnan kiristäminen, eivät oikeastaan ole uusliberalismin hylkäämistä – vaikka siltä vaikuttaisikin – vaan kapitalismin pelastamista. Valtiointerventionismi tuottaa epävarmuutta valtioiden roolista, ja toisaalta tekee tietä uusliberalismin legitimoinnille uudelleen. (Mt., 208–209.) Velkakriisin ja sitä edeltäneen finanssikriisin myötä valtioiden halu säännellä taloutta kasvaa, mikä ei ilahduta markkinoiden toimijoita. Sääntelypolitiikka tuottaa siis lisää

⁷ Les économistes atterrés on uusliberaaliin talouspolitiikkaan kriittisesti suhtautuvien ranskalaisten tutkijoiden ryhmittymä, joka on kirjoittanut artikkeleiden ja kannanottojen lisäksi runsaasti siteeratun manifestin vuonna 2010 sekä osallistunut velkakriisiin liittyvään julkiseen keskusteluun eri tavoin. Manifesti on sisällytetty myös teokseen *Kurssi kohti konkurssia* (Kallinen ym. 2011), jossa tutkijaryhmän nimi oli suomennettu, mielestäni osuvasti, Tuohuneiksi taloustieteilijöiksi.

ristiriitoja. Kansainväliset pääomaryhmittymät ovat huolestuneet sääntelystä niin paljon, että ne ovat perustaneet G20-hengessä Business 20 (B20) -kollektiivin, jotta heidän asemansa ei järkkyyisi kriisinkään aikana. Candeias ennustaa, että sääntelypolitiikkaa seuraa uusliberalismin elvyttäminen, joka saattaa johtaa olemassa olevien kriisien syvenemiseen. (Mt., 210–211.) Tällainen teoria nojaa epäilemättä tietynlaiseen nykypolitiikkaa kritisoiivaan skenaarioon. On kuitenkin selvää, että ylikansalliset suuryritykset ja finanssimarkkinoiden toimijat eivät ole valmiita kaventamaan tulojaan, vaikka kyse olisi kokonaisten valtioiden selviytymisestä.

Velkakriisin ongelmat ja kiistat liittyvät tiiviisti valtioiden harjoittamaan talouspolitiikkaan, joka on monella tapaa uusliberaalia. Tämän tutkimuksen kannalta uusliberalismin käsitteleminen on tärkeää, sillä sen vaikutukset poliittiseen kulttuuriin Suomessakin ovat merkittävät. Se, miten poliitikot ja asiantuntijat sekä muut valtajulkisuuksien toimijat argumentoivat, ei ole sattumanvaraista, koska kulloinenkin poliittis-ideologinen paradigma ohjailee julkisen keskustelun ja politisaation prosesseja. Taustalla vaikuttavien laajempien ilmiöiden tiedostaminen mahdollistaa argumenttien ja niiden oikeutusten ymmärtämisen ja lopulta syvempien, moraalisten johtoajatusten hahmottamisen.

2.2.3. Talous, puhe ja morali

Kuten edellä käy ilmi, velkakriisi on taloudellinen ja poliittinen ongelma. Lisäksi velkakriisi on tuottanut moraalisia dilemmoja. Kun kriisiä on yritetty pysäyttää kuritoimenpitein ja lainapakeitin, eriarvoisuus EU-maiden välillä ja niiden sisällä on kasvanut. Lisäksi vastakkainasettelu ahneiden pankkien ja köyhien veronmaksajien välillä on voimistunut julkisessa keskustelussa kärjistäen syntyneitä kiistoja.

Taloudesta puhuttaessa julkisuuksissa käytetään tietynlaista kieltä, jota usein kutsutaan talouspuheeksi. Toisinaan julkisuuksissa argumentoivilla toimijoilla on tarve tehdä talouteen liittyvät ilmiöt helpommin ymmärrettäviksi hyödyntämällä erilaisia retorisia konsteja, kuten metaforia. Nämä metaforat heijastelevat niitä käsityksiä, jollaisina toimijat talouden

mekanismit ymmärtävät: talouden ilmiöt ovat kuin luonnonvoimia tai kriisit kuin sairauksia⁸. Toisinaan talouspuhe nähdään teknokraattisen hallintokielen soluttautumisena poliittiseen puheeseen, mediateksteihin ja arkikeskusteluihin. Talouden sanaston soveltaminen vaikkapa sosiaalipoliittisiin kysymyksiin luo illuusion siitä, että nämä kysymykset itsessään ovat toimintaperiaatteiltaan talouden kaltaisia tai talouselämästä omaksutuin keinoin ratkaistavissa. Kolmas ja tälle tutkimukselle tärkein seikka talouspuheesta on sen yhteys moraaliin. Tutkimissani julkisuuksissa vastuunkanto ja moraalinen toiminta esitetään välttämättömänä ehtona talouteen liittyvälle päätöksenteolle. Vastaavasti moraalittomuus – tai moraalikato – nähdään talouden kriisin perimmäisenä syynä.

Talouden ja moraalisen toiminnan yhteys ja eri toimijoiden käsitykset siitä ovat kiintoisia, sillä ne kertovat niistä tavoista, joilla yhteiskunnan kannalta elintärkeitä päätöksiä tehdään ja niistä arvoista, joita pidetään tärkeinä. Tärkeää on siis kysyä, minkälaista on moraalinen toiminta talouden suhteen eri toimijoiden kannalta. Tätä voidaan analysoida esimerkiksi tutkimalla oikeuttamisperiaatteita, eli sitä mihin toimijat vetoavat argumentoidessaan asioiden puolesta tai niitä vastaan. Oikeuttamisteoria (Thévenot 2011) käsitteellistää sosiologisesti moraalin ja toiminnan yhteyttä ja mahdollistaa toimijoiden moraalikäsitteiden empiirisen tutkimisen. Talouden ja moraalin yhteys on yksi sosiologian klassisista kysymyksistä. Durkheimin (1990/ 1893) mukaan moraalit liittyy aina talouteen ja yhteiskunnalliseen työnjakoon. Muutokset niissä viittaavat siis arvojen muuttumiseen.

Kun taloudesta puhutaan julkisuuksissa, voidaan hahmottaa ainakin kaksi tyypillistä puhetapaa, joissa moraalin ja talouden yhteys määrittyy. Yritysvastuun käsitettä tutkinut Heidi Hirsto (2010) kutsuu niitä ekonomistiseksi ja moralistiseksi diskurssiksi. Ekonomistisessa diskurssissa korostuu perinteinen yritysmaailman tuloskeskeinen ajattelu, ja vastuullisuus näyttäytyy tehokkuutena sekä tulosten ja panosten arviointina. Moralistinen diskurssi taas nostaa esiin vapaaehtoisen vastuunoton ja oman toiminnan vaikutukset. Moralistinen diskurssi ei esiinny vain ekonomistisen rinnalla, vaan myös haastaa uusliberaalia talouskasvuvetoista retoriikkaa. Hirsto kuitenkin huomauttaa, että moralistinenkaan diskurssi ei irrottaudu libertaristisesta yksilönvapautta korostavasta ajattelusta. (Mt., 10–13.) Hirston tutkima

⁸ Talouspuheen retoriikkaa ja sen metaforisia piirteitä on tutkittu paljon. Metaforiset käsitteet – kuten lama, taantuma – ovat niin käytettyjä, että ne ovat vakiintuneet taloustieteen ja -politiikan käsitteiksi. (Ks. lisää esim. Kakkuri-Knuutila 1998, 298; Harald 1997; Goodwin 1989.)

moralistinen diskurssi on kiinnostava, sillä se on omaksuttu yritysmaailman lisäksi myös politiikassa, ja se on toiminut eräänlaisena uutena talouden kysymysten politisoinnin työkaluna. Vaikuttaa siis siltä, että tyypillisesti julkisuudessa tuodaan esiin ”vastuullista” talouspuhetta, joka asettuu ekonomistista diskurssia vastaan, kuitenkin jakaen saman arvoperustan. Hirston näkemyksen voisi lukea siten, että valtajulkisuuksissa ei kuulla aidosti kriittistä talouspuhetta lainkaan.

Ilmiö on ymmärrettävissä siten, että kyse on todellakin *moralistisesta*, ei moraalisesta diskurssista. Julkisuuksissa moralisoidaan eli paheksutaan tiettyjä puhetaipoja, mutta ei kyseenalaisteta toiminnan perusteiden ja lähtökohtien moraalisuutta, sillä arvoperusta on molemmissa diskursseissa sama. Se, miten taloudesta puhutaan kuvastaa talouden yhteiskunnallista asemaa. Kuten edellä on todettu, taloutta ei voi nykyään kuvata pelkkänä tuotannon ja markkinavaihdon järjestelmänä, vaan se on kulttuurinen merkityssysteemi (Heiskala & Virtanen 2011, 17). Edellä käsitelty uusliberaalin ajattelun yhteiskunnallinen vaikutus osoittaa, miten tietty käsitteistö ja toimintatavat ovat siirtyneet talouden sfääristä politiikkaan, hallintoon ja muille yhteiskunnan aloille. Hirston (2010) huomiot talouspuheesta taas osoittavat, että talouden ymmärretään olevan yhteydessä moraaliseen toimintaan. Talouden kriisiytyessä onkin paikallaan kysyä, onko kyseessä myös moraalinen kriisi. Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot’n oikeuttamisteoria antaa apuvälineitä tutkia näitä kysymyksiä empiirisesti.

2.3. Oikeuttamisteoria

Ymmärrän politiikan käsitteen ennen kaikkea toimintana ja keskusteluna, joka ulottuu myös niin sanotun perinteisen, institutionaalisen politiikan ulkopuolelle. Tämä politiikkakäsitys on lähtökohtana pragmatistiselle poliittisen ja moraalisen sosiologian suuntaukselle, jota on edistetty viime vuosina erityisesti Ranskassa professori Laurent Thévenot’n johdolla (ks. Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 4). Poliitiikan käsitteen laajentaminen intressikamppailusta julkisen keskustelun ja osallistamisen eri muotojen suuntaan vaikuttaa järkevältä nyky-yhteiskuntia ajatellen. Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon ovat monipuolistuneet erityisesti viestintävälineiden kehittymisen myötä, ja

erilaisten vastajulkisuuksien ja -demokratioiden merkitys on korostunut, varsinkin kun luottamus puoluepolitiikkaan horjuu (ks. Rosanvallon 2008, 34–35). Tällaista poliittisen toiminnan monimuotoisuutta edustavat esimerkiksi Yhdysvaltain pankkimaailman toimintaa kritisoinut Occupy Wall Street -liike sekä arabimaailman kansannousujen ja vallankumousten aktivismi. Internetin merkitys on näissä ilmiöissä kiistaton, sillä sen avulla mahdollistuu globaalien julkisuuksien tuottaminen ja erilaisten löyhien tai tiiviimpien verkostojen muodostuminen, mikä saattaa johtaa uusien yhteiskunnallisten liikkeiden syntyyn (ks. Ylä-Anttila 2010, 16–17, 32). Toimintatapojen välittyminen, informaation kulku ja sanoman levittäminen tapahtuvat sekunneissa, ja paikalliset toiminnan muodot ovat pian globaaleja, kuten Occupy-liikkeen kohdalla tapahtui. Kiinnostavaa on, miten monimuotoinen politiikka näkyy eri julkisuuksissa, vai näkyykö lainkaan.

Kun politiikka siis on monien eri julkisuuksien, toiminnan ja keskustelun tapojen kokoelma, miten se muuttaa politiikan tutkimista? Thévenot'n ajattelussa poliittisen rinnalla on aina moraalinen, mikä kuvastaa sitä lähestymistapaa, jolla poliittista toimintaa voidaan ymmärtää ja analysoida pintaa syvemältä. Poliittisen toiminnan pohjana ovat ne moraaliset arvot ja moraalijärjestykset, jotka ovat yhteiskunnassa läsnä (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 4). Laurent Thévenot'n ja Luc Boltanskin teoksessa *De la justification* (1991, engl. 2006) korostetaan toiminnan tilanteisuutta ja kriisiytymisen hetkiä avaimina toiminnan perusteiden tarkasteluun. Toimintaa perustelevat ja perusteluja oikeuttavat argumentit johdattelevat moraalin lähteille, joskaan kyse ei ole normatiivisesta moraaliteoriasta. (Ks. Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 4–5.) Talouskriisi on massiivinen esimerkki tavanomaisen toiminnan järkkymisestä. Thévenot'n ja Boltanskin oikeuttamisteoria antaa välineitä niin pienten ja arkisten kiistojen kuin kokonaisia yhteiskuntia ravistelevien poliittisten kriisien analysointiin. Sittemmin Thévenot on jatkanut oikeuttamisteorian kehittämistä suuntiin, joita esittelen seuraavissa alaluvuissa.

Oikeuttamisteoria liittyy tässä tutkimuksessa kiinteästi aineiston analyysiin, jossa käytän teorian pohjalta muodostettua julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmää. Oikeuttaminen on vain osa Boltanskin ja Thévenot'n aloittamaa ja Thévenot'n eteenpäin työstämää teoriaa, joka pyrkii ymmärtämään, miten ihmisten yhteiselo onnistuu kiistoista ja erilaisista

maailmankuvista huolimatta ja miten näissä tilanteissa argumentointi rakentuu sekä mille se perustuu.

2.3.1. Yhteisyyden kieliopit ja sitoutumisen regiimit

Jotta yhteiskunta toimisi ja ihmiset pystyisivät elämään toistensa kanssa, on löydettävä keinoja selvittää kiistat väkivallattomasti. Mielenkiintoisiin ja arvoihin liittyvistä erimielisyyksistä huolimatta asioista on pystyttävä keskustelemaan ja kiistelemään, jotta päätöksiä yhteisistä asioista voitaisiin tehdä. Tämä on edellytys paitsi päivittäisille arjen kohtaamisille myös poliittiselle julkiselle keskustelulle. Uutisten välittämä ja eduskunnan salissa käytävä debatti velkakriisistä on kiivasta, mutta kaikki voivat tietyn rajoituksen ilmaista mielipiteensä ja kommunikoida niidenkin kanssa, jotka ovat asioista eri mieltä. Jotta tämä olisi mahdollista, täytyy toimijoiden argumentoida tietyllä tavoin ja hahmottaa tilanteen asettamat ehdot.

Laurent Thévenot'n kehittämän yhteiselämän sidoksia ja oikeuttamista käsittelevän teorian taustalla on tavoite selvittää, miten ihmiset selvittävät erimielisyyksiä rauhanomaisesti ja miten he loppujen lopuksi kykenevät elämään yhdessä ja rakentamaan sujuvaa yhteisyyttä. Nämä seikat tiivistyvät myös politiikan ydinkysymyksiksi. On mekanismeja, jotka säätelevät julkista keskustelua siten, että tietyt argumentit saavat painoarvoa ja toiset jäävät taka-alalle ja tietyt menettelytavat nähdään suotuisina konfliktien ratkaisussa. (Eranti 2011, 26–27.) Thévenot'n teoria liittyy kiistoihin ja niiden olennaisuuteen ihmiselämässä. Yhteisyyden kieliopit pohjautuvat ajatukselle siitä, että mielipide-erot kuuluvat yhteiselämään (Thévenot 2011, 9).

Thévenot'n (2011, 8) mukaan ihmisen toiminta tähtää vakauteen ja turvallisuuden etsimiseen sekä oman olemassaolon perustelemiseen. Yhteisyyden käsite rinnastuu tässä teoriassa julkisuuteen, sillä se on ”tila” jossa toiminta tapahtuu (ks. Eranti 2011, 27). Se on eräänlainen alusta, jossa julkista keskustelua käydään, kiistoja ratkotaan ja argumentteja arvioidaan. Kysymys siitä, miten toimia moraalisesti oikein, juontuu kulttuurisesti opituista ja omassa elämässä koetuista ilmiöistä, mutta kiinnittyy samalla laajempiin historiallisesti muotoutuneisiin arvorakennelmiin ja yhteiskunnallisesti tunnustettuihin moraalijärjestyksiin.

Thévenot on kehittänyt yhteisyyden kielioppien käsitteen kuvaamaan niitä tapoja, joilla ihmiset ”muodostavat moninaisuudestaan yhteisyyttä ja tuottavat itselleen tarvittavaa varmuutta maailmassa toimimiseen”. Periaatteeltaan nämä kieliopit toimivat keskenään samalla tavalla – pyrkien yhteisyyden tuottamiseen, mutta niiden käsitykset tekojen oikeutettavuudesta eroavat, samoin kuin sisään- ja ulossulkemisen muodot, joilla käsitystä ”meistä” muodostetaan. (Thévenot 2011, 8–9.) Yhteisyyden kieliopit tarjoavat ne repertuaarit, joilla ihminen saa omalle toiminnalleen ja valinnoilleen varmuutta ja joilla hän sitoutuu elämään yhdessä muiden kanssa.

Yhteisyyden kielioppeja on kolme: julkisen oikeuttamisen kielioppi, läheisten sidosten kielioppi ja liberaali kielioppi (Thévenot 2011, 8). Ensin mainittu saa tässä tutkimuksessa eniten huomiota, sillä siihen sisältyy aineiston analyysimenetelmälle olennainen oikeuttamisen maailmojen malli, jonka mukaan julkisuudessa argumentointi perustuu tiettyihin yhteisiin hyviin vetoamiseen. Liberaalissa kieliopissa toimijan oma etu nousee keskeiseksi motiiviksi ja argumentointi ja neuvottelu muiden kanssa pohjautuvat kilpailuun. Läheisten sidosten kielioppi korostaa toimijan oman kokemuksen ja henkilökohtaisten suhteiden tärkeyttä argumentaation perustana. (Mt., 12, 14.)

Yhteisyyden kielioppeihin liittyy Thévenot’n teoriassa sitoutumisen regiimien käsite. Sitoutumisen regiimi vaikuttaa siihen, miten ympäristöön suhtaudutaan ja minkälaisena se nähdään, jolloin sen tietyt piirteet korostuvat kulloinkin aktiivisen regiimin mukaisesti (Lonkila 2011, 23). Toisin sanottuna regiimi määrittelee, mitkä asiat kulloinkin näyttäytyvät tärkeinä ja olennaisina (Thévenot 2011, 9). Sitoutumisen regiimin käsitteen avulla huomioidaan toimijan ”riippuvuus materiaalisesta ja ei-materiaalisesta ympäristöstään” (Lonkila 2011, 23), jolloin toiminnan motiivit ja konteksti avautuvat ja tulevat ymmärrettävämmiksi. Toisin sanottuna ihmisen tapa toimia, argumentoida ja reagoida toisiin ei säily samana, vaan elää tilanteisesti. Tämä taas vaikuttaa oikeuttamiseen.

Myös sitoutumisen regiimejä on kolme: julkisesti oikeutettavan, suunnitelmaan sitoutumisen ja tuttuuden regiimit. Niissä toiminnan kehykset ja sen perustelut ovat erilaisia ja ne kytkeytyvät edellä esiteltyihin yhteisyyden kielioppeihin. *Julkisesti oikeutettavan sitoutumisen regiimissä* toiminta suuntautuu kiistan ratkaisemiseen ja toiminnan arvo

määräytyy oikeuttamismaailmojen mukaan. Julkisesti oikeutettava regiimi kiinnittyy siis julkisen oikeuttamisen kielioppiin. (Lonkila 2011, 23–25.) *Suunnitelmaan sitoutumisen regiimissä* toimintaa arvioidaan teon suorittamisen kannalta, ja toiminnan loppuun vieminen on tyydytystä tuottava vaihe (Thévenot 2011, 9). Se on päämäärätietoista toimintaa, joka voidaan nähdä ns. perinteisenä sosiologisena toiminnan käsitteenä, ja Thévenot on kutsunut sitä toiminnan ”normaaliksi formaatiksi” sen yleisyyden vuoksi (Lonkila 2011, 24). *Tuttuuden regiimissä* taas henkilökohtainen elämä ja omat kokemukset määrittelevät arvostuksen kohteena olevia asioita, eikä siitä käsin voida jäsentää julkisia ilmiöitä tai keskusteluja. Sitoutumisen regiimit välttävät täysin psykologisoivan tai kollektiivisesti rakentuneen identiteettikäsitteiden, ja korostavat ihmiselämän ja toiminnan eri tasoja ja konteksteja. (Thévenot 2011, 9.)

Toiminnan teoretisointi yhteiselämän kielioppien ja sitoutumisen tapojen avulla valottaa yleisempää toiminnan teoriaa, jonka esitleminen tässä tuo ilmi ne julkisen oikeuttamisen ympärillä olevat laajemmat tutkimusta ohjailevat näkökulmat. Kolmas olennainen osa Yhteisyyden kielioppeja ja sitoutumisen regiimejä on käytetty viime vuosina erilaisten yhteiskunnallisten kiistojen analyysissä. Niitä on hyödynnetty esimerkiksi helsinkiläisen ja pietarilaisen kaupunkiaktiivisuuden (Lonkila 2011), kasvisruokapäivästä syntyneen valtuustokiistan (Junnilainen 2011) sekä kaupunkisuunnitteluun liittyvän kiistan tutkimisessa (Eranti 2011).

2.3.2. Julkisuudessa argumentoinnin taito

Teorialla on ollut vahva osuus tutkimuksen etenemisen ja tutkimuskysymysten määrittämisen kannalta. Se, että velkakriisissä kiinnostavat erityisesti poliittiset kiistat liittyy oikeuttamisteorian ajatukseen siitä, että kiistojen kautta voidaan saada selville jotakin moraalista. Tai Ylä-Anttilan (2010, 149) sanoin, kiistojen kautta ”pystytään näkemään välähdyksiä, jotka tuovat yhteiskunnan moraaliset rakenteet hetkeksi näkyviin”. Lähestyn talouspoliittisia kysymyksiä siis ennen muuta moraalisisina kysymyksinä, joista kiistellään julkisuuksissa. Se, miten poliitikot, asiantuntijat ja muut tutkimuksen aineistossa esiin tulevat toimijat argumentoivat velkakriisin kiistoissa, johdattaa laajempien moraalisten kysymysten äärelle. Erilaisiin yhteisiin hyviin vetoaminen, tiettyjen oikeuttamisen maailmojen

korostuminen ja oikeutusyhdistelmät tuottavat tietoa siitä, mikä on toimijoiden mielestä tärkeää ja puolustamisen tai vastustamisen arvoista.

Kuten oikeuttamisteoriasta käy ilmi, niin yksilöiden arkipäiväiset kohtaamiset kuin yhteiskunnan rakenteellinen toimivuus riippuvat ihmisten kyvystä tulla toimeen toistensa kanssa. Tämä ei kuitenkaan riitä, mikäli asiointiloja halutaan muuttaa, joten argumentaatiolla on väliä. Thévenot'n (2011, 9) mukaan yhteisyyden kieliopit perustuvat mielipide-erojen tunnustamiselle ja hyväksymiselle. Sen vuoksi tarvitaan kommunikaation ja sovittelun taitoja. Kun tutkitaan julkista keskustelua, tässä tapauksessa velkakriisin poliittisia kiistoja, olisi turhauttavaa arvioida jokaisen toimijan argumenttia vain suhteessa tämän henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja arvoihin. Todennäköisesti analyysi päättyisi arvailemaan argumentin ulkopuolisia seikkoja, eikä kertoisi mitään itse kiistoista. Julkisen oikeuttamisen kieliopissa henkilökohtaiset arvot laajennetaan kommunikaation avulla yleisiksi arvoiksi, jotka sitoutuvat määritelmiin yhteisistä hyvistä. Boltanskin ja Thévenot'n mukaan tällaisia käsityksiä yhteisestä hyvästä on seitsemän ja niitä kutsutaan oikeuttamisen maailmoiksi. Ne ovat maineen, kodin, inspiraation, markkinoiden, teollisuuden, kansalaisuuden ja ekologisuuden maailmat. (Thévenot, 9–11.) Kussakin oikeuttamismaailmassa on omat yhteistä hyvää määrittävät piirteensä ja lainalaisuutensa. (Ks. lisää luku 3.4.). Oikeuttamisen maailmat mahdollistavat siis yksittäisen mielipiteen perustelemisen yhteiseen hyvään suuntautuvana, ja ennen kaikkea siten, että muut ymmärtävät, miksi asia on tärkeä (Thévenot 2011, 11).

3. KAHDEN VALTAJULKISUUDEN TUTKIMINEN: AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1. Tutkimusasetelma ja analyysin vaiheet

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on saada velkakriisin poliittisten kiistojen analyysin avulla selville, mistä velkakriisin poliittisissa kiistoissa oikeastaan on kyse. Tätä selvittääkseni tutkin, miten toimijat argumentoivat julkisuuksissa ja miten nämä argumentit on oikeutettu. Oikeuttamisteoriasta (ks. luku 2.3.) johdettu julkisen oikeuttamisen analyysi tarjoaa käsitteelliset työkalut näiden oikeuttamistapojen tutkimiseen, mikä mahdollistaa argumenttien

moraalisen perustan tutkimisen. Oikeuttamisteorian mukaan yhteiskunnan moraaliset rakenteet paljastuvat tavanmukaisen toiminnan kriisiytyessä, minkä vuoksi kiistat ja konfliktit ovat tästä näkökulmasta kiinnostavia.

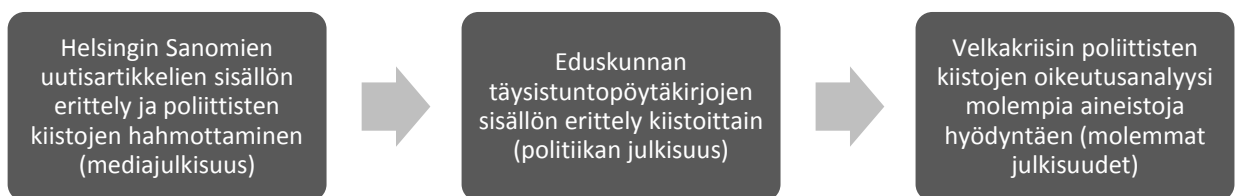
Velkakriisi on tuottanut erilaisia poliittisia kiistoja kansallisesti ja kansainvälisesti. Toisaalta myös itse kriisi on tietynlaisten talouspoliittisten päätösten tuote. Tällaiset yhteiskunnalliset ilmiöt ovat debatoinnin ytimessä niin poliittisessa julkisuudessa kuin mediajulkisuudessa ja niitä kommentoivat kansalaiset, järjestöt ja poliitikot sekä media, asiantuntijat ja yritykset erilaisten viestimien välityksellä ja kasvokkain. Poliitiikka ja mediajulkisuus ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja ne yhdessä muodostavat yhteiskunnalliseksi julkiseksi keskusteluksi kutsutun toiminnan, puheen ja mielipiteiden vaihdon kokonaisuuden. Tämän vuoksi analysoin velkakriisin poliittisia kiistoja Suomessa kahta julkisuutta edustavan aineiston avulla. Keräämäni media-aineisto koostuu Helsingin Sanomien uutisartikkeleista Kotimaa-, Ulkomaat- ja Talous-osioista aikaväliltä 4.5.2010–5.10.2011. Artikkelien ohella analysoitavana on Suomen eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja ajanjaksolta 4.5.2010–8.11.2011.

Sanomalehtiartikkelit auttavat hahmottamaan velkakriisin poliittisten kiistojen sisältöjä ja rajoja, sillä merkittävät avaintapahtumat korostuvat media-aineistossa (vrt. Ylä-Anttila 2010, 157). Artikkeliaineiston tehtävä on tässä tutkimuksessa toimia niin mediajulkisuuden edustajana kuin kiistojen luokse johdattelevana informaation lähteenä. Mediajulkisuudesta puhuttaessa korostuu usein sen välittävä luonne, jolloin median ja politiikan suhdetta ei nähdä erityisen vuorovaikutteisena. Tällaisessa näkemyksessä mediajulkisuus nostaa esiin yhteiskunnallisesti kiinnostavia ja merkittäviä ilmiöitä ja välittää kansalaisille informaatiota, jotta he voivat osallistua julkiseen keskusteluun (Kivikuru 2001, 12). Julkisuuksien moninaisuus ja limittyneisyys kuitenkin tuottavat pikemminkin kaksisuuntaista informaation kulkua politiikan ja median välillä muodostaen tasa-arvoisemman ja toisistaan riippuvan kokonaisuuden.

Median ja erityisesti uutisten päätehtävä on kuitenkin informoida kansalaisia politiikasta ja tämän vuoksi aineistoni ensimmäinen osa, Helsingin Sanomien uutisartikkelit, toimivat velkakriisin poliittisten kiistojen hahmottamisen apuna. Artikkeliaineistoa tutkimalla selviää,

millä tavoin velkakriisistä puhutaan, kuinka usein, miten siihen liittyviä kiistoja luonnehditaan ja miten koko ilmiötä tulkittetaan lukijoille. Eduskunnan keskustelupöytäkirjat täydentävät median muotoilemaa kuvaa velkakriisikiistoista ja mahdollistavat politiikan julkisuuden analyysin.

Analyysi etenee kolmivaiheisesti uutisartikkelien luennasta ja poliittisten kiistojen paikantamisesta eduskunnan täysistuntopöytäkirjojen tutkimiseen luvussa 4. ja argumenttien oikeutusten analyysiin molempia aineistoja hyödyntäen luvussa 5.

Kuvio 1. Analyysin eteneminen.

Luvussa 3.2. kuvailen artikkelien keruuprosessin, esittelen aineiston ajallisen jakautumisen sekä luonnehdin tekstien tyypillisiä piirteitä. Luku 3.3. keskittyy artikkeliaineistosta löytyneiden kiistojen ja niiden erityispiirteiden kuvailuun. Alaluvuissa perehdyn näihin kiistoihin tarkemmin. Tarkoituksena on kuvailla, minkälaiset kiistat valtakunnan luetuin sanomalehti nosti tarkastelemallani ajanjaksolla esiin ja esitellä lyhyesti, mihin tapahtumiin ne liittyvät ja mitä toimijoita niissä esiintyy. Kun velkakriisin poliittiset kiistat on paikannettu, siirryn aineiston toiseen osaan eli eduskunnan täysistuntopöytäkirjoihin. Luvussa 3.4. kuvailen pöytäkirjojen valikointiprosessia ja niiden sisältöjä. Pöytäkirjojen valinta perustuu siis artikkeliaineistoon perehtymiseen ja sen avulla muodostettujen kiistojen rajaamiseen. Luvussa 3.5. esittelen aineistojen analyysimenetelmät.

Velkakriisin kiistoissa kyse on siitä, miten ylikansallinen, yhteiskunnan eri alueita taloudellisesti ja poliittisesti koetteleva kriisi vaikuttaa kansalliseen poliittiseen päätöksentekoon ja sitä koskevaan julkiseen keskusteluun. Julkisuuksien tutkiminen mahdollistaa eri toimijoiden valtasuhteiden ja osallisuuden kartoittamisen. Julkisen keskustelun tehtävä on demokratian kannalta elintärkeä, joten analyysi tuottaa tietoa myös siitä, mitä demokraattisessa päätöksenteossa pidetään tärkeänä. Lopulta julkisessa

keskustelussa esitettyjen argumenttien tarkempi analyysi vie oikeutusten äärelle: mitä toimijat pitävät moraalisesti yhteisenä hyvänä? Lisäksi se tuottaa tietoa siitä, mitä pidetään demokratian kannalta tärkeänä ja keillä on pääsy valtajulkisuuksiin. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi auttaa kiistojen hahmottamisessa ja aineiston luokittelussa. Teorialähtöisen oikeuttamisanalyysin tarjoamat työkalut mahdollistavat argumentteihin kätkeytyvien moraalisten perusteiden hahmottumisen.

Analysoimalla kahta valtajulkisuutta edustavaa aineistoa selvitän:

- minkälaisia poliittisia kiistoja velkakriisiin Suomessa liittyy ja miten ne ilmenevät kahdessa julkisuudessa?
- mitä toimijoita julkisuuksissa esiintyy ja minkälaisia argumentteja he kiistoissa esittävät?
- miten toimijat oikeuttavat argumenttinsa?
- mitä oikeutuksista voidaan päätellä suhteessa tutkimuksen teoriaan?

3.2. Sanomalehtiartikkelit

Valtavirran mediajulkisuuden osuutta edustava sanomalehtiaineisto koostuu Helsingin Sanomien (HS) uutisartikkeleista Talous-, Kotimaa- ja Ulkomaat-osioista vuosilta 2010 ja 2011. Viitataan artikkeleihin lyhenteellä HS ja julkaisupäivämäärällä. Keräsin artikkeliaineiston hyödyntämällä Helsingin Sanomien digilehden arkistohakua. Arkistoversiossa artikkeleista on näkyvissä vain juttujen tekstiosuus, jolloin mahdolliset kuvat ja taitto eivät näy lukijalle samalla tavalla kuin paperilehdessä. Toisinaan kuvien tarkastelu voi tuoda tärkeitä huomioita analyysin tueksi, joten päätin palata kuviin myöhemmässä vaiheessa rajattuan aineiston. Käytin kuvien ja taiton tarkasteluun HS:n sähköistä näköislehteä. Etsin uutisartikkeleita hakusanalla ”velkakriisi”, joka osoittautui erilaisten hakusanakokeilujen jälkeen parhaimmaksi, sillä se kattoi kaikki ilmiöön liittyvät artikkelit.

Toisin sanottuna velkakriisistä ja siihen liittyvistä ilmiöistä puhuttiin valitsemisani HS:n osioissa aina tämän käsitteen avulla⁹.

Artikkelihauulla löytyi yhteensä 1426 uutisartikkelia, mikä pakotti tekemään alustavaa luokittelua ja jaottelua alusta asti. Hakutuloksiin tulee mukaan artikkelien kaikki eri painosversiot, jolloin muutamista artikkeleista on useita kappaleita. Lisäksi aineisto sisältää melkoisesti tekstejä, joissa viitataan velkakriisiin lyhyesti, mutta jotka eivät muuten liity tämän tutkimuksen kysymyksiin. On paikallaan huomioida rajaus uutisartikkeleihin, sillä velkakriisistä keskusteltiin myös mielipide- ja pääkirjoitussivuilla. Nämä tekstit jäivät kuitenkin pois aineistosta jo hakuvaiheessa, sillä halusin keskittyä tutkimaan uutisissa representoituja velkakriisin poliittisia kiistoja. Kyse on teorian ohjaamasta valinnasta (ks. luku 2.1.), jossa uutisjournalismin nähdään olevan poliittisen järjestelmän ja demokratian keskeinen osa.

Kaikki artikkelit, mukaan lukien asiaankuulumattomat, siirsin hakuvaiheessa tekstinkäsittelyohjelmaan. Näin ne pysyivät tallessa mahdollista tarkistusta varten, ja niiden käsittely helpottui. Tässä vaiheessa luin kursiivisesti artikkelit läpi, jolloin sain muodostettua kokonaiskuvan edessäni olevasta tekstimassasta. Seuraavassa vaiheessa siirsin velkakriisiin ja poliittisiin kiistoihin liittyvät artikkelit omaan tiedostoonsa, mitä seurasi tarkempi lukeminen ja sisältöjen erittely. Koska tutkimuskysymykset käsittelevät velkakriisin poliittisia kiistoja Suomessa, muiden maiden sisäiset velkakriisikeskustelut jäivät pois aineistosta. Tällaisissa teksteissä käsiteltiin esimerkiksi Saksan sisäpolitiikkaa ja Yhdysvaltain valtionvelan kasvua. Mikäli tekstissä ei esiintynyt lainkaan kotimaisia toimijoita tai viittauksia suomalaiseen politiikkaan, yrityksiin, asiantuntijoihin tai kansalaisiin, se jäi pois aineistosta. Artikkelien suuri määrä ei ollut ongelma, joskin aineistonkeruu ja lajittelu olivat työläitä ja aikaa vieviä vaiheita. Menettelemällä näin sain kuitenkin käsiini kaikki tarvittavat tekstit ja pystyin muodostamaan kattavan kuvan HS:n velkakriisikeskustelusta.

Etsin kiistoja paikantamalla mediakeskustelun huippuhetket (vrt. Ylä-Anttila 2010, 157, 161). Kun yhteiskunnassa tapahtuu jotakin merkittävää, aiheeseen liittyvä uutisointi kiihtyy. Tutkin

⁹ Euroopan velkakriisi ja siihen liittyvä politiikka kiinnosti mediaa muutenkin. Velkakriisi oli vuonna 2011 yksi näkyvimmistä uutisaiheista valtakunnallisten sanomalehtien lisäksi iltapäivälehdissä ja televisiuutisissa. (Pernaa & Railo 2012b, 38–39.)

näiden huippuhetkien uutisointia ja paikansin niistä kolme poliittista kiistakokonaisuutta, jotka hallitsivat HS:n mediakeskustelua. Kiistoihin liittyviä tekstejä kertyi 72 kappaletta, jotka muodostavat tämän tutkimuksen aineiston mediatekstien osalta. Kiistoihin viitattiin joissakin artikkeleissa lyhyemmin, toisissa niihin keskityttiin enemmän. Velkakriisiin liittyvää keskustelua käytiin kuitenkin vilkkaasti erityisesti vuonna 2011 muutenkin, joten sisällönanalyttinen valikointi kiistojen rajaamiseksi toteutui jo tässä vaiheessa. Valitsin media-aineistosta 21 uutista aineistoa edustaviksi esimerkeiksi, joita analysoin sisällönanalyysin ja oikeuttamisanalyysin avulla. Näissä uutisissa kiteytyvät velkakriisiin kiistat, ja pienempi määrä artikkeleita mahdollistaa syvällisemmän ja huolellisemmän tekstianalyysin, jollaista koko aineistolle ei olisi mahdollista tässä tutkimuksessa tehdä.

Aineiston kaventaminen ja olennaisen löytäminen edellytti tutkimuskysymysten mukaista karkeaa sisällön erittelyä. Lukiessani uutisartikkeleita, kiinnitin huomiota, mistä artikkelissa puhutaan, ketkä ovat siinä esiintyvät toimijat ja mistä näkökulmasta velkakriisiä tai siihen kiinteästi liittyviä ilmiöitä lähestytään. Aineiston rajaaminen piti sisällään ajatuksen poliittisen toiminnan monimuotoisuudesta ottaen huomioon paikalliset kansalaisyhteiskuntatoimijat, poliitikot, yritykset, asiantuntijat ja kansalaiset. Eri toimijoiden erittely osoittautui hyväksi apuvälineeksi aineiston lajittelussa, sillä se auttoi hahmottamaan kiistojen luonnetta.

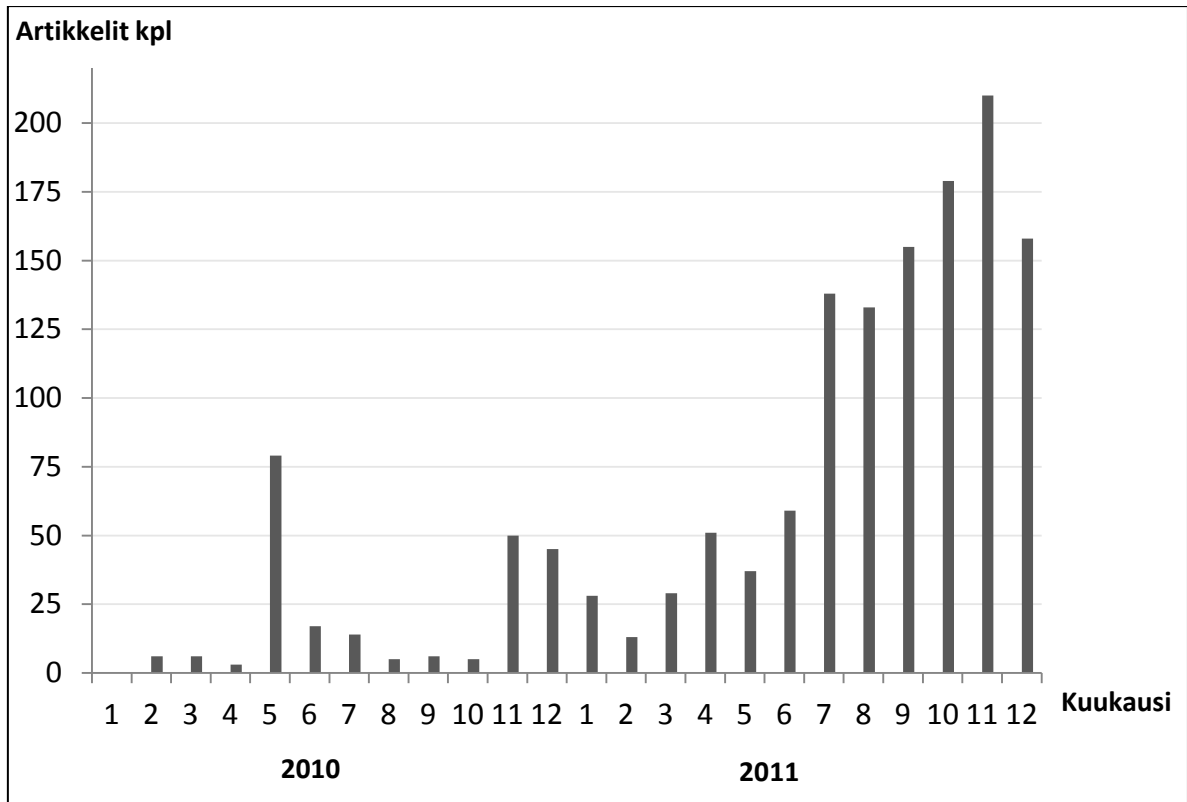
Jo tässä vaiheessa kävi selväksi, että laajan artikkeliaineiston analyysin kannalta tekemäni aineiston erittely oli välttämätön ja hyödyllinen askel ennen varsinaista sisältöjen, argumenttien ja oikeutusten analyysia, joista kerron luvuissa neljä ja viisi. Tutkimusaiheen ajankohtaisuus ja yhteiskunnallinen relevanssi myös edellyttivät tarkkuutta aineistoon perehtymisessä: huolimattomille johtopäätöksille ei ole sijaa. Kuten myöhemmin osoitan, kiistojen häilyvät rajat ja tulkinnanvaraisuus vaativat jokaisen artikkelin lukemista, pelkkä käsitteiden tai toimijoiden listaaminen ei olisi riittänyt. Tutkimuksen kannalta järkevää oli kiistojen hahmottuessa keskittyä vain olennaisimpiin artikkeleihin, joista argumentit, vaateet ja eri tahojen kommentit ovat jollakin tapaa selkeästi luettavissa. Varsin usein nämä artikkelit vaikuttavat ensi silmäyksellä kuvailevilta uutisilta, mutta tarkemmalla tutkimisella ne osoittautuvatkin kiistoja avaaviksi kokonaisuuksiksi. Kiista-artikkeleita valitessani myös ajallinen tiiviys oli yksi kriteereistä, ja kaikissa kiistoissa olikin tietynlainen leimahduspiste.

3.3. Poliittisten kiistojen löytämisestä

Velkakriisiin ja euroalueen tulevaisuuteen liittyvät kiistat tuottavat laajan, monimuotoisen julkisen keskustelun niin kansallisella kuin globaalilla tasolla sekä eri julkisuuksissa. Kiistojen erottelu toisistaan ei ole yksinkertaista, sillä ne sotkeutuvat erilaisiin kansallisiin ja kansainvälisiin poliittisiin debatteihin ja keskusteluihin, joita on käyty jo ennen velkakriisiä. Pyrkimyksenäni ei ole irrottaa yksiselitteisiä, steriilejä yksiköitä analysoitaviksi, sillä jo kiistakäsitteen käyttö korostaa keskustelun luonteen ymmärtämistä ennen kaikkea poliittisena ja julkisena vaateiden, intressien ja arvojen kamppailuna. Nämä pääkohdat syvenevät poliittisiksi ja moraaliseksi kysymyksiksi siitä, minkälaiset periaatteet ohjailevat päätöksentekoa, minkälainen käsitys oikeudenmukaisuudesta kiistelevillä toimijoilla on ja mitkä arvot nähdään tärkeimpinä yhteiskunnassamme. Toisekseen se osoittaa, kenellä on sananvaltaa merkittävien yhteiskunnallisten ongelmien ratkomisessa. Pääpiirteissään näen velkakriisin poliittisen kiistan edellytyksenä ajatuksen, että se vaatii aina osapuolet, joilla on toisistaan poikkeava käsitys siitä, miten kriisistä voitaisiin selvitä. Näillä kiistakumppaneilla on kuitenkin myös yhteisiä liittolaisia ja yhteisiä vihollisia. Yhteinen ystävä tai liittolainen viittaa kiistakumppanien väliseen yhteisymmärrykseen niistä toiminnan repertuaareista, mahdollisista vaihtoehdoista ja puhetavoista, jotka ovat käytettävissä. Se on toisin sanottuna kommunikaation perusta, samalla tapaa kuin Thévenot'n ja Boltanskin ajatus oikeuttamismaailmoista, jotka ovat yhteisesti ymmärrettyjä, jaettuja käsityksiä yhteisestä hyvästä. Kiistakumppanien yhteisten ystävien ja vihollisten olemassaolo perustuu eksklusion ja inklusion mekanismeille, jotka määrittävät, ketkä sisällytetään päätöksentekoon ja julkiseen keskusteluun ja keitä ei kelpuuteta mukaan. Osallistuminen ja osallistumattomuus ovat siis aina tiettyjen valintojen ja käytäntöjen tulosta, eivät valmiita tai luonnollisia järjestyksiä (ks. Eräsaari 2005, 259).

Sanomalehtiaineistosta on havaittavissa, että velkakriisiin liittyvä keskustelu on ollut määrällisesti tasaisen vilkasta vasta vuoden 2011 kesästä lähtien, kun eurokriisi vakiintui jokapäiväiseksi uutisaiheeksi. Tuolloin EU-toimijat kävivät neuvotteluja toimintastrategioista, ja kansainväliset kokoukset vauhdittivat uutisointia. Keskustelu oli kuitenkin kiihtynyt jo aikaisemminkin, erityisesti vuoden 2010 toukokuussa, jolloin Kreikan ensimmäinen tukipaketti kuohutti Suomen eduskuntaa (ks. Kuvio 2). Valtiopäivät äänestivät niin sanotusta

vakauttamispaketista ja Suomen velvollisuuksista osallistua kriisiytyneen Kreikan auttamiseen. Päätöksenteko hiersi hallituksen ja opposition välejä ja kirvoitti vilkkaan julkisen keskustelun, mikä näkyy myös uutisartikkelien määrässä. Toukokuun 2010 tukipakettidebatti muodostui näin ensimmäiseksi selkeäksi poliittiseksi velkakriisikiistaksi Suomessa ja raivasi tietä yhä jatkuvalle velkakriisikeskustelulle.

Kuvio 2. Velkakriisiä koskevien uutisartikkelien kuukausittainen määrä Helsingin Sanomien Talous-, Kotimaa- ja Ulkomaat-sivuilla vuosina 2010–2011.

Toukokuussa 2010 velkakriisi oli siis ensimmäistä kertaa Helsingin Sanomissa merkittävä uutisaihe, ja pian puhuttiin myös Portugalin, Irlannin ja Italian velkaantumisesta ja maiden auttamisesta lainarahalla. Uutisartikkeleissa pyrittiin selkeyttämään ilmiötä ja siihen liittyviä vieraita käsitteitä lukijoille erilaisten infolaatikoiden ja kysymys-vastaus -muotoisten artikkelien avulla. Suomen velvollisuudet Kreikan velkakriisissä käynnistivät siis tähän päivään jatkuneen väittelyn kotimaisessa julkisessa keskustelussa.

Kreikan ensimmäiseen tukipakettiin liittyvän debatin lisäksi sanomalehtiartikkeleista löytyi muitakin kiistoja, joita on syytä tarkastella lähemmin. Artikkelien määrälliset huiput autoivat

löytämään hyödylliset tekstit, mutta vasta tarkempi lukeminen osoitti, mitkä tekstit kertoivat merkittävimmistä kiistakokonaisuuksista. Kuten kuvio 2 osoittaa, vuoden 2010 lopulla mediakeskustelu vilkastui jälleen. Kyseessä ei ollut tällä kertaa Kreikka, vaan pankkikaaoksen kohdannut Irlanti, jonka auttamisesta keskusteltiin eduskunnassa. Tämä kiista on toinen tarkempaan analyysiin päätynyt kokonaisuus. Irlannin kohdalla ongelma nähtiin erilaisena kuin Kreikassa, ja kiistan piirteetkin osoittautuivat toisenlaisiksi. Tämä oli mielenkiintoinen lisä Kreikka-vetoiseen velkakriisikeskusteluun, ja sen analysoiminen toi syvyyttä toimijoiden motiivien ja argumenttien tarkasteluun.

Kreikka oli kuitenkin velkakriisikeskustelua hallitseva teema kautta tarkastelemani ajanjakson, sillä maan ongelmat olivat huomattavasti muita vakavampia ja Kreikkaa pidettiin koko eurokriisin laukaisijana. Kun EU-maissa huomattiin, ettei yksi tukipaketti riittänytkään Kreikan pelastamiseen, keskustelu siirtyi Suomessa auttamisen ehtoihin. Kevään 2011 eduskuntavaaleissa valitut uudet edustajat ja hallitus korostivat, ettei Kreikalle tulisi myöntää lainaa ilman vakuuksia. Nämä vakuudet, niiden määrittely, ehdot ja Suomen erityisasema ainoana vakuuksien vaatijana nostatti kotimaassakin erimielisyyksiä poliitikkojen ja asiantuntijoiden kesken, mikä lisäsi velkakriisikirjoittelua HS:ssa kesästä 2011 lähtien. Tämän kiistan keskeinen tapahtuma oli euromaiden kriisikokous, jossa Suomi erottui vaatimuksillaan muista jäsenmaista herättäen myös median mielenkiinnon. Vakuuskinastelu jatkui entistä kiihtyneenä syksyllä eduskunnan palattua kesälomalta, ja huomio alkoi kiinnittyä vakuuksien hintaan ja Suomen maineeseen maailmalla. Tästä hahmottui kolmas tutkimani kiista. Vakuuksien merkitys näytti korostuvan HS:n artikkeleissa, sillä ne osoittautuivat kestäväksi aiheeksi kesästä pitkälle syksyyn.

Marraskuun 2011 artikkelihuippu ei niinkään liity yksittäiseen poliittiseen tapahtumaan tai käännekohtaan, vaan silloin velkakriisikeskustelu oli saavuttanut ykkösuutisen paikan. Kaikki siihen liittyvät ilmiöt kiinnostivat mediaa, sillä euron tulevaisuus oli epäselvä ja tilanne muuttui jatkuvasti, minkä lisäksi EU-politiikka tuotti paljon myös Suomea koskevaa uutisoitavaa. Kolmesta debatista laajin on vuoden 2011 vakuuskeskustelu, joka jatkui HS:ssa ajallisesti pisimpään. Tarkastelen kiistojen sisältöjä erillisinä kokonaisuuksina, kuvaillen kunkin artikkeliryppään piirteitä ja kiistojen luonnetta. Palasin analysoitavien artikkelien

alkuperäiseen taittoasuun vielä HS:n sähköisessä näköispainoksessa tarkistaakseni teksteihin liittyvät kuvat ja niiden merkityksellisyyden analyysin kannalta.

Kiistoja on siis yhteensä kolme, ja ne kaikki liittyvät toisiinsa muodostaen velkakriisiä kuvailevan jatkumon. Kiistojen ryhmittely näin ei ole ainoa tapa tarkastella aineistoa, vaan tekstit voisi jakaa vielä pienempiin osakokonaisuuksiin. Jollakin toisella teoreettis-metodologisella orientaatiolla voisi saada erilaisen kuvan kiistoista, mutta tapahtumien tasolla jaottelu olisi todennäköisesti samanlainen. Tekstien ryhmittely ja kiistojen löytäminen vaatii tietynlaista tarinallistamista, jotta eri tapahtumien väliset yhteydet voi nähdä. Kiistat nousivat esiin tekstien lukemisen ja uudelleenlukemisen kautta, edestakaisen prosessin kautta. Tutkimusotteeni ei kuitenkaan tue ajatusta siitä, että poliittiset kiistat olisivat ”löydettävissä” aineistosta. Ne eivät siis ole yksiselitteisiä, objektiivisesti määriteltäviä tapahtumasarjoja. Tutkimusta ohjailevat teorialuvussa esitellyt käsitteet ja teoreettis-metodologiset valinnat, joiden avulla olen suunnistanut aineistoviidakossa. Kiistojen muodostaminen on ollut subjektiivisen tulkinnan tulosta systemaattiseen aineiston erittelyyn tukeutuen.

Tulkinnanvaraisuudesta ja laadullisen tutkimuksen tyypillisestä joustavuudesta johtuen aineiston paketoiminen kiistoiksi ei ollut täysin ongelmaton. Uutisartikkelien runsas määrä sai kyseenalaistamaan oman tarkkuuteni: olenko varmasti huomionut kaikki tekstit? Entä jos jotakin tärkeää jäi huomaamatta? Työn jakaminen osiin ja aineiston pilkkominen ja rajaaminen tutkimuskysymystä vastaaviksi tuotti kuitenkin tulosta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään yhteiskunnallista toimintaa ja antamaan ”teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle” (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Tästä tutkimuksessani epäilemättä onkin kyse, mutta laajan aineiston vuoksi pyrin rajausten ja esimerkkien kautta nostamaan esiin joitakin aineistotason yleistyksiä, jotka edustavat sille tyypillisiä ilmiöitä. Artikkeliaineistoa tutkimalla rajatut kiistat hahmottuivat sekä aineisto- että teorialähtöisesti. Käyttämäni käsitteet, tulkintakehys ja valinnat tukeutuvat tutkimuskysymyksiin ja teoriaan niin vahvasti, että aineistolähtöisyys olisi puhtaimmillaan lähes mahdotonta tämän tyyppisessä tutkimuksessa (ks. mt., 96). Jo teksteihin tutustumisen vaiheessa annoin tilaa odottamattomille löydöille, mutta tarkemmassa rajausvaiheessa teorian merkitys analyysin kannalta olennaisten käsitteiden ja ilmiöiden hahmottamisessa korostui entisestään. Laadullisen tutkimuksen prosessuaalinen luonne on tullut ilmi kaikissa tutkimuksenteon vaiheissa. Kirjoittaminen,

tulkinta sekä liike teorian ja analyysin välillä määrittää tämänkin tutkimuksen kulkua (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2003, 247–248).

Uutisartikkelien avulla sain käsityksen siitä, mitä oli tapahtunut. Rajaamalla ja luokittelemalla keräämiäni tekstejä sain koottua tutkimuksen varsinaisen media-aineiston 72 artikkelista, joista tarkempaan tekstianalyysiin otin 21 esimerkkitekstiä (ks. Liitteet 1 ja 3). Nämä uutiset edustavat tutkimuksessani valtavirran mediajulkisuutta, mutta päästäkseni käsiksi velkakriisin poliittisten kiistojen ulottuvuuksiin monipuolisemmin, keräsin valtopolitiikan julkisuutta edustavan aineiston eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoista.

3.4. Eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat

Velkakriisiin liittyvä julkinen keskustelu sijoittuu kahden julkisuuden rajamaastoon: mediajulkisuuden ja politiikan julkisuuden. Tämä jaottelu kuvaa mielestäni toimivasti demokraattisen julkisen keskustelun rakennetta ja kahden valtajulkisuuden limittyneisyyttä. Sanomalehtiartikkeleiden avulla kartoitin vuosien 2010 ja 2011 tapahtumat, etsin keskustelun huippuhetket ja tarkastelin velkakriisin poliittisten kiistojen toimija- ja tapahtumakenttää. Tämä antoi hegemonisen eli valtavirran mediajulkisuuden välittämän kuvan tilanteesta. Rikastuttaakseni tätä aineistoa lähdin tutkimaan eduskunnassa käytyjä keskusteluja velkakriisistä. Aineistojen yhdistely parantaa analyysin luotettavuutta, eivätkä tulkintani ole vain mediarepresentaatioiden varassa (ks. Hirsjärvi ym. 2005, 218).

Poliittista julkisuutta tutkimuksessa edustavat Suomen eduskunnan täysistuntojen keskustelut, joita tutkin pöytäkirjojen avulla. Ensimmäinen syy tälle rajaukselle on poliittisen eliitin keskeinen merkitys ja näkyvyys yhteiskunnallisessa keskustelussa ja eritoten mediajulkisuudessa. Sitä tutkimalla on mahdollista saada tietoa päätöksenteosta ja argumentoinnista ”vallan ytimessä”. Toiseksi on mielenkiintoista tietää, missä määrin politiikan eliitti ottaa argumenteissaan huomioon muut politiikan muodot ja kansalaisyhteiskunnan – tässä mielessä käyttämäni *politiikan julkisuuden* käsite ei ole yleispätevä, vaan lähinnä käytännön sanelema ilmaus, jolla viitataan tutkimaani osajulkisuuteen. Kolmas syy on valtavirran mediajulkisuuden vahva keskittyminen politiikan

eliittiin ja sen mielipiteisiin yhteiskunnallisissa kysymyksissä (ks. esim. Herkman 2011, 58; vrt. Kunelius ym. 2009, 11, 24).

Politiikan julkisuuden tutkimista varten tutustuin valtiopäiväasiakirjoihin ja kokosin täysistuntojen pöytäkirjoista koostuvan aineiston. Pöytäkirjat on arkistoitu digitaaliseen muotoon, ja ne ovat avoimesti saatavilla eduskunnan internetsivujen kautta. Täysistunnot ovat ehkäpä konkreettisin ja näkyvin poliittisen eliitin deliberaation areena, joka on kansalaisten seurattavissa paikan päällä sekä television ja internetin välityksellä. Niiden poliittinen merkitys on kuitenkin kiistanalainen, sillä varsinaiset päätökset ja niiden valmistelu tapahtuu valiokunnissa ja muissa näkymättömissä toimielimissä, ja täysistuntotyöskentely voidaan nähdä jopa ”pelkkänä vaalilyönä” (Pekonen 2011, 98). Tällöin puheenvuorot olisivat vain strategista peliä seuraavia vaaleja ajatellen. Toisaalta julkisen keskustelun kannalta täysistunnot ovat ainoa tapa näyttää kansalaisille poliitikkojen välistä kommunikaatiota. Yleisönä on myös media, jolloin kahden tutkimani julkisuuden välinen suhde näyttäytyy konkreettisesti (mt., 106). Täysistuntotyöllä on kuitenkin lakien säätämisen kannalta keskeinen tehtävä, joten vaikka istuntojen merkitystä on kyseenalaistettu, ne ovat korvaamaton osa näkyvää poliittista prosessia.

Täysistunnot kokoontuvat neljä kertaa viikossa, ja mahdolliset täysistuntotyypit ovat suullinen kyselytunti, välikysymys, ajankohtaiskeskustelu ja pääministerin ilmoitus. Keräämässäni aineistossa on mukana eri täysistuntotyyppisiä. Erityyppisten keskustelujen tarkoituksena on monipuolistaa kansanedustajien mahdollisuuksia esittää argumenttejaan ja antaa puheenvuoroja niin hallituksen kuin opposition edustajille. (Eduskunta, 2012.) Aineistossa korostuu vääjäämättä ministerien puhetila, mutta esimerkiksi kyselytunnit ja ajankohtaiskeskustelut näyttävät monipuolisemman keskustelijoiden kirjon. Täysistuntojen keskustelumuotoinen rakenne on toimiva lähtökohta kiistojen analyysiin, vaikka istuntojen deliberatiivisuutta on kyseenalaistettukin. Täysistunnoissa käsitellään laajasti lakiesityksiä ja yhteiskunnallisia kysymyksiä, joten oli paikallaan rajata hakua aineiston keruuvaiheessa. Velkakriisiin liittyvät hakusanat tuottivat vain vähän tuloksia, joten kävin kaikki talous-sanahaun kautta digiarkistosta löytyneet pöytäkirjat läpi ja valitsin velkakriisiä sekä yleisemmin Euroopan taloustilannetta koskevat keskustelut. Velkakriisiä sivuttiin esimerkiksi talousarviokeskusteluissa, mutta aineiston runsauden vuoksi keskityin vain niihin

keskusteluihin, joissa aihe oli selvästi rajattu velkakriisiin ja siihen liittyviin ilmiöihin, kuten vakuuksiin.

Pöytäkirja-aineisto tarkentui sanomalehtiartikkelien sisältöihin perehtymisen myötä. Artikkelien jakautuminen ja julkisen keskustelun huippukohtien (ks. Kuvio 2) paikantamisen myötä löytyivät myös eduskunnassa käydyt debatit. Eduskunnan täysistuntopöytäkirjat sisältävät litteroituja versioita erilaisista istuntotyypeistä, ja keskustelut ovatkin eri laajuisia. Siirrettyäni eduskunnan internetsivuilta pöytäkirjat tekstinkäsittelyohjelmaan, huomasin että toiset keskustelut olivat todella lyhyitä, toisista taas kertyi kymmeniä sivuja tekstiä. Tutustuin kuitenkin aineistoon samalla tavoin kuin uutisteksteihin, joskin osasin odottaa tiettyjä teemoja artikkelien pohjalta. Keskeinen tavoitteeni oli pöytäkirjojen osalta yksinkertaistaa keskusteluista löytyviä argumentteja ja muodostaa sen perusteella laajempi käsitys debateista. Kaikkiaan valitsin analysoitavaksi yhdeksän pöytäkirjaa, jotka liittyvät uutisten kautta määrittymiin kolmeen velkakriisin kiistaan (ks. Liite 2). Tein tekstinkäsittelyohjelmassa merkintöjä kommenttityökaluilla ja korostuksin sekä etsin pääasiassa aineistolähtöisesti toistuvia teemoja ja puhetapoja. Teoria kuitenkin ohjaili huomioni kiinnittymistä tiettyihin temaattisiin kokonaisuuksiin.

Artikkeleita ja pöytäkirjoja analysoidessani päätin tehdä vertailua kiistoihin liittyen. Se, mitä Helsingin Sanomissa uutisoidaan eduskunnan täysistuntojen pohjalta, on vain pieni osa käytyä keskustelua. Kiintoisaa on myös se, miten uutisartikkeleissa tuodaan politiikan ulkopuolisia toimijoita kommentoimaan eduskunnassa käytyjä keskusteluja. Luvussa 4. esittelen molempien aineistojen sisältöjä kiistoittain ja aineistokohtaisesti. Kaksiosainen aineisto yhdistyy luvussa 5., jossa siirryn analysoimaan kiistojen toimijoiden argumentteja oikeutusten kannalta.

Merkittävä seikka eduskunnan keskusteluissa on, että ne ovat osa parlamentaarista politiikkaa, minkä vuoksi niihin eivät päde samat säännöt ja toimintatavat kuin mediateksteihin tai arkipuheeseen. Parlamentaarisella puheella on siis omanlaisensa retoriikka, ja konfliktit ovat sille elinehto (Palonen 2012, 11). Valtio-opin professori Kari Palosen mukaan ”parlamentti poliittisena instituutiona ei ole ymmärrettävissä ilman kiistaa”. Se perustuu puheelle ja noudattelee klassista antiikin retoriikan ihannetta, jonka mukaan asian ymmärtäminen vaatii

eri näkökulmien tarkastelua ja debatointia (mt., 19–21). Tämä on keskeisin tutkimiani julkisuuksia erottava piirre, ja se vaikuttaa ennen muuta argumenttien muotoon, mutta myös niiden sisältöihin. Parlamentaarinen kehys rajoittaa toimijoille sallittuja puhetapoja ja argumenttien yleisökin on erilainen. Mediajulkisuudessa taas on omat konventionsa ja rajoitteensa, kuten journalistiset konventiot, välineen asettamat ehdot ja toimittajan tekemät valinnat. Otan nämä julkisuuksien erityispiirteet huomioon analysoidessani kiistojen sisältöjä seuraavassa pääluvussa.

3.5. Analyysimenetelmät

Tutkimuksen analyysi etenee kolmivaiheisesti. Aineistoihin alustavasti perehdyttyäni teen sisällönanalyysia uutisartikkeleille ja eduskunnan pöytäkirjoille. Käytän nimitystä sisällönanalyysi kuvaamaan työskentelyä, jonka avulla aineisto saa tulkittavamman olomuodon teemojen ja ryhmittelyjen kautta. Laadullista sisällönanalyysia voi käyttää sellaisenaankin toimivana menetelmänä tämäntyyppisten aineistojen tutkimisessa, mutta vastatakseni tutkimuskysymyksiin syvennän analyysia hyödyntämällä julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmää luvussa viisi.

Sisällönanalyysin tärkein tehtävä on erotella aineistoista olennainen epäolennaisesta sekä tarkastella analyttisesti, mistä kiistoissa puhuttiin, mitä toimijoita julkisuuksissa oli esillä ja mitä teemoja kiistoissa nousi esiin. Sisällönanalyysilla voidaan tarkoittaa hyvin monentyyppisiä menettelytapoja lähiluvun kaltaisesta tarkastelutavasta strukturoituun luokitteluun ja kvantitatiiviseen sisällön erittelyyn. Toteuttamaani sisällönanalyysia voi luonnehtia Silvermanin (2011) sanoin kvalitatiivisen temaattisen analyysin tyyppiseksi. Sen idea on tarkastella aineistoa sosiaalisten ilmiöiden erityisyyden kautta, esitellen huomioita aineistossa esiintyvistä sosiaalisista käytännöistä ja puhetavoista aineistolainauksia hyödyntäen (mt., 214). Aineiston sisällönanalyysi on sekä itsenäinen, tietoa tuottava osa tutkimuksen analyysissa, mutta myös oikeuttamisanalyysia edeltävä ja siihen valmisteleva vaihe.

Luvussa 2.3. esittelin Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamisteorian, jonka pohjalta julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmä on muodostettu. Lähtökohtana on ajatus siitä, että yhteiskunnallisessa julkisessa keskustelussa toimijat oikeuttavat argumenttejaan tietyllä tapaa. Lisäksi nämä oikeuttamisen tavat toistuvat tietynlaisina, jolloin niitä voidaan kutsua oikeuttamisen maailmoiksi. Yhteistä oikeuttamismaailmoille on se, että ne kuvastavat sisäistettyjä käsityksiä yhteisestä hyvästä eli sellaisista jaetuista moraalisisistä käsityksistä, joiden pohjalta yhteisön toiminta ja oikeudenmukaisuus toteutuvat parhaalla mahdollisella tavalla. Oikeuttamisen maailmoja on alun perin muodostettu kuusi: kansalaisuuden, markkinoiden, teollisuuden, kodin, maineen ja inspiraation maailmat. Myöhemmin myös ekologian maailma lisättiin joukkoon¹⁰ (Ylä-Anttila 2010, 148–149; Boltanski & Thévenot 2006.)

Eri oikeuttamismaailmoissa käsitykset yhteisestä hyvästä eroavat ja oikeuttamisen arvioinnin kriteerit vaihtelevat. Kansalaisuuden maailmassa tärkeää on solidaarisuus, yhteinen etu ja demokratian toteutuminen, markkinoiden maailmassa raha, taloudellinen hyöty ja kilpailu. Teollisuuden maailmassa taas korostuvat tehokkuus, suunnitelmallisuus ja säännöt, kodin maailmassa perinteet, hierarkiat ja läheiset suhteet. Maineen maailmassa menestyminen ja julkisuudessa näkyminen ovat tärkeää, ja inspiraation maailmassa luovuus, pyhyys ja yksilöllisyys nähdään olennaisena. Ekologian maailmassa luonnon hyvinvointi ja monimuotoisuus korostuvat. (Thévenot 2011, 10; Luhtakallio 2012, 154; Ylä-Anttila & Luhtakallio 2011, 36–37.)

Oikeuttamismaailmoin vetoaminen liittyy aina kiistan tai kriisin kohtaamiseen. Oikeuttamisteoriassa käytetään käsitettä kriittinen kapasiteetti kuvaamaan sitä valmiutta, joka toimijassa aktivoituu hänen joutuessaan yllättäen perustelemaan argumenttinsa. Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011, 37) tiivistävät ajatuksen niin, että kriisin kohdatessaan toimijan on ”kiinnitettävä huomionsa sosiaalisen järjestyksen kognitiivis-moraalisiin taustaoletuksiin

¹⁰ Oikeuttamismaailmat on kehitetty kuvailemaan klassiseen länsimaiseen filosofiaan pohjautuvia käsityksiä yhteisestä hyvästä ja moraalisesti tavoiteltavista arvoista, jotka muodostavat eurooppalaisen aatemaailman perustan. Inspiraation maailman perustana on Augustinuksen *Jumalan valtio*, kodin maailma pohjautuu 1700-luvulla eläneen ranskalaisfilosofi Bossuet'n teksteihin, maineen maailma Hobbesin *Leviathaniin*, kansalaisuuden maailma Jean-Jacques Rousseau'n *Yhteiskuntasopimukseen*, markkinoiden maailma Adam Smithin *Kansojen varallisuuteen ja teollisuuden maailma* Claude-Henri de Saint-Simonin (*L'industrie*) ajatteluun. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 36–37; Boltanski & Thévenot 2006, 159–203).

voidakseen sopeuttaa toimintaansa muuttuneisiin olosuhteisiin”. Toisin sanottuna oikeuttamismaailmat kuvastavat näitä sisäistettyjä kognitiivis-moraalisia taustaoletuksia, jotka tulevat tarpeeseen, kun rutiinotoiminta jollakin tapaa järkkyy. Velkakriisissä tätä on tapahtunut massiivisessa mittakaavassa yhteiskunnan eri osa-alueilla. Tässä tutkimuksessa tarkastelen kriisiytyneen tilanteen vaikutuksia kahdessa valtajulkisuudessa esitettyihin argumentteihin ja niiden oikeutuksiin.

Julkisen oikeuttamisen analyysissa tarkastellaan toimijoiden esittämiä argumentteja vaateina¹¹, jotka esitetään jollekin taholle. Nämä vaateet tarvitsevat tuekseen oikeutuksen, joka vahvistaa sen sisältöä ja jonka keskustelun osapuolet pystyvät ymmärtämään. Julkisen oikeuttamisen analyysi pohjautuu ajatukselle siitä, että julkisuudessa argumentointi ja vaateiden oikeuttaminen on tapojen ohjaamaa, ei strategista (Ylä-Anttila 2010, 259). Tapojen ohjaamalla toiminnalla viitataan sisäistettyihin ja sosialisatiossa opittuihin, aikojen kuluessa muotoutuneisiin kulttuurisiin käsityksiin elämästä, ympäröivästä maailmasta ja oikeudenmukaisuudesta. Näiden käsityksien varaan oikeuttamisen maailmatkin rakentuvat. Vaikka poliittisessa kiistassa puheenvuorot ovat retorisesti tarkkaan suunniteltuja, löytyy niiden takaa moraalisia perusteluja, joihin vetoaminen on tavanmukaista. Toimijoiden tapaan oikeuttaa argumenttejaan velkakriisin kiistoissa vaikuttavat monet asiat. Ensinnäkin se liittyy puhujan omiin käsityksiin yhteisestä hyvästä sekä kiistan toisen osapuolen tapoihin jäsentää maailmaa ja oikeuttaa argumentteja. Toiseksi siihen vaikuttavat tilanne, jossa keskustelua käydään ja ne julkisuuden reunaehdot, jotka kyseisessä tilanteessa keskustelua rajoittavat.

Käytännössä julkisen oikeuttamisen analyysi toteutetaan vaiheittain, erittelemällä toimijoiden esittämiä vaateita ja etsimällä niistä oikeutuksia ja niiden yhdistelmiä. Siinä voidaan käyttää kvantitatiivista luokittelua kvalitatiivista analyysia edeltävänä vaiheena, mikäli tutkimusasetelma näin vaatii (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 34). Toteutan oikeuttamisanalyysin hyödyntämällä menetelmän kvalitatiivisia työkaluja, sillä pidän

¹¹ Käytän sekä käsitettä vaade että argumentti, jolloin niillä on hienoinen sävyero. Vaade-käsite kumpuaa julkisen oikeuttamisen analyysin taustalla vaikuttaneesta poliittisten vaateiden analyysimenetelmästä (ks. Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 35). Sen vaikutusta on, että argumentti ymmärretään poliittisena vaatimusten esittämisen muotona. Argumentti-käsitteen käyttö on kuitenkin esimerkiksi mediatekstien ja toimijoiden puheenvuorojen perusteiden analysoinnissa usein käyttökelpoisempi. Käsitteet eivät sulje toisiaan pois, vaan tulkintani mukaan argumentti voi olla vaade. Käsitteet risteävät myös argumentaatioanalyysissa, ja esimerkiksi Toulminin (1958) mukaan vaade on osa argumenttia.

neljännessä luvussa tekemääni sisällön erittelyä tälle tutkimukselle riittävänä aineistoa selkeyttävänä toimenpiteenä.

Arkikokemuksistakin voidaan päätellä, että kaikki argumentit eivät vaadi yhtä ponttevia perusteluja, ja niitä oikeutetaan tilanteeseen sopivalla tavalla. Kiistat ovat oikeuttamisen kannalta hedelmällistä analysoitavaa, sillä niissä toimijat joutuvat perustelemaan argumenttejaan ja oikeuttamisen tavat nousevat selkeämmin esiin. Kiistalla tarkoitetaan tilannetta, jossa toimijat ovat eri mieltä, mutta voivat silti kommunikoida toistensa kanssa. Kuten edellä todettiin, kyse on kiistakumppanien yhteisistä ”vihollisista” ja ”ystävistä”. Liian pitkälle edenneet konfliktit, joissa keskusteluyhteys katkeaa ja tilanne kärjistyy vaikkapa väkivaltaisuuksiin asti, eivät mahdollista tällaista analyysia (Ylä-Anttila 2010, 149.) Sosiaalisissa tilanteissa – myös kiistoissa – ihmiset tunnistavat tilanteen luonteen ja mukautuvat siihen. Oikeuttaminen liittyy tähän mukautumisprosessiin, joka antaa reunaehdot niille mahdollisille toiminnan tavoille, joita tilanne edellyttää. Toiminnan tulisi vaikuttaa ja tuntua luonnolliselta, jolloin argumenttien oikeuttaminenkin tapahtuu suunnittelematta, ikään kuin luonnostaan (Boltanski & Thévenot 2006, 144–145).

Julkisen oikeuttamisen analyysin avulla voin tutkia velkakriisikiistojen argumentteja syvemmin kuin pelkkään sisällönanalyysiin tukeutuen olisi mahdollista. Oikeutusten analyysi tuottaa tietoa siitä, minkälainen keinovalikoima keskustelijoilla on käytössään, miten he sen avulla argumentoivat ja minkälaisiin oikeuttamisen maailmoihin he vetoavat. Tällä tiedolla on merkitystä, sillä se kertoo jotakin toimijoiden käsityksistä siitä, miten yhteisiä asioita pitäisi hoitaa ja miten yhteiskunnalle elintärkeää vakautta voidaan ylläpitää erimielisyyksistä huolimatta (ks. Eranti 2011, 26). Se, miten toimijat oikeuttavat yhteisiin asioihin kohdistuvia argumenttejaan, liittyy väistämättä myös yksilön henkilökohtaisiin kokemuksiin. Yksityiset arvot laajenevat kommunikoimalla yhteiseksi eli ne kiinnittyvät yleisesti hyväksytyihin yhteisiin hyviin. Oikeuttamisanalyyseissä vältetään siis tutkimasta toimijoiden omaa etua edistäviä tapoja argumentoida, sillä oikeuttamisen maailmat pysyttelevät aina yleisen ihmisyyden ja yhteisen hyvän tasolla. (Thévenot 2011, 10–11.) Taulukossa 1 havainnollistamieni oikeuttamismaailmojen¹² avulla toteutan analyysia luvussa 5. Nämä

¹² Oikeuttamismaailmojen käsitykset yhteisistä hyvistä nojaavat tiettyihin käsitteisiin. Koostin kuviossa esitetyt hahmotelmat oikeuttamisanalyysejä hyödyntäneiden tutkimusten avulla (Luhtakallio 2010, 185–186; Ylä-Anttila 2010, 149–152; Junnilainen 2011, 21–22; Eranti 2011, 30–32).

avainkäsitteet auttavat suunnistamaan aineistossa ja osoittavat, mitä kussakin oikeuttamismaailmassa pidetään tärkeänä.

Kansalaisuuden maailma	demokratia solidaarisuus tasa-arvo kansan tahto kollektiivinen toiminta järjestäytyminen
Markkinoiden maailma	omistaminen taloudellinen hyöty kilpailu rahassa mitattava arvo voitot ja tappiot
Teollisuuden maailma	tehokkuus suunnittelu säännöt mitattavuus järjestelmällisyys toimivuus
Kodin maailma	perinteet henkilökohtaiset suhteet hierarkia tradition vaaliminen läheisyys
Maineen maailma	tunnustuksen saaminen kannatus menestys julkisuudessa esiintyminen rakennettu imago
Inspiraation maailma	luovuus omistautuneisuus pyhyys visionäärit yksilöllisyys
Ekologian maailma	ympäristönsuojelu ekosysteemin hyvinvointi ihmisen riippuvaisuus luonnosta luonnon monimuotoisuus

Taulukko 1. Oikeuttamismaailmojen piirteet.

Julkisuuden muoto, toimijoiden asema ja ennen kaikkea keskustelujen ja kiistojen aiheet vaikuttavat siihen, mitkä oikeuttamisen maailmat korostuvat tutkimissani aineistoissa. Julkisuuksien erot vaikuttavat kiistojen käymiseen siten, että toimijoiden vuorovaikutukselle ja puhetilalle on annettu erilaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia; sanomalehtiutiset ovat paitsi toimitettua tekstiä myös sisällöllisesti valikoitua asiaa, ja eduskunnassa puheenvuorot ovat monin muunlaisin tavoin säädeltyjä. Mediajulkisuudessa kiistoja rakennetaan eri lähteistä

valittujen argumenttien avulla. Eduskunnassa taas kiistely on erilaisten institutionaalisten käytäntöjen hallitsemaa, vuorovaikutteista keskustelua, joka tähtää debatointiin ja vaikuttamiseen.

Oikeuttamisen maailmoja voidaan ajatella malleina tai työkaluina, joilla pystytään universaalisti tutkimaan julkisuudessa tapahtuvaa argumentointia. Niiden yleistettävyys kannustaa vertailuun eri kulttuurien ja erilaisten aineistojen välillä. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 35; Eranti 2011, 36.) Julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmässä oikeuttamisen maailmat on valjastettu toimimaan kategorioina, johon erilaisten vaateiden perusteluita sijoitetaan. Seuraava taulukko havainnollistaa oikeuttamismaailmojen eroja.

Tutkimuksen analyysi koostuu siis kahdesta aineistosta ja kaksiosaisesta analyysistä. Sisällönanalyysin avulla vastaan kysymykseen ”mitä aineistoista löytyy ja mitä argumentteja esitetään” ja oikeuttamisanalyysillä ”miten argumentit oikeutetaan ja mitä se kertoo kiistoista ja demokraattisesta julkisesta keskustelusta”. Ensimmäinen analyysin osa toimii monella tapaa aineistolähtöisesti, kun taas oikeuttamisanalyysi on kiinni teoriassa. Aineiston ja menetelmien triangulaatio vahvistaa johtopäätösten luotettavuutta, mutta ne myös laajentavat analyysin ulottuvuuksia ja validiteettia (ks. Silverman 2011, 369).

Luvussa 4. käyn sisällönanalyysin keinoin läpi aineiston keräämiseen ja luokitteluun liittyvät vaiheet sekä kiistojen hahmottumisen. Tutkin, minkälaisia keskusteluja näihin kiistoihin liittyi ja mitkä olivat niiden erityispiirteet. Tarkastelen myös, mitä toimijoita eri julkisuuksissa esiintyi ja mitkä jäivät näkymättömiin. Valmistelen sisällönanalyysillä aineistoa oikeuttamisanalyysia varten. Nämä kaksi analyysivaihetta tuottavat erilaista, toisiaan tukevaa tietoa tutkimistani poliittisista kiistoista.

4. VELKAKRIISIN POLIITTISET KIISTAT

4.1. Kiistojen representaatiot mediajulkisuudessa

4.1.1. Kreikan tukipakettikiista keskustelun käynnistäjänä

Toukokuussa 2010 HS:n velkakriisikeskustelu keskittyi Kreikan talouskriisiin, jonka ratkaisemiseksi EU-valtiot kehittivät niin sanotun vakauttamispaketin. Suomessa mediajulkisuus kiinnitti huomionsa erityisesti eduskunnan tukipakettiaanestyksen nostattamiin eriäviin mielipiteisiin. Tukipakettikiistan keskeinen piirre on se, miten Euroopan laajuinen poliittinen kysymys tiivistyy mediajulkisuudessa suomalaisten poliitikkojen keskinäiseksi väittelyksi, jossa erimielisyydet liittyvät poliittisen toiminnan periaatteisiin. Kiistaa koskevia artikkeleita kertyi toukokuulta kuusi, joista yksi on Ulkomaat- ja loput Talous-osion uutisia.

Ilmiön tuoreus on havaittavissa artikkelien taustoittavassa ja tapahtumia selittävässä otteessa, ja tukipakettikiista voidaankin nähdä koko velkakriisikeskustelun avauksena Helsingin Sanomissa. Velkakriisin laajeneminen koko Eurooppaa koskevaksi ilmiöksi näkyy teemaotsikoissa, jotka kiteyttävät, mihin aihepiiriin tekstit liittyvät. Toukokuun alun artikkelit on otsikoitu ”Kreikan talouskriisiin” alle, mutta jo parissa viikossa teema muuttuu ”Euroopan velkakriisiksi”. HS:n näkökulma toukokuun 2010 velkakriisitapahtumiin on myös ongelmaa määrittelevä. Euron tulevaisuus nähdään huolestuttavana ilmiönä, josta pyritään saamaan selkoa. Eri toimijoilta etsitään vastauksia siihen, mistä on kyse ja millä tavoin Kreikan ongelmat vaikuttavat Euroopan unioniin ja Suomeen. Artikkelien toimijoista suurin osa on suomalaisia ja toisen EU-maan poliitikkoja tai asiantuntijoita (ks. Taulukko 2. luvussa 4.1.4.).

Myös ylikansalliset instituutiot, kuten Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) huomioidaan uutisissa. Kansalaiset, yritysmaailman edustajat tai järjestöt eivät tule esiin artikkeleissa millään tavalla. Poliittiseen kiistaan näyttää velkakriisin alkutaipaleella mahtuvan vain politiikan ”kova ydin” eli ministerit ja EU-politiikan kärkinimet. Mielenkiintoisena poikkeuksena tekstien yksipuoliseen toimijaskaalaan tuo yhden artikkelin valokuva (HS 4.5.2010). Uutisessa haastatellaan kahta suomalaista talouselämän asiantuntijaa lainapakettiin liittyen, mutta artikkelin kuvassa on lippuja kantavia kreikkalaisvasemmiston mielenosoittajia,

joiden hahmot heijastuvat suuren banderollin läpi. Kankaassa lukee korkein kirjaimin ”Kriisi”. Kuva on ainut kansalaisia tai ylipäänsä muita kuin poliitikkoja esittävä, ja se näyttää toimivan muistutuksena sekasorrosta kreikkalaisessa yhteiskunnassa, kun itse teksti keskittyy etäännytetysti ilmiön analyttiseen tarkasteluun ja asiantuntevaan kommentointiin.

HS 4.5.2010: ”Velkakriisi horjuttaa rahaliittoa”

Ristiriita kuvan ja tekstin kanssa on kiinnostava, sillä kansalaistoimijat ovat läsnä kapinaa edustavassa kuvassa, mutta eivät itse uutistekstissä. Vakiintuneimmissa journalismin tutkimuksen käsityksissä valokuva ymmärretään kuvitusta laajempänä, tekstiä tukevana ja uutiseen johdattelevana mediatekstin osana (Holmberg 2004, 55–56). Kuvien tapa ankkuroida teksti (ks. Seppänen 2003, 10–11) on usein toistuva tapa käyttää valokuvaa uutisessa, mutta tässä tapauksessa kuva tuntuu muistuttavan tekstin ulkopuolisista tapahtumista. Tekstin ja kuvan konflikti on siis ilmeinen.

Lisäksi kiinnostavaa on, miten kansalaiset valokuvassa representoidaan. Epätavallisen kuvallisen tehokeinon käyttäminen eli ohuen banderollin läpi kuvaaminen korostaa väkijoukkoa vaikeasti hahmotettavana ja epämääräisenä ryhmänä. Luhtakallion (2012, 97, 102–103) mukaan aktivisteja kuvataan tyypillisesti osallistumassa mielenosoitukseen, ja toiminnallinen, jopa väkivaltaan ja mellakointiin liittyvä kuvasto ovat paljon käytettyä. Edellä oleva, velkakriisin uutisoinnille poikkeuksellinen valokuva sen sijaan on varsin staattinen ja kansalaiset vaikuttavat suorastaan voimattomilta tai neuvottomilta. Kyseessä ei ole tyypillinen

mielenosoituskuva, varsinkin kun toimijat on häivytetty utuiseksi, paikallaan seisovaksi rintamaksi. Kansalaisten toimijuus on tässäkin suhteessa epämääräisesti ilmaistu.

HS aloitti Kreikan tukipakettikiistan uutisoinnin korostaen EU-näkökulmaa ja asiantuntijuutta (HS 4.5.2010). Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen johtaja ja kansantaloustieteen professori kiinnittävät huomiota eurovaluutan kehittämissä vaiheissa tehtyihin virheisiin, joiden vuoksi tällaisiin kriiseihin ei osata varautua. Asiantuntijoiden lisäksi artikkelissa painottuu institutionaalinen näkökulma esimerkiksi Euroopan keskuspankin ja kansainvälisen valuuttarahaston huomioimisella. Tukipakettia koskeva kiista eduskunnassa vei kuitenkin uutisten painopisteen suomalaispoliitikkojen välisiin debatteihin (esim. HS 12.5.2010b). Hallituksen ja opposition välistä syvää erimielisyyttä 1,6 miljardin euron tukipaketin myöntämisestä Kreikalle luonnehdittiin poikkeukselliseksi. Suomen eduskunnan poliittista kiistaa verrattiin Saksan valtiopäivien tilanteeseen, jossa oppositio oli kieltäytynyt äänestämästä tukipakettiasiasta.

Keskeinen teema tukipakettikiistaan liittyvissä uutisissa on velkakriisin ja sen ratkaisuehdotusten periaatteiden selvittäminen. Teksteissä esitellään tapahtumia, argumentteja ja päätöksiä konkreettisesti asiantuntijasitaattien kera. Tästä poiketen poliitikkojen lausunnoissa korostuvat enemmänkin yleiset, abstraktit teemat. Poliittisten toimijoiden asema yhteiskunnallisen päätöksenteon ytimessä vaikuttaa siihen, millä tavalla heidän argumenttinsa halutaan esittää. Lisäksi asiantuntijapuheella on omat konventionensa, jotka perinteisesti perustuvat faktoihin ja ideologiasta vapaaseen puhetapaan. Alla olevat aineistolainaukset osoittavat, miten asiantuntijan kommentti esittää kokonaisarvion tilanteesta ja sen sävy on analyyttinen. Ministerin puheenvuoro taas nostaa esiin toiminnan ideaaleja.

”Euro on nyt historiansa pahimmassa tulikasteessa. Epävarmuus jatkuu, koska nyt odotetaan euromaiden poliittisia päätöksiä ja pelätään kriisin pahenemista muissa maissa”, sanoo Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen toimitusjohtaja Sixten Korkman. (HS 4.5.2010)

”Nyt vaaditaan erittäin lujaa poliittista johtajuutta kaikissa jäsenmaissa”, valtiovarainministeri Jyrki Katainen sanoo. (HS 9.5.2010)

Tukipakettikiistan uutisissa toistuu rakenne, jossa toimittaja liittää poliitikon esille tuomat abstraktit käsitteet ja toiminnan ideaalit asiantuntijan vahvistamaan konkreettiseen

tilannekuvaukseen. Asiantuntijan ääntä käytetään luomaan vakuuttavuutta toimittajan valitsemalle linjalle, minkä lisäksi sen avulla tolkullistetaan ilmiötä lukijoille. Uutisissa, joissa toimittajan ääni tuli selkeästi esiin, oli usein samantyyppinen selittävä ote, jolla talouspolitiikkaa yritetään tehdä helpommin ymmärrettäväksi. Seuraavassa aineistolainauksessa näkyy yllä olevaa valtiovarainministeri Jyrki Kataisen lausuntoa selittävä toimittajan näkemys asiasta.

Vertauskuvallisesti voidaan sanoa, että EU aikoo lyödä pöytään niin paljon rahaa, että markkinat rauhoittuvat ja uskovat Euroopan selviytyvän kriisistä ilman nykyistä vakavampia vaurioita. (HS 9.5.2010)

Uutisten representaatiot siis tuottavat kuvaa poliitikoista visionääreinä. Toukokuun 2010 Kreikka-kriisiin ja siihen liittyneeseen tukipakettidebattiin eivät haastattelupuheenvuorot tuo kovinkaan suoria tai käytännönläheisiä kommentteja, vaan ideatasolla liikkuvia, periaatteellisia lausuntoja, jotka tuodaan käytännön tasolle asiantuntijakommentein tai toimittajan omin sanoin.

Hallituksen ja opposition kiistelystä kirjoitettiin varsin leiskuvasti ja eduskunnassa käytyä keskustelua avattiin lähinnä sen dramatiikan osalta (HS 12.5.2010b, HS 13.5.2010b).

Politiikan toimijoiden näkyvyydestä huolimatta itse kiistakysymyksiä ei avata kovin seikkaperäisesti, sillä poliittinen teatteri näyttäytyy kiinnostavampana. Opposition voimakas tukipaketin vastustaminen oli merkittävä uutinen siksi, että se nosti populismin velkakriisin kiistojen pysyväksi teemaksi. Tukipakettikiista profiloidaan ennen kaikkea hallituksen ja opposition väliseksi erimielisyydeksi, jossa konsensus ei ole vaihtoehto. Näissä uutisissa tyyli poikkeaa asiantuntijatoimijoiden argumentteihin pohjautuvista artikkeleista samoin kuin instituutionäkökulmaa korostavista teksteistä. Poliitikkojen ääni tuodaan tilanteen dramatiikkaa korostaen esiin, kuten aineistolainaukset osoittavat:

Valtiovarainministeri Jyrki Kataisen (kok) mukaan tämäntapaisissa isoissa kansainvälisissä kysymyksissä on tapana hakea kansallista yhteisymmärrystä. (...) Kataisen mielestä Sdp on lähtenyt samalle populismin tielle kuin perussuomalaiset ja vasemmistoliitto. (...) Urpilainen sanoo olevansa yllätynyt hallituksen kielenkäytöstä. (HS 12.5.2010b)

Hallitus hyökkäsi poikkeuksellisen kiihkeästi opposition pääpuolueen Sdp:n kylkeen. Valtiovarainministeri Jyrki Katainen (kok) syytti Jutta Urpilaista, Eero Heinäluomaa ja koko demariryhmää epäsuorasti jopa valehtelusta Suomen kansan edessä. (HS 13.5.2010b)

Taistelun tauottua sosiaalidemokraattien johto kerääntyi kuppilan viimeiseen peräpöytään. (...) Kyseessä oli jonkinlainen kriisikokous poikkeuksellisen hyökkäyksen jälkeen. Urpilainen totesi pöydästä noustuaan, että ”kiihko voitti harkinnan”. (HS 13.5.2010b)

Tukipakettikiistan uutisoinnissa korostetaan tilanteen epätavallista kuumenemistä ja verrataan sitä sotatilaan rinnastamalla argumentit hyökkäyksiin. Tällaiset uutiset tuottavat kriisitunnelmaa ja vahvistavat käsitystä siitä, että ensinnäkin yhteiskunnassa on poikkeustila ja toiseksi sitä, että poliitikot pyrkivät aktiivisesti toimimaan tilanteen selvittämiseksi. Lisäksi paljon puhuttu politiikan henkilöityminen¹³ ja oletettu viihteellistyminen on luettavissa tyyllillisistä valinnoista, joissa poliitikot ovat kuin toimintatrillerin tähtiä tai finaaliottelun suosikkiurheilijoita.

4.1.2. Irlannin erilaisen pankkikriisin kiista

Marraskuussa 2010 Kreikan velkakriisi ei suinkaan ollut ohi, mutta mediajulkisuudessa uutisointi oli hieman laantunut. Kreikka oli saanut avustuksia ja debatointi jatkui, mutta median kiinnostus laski ainakin hetkellisesti. Marraskuussa uutta kiistan aihetta suomalaisen poliittiseen keskusteluun toivat velkakriisin vaikutukset Irlannin talouteen. Irlanti oli ongelmissa ja tarvitsi lainarahaa selviytyäkseen. Nyt käytössä oli euromaiden perustama rahoitusvakausväline, jonka toimivuuteen suhtauduttiin ristiriitaisesti. Asia politisoitui suomalaisessa keskustelussa nopeasti, sillä pääministeri Matti Vanhasen luotsaama hallitus (keskusta, kokoomus, vihreät ja kristillisdemokraatit) ja oppositio (sosiaalidemokraatit, vasemmistoliitto, perussuomalaiset) eivät taaskaan päässeet yksimielisyyteen siitä, miten lainan takaamiseen tulisi suhtautua ja minkälaisia ehtoja Suomi sille asettaa.

HS:n artikkeleissa, joista tähän kiistaan liittyen kertyi kuusi esimerkkitekstiä, kriisiä luonnehditaan erilaiseksi kuin Kreikassa, sillä ongelman lähteeksi määritellään pankkien ongelmat ja holtiton lainojen myöntäminen. Kreikan ongelmat nähdään koko yhteiskunnan toiminnasta – tai toimimattomuudesta – nousevina, kun taas Irlannin kriisi on selkeämmin ”eristettävissä” pankkimailmaan. Kriisin piirteiden eriävyys heijastui myös uutisointiin, ja Irlannin tapauksessa talouden käsitteet ja talouden asiantuntijoiden puheenvuorot korostuivat

¹³ Ks. lisää Herkman (2011, 101).

toukokuusta tukipakettikiistaa enemmän. Ensimmäisten analyysiin valikoitujen artikkeleiden julkaisuaikaan marraskuun puolivälissä 2010 ei vielä ollut varmaa, hakeeko Irlanti lainarahoitusta. Näin tapahtui ja Suomi hyväksyi lainan joulukuun alussa. Analysoimani artikkelit ajoittuvat poliittisen kiistelyn hetkiin. Lainapäätöksen varmistuttua aiheeseen liittyvät uutiset tyrehtyivät, vaikka velkariisikeskustelu jatkuikin. Tämä oli tyypillistä kiistautisoinnille ylipäänsä: konsensus tai päätös eivät kiinnosta yleisöjä samalla tavoin kuin konfliktit.

Tukea Irlannin kriisin hahmottamiseen haetaan poliitikoilta ja asiantuntijoilta, kuten kevään Kreikka-kiistassakin. Eroa Kreikan kriisiin tehdään selkeämmin faktapohjaisilla argumenteilla. Myös poliitikkoja siteerataan professionalistisen kehyksen kautta, jolloin he esittävät analyysieja vallitsevasta tilanteesta ja pohtivat asioiden syitä ja seurauksia:

Irlannin ongelma on ihan eri kuin Kreikan ongelma, painottaa kansanedustaja ja keskustan veroasiantuntija Mika Lintilä. ”Kreikassa ongelma oli julkinen sektori, laiminlyönnit ja suoranaiset väärinkäytökset siellä. Irlannissa se on pankkikriisi.” (HS 17.11.2010)

Suomi katsoi, että sen kannattaa yrittää auttaa Irlantia pääsemään jaloilleen, valtiovarainministeri Jyrki Katainen sanoi lehdistötilaisuudessa Brysselissä.

Jos muut jättäisivät Irlannin oman onnensa nojaan, seurauksena olisi sekasortoinen eurooppalainen lama sekä Suomessa joukkotyöttömyyttä ja hyvinvointivaltiota ylläpitävien verotulojen romahdus, Katainen sanoi. (HS 29.11.2010a)

Irlannin kriisin kohdalla keskustelu pankkien velvollisuuksista nousee esiin enemmän kuin kevään tukipakettikiistassa. Sääntelystä ja pankkiverosta toki puhuttiin tuolloinkin, mutta Irlannin kriisin profiloituminen pankkiongelmaksi vaikutti uutisten sisältöihin. Sosialidemokraatit jatkoivat jo keväällä alkanutta vastuullisen talouspolitiikan peräänkuuluttamista:

Pankkien ja keinottelijoiden olisi kannettava vastuunsa euroalueen kriisimaiden tukemisessa. Euroalueella on otettava käyttöön pankkivero ja Suomen on aktiivisesti edistettävä globaalin rahoitusmarkkinaveron syntymistä, Urpilainen sanoo. (HS 17.11.2010)

Kuten Kreikan tukipakettikiistassa myös nyt media käänsi keskustelun suomalaispoliitikkojen vaatimuksiin ja niistä syntyviin debatteihin. Kiistassa oli jälleen kyse Suomen velvollisuuksista lainan takaamisessa. Oppositiossa vastustettiin lainapakettia, ja Irlannin

tilannetta verrattiin Suomen 1990-luvun lamaan (HS 29.11.2010d). Seuraavassa aineistolainauksessa hahmottuu, miten hallitus taas halusi nopeaa ja tehokasta päätöksentekoa, jolla kriisiä suitsittaisiin.

Jos muut maat jättäisivät Irlannin oman onnensa nojaan, Kataisen mukaan seurauksena olisi sekasortoinen lama Euroopassa. Suomessa se olisi aiheuttanut joukkotyöttömyyttä ja romauttanut hyvinvointivaltiota ylläpitävät verotulot, Katainen totesi. (HS 29.11.2010c)

Irlannin kriisi ei olisi ehkä ollut poliittisesti yhtä tulenarka, mikäli Kreikkaan liittyvät kiistat eivät olisi pohjustaneet poliittista ilmapiiriä keväällä 2010. Lisäksi seuraavan kevään eduskuntavaalit lisäsivät poliitikkoihin kohdistuvaa painetta tehdä kansalaisia miellyttäviä päätöksiä. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen toimitusjohtaja Sixten Korkman luonnehtii debatin aineksia alla olevassa aineistolainauksessa.

”Tiedämme miten suurta raivoa eduskunnassa ja kansalaisten keskuudessa herätti jo Kreikan tapaus. Näin vaaleja lähellä Irlannin pelastaminen olisi kyllä erittäin hankala tilanne. Se antaa tuulta purjeisiin myös perättömälle kritiikille ja populismille, mutta ei sitä voi sulkea pois”, Korkman sanoo. (HS 13.11.2010)

Irlannin kriisi jää artikkeleissa jollain tapaa hahmottomaksi. Uutisissa tuodaan esiin, että Irlannin tilanne ei ole yhtä huolestuttava kuin Kreikan, mutta toisaalta se nähdään osoituksena velkakriisin leviämisestä. Irlannille myönnettävästä tuesta ei puhuta niinkään lainana, vaan ”häätärahoituksena”, mikä vahvistaa kriisin luonnetta ohimenevänä poikkeustilana. Teksteistä käy ilmi, että Irlannin selviämiseen suhtaudutaan optimistisemmin kuin Kreikan, jonka ongelmien pysyvyyttä ja toivottomuutta tuodaan vahvemmin esiin. Irlannin kysymyksen uutisoinnissa ei enää pyritä selvittämään tapahtumien syitä ja seurauksia tai yksinkertaistamaan ilmiötä, kuten kevään uutisoinnissa vielä tehtiin. Lisäksi talousnäkökulma on selkeämmin läsnä, sillä kaikki uutiset ovat Talous-sivuilta. Siinä, missä Kreikan tukipaketti nousi Kotimaa-osion uutisten kärkeen, Irlannin kriisistä juontuneet poliittisetkin kiistat uutisoitiin taloussivuilla. Muutos kertoo paitsi itse kriisien eroista myös siitä, miten eri tavoin ne profiloituivat mediassa.

4.1.3. Vakuuskiista ja Suomen maine

Kesällä 2011 oli jo selvää, että Eurooppa on jakautunut kahtia velkakriisin myötä. Oli velkaantuneita ongelmamaita ja vastuullisia lainaa myöntäviä maita – kuten uutisissa tilanne esitettiin. Suomessa Kreikan tukeminen vailla tietoa sen tehosta epäilytti oppositiopoliitikkoja, kun hallitus halusi vaatia lainoille vakuuksia. Pian vakuudet nousivat HS:n velkakriisiartikkelien keskeisimmäksi temaksi, sillä kyse ei ollut yksinkertaisesta tai tavanomaisesta menettelystä. Vakuuskiista heräsi kesä-heinäkuussa 2011, jolloin EU-päätäjät sopivat euroalueen vakaustmekanismin käyttöönotosta. Suomen profiloituminen talouskurin ja tinkimättömyyden edistäjäksi politisoitui julkisuudessa nopeasti ja keskustelua jatkettiin Suomessa myös syksyllä, jolloin eduskunta palasi lomalta ja EU-päätöksiä alettiin ruotia eduskunnassa. Syksyllä myös asiaan liittyvä uutisointi vilkastui.

Vakuuksiin liittyvä kiistely on paitsi suomalaispoliitikkojen välistä myös EU-päätöksentekoon liittyvää. Suomen maine ”kurimaana” ei tuottanut ainoastaan myönteistä imagoa Eurooppapolitiikan kannalta. Artikkeleissa mainitaan tiukan kontrollin vaatimisen lisäksi Suomen leimautuminen ”unionin häiriköksi” vakuusvaatimusten myötä (HS 8.9.2011). Vakuuskiistassa on mielenkiintoista, miten uutisten painopiste siirtyi velkakriisin ydinkysymyksistä ja Kreikan auttamisesta Suomen tavoitteisiin. Luonnollisesti uutisoinnin kriteereistä kulttuurinen merkittävyys tai läheisyys vaikuttaa siihen, että kotimaa korostuu artikkeleissa (ks. Kunelius 2003, 190). Ilmiön, lausunnon tai tapahtuman päätyminen päivän uutiseksi ei ole yksiselitteinen tapahtuma. Risto Kuneliuksen (mt., 190–191) mukaan uutisarvostukset ja -kriteerit heijastelevat yhteiskunnan arvoja yleisemminkin, esimerkiksi yhteiskunnallisen hierarkian suhteen.

Kiistan ytimessä on hallituksen tahto saada Suomelle välttämättä vakuudet ja opposition sekä tiettyjen asiantuntijoiden kielteinen suhtautuminen niihin. Tämä erimielisyys tuodaan esille erityisen selvästi uutisten otsikoissa: ”Urpilainen: Suomen vaatimuksia ymmärretään (HS 7.9.2011), Kiviniemi: Suomi ei ole saamassa sitä, mitä on hakenut! (HS 17.9.2011a), Vakuuksista joudutaan maksamaan (HS 17.9.2011b), Vakuus ei vakuuttanut euromaita (HS 5.10.2011a), Katainen: ’Erittäin hyvä ratkaisu’ (HS 5.10.2011b), Asiantuntijat ja oppositio tyrmäävät vakuudet (HS 5.10.2011c)”.

Draamaa ja vastakkainasettelua rakennetaan uutisoinnissa, jossa kuvaillaan valtiovarainministerin ”hehkuvan tyytyväisyydestä” (HS 5.10.2011a) vakuussopimuksen jälkeen, kun taas talouden asiantuntijat ja vakuuksia vastustavat poliitikot luonnehtivat vakuuksia ”Suomen poliittista pääomaa nakertaviksi”, ”poliittiseksi tempuksi” ja ”joka kohdasta epämiellyttäväksi sopimukseksi” (HS 5.10.2011c). Suomen imago EU:n häirikönä korostuu vakuuksia vastustavien argumenteissa, ja heistä tärkeintä olisi, että koko keskustelu painuisi nopeasti unholaan. Lisäksi Suomi ainoana vakuuksien vaatijana häiritسی sopimukseen kriittisesti suhtautuvia. Kiistan osapuolina ovat Suomen hallitus ja oppositio, mutta asiantuntijat otetaan mukaan erilaisella tavalla suhteessa kahteen edelliseen kiistaan. Suhteellisen neutraalien kommenttien sijaan teksteihin valittiin vakuuspäätöstä kritisoivia asiantuntijapuheenvuoroja.

4.1.4. Yhteenveto Helsingin Sanomien uutisartikkeleista

Olen tarkastellut kaikkien velkakriisikiistojen osalta, mitä toimijoita sisällönanalyysiin valitsemisani 21 artikkelissa esiintyy, minkä avulla pystytään tarkastelemaan puhetilän jakautumista. Viidennessä luvussa esittelen näitä puheenvuoroja tarkemmin erittelemällä toimijoiden esittämiä argumentteja ja niiden oikeutuksia. Jaottelin uutisten toimijat ryhmiin: poliitikko (suomalainen), poliitikko (kansainvälinen), asiantuntija, instituutio, markkinat ja kansalainen (suomalainen) sekä kansalainen (kansainvälinen). Muodostin nämä kategoriat teorian viitoittamien käsitteiden sekä aineistosta löytyneiden toimijoiden mukaan¹⁴. Poliitikkojen jakaminen suomalaisiin ja kansainvälisiin tuntuu kiistojen luonteen kannalta relevantilta, sillä tutkimuskysymyksessä korostan suomalaisia poliittisia kiistoja. Instituutiokategoriaan kuuluvat suurten keskuspankkien kaltaiset toimijat. Myös kansalaistoimijoiden osalta otin huomioon sekä Suomen että muiden maiden kansalaiset. Kartoitan toimijoiden esiintymisen artikkeleittain tarkastellen, ovatko jotkin toimijat läsnä uutisissa aina ja jotkin vain harvoin.

Yhdessä uutisartikkelissa esiintyy useita toimijoita, ja taulukossa olevat luvut viittaavat siihen, kuinka monessa uutisessa kiistaa kohden tietty toimijaryhmä oli edustettuna: Kreikan

¹⁴ Etsin artikkeleista myös viitteitä kansalaisjärjestöistä ja muista kansalaisyhteiskunnan toimijoista, mutta niiden poissaolon vuoksi tätä ryhmää ei myöskään sisällytetty taulukkoon.

tukipakettikiistan uutisia oli analysoitavana kuusi kappaletta, joista viidessä suomalainen poliitikko oli äänessä. N on jokaisen kiistan artikkelien määrä.

Toimija	Kreikan tukipakettikiista 2010 (N=6)	Irlannin pankkikriisi 2010 (N=6)	Kreikan vakuuskiista 2011 (N=9)	Yhteensä (N=21)
Poliitikko (suom.)	5	5	8	18
Poliitikko (kv.)	3	2	4	9
Asiantuntija	1	4	1	6
Instituutio	4	3	4	11
Markkinat	2	3	-	5
Kansalainen (suom.)	-	-	1	1
Kansalainen (kv.)	1	-	-	1

Taulukko 2. Uutisten toimijat kiistoittain.

Toimijoiden määrällinen tarkastelu osoittaa, että lähes joka artikkelissa kiistasta riippumatta esiintyi suomalaispoliitikkoja. Tämän lisäksi kansainväliset poliitikot ja instituutiot olivat teksteissä vahvasti läsnä, joskin marginaalisemmassa roolissa. He saivat vähemmän näkyvyyttä mediajulkisuudessa.

Vähimmälle huomiolle jäivät kansalaiset, ja kaikista artikkeleista vain kahdessa tämä ryhmä oli esillä. Markkinoiden osuus vaihteli kiistoittain: Irlannin pankkikriisiä käsittelevissä artikkeleissa markkinat olivat eniten esillä, ja niissä myös asiantuntijoiden ääni oli vahvin. Molemmissa Kreikkaan liittyvissä kiistoissa mediajulkisuus korosti suomalaispoliitikkojen välistä debatointia, ja asiantuntijakommentit jäivät vähemmälle. Instituutiot olivat odotettua merkittävämmässä osassa teksteissä. Kaikissa kiistoissa niiden toiminta noteerattiin useissa uutisissa, mutta itse instituutioiden kirjo ei ollut laaja. Euroopan keskuspankki ja IMF olivat artikkelien näkyvimmit instituutiot.

Uutisten lukuvaiheessa tarkoitukseni oli ottaa huomioon myös erilaiset kansalaisjärjestöt, mutta yllättäen niistä ei näissä 21 lähilukuun valituissa uutisissa puhuttu lainkaan. Tämä liittyy samaan ilmiöön kuin kansalaisten näkymättömyys. Valtavirran mediajulkisuudessa kansalaistoimijoiden näkyvyys velkakriisikiistoissa on häviävän pieni, mutta tämä ei tarkoita, etteivätkö kansalaiset reagoisi velkakriisiin lainkaan. Tutustumalla vaihtoehtomedioiden uutisointiin sekä kansalaisjärjestöjen tapahtumiin, huomasin että velkakriisi ja talouden ilmiöt kuitenkin puhuttivat ja mobilisoivat väkeä. Esimerkiksi Suomen sosiaalifoorumissa (2012), Vasemmistofoorumissa (2011) sekä muissa kansalaisille suunnatuissa, julkisissa keskustelutilaisuuksissa ja kokoontumisissa (esim. Tampereen yhteiskunnallinen opisto 2010; Espoon kirjasto 2011) on keskusteltu kansalaisten voimin velkakriisistä ja Euroopan taloustilanteesta.

Internet-aktivismi oli velkakriisin suhteen vilkasta, sillä blogeissa, keskustelufoorumeilla ja sosiaalisessa mediassa talousasiat kiinnostivat monia. Useat kansalaisille suunnatut tapahtumat olivat puoluejärjestöjen ja aatteellisten kansalaisjärjestöjen organisoimia, ja ylipäänsä velkakriisiin liittyvä keskustelu on poliittisesti sävytynyttä, varsinkin pienissä laitamedioissa. Kansalaisten aktiivisuus ei kuitenkaan päätynyt osaksi velkakriisin poliittisia kiistoja koskevia Helsingin Sanomien uutisia. Keskustelu on poliitikkovetoista höystettynä instituutioita ja asiantuntijoita edustavilla puheenvuoroilla.

Valtakunnan ykkössanomalehden rakentama kuva poliittisista kiistoista näyttäytyy ainakin velkakriisin suhteen politiikan ammattilaisten asialta. Täytyy kuitenkin muistaa, että aineisto kattaa vain uutiset, ja kansalaisilla on mahdollisuus osallistua julkiseen keskusteluun mediavälitteisesti mielipidesivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Kyse ei ole kuitenkaan samasta asiasta kuin toimitetussa uutisessa. Mikäli velkakriisiuutisessa yhdeksi keskustelun osapuoleksi määrittyisi poliitikon ja asiantuntijan lisäksi vaikkapa kansalaisjärjestö, olisi uutisessa noteerattu merkittävällä tavalla institutionalisoituneen, perinteisen poliittisen toiminnan lisäksi muu yhteiskunnallinen ja poliittinen aktiivisuus. Silloin hegemoninen julkisuus laajentaisi keskustelua vastajulkisuuksiin, mikä on melko yleistä. Vastajulkisuudet saattavat tarkoituksella politisoida tiettyjä teemoja, jotta ne noteerattaisiin laajemmin ja toisinaan näiden asioiden huomiotta jättäminen valtajulkisuudessa olisi mahdotonta (Herkman 2011, 81–82).

Nyt uutisten luoma kuva näyttää kansalaiset olemattomana joukkona, joka ei ole järjestäytynyt velkakriisin takia eikä näyttävästi tuo mielipidettään esille. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen toteuttamassa vuoden 2008 finanssikriisin journalismia käsittelevässä tutkimuksessa (Simola & Reunanen 2010) todetaan, että jo tuolloin kansalaiset loistivat poissaolollaan talouskriisiä koskevilla uutisilla. Tutkimuksen mukaan kansalaiset jäävät talousjournalismille tyypilliseen tapaan statisteiksi, jotka silloin tällöin kommentoivat kriisin merkitystä ja vaikutuksia arkeensa. (Mt., 145–146.) Samanlainen ilmiö on nähtävissä tutkimissani velkakriisiuutisissa.

Mediajulkisuuden tuottama kuva kansalaisten aktiivisuudesta on poliittisesti merkittävä (ks. Herkman 2011, 181). Mikäli kansalaisten mielipide ja vaikutusmahdollisuudet jäävät taka-alalle uutisissa, vahvistuu kuva poliittisen eliitin vallankäytöstä. Kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan näkymättömyys uutisissa liittyy myös journalismin konventioihin Suomessa, vaikka osallistuvaa ja osallistavaa mediaa pidetäänkin tavoiteltavana. Hyvin usein kansalaisen paikka on vain yleisönosastolla tai keskustelupalstalla (Kivikuru 1995, 113). Nykyään mediakentän monipuolistuessa ja viestinnän merkityksen korostuessa entisestään journalismin dialogisuutta peräänkuulutetaan. Dialogisuudella tarkoitetaan sitä, että eri toimijoille tulisi antaa ääni, erilaisia mielipiteitä tulisi esittää ja toimittajan pitäisi hyödyntää erilaisia lähteitä uutista tehdessään. Valtamedian kohdalla dialogisuuden puutteeseen liittyy poliittisen ja talouselämän eliitin korostuminen. (Herkman 2011, 172–173.) Ehkäpä dialogisuutta kuvaavampi käsite olisikin moniäänisyys.

Kysymys kansalaisten näkymättömyydestä velkakriisiuutisissa on kiinnostava ja se kytkeytyy moniin mediajulkisuuden ilmiöihin. Lisäksi se herättää kyseenalaistamaan passiivisen kansalaisen arkkityypin, joka on ainakin osin kumottavissa tutustumalla vastajulkisuuksiin. Tämä liittyy poliittisen puheen levityskanavien, yleisöjen ja ilmaisukeinojen monimuotoistumiseen, jonka taustalla on vastademokratian muotojen näkeminen todellisena vaihtoehtona vaalivetoiselle perinteiselle politiikalle (Rosanvallon 2008, 34–35). Kansalaisten näkymättömyys velkakriisiuutisissa voidaan siis paikantaa paitsi median ja politiikan eliitin vakiintuneeseen suhteeseen ja dialogisuuden puutteeseen myös kansalaisten harjoittamien poliittisen toiminnan muotojen luonteeseen sellaisina, joita valtamedia ei noteeraa.

Velkakriisin kohdalla on muodostunut itsestäänselvydeksi, että poliitikot kiistelevät siihen liittyen. Velkakriisi näyttäytyy ilmiönä, johon poliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa, ja mediajulkisuus on vahvasti tuottamassa tätä käsitystä. Toisin oli globaalin talouskriisin alkutaipaleella vuosina 2007–2008, jolloin uutisotsikoissa olivat Yhdysvaltain asuntoluottokriisi ja sen vaikutukset maailmantalouteen. Silloin suomalaisissa lehdissä uutisoitu talouspoliittinen debatti oli vähäistä (Simola & Reunanen 2010, 134). Elinkeinoelämän ääni oli tuolloin vahvasti esillä ja ammattiyhdistysliikekin sai puheenvuoroja. Taulukosta 2 nähdään, että näillä toimijoilla ei anneta enää tilaa velkakriisin kiistoja koskevissa uutisissa, jotka rakentuvat ensisijaisesti poliitikkojen, asiantuntijoiden ja instituutiotahojen argumenttien varaan. Velkakriisi näyttää siis olevan mediajulkisuudessa voimakkaammin politisoitunut ja poliittiseksi määrittyvä ilmiö kuin sen käynnistänyt finanssikriisi.

4.2. Kiistat politiikan julkisuudessa

Eduskunnan täysistuntojen tarkastelu on monella tapaa hyvin erilaista kuin uutisartikkelien. Toimijat ovat kaikki poliitikkoja ja heidän esittämänsä argumentit ovat kokonaisuudessaan nähtävissä sellaisenaan kuin ne on puhuttu, ilman toimituksellisia valintoja. Journalistinen, mediajulkisuudelle tyypillinen tekstistä etäännyttävä, välineellinen ulottuvuus siis puuttuu. Lisäksi keskusteleisuus korostuu uutisia enemmän, sillä täysistunnot rakentuvat argumenttien ja vasta-argumenttien varaan.

Eduskunnan täysistunnot rakentuvat vuoropuhelulle, jota ohjailee hallituksen ja opposition välinen välikappale. Tämän vuoksi samantyyppisiä tai lähes samanlaisia toistuvia argumentteja mahtuu yhteen keskusteluun paljon. Keskustelijat ilmaisevat puheenvuorossaan paitsi oman mielipiteensä mutta myös puolueen kannan, joka lähes aina korostuu henkilökohtaista mielipidettä enemmän. Kolmas taso on asettuminen hallituksen tai opposition taakse. Nämä kaikki seikat muovaavat puhujan argumenttia.

Sanomalehtiartikkeleissakin on mahdollista käydä keskustelua, mutta se on väistämättä hidasta, jopa viikkoja kestävä ja epäsuoraa. Eduskuntakeskusteluissa on mahdollista

tarkastella eri vahvuisia argumentteja ja keskustelujen nyansseja, kun taas uutisiin päätyvät yksipuolisemmin tiettyjen toimijoiden argumentit ja keskustelujen lopputulokset. Vaikka mediajulkisuudessa velkakriisi esitetään hajanaisena, vaikeasti hallittavana kokonaisuutena ja useiden toimijoiden hämmentämänä soppana, eduskunnassa otetaan hyvin vähän kantaa muihin kuin suoraan Suomeen kytkeytyviin kysymyksiin. Eduskunnan velkakriisikiistat jäävät varsin usein kansalliselle tasolle, vaikka mediajulkisuudessa globaalit tai vähintäänkin EU-tason ulottuvuudet yleensä korostuvat (vrt. Pernaa & Railo 2012b, 35). Lisäksi eri toimijoiden kommentit tuottavat monisyisemmän kuvan kuin poliitikkojen keskinäinen argumentointi.

Siinä missä toimijoiden erottelu selkeytti uutisissa representoitujen kiistojen olemusta, tämä menettely ei tuo mielenkiintoista tai tarpeellista tietoa täysistunnoista. Uutisartikkelien tutkiminen oli analyysin ensimmäinen vaihe, jonka avulla selvitin mediajulkisuuden tuottaman kuvan tutkimusaiheesta. Eduskunnan täysistuntokeskusteluista saatava tieto syventää velkakriisin kiistojen analyysia ja mahdollistaa politiikan julkisuuden piirteiden tutkimisen. Toimijoiden argumentteihin syvennytään oikeuttamisanalyysissa 5. luvussa, mutta seuraavaksi käyn läpi kolme velkakriisikiistaa täysistuntojen näkökulmasta ja tarkastelen, minkälaisia tyyppiargumentteja tai teemoja täysistuntojen debateissa esiintyy.

4.2.1. Kysymys Kreikasta: markkinat vastaan demokratia

Eduskunnan täysistunnoissa keskusteltiin velkakriisistä mittavammin kolme kertaa toukokuussa 2010. Kreikka-kysymys nousi esiin muissakin asiakokonaisuuksissa, joita eduskunnassa tuona keväänä käsiteltiin, mutta valitsin tarkempaan analyysiin ne, joissa keskustelu käsitteli vain tukipakettikysymystä.

Ensimmäinen keskustelu 4.5.2010 käsitteli hallituksen lisätalousarviota (PTK 46/2010¹⁵). Se rakentuu silloisen valtiovarainministeri Jyrki Kataisen alustukselle, jossa kuvaillaan Euroopan taloustilannetta, Kreikan kriisin kärjistymistä ja syitä, miksi Suomen tulisi osallistua Kreikan tukipakettiin. Keskustelu jatkuu vastauspuheenvuorojen muodossa, jolloin puhujalla on käytettävissään kaksi minuuttia asiansa ilmaisuun. Toinen keskustelu oli perussuomalaisten 11.5.2010 tekemä lisätalousarvioaloite, jossa ehdotetaan Kreikalle annettavan lainan

¹⁵ Viitataan valtiopäiväasiakirjoihin eli täysistuntojen pöytäkirjoihin lyhenteellä PTK, jonka jälkeen tulevat arkistoinnin juokseva numero ja vuosiluku.

poistamista (PTK 50/2010). Käsittely alkaa perussuomalaisten ja kristillisdemokraattien esittelypuheenvuoroilla ja jatkuu keskustelulla. Kolmas analysoimani tukipakettikiistaan liittyvä keskustelu oli pääministerin ilmoitus eurooppalaisesta vakauttamispaketista 12.5.2010 (PTK 51/2010). Se alkaa pääministeri Matti Vanhasen puheenvuorolla ja jatkuu ryhmäpuheenvuoroilla sekä debattiosuudella, jossa kansanedustajat saavat esittää argumenttinsa yhden minuutin sisällä. Nämä kolme keskustelua eivät ole laajuudeltaan samanlaisia ja niissä on erilaiset lähtöasetelmat, mutta tämä ei vaikuta analyysiin, sillä tarkastelen niitä kiistaan liittyvänä kokonaisuutena.

Hallituksen ja opposition väliset mielipide-erot Kreikan tukipaketista hallitsevat kiistaa. Tämä vahvistaa toiston merkitystä ja kansanedustajien pyrkimyksiä tukea omaa puoluettaan argumenteissaan. Tukipakettikiista eroaa sitä seuranneista velkakriisidebateista siten, että se avasi laajempaa talouspoliittista keskustelua ja sisälsi enemmän spekulatiota Euroopan talouden ja rahaliiton tulevaisuudesta. Täysistunnoissa käydyt keskustelut osoittavat, että tilanteen epäselvyys oli merkittävä tekijä, eikä yksiselitteisen hyviä ratkaisuja kriisiin pystytty löytämään. Tutkimalla puhujien argumentteja erottelin tiettyjä toistuvia pääteemoja, jotka hallitsivat keskustelun kulkua. Usein toisiaan vastakkain asettuvat teemat paikantuivat hallituksen ja opposition eriäviin mielipiteisiin.

Kiistan ydinkysymys liittyi Suomen velvollisuuteen auttaa Kreikkaa lainaamalla sille rahaa tukipaketin muodossa. Tämä kysymys poiki laajempia talouteen, Euroopan unioniin sekä velvollisuuksiin ja vastuuseen liittyviä debatteja, joiden keskiössä oli usein Suomen etu. Hallituksen tavoite oli saada Suomi mukaan tukipakettiin, jotta kriisi ei pahenisi entisestään. Lukemalla argumentteja hahmottelin teemoittelun avulla, että oppositio (sdp¹⁶, vas, ps, kd) ei tukenut ajatusta, sillä 1) Suomi on hoitanut talousasiansa hyvin, eikä sen pitäisi olla vastuussa muiden maiden holtittomasta talouspolitiikasta, 2) tukipaketti on huono vaihtoehto tavallisille ihmisille Suomessa ja Kreikassa ja se auttaa vain pankkeja, 3) tukipaketti on hätiköity ratkaisu, ja kokonaisvaltaisesti talousjärjestelmää uudistavia vaihtoehtoja pitäisi miettiä ennen kuin ryhdytään mihinkään toimiin.

¹⁶ Viitataan puhujiin eduskuntaryhmän mukaan. Puolueiden lyhenteet ovat kd (kristillisdemokraatit), kesk (keskusta), kok (kokoomus), ps (perussuomalaiset), sdp (sosialidemokraatit), vas (vasemmistoliitto), vihr (vihreät), vr (vasenryhmä).

Esimerkki opposition 1-tyypin argumentista tukipakettia vastaan oli seuraavanlainen: Miksi ”pieni köyhä Suomi” joutuu vastuuseen ”Kreikan valehtelusta ja Euroopan unionin toimettomuudesta” (ps, PTK 46/2010). 2-tyypin oppositioteesissä väitettiin, että ”tavallinen kansa maksaa, kun finanssimaailman syöttiläät, bonusten herrat, mellastavat ja röyhkeilevät” (vas, PTK 51/2010). Lisäksi ”kaverikapitalismia” kritisoidaan ”voittojen privatisoinnista ja tappioiden sosialisoinnista” (sdp, PTK 51/2010). Kolmannessa oppositioargumenttien tyyppissä suomitaan hallituksen tapaa esittää tukipaketti ainoana vaihtoehtona:

(H)allitus kuljettaa tätä asiaa markkinavoimien sanelemaa, ihan vaihtoehtotonta tietä. Tässä on vaihtoehtoja. Esimerkiksi nyt arvioidaan, miten käy, jos Kreikkaa ei pelasteta. (sdp, PTK 46/2010).

Mutta, rouva puhemies, se minua eniten vaivaa, että on aina vain yksi vaihtoehto. Ei voida ajatella mitään muuta, ilmoitetaan, että joko tai, joko te hyväksytte tai ette hyväksy. (kd, PTK 50/2010)

Vaihtoehtottomuuden sijaan oppositio haluaisi enemmän keskustelua koko talousjärjestelmän uudistamisesta siten, ettei tulevaisuudessa kohdattaisi uusia eurokriisejä. Oppositio kritisoi hallituksen tapaa tehdä politiikkaa liian yksioikoisesti, ja kaipaa lisää tietoa ja mahdollisuuksien puntarointia. Sosialidemokraatit nostivat esiin rahoitusmarkkinoiden sääntelyn ja uuden toimintakulttuurin tarpeen jo velkakriisin alussa:

Tätä järjestelmää pitää pystyä muuttamaan, ja sitä pitää pystyä muuttamaan siten, että myös näistä ylisuurista voitoista voitaisiin kerätä sitä puskuria, jolla sitten tämä rahoitussektori itse rahoittaisi ne kustannukset ja ongelmatilanteet, joita on edessä, siten, että muut sektorit eivät joutuisi näihin kustannuksiin osallistumaan. (sdp, PTK 50/2010)

Lisäksi markkinoiden ja demokratian välisestä suhteesta kiistellään paljon. Vasemmistopuolueista ja perussuomalaisesta koostunut oppositio kritisoi tukipaketin ajamista markkinavoimille alisteisena politiikkana. Hallitus taas väittää demokratian voittaneen markkinat, sillä poliittisilla päätöksillä nähdään olevan mahdollisuuksia muuttaa talouden suuntaa. Markkinoiden ja demokratian vastakkainasettelu vaikuttaa olevan itsestäänselvyys kiistassa, mielipiteet eriävät vain siinä, kumpi kamppailun voittaa. Alla olevat aineistolainaukset edustavat näitä vastakkaisia argumentteja.

Kaikkein pelottavinta tässä prosessissa ei kuitenkaan ole ollut tämä valtava rahanmeno, kun annetaan lainaa ilman takauksia, vakuuksia, ilman ensisijaisuutta takaisinmaksusta, vaan se sokeus, jolla Suomen valtiovarainministeri Jyrki Katainen on tähän projektiin

osallistunut, kun hän sanoo, että tämä oli kansanvallan voitto markkinoista. (sdp, PTK 50/2010)

Viikonlopun vakauttamispaketti oli voimannäyttö EU:n yhteisestä tahtotilasta. Toimenpiteet Kreikan auttamiseksi osoittautuivat tarpeelliseksi mutta valitettavan riittämättömiksi. Myös muiden heikossa rahoitusasemassa olevien euromaiden riskilisät nousivat Kreikan vuoksi. Jälleen viime viikonloppuna piti toimia. Kyseessä on taistelu kansanvalta vastaan markkinavoimat. Tämän taistelun päätimme voittaa. (kok, PTK 51/2010)

Keskeisimmät teemat olivat tukipakettikiistassa Suomen etu ja markkinoiden ja demokratian suhde. Se, mitä kaikkea tukipaketti tarkoittaa ja minkälaisia vaihtoehtoja sille voisi olla, ei käsitelty yhtä laajalla innostuksella. Demokraattista poliittista keskustelua on kritisoitu ideologian puutteesta ja epäpolitisoitumisesta (ks. Rosanvallon 2008, 201–203; Herkman 2011, 121). Kysymys ideologioiden hämärtymisestä on ongelmallinen, sillä poliittiseksi määrittyvä puhe kuitataan helposti politikointina, jolla tarkoitetaan tyhjiä lupauksia ja strategista oman edun tavoittelua.

Rosanvallon (2008) kytkee ilmiön yleisempään politiikan hajoamiseksi kutsumaansa ilmiöön, jossa esimerkiksi poliittinen konsumerismi tuottaa kansalaisista vaativia ja helposti pettyviä politiikan kuluttajia. Tilanteessa, jossa poliittisen keskustelukulttuuriin tilaa pidetään vähintäänkin huojuvana, populismi nousee esiin politikoinnin tapaisena ilmiönä, jonka kautta määritellään politiikan argumentointia. (Mt., 202.) Toisin sanottuna, on vaikeaa arvioida, onko tukipakettikiista eduskunnassa ideologista kamppailua vai populistista politikointia. Keskusteluja tutkimalla on kuitenkin nähtävissä, että talouspolitiikka nostaa esiin latautunutta arvokeskustelua, oli kyse strategisesta argumentoinnista tai ei.

4.2.2. Irlannin kriisi ja korostunut asiantuntijuus

Syystalvella 2010 eduskuntaa puhutti Kreikan lisäksi Irlannin taloustilanne. Irlannin tilannetta nimitettiin pankkikriisiksi, sillä maan talousvaikeudet johtuivat pankkien holtittomasta lainanannosta. Kriisin erilainen luonne vaikutti myös eduskunnassa käytyyn keskusteluun – kuten se oli vaikuttanut uutisiinkin, mutta kiistassa oli myös paljon yhteneväisyyksiä jo käynnissä olleeseen Kreikka-kinaan.

Kesän 2010 aikana Suomessa oli vaihtunut hallitus, sillä pääministeri Matti Vanhanen (kesk) oli jättänyt tehtävänsä ja tilalle astui puoluetoveri Mari Kiviniemi. Hallituspuolueet säilyivät ennallaan. Irlannin pankkikriisiin liittyvä kiista sijoittuu marras-joulukuun vaihteeseen ja se liittyy yleisempään talouskriisikeskusteluun, jota eduskunnassa käytiin läpi vuoden. Pöytäkirjoja valikoitui analysoitavaksi kolme: suulliset kyselytunnit, joiden aiheena olivat Irlannin pankkijärjestelmän mahdollisen tuen vakuudet (PTK 116/2010) ja Irlannin tukipakettia koskevat neuvottelut (PTK 120/2010) sekä valtioneuvoston tiedonanto Irlannin lainan valtioneuvostokautesta (PTK 123/2010).

Irlannin lainaan liittyvä kiista johtuu hallituksen ja opposition eriävistä mielipiteistä lainan myöntämisen ehdoista. Oppositio olisi halunnut kiivaampaa Suomen edun ajamista vakuuksien muodossa, hallitus taas pyrki toimimaan EU:n kanssa harmonisesti ja tekemään nopeita päätöksiä. Kiista ajoittuu tilanteeseen, jossa lainasta ei ollut vielä päätetty. Lainapäätös vahvistui joulukuun alussa 2010.

Kun Kreikan tilanne toukokuussa 2010 aloitti pysyvemmän talouskriisikeskustelun poliittisessa julkisuudessa ja mediajulkisuudessa, Irlannin tapauksessa kriisi oli jo vakiintunut Euroopan talouden määreeksi. Selkein ero Kreikan tukipakettikiistaan Irlannin tapauksessa on edellä mainitun sävyeron lisäksi professionaalisuuden ja asiantuntijuuden vaatimuksen lisääntyminen. Tämä näkyi mediajulkisuuden representaatioissa, joissa asiantuntijoiden puhetila kasvoi. Epäilemättä poliitikoiltakin vaadittiin asiaan perehtymistä, sillä Euroopan talouden kuohunta ei enää ollut uusi ilmiö, eikä myöskään vaikuttanut siltä, että se hetkeen loppuisi.

Kuten uusliberaaleja käytäntöjä käsittelevässä teorialuvussa (2.2.1.) selvisi, professionaalisuuden vaatimus hallitsee poliittista julkista keskustelua Suomessa, erityisesti talouteen liittyvissä asioissa. Professionaalisuudella en tarkoita niinkään kyvykkyyttä ja taitoa suoriutua kansanedustajan tai ministerin tehtävistä, vaan viittaa sillä käsitykseen asiantuntijuudesta, jossa toimija hallitsee erityisesti faktat ja numeerisen tiedon sekä on perehtynyt tutkijoiden mielipiteisiin asiasta. Ilmiö liittyy yleisempään politiikan professionalisoitumiseen ja teknokratisoitumiseen, eli siihen että poliittisen arvostuksen edellytyksenä on asiantuntijuus – tai vähintäänkin vaikutelma siitä. Professionalisoitumisessa

kyse ei ole niinkään politiikassa toimimisen taitojen kyseenalaistamisesta, vaan siitä että asiantuntijuus on häivyttänyt ideologiaa politiikasta. (Ks. Herkman 2011, 109–110.) Vaikka professionalisoituminen liittyykin pääasiassa politiikan tekemisen ”ulkoisiin” ulottuvuuksiin, kuten vaikkapa vaalikampanjointiin, näen sen vaikuttavan myös puheenvuorojen sisältöihin ja argumentaation keinoihin, kuten ekonomistiseen diskurssiin (ks. luku 2.2.3.).

Vakuuttavuuden tae Irlantiin liittyvän kiistan argumenteissa vaikuttaa olevan rationaalisuus, syiden ja seurausten hahmottaminen, tietämys verotukseen ja kansantalouden mekanismeihin liittyvistä ilmiöistä sekä taloustieteellisten käsitteiden käyttäminen. Kokoomuksen puheenvuorot linjaavat koko hallituksen ääntä ja pyrkivät analyttisiin kokonaisarviointeihin tilanteesta, alla olevan aineistolainauksen tapaan:

Suomen esitys pysyväksi kriisinhallintamekanismiksi perustuu kolmeen kohtaan, joista ensimmäinen on se, että kaikkiin euroalueen valtioiden lainapapereihin tehdään yhteistoimintalausekkeet, joissa määritellään, kuinka toimitaan, jos maa joutuu maksukyvyttömyystilanteeseen. (...) Toinen on sitten se, että tähän yhteyteen voitaisiin leipoa vakuusjärjestelmä. Ja kolmas, jota pitää harkita, on, että pitääkö olla jokin eurooppalainen fasiliteetti, jossa määrääjäksi, siirtymäkaudeksi, voitaisiin likviditeettiä maalle antaa. (kok, PTK116/2010)

Sen sijaan, että keskusteluissa puitaisiin konkreettisia ratkaisuehdotuksia tai vaihtoehtoja suunnitteilla oleviin päätöksiin, edustajat toimivat puheenvuorojensa kautta talouden analytikkoina. Syynä tähän lienee paitsi mediajulkisuuteen tunkeutumaton, hiljainen valmistelu- ja neuvottelutyö esimerkiksi valiokunnissa myös täysistuntojen luonne deliberaation ja väittelyn areenana. Puheenvuorojen julkisuus ulottuu eduskuntasalin ulkopuolelle, joten vakuuttavuus on ensisijaista. Ja se on saavutettavissa talouden asiantuntemuksella.

Asiantuntijuutta voi osoittaa monella tapaa. Myös historiataju, kontekstointi, tapahtumien yhteyksien esittäminen ja skenaarioiden luominen on osa tällaista vaikuttavaa argumentaatiota. Alla olevassa aineistolainauksessa puhuja pyrkii vakuuttamaan yleisönsä hallituksen politiikan toimivuudesta vertailemalla eri valtioiden tilanteita ja suhteuttamalla lukuja toisiinsa.

Kun Amerikassa päästettiin runsaat kaksi vuotta sitten pari suurta pankkia kaatumaan, koko maailmantalous pysähtyi. (...) Menetimme hetkessä yli 13 miljardia euroa

kansantuotteestamme eli 2 500 euroa jokaista suomalaista kohti. Niitä rahoja ei saada koskaan takaisin. Irlannille lainattava rahamäärä on alle kymmenesosa tästä menetyksestä, ja se voidaan saada korkoineen takaisin. (kesk, PTK 123/2010)

Perinteinen professionaalisuuden osoittamisen tapa on numeraalisen faktatiedon hallinta. Se on toimiva tapa osoittaa perehtyneisyys taustatietoon ja harvoin valmistautumaton debattiosapuoli muistaa tarvittavia lukuja ulkoa. Argumenttia numerotieto ei kuitenkaan syvennä, ainoastaan rakentaa sen ympärille suojaavan kehikon. Fakta-argumentteja esittivät niin hallitus kuin oppositio, ja seuraavassa aineistolainauksessa perussuomalaisten edustaja käyttää numeroita pönkittämään ministeriin kohdistuvaa kritiikkiä.

Pääministeri Kiviniemi täällä viittasi siihen, että amerikkalaispankki meni nurin ja siitä seurasi 13,3 miljardin tappio bkt:ssä. Asiahan ei ole näin. Kyllä Euroopan alueella on ollut oma kupla. Kokonaisvelkamäärä euroalueella 18 000 miljardia, lisävelka 2 000 miljardia vuodessa. Tämän pelin tiedettiin loppuvan. Se loppui 2008 vuoden lopulla, minkä jälkeen velkaantuminen siirrettiin valtioiden kontolle. Velkaantumistahti 1 000 miljardia vuodessa. (ps, PTK 123/2010)

Toinen hallitseva teema Irlannin kriisissä on Kreikan kiistassa toteutumattomat tavoitteet, jotka kirkastivat erityisesti opposition argumentteja. Kuria, järjestystä ja säänneltympää talouspolitiikkaa vaadittiin entistä kovaäänisemmin. Kolmesta tarkastelussa olevasta keskustelusta ensimmäinen, kyselytunti, rakentuu oppositiopuolue sosialidemokraattien valtiovarainministeri Jyrki Kataiselle kohdistetuille kysymyksille, joissa muistuteltiin kevään Kreikka-kiistasta. Joissakin opposition esittämissä argumenteissa Irlannin kriisi nähtiin jatkumona huonoille talouspoliittisille päätöksille, jossa markkinoita ei ole säännelty tarpeeksi. Sijoittajien, pankkien ja rahoituslaitosten vastuuta peräänkuulutettiin Kreikan kriisiin verrattuna enemmän. Opposition mielestä vaatimuksia eettisemmästä ja kurinalaisemmasta talouspolitiikasta ei keväällä 2010 ajettu Euroopan unionin tasolle tarpeeksi sinnikkäästi. Sosialidemokraattien vetämä oppositioargumentointi nojasi kahdessa jälkimmäisessäkin Irlannin kysymykseen liittyvässä täysistunnossa rahoitusmarkkinajärjestelmän sääntelyn ja valvonnan vaatimiseen:

Tämä käynnissä oleva talouskriisi on mielestäni osoitus siitä, mitä tapahtuu, kun markkinataloutta ei suitsi. (...) Me olemme vaatineet pankkiveron käyttöönottoa, myöskin rahoitusmarkkinaveron käyttöönottoa, ja jo viime keväänä, kun Kreikan tukipaketti oli käsittelyssä, me pidimme välttämättömänä sitä, että myöskin rahoituslaitokset, pankit ja luotonantajat osallistuvat kriisin jälkitalkoisiin ja ottavat vastuuta kriisin hoidosta. (sdp, PTK 116/2010)

Ehkä on vielä hyvä tässä yhteydessä todeta, että tämä käynnissä oleva finanssikriisi ei johdu Euroopan unionista, se ei johdu eurosta, vaan se johtuu siitä, että meillä on rahoitusmarkkinajärjestelmä, jossa ei ole ollut riittävästi sääntelyä ja valvontaa. Sen takia on tärkeää uudistaa koko nämä pelisäännöt, jotta me voimme ennalta ehkäistä tämän kaltaiset kriisit tulevaisuudessa. (sdp, PTK 120/2010)

Nämä oppositioargumentit siis toistuvat hyvin samanlaisena läpi kiistan. Irlannin tukipaketti itsessään jää vähemmälle huomiolle kuin Kreikan lainan yksityiskohdat kevään kiistassa. Hallituksen osalta kysymyksiin ja kritiikkiin vastasivat pääasiassa valtiovarainministeri ja pääministeri. Opposition taktiikka huomautella talouden rakenteellisten epäkohtien noteeraamisesta nosti esiin myös keskustelun leimaamisen populistiseksi ja toi ilmi uudelleen tilanteen vaihtoehdottomuuden:

Opposition rooliin kuuluu hallituksen haastaminen. Se on päivän selvää. Nyt on kuitenkin kyse niin tärkeästä asiasta, niin monen suomalaisen kohtalosta, että toivon opposition toimivan tässä ja nyt vastuullisesti. (...) Euroopan rahoitusmarkkinoiden tilanne on saatava vakautettua, muuten isänmaa on vaarassa. Nyt erotetaan vastuunkantajat populistisista koko Euroopassa. Tämä hallitus kantaa vastuuta myös vaalien alla. (kesk, PTK 123/2010)

Yllä olevassa aineistolainauksessa tulee esiin monta tyypillistä hallituksen argumentteja tukevaa tehokeinoa, kuten Suomen kansan puolustaminen ja vastuullisen politiikan peräänkuuluttaminen. Nämä ovat niin yleispäteviä poliittisen debatoinnin aseita, että myös oppositio hyödyntää samoja teesejä. Populismia tai ei, eurokriittisellä ja vahvan poleemisella argumentaatiolla, jota erityisesti oppositiopuolue perussuomalaiset käytti eduskunnan täysistunnoissa, oli vaikuttavuutta velkakriisikiistoissa. Kriisiin ja Euroopan talouteen liittyvät kysymykset korostuivat kevään 2011 eduskuntavaaleissa ja toivat kannatusta nimenomaan perussuomalaisille (Pernaa 2012a, 21).

4.2.3. Vakuudet kansallisen edun symbolina

Syksyllä niin mediajulkisuudessa kuin poliittisessa julkisuudessa velkakriisiin liittyvät keskustelut olivat pinnalla. Euroopan talouden myllerrys ei ollut pysähtynyt Kreikkaan, vaan muutkin valtiot, kuten Portugali ja Irlanti olivat pulassa. Lisäksi pelättiin dominoefektiä, joka kaataisi myös Italian ja Espanjan taloudet. Mediajulkisuus noteerasi velkakriisin ja siitä selviämiseen liittyvät poliittiset erimielisyydet toden teolla keväällä 2010, kun eduskunta keskusteli Kreikan tukemisesta. Runsas puolitoista vuotta myöhemmin eduskuntaa puhutti

Kreikka uudelleen. Tukipaketti oli hyväksytty, mutta kiistely Suomen velvollisuuksista ja auttamisen periaatteista ei loppunut, vaan pikemminkin kiihtyi. Tukipakettia äänekkäimmin vastustaneet osapuolet menestyivät eduskuntavaaleissa ja saivat kriittisille huomioilleen tilaa niin eduskunnan puhujanpöntössä kuin uutisissa. Tukipaketin tehottomuus herätti kysymyksiä rahan hukkaan heittämisestä ja vahvisti jo kytenyttä kiistaa liittyen lainan vakuuksiin. Kesäkuun lopussa uusi hallitus, johon kuuluvat kokoomus, sosialidemokraatit, vihreät, vasemmistoliitto, ruotsalainen kansanpuolue ja kristillisdemokraatit, aloitti työnsä ja Jyrki Kataisesta (kok) tuli pääministeri. Eduskuntavaaleissa menestynyt perussuomalaiset sai oppositioparikseen keskustan. Valtasuhteiden muutos velkakriisin keskellä vaikutti keskusteluihin vastuusta ja kriisin hoitamisen vaihtoehdoista, ja eurokriittiset argumentit yleistyivät.

Vakuuskiistaksi nimeämäni poliittinen debatti jatkui ajallisesti pitkään ulottuen vuoden 2011 kesästä aina loppuvuoteen saakka. Uutisartikkeliaineisto osoitti jo, että velkakriisi oli jatkuvasti otsikoissa. Eduskunnassa velkakriisistä puhuttiin aiempaa monisyisemmin, sillä ongelmissa olevia valtioita oli aikaisempaa enemmän, EU työllisti ministereitä tiheällä kokousaikataululla ja kriisi oli kasvanut mittasuhteisiin, joissa myös suomalaisilta päättäjiltä vaadittiin asiaan paneutumista. Kaikki velkakriisikeskustelut eivät eduskunnassa koskeneet Kreikan lainan vakuuksia, vaan pääasiassa keskustelun aiheena oli Euroopan tilanne yleisesti kaikkine lieveilmiöineen. Nostan esiin vakuudet, sillä se on selkeä kiistoissa esiintyvä tema, joka jakaa puhujien mielipiteet täysistunnoissa. Lisäksi vakuuksista käydyissä kiistelyissä tiivistyy se tapa, jolla velkakriisikeskustelua Suomessa enenevästi käytiin: mikä on suomalaisten etu? Vakuuksien vaatimisesta tuli toisaalta tinkimättömyyden ja kurin symboli, toisaalta ne nähtiin Suomen maineen pilaavana ja turhana poliittisena tempuna, mikä oli luettavissa jo vakuuksiin liittyvistä uutisista.

Vakuuskiistelyn tutkimiseen valikoin mukaan kolme erilaista täysistuntoa syksyltä 2011. Aineistosta ei ollut pulaa, sillä vakuudet nousivat esiin kymmenissä taloutta käsittelevissä keskusteluissa, joita eduskunnassa käytiin. Valinnan taustalla on tavoite esitellä vakuuksiin liittyvien kiistojen erityispiirteitä monipuolisesti, joten pyrin ottamaan mukaan erilaisia keskusteluja. Ensimmäinen analysoitava täysistunto lokakuun alusta on kyselytunti, jonka aiheeksi oli asetettu yksinkertaisesti Kreikan-lainan vakuudet (PTK 47/2011). Kaksi viimeistä

pöytäkirjaa ovat marraskuun alusta. Toinen niistä on kyselytunti, jonka aiheena on talouskriisin hoitaminen (PTK 64/2011), toinen pääministerin ilmoitus EU-huippukokouksesta (PTK 65/2011).

Loppusyksyllä 2011 kriisiin ei ollut löytynyt ratkaisua ja velkaantuneiden maiden lisäksi eduskunnassa huolehdittiin Suomen maineesta ja koko poliittisesta kulttuurista. Suomi oli osallistunut velkaantuneiden maiden lainapaketteihin, mutta tulevaisuus näytti edelleen epävarmalta. Vakuuksista puhuminen oli opposition (keskusta ja perussuomalaiset) mukaan turhaa, sillä tilanne oli jo toivoton. Seuraava aineistolainaus kiteyttää tämän näkemyksen:

Kiitos maamme ja EU:n päättäjien Eurooppa on keskellä velkakriisiä, uskottavuuskriisiä, poliittista kriisiä ja moraalista kriisiä. Hallitus on valmis takaamaan veronmaksajien pussista uppoavien velkamaiden lainoja ja jopa kymmeniätuhansia miljoonia euroja ja vastoin EU:n perussopimusta. (ps, PTK 64/2011)

Edellisessä aineistolainauksessa tiivistyy se näkemys, jossa velkakriisiin liittyvät toimenpiteet nähdään yksinomaan negatiivisina ja epäonnistuneina. Velkakriisiä suitsivat toimenpiteet ovat tämän argumentin mukaan vailla järjen häivää. Miksi suomalaisten tulisi antaa lisää rahaa toimenpiteisiin, jotka eivät tehonneet ensimmäiselläkään kerralla? Tähän uusi hallitus pyrki vastaamaan korostamalla Suomen tiukkaa linjaa EU-neuvotteluissa sekä lainan vakuusvaatimuksista kiinni pitämistä. Sosialidemokraattien positio muuttui eduskuntavaalien myötä oppositiosta hallitukseen. Kriittisyys tukipaketteja kohtaan loiveni, mutta tinkimättömyyttä haluttiin korostaa. Vakuuksista tuli väline, jonka avulla Suomen etu saatiin näkyvästi agendalle, kuten alla oleva aineistolainaus osoittaa.

Suomen nykyisen hallituksen linja on tiukempi kuin edellisen hallituksen. Me emme ole mukana uusissa lainapaketeissa ilman vakuuksia, ja Kreikan osalta nuo vakuudet onnistuttiin myöskin neuvottelemaan. (sdp, PTK 64/2011)

Vakuuskiistan ytimessä on hallituksen ja opposition mielipide-ero siitä, onko vakuuksista hyötyä Suomelle ja pitäisikö Kreikkaa ylipäänsä enää auttaa. Opposition eli perussuomalaisten ja keskustan mielestä Kreikan tulisi antaa joutua velkasaneeraukseen. Hallituksen mukaan tällaisen vaatiminen olisi koko Euroopan talouden kannalta huono vaihtoehto ja lisäksi sen ehdottaminen pilaisi Suomen maineen (ks. PTK 47/2011). Seuraavista aineistolainauksista on luettavissa, miten vakuudet nähdään riittämättöminä ja jopa haitallisina Suomelle.

Näitä vakuuksia, jotka eivät ole läpinäkyviä, jotka eivät ole perusteltuja ja joista ei ole varmuutta, että niistä on hyötyä, niitä me emme hyväksy. (ps, PTK 47/2011)

Tosiasia on, että tämä vakuusseikkailu, joka ei siis tuonut Suomelle täysimääräisiä, reaalisia vakuuksia – ne vakuudet ovat käytännössä hyvin lähellä nolaa – on heikentänyt Suomen asemaa Euroopan unionissa. (kesk, PTK 47/2011)

Hallituksen näkemys vakuuksien merkityksestä on täysin päinvastainen. Niihin liittyvää päätöksentekoa pidetään onnistuneena ja Suomen mainetta edistävänä. Vakuuksien tavoittelun taustalla sanotaan olevan paitsi Suomen tiukan talouspolitiikan harjoittaminen myös suomalaisten talouden turvaaminen, kuten alla olevat aineistolainaukset osoittavat.

Mutta se, että me olemme vaatimassa vakuuksia, tarkoittaa juuri sitä, että me pyrimme minimoimaan Kreikasta suomalaisille veronmaksajille aiheutuvat riskit. (sdp, PTK 47/2011)

Koko ajan pitää muistaa, että kun Suomen hallitus on mukana tukemassa Kreikkaa, niin kyse ei ole Kreikasta, vaan kyse on Suomesta. Eli tällä toiminnalla me pyrimme estämään tämän kriisin hallitsematonta leviämistä euroalueella. (kok, PTK 47/2011)

Jokainen neuvottelu on oma prosessinsa, ja ehkä, jos jotain, niin jatkossa Suomi muistetaan maana, joka ei joka asiassa anna periksi viime tipassa, kun ollaan selkä seinää vasten, vaan uskaltaa pitää kiinni myöskin omasta kannastaan loppuun asti. (sdp, PTK 47/2011)

Vakuuskiista nosti esiin moraalikadon teeman, joka toki pulpahteli esiin jo Kreikan tukipaketin käsittelyissä ja Irlannin kriisin aikana. Pääministeri Jyrki Kataisen ilmoituksessa EU:n huippukokousta ja Euroopan taloustilannetta koskien (PTK 65/2011) puidaan yleisesti talouteen liittyviä kysymyksiä, mutta keskustelu kääntyy jälleen vakuuksiin, joista tuli selvästikin poliitikkojen erimielisyyksiä ja velkakriisin kiistoja symboloiva asia.

Opposition haluttomuutta osallistua Kreikan tukemisen jatkamiseen perustellaan ensimmäisen tukipaketin tehottomuudella sekä Kreikan valtion epäluotettavalla politiikalla. Velkakriisin alkuna pidetäänkin Kreikan valtion talouden vääristeltyjen tietojen paljastumista, eikä se EU:n asettamista tiukoista vaatimuksista huolimatta pystynyt toimimaan odotetulla tavalla tukipaketin ehdoiksi määritellyissä toiminna. Tällä perustellaan sitä, että vakuuksia tuskin tullaan saamaan ja että tukipaketit vain pitkittäisivät Kreikan konkurssiin ajautumista.

Olemme tilanteessa, jossa hyviä vaihtoehtoja ei enää ole. On vain huonoja ja vielä huonompia. Kysymys onkin siitä, laitatteko pään pensaaseen ja toivotteko, että

markkinavoimat menevät itse niskalenkkiin. Voin sanoa, että näin ei tule tapahtumaan. Niin kauan kuin ette tunnusta tosiasioita, ongelma vain paisuu, ja se uhkaa levitä jo muihinkin Välimeren maihin. (ps, PTK 65/2011)

Kreikkaa on roikutettu mukana maana, joka ei suostunut tekemään kaikkea sitä, mitä siltä on edellytetty. Kriisi on pitkittynyt. Ei ole ollut rohkeutta panna sitä oikein kunnolla velkasaneeraukseen ja heittää sitä euroalueesta pois. (kesk, PTK 65/2011)

Vakuuskiistassa yhdistyy talouskriisin mukanaan tuomat poliittiset teemat, kuten vastuunkanto, moraalinen toiminta, kestävä talouspolitiikka ja Suomen etu. Viimeisintä on korostettu kaikissa kolmessa kiistassa ja puhujat käyttävät suomalaisten etua perusteluina niin tukipakettien puolustamiseen kuin vastustamiseen, Irlannin lainan takaamisen tukemiseen ja siitä kieltäytymiseen sekä vakuuksien puoltamiseen tai kritisoimiseen. Se on siis yleispätevä argumentoinnin väline ja epäilemättä perustavanlaatuinen tavoite kaikkien puolueiden ajamassa politiikassa. Osaltaan se osoittaa, miten ylikansallisessa kriisissä yhä argumentoidaan ja perustellaan väitteitä kansallisella, erityisesti kansantaloudellisella tasolla, kapeasta katsantokulmasta.

4.3. Yhteenvedo eduskunnan täysistunnoista

Velkakriisi työllisti Suomen eduskuntaa tutkimukseni kattavalla ajanjaksolla todenteolla. Lähes kaikissa täysistunnoissa, joissa talous oli esillä, keskustelu kääntyi eurokriisiin, Kreikkaan ja vakuuksiin. Euroopan taloustilanne olikin merkittävimpiin lukeutuva vaaliteema kevään 2011 eduskuntavaaleissa ja muutti eduskunnan valtasuhteita vaalituloksen myötä. Hallituksen vaihtuminen kesällä 2011 kiihdytti kiistoja velkakriisikysymyksissä ja uuden hallituksen linjaukset saivat tuomion oppositiolta. Lähes mistään velkakriisiin liittyvistä päätöksistä ei syntynyt konsensusta ja erimielisyydet syvenivät periaatteellisiksi kysymyksiksi yhteisestä hyvästä sekä talouden ja politiikan suhteesta. Kiistoissa jouduttiin tyytymään lopulta aina kompromisseihin. Tärkeimmiksi teemoiksi kiistoissa nousivat vastuunkanto, demokratian ja markkinoiden suhde ja moraalisesti kestävä talouspolitiikka. Lisäksi keskustelut kääntyivät hallitus- ja oppositiopolitiikan luonteeseen ja populismin kitkemiseen.

Keskustelupöytäkirjat vaikuttivat ensi silmäyksellä runsaalta, hahmottomalta mielipiteiden ja argumenttien tulvalta, mutta perehtymällä puheenvuoroihin tarkemmin, kävi selväksi, että

keskustelu rakentuu tiukoille säännönmukaisuuksille ja toistolle. Tämä havainto vaikuttaa analyysiin, erityisesti häivyttäen yksittäisen puhujan asemaa ja korostaen toistuvia argumentteja. Toistolla tarkoitan sen yksiselitteistä merkitystä siitä, että argumentti toistuu keskustelussa, jopa täysin samana ja useita kertoja, vaikka puhuja vaihtuu. Ilmiö on tyypillinen poliittiselle keskustelulle, jossa oman puolueen ja hallituksen tai opposition agendan ajaminen on keskeistä; se on osa parlamentaarista puhetta (ks. Pekonen 2011, 101). Tästä johtuen poliitikko toimijana ei nouse politiikan julkisuudessa samalla tavalla esiin kuin mediajulkisuudessa. Sen sijaan puolueet, hallitus ja oppositio ovat vahvempia toimijuuden ilmentymiä tässä julkisuudessa. Ministerien asema on hyvin erilainen kuin rivikansanedustajan, mutta tutkimusasetelmani kannalta en nähnyt tarpeelliseksi huomioida puhujien asemaa, vaan halusin tarkastella puheenvuorojen sisältöjä argumentteina, jotka edustavat 1) keskustelun osia eli toimintaa julkisuudessa ja 2) poliittisen puolueen tai ryhmän edustamaa mielipidettä.

Kiistoja aiheuttavat mielipide-erot palautuvat siis hallituksen ja opposition väliseen kamppailuun, parlamentaariseen puoluepolitiikkaan. Kiistojen elinkaari vaikutti kaikissa kolmessa samantapaiselta, noudattaen samanlaisia vaiheita ja herättäen yhtäläisiä reaktioita puhujissa. Seuraavan sivun asetelmassa havainnollistan, miten eduskunnan kiistat ovat pelkistettävissä muutamaa juonenkäänteeseen. Samanlaista tarinallistamisen tekniikkaa hyödynsin uutisartikkeleita lukiessani selventääkseni tapahtumien yhteyksiä ja yhtäläisyyksiä. Kiistojen vaiheet ja ydinkysymykset ovat samat myös mediajulkisuuden tuottamassa kuvassa, joten asetelmaa voi lukea kuvauksena velkakriisin kolmen kiistan pääpiirteistä ja sisällöistä yleensä.

Tapahtuma	Kreikan tukipaketti	Irlannin pankkikriisi	Vakuuskiista
Kiistan ydin	Markkinat vastaan demokratia, Suomen etu vastaan EU-politiikka.	Päätöksenteossa tarvitaan asiantuntijuutta, talouspoliittinen keskustelu on populistin piinaamaa.	Suomen täytyy toimia EU-politiikassa vakuuttavasti: miten vakuudet suhteutuvat tähän?
Reagointia vaativa lähtötilanne	Hallitus ilmoittaa Kreikan tilanteesta, vain tukipaketti on ratkaisu.	Velkakriisi on levinnyt Eurooppaan ja Suomen tulisi taata Irlannin laina. Hallitus vaatii pikaisia toimia.	Hallitus ajaa Suomen etua vaatimalla vakuuksia lainojen ehtona.
Eroava mielipide esitetään	Kreikan tukeminen on kaikkien edun, varsinkin suomalaisten, kannalta huono ja hätköity vaihtoehto.	Tukipaketit ja lainat eivät auta valtioita, vaan huonontavat suomalaisten taloutta.	Vakuuksien sijaan pitäisi vetäytyä lainojen antamisesta. Vakuudet tuottavat huonoa mainetta Suomelle.
Mihin jäätään?	Tukipaketti hyväksyttiin, mutta kiista velvollisuudesta tukea velkaantuneita maita jatkui.	Laina hyväksyttiin ja Irlannin tapaus nähtiin erilaisena kuin Kreikan. Tukemisen kritisointi jatkui.	Suomelle myönnettiin vakuudet, mutta hanke tuomittiin turhana ja mainetta heikentävänä.

Asetelma 1. Velkakriisin kiistojen eteneminen eduskunnassa.

Tapahtumien kulku osoittaa, että käänneet liittyvät hallituksen ja opposition väitteisiin ja vastaväitteisiin. Kaikissa kolmessa kiistassa esitetyt tavoitteet menivät läpi, mutta oppositio kyseenalaisti kiivaasti toimintatapoja. Päätöstenkin jälkeen keskustelu velkakriisin hoitamisesta ja markkinatalouden ja demokratian suhteesta jatkui.

Seuraavassa luvussa jatkan kiistojen tutkimista argumenttien tasolla. Yllä olevassa asetelmassa tiivistyy, mitkä kysymykset olivat kiistoissa tärkeimpiä. Sisällönanalyysi siis kertoi ”mitä” kiistoissa tapahtui. Argumenttien analysointi oikeuttamisanalyysin keinoin mahdollistaa ”miksi”-kysymykseen vastaamisen. On selvítettävä, minkälaiset moraaliset periaatteet vaikuttavat toimijoiden julkisuuksissa esittämiin puheenvuoroihin, jotta velkakriisin kiistoja ja poliittista voitaisiin ymmärtää.

5. OIKEUTTAMINEN VELKAKRIISIN KIISTOISSA

Edellisessä analyysiluvussa selvisi, mistä kiistoissa oli kyse, ja hahmotin sisällönanalyysin pohjalta kolme kiistaa: Kreikan tukipakettikiistan (2010), Irlannin pankkikriisiin liittyvän kiistan (2010) ja Kreikan vakuuskiistan (2011). Näiden kiistojen aikana mediakeskustelu oli vilkkainta, mikä liittyi eduskunnassa käytyihin kiivaisiin debatteihin. Tässä luvussa tarkastelen mediajulkisuuden ja politiikan julkisuuden toimijoiden esittämiä argumentteja ja niiden oikeutuksia. Sisällönanalyysin avulla oli mahdollista tutkia kiistojen erityispiirteitä ja keskeisiä teemoja näissä valtajulkisuuksissa. Lisäksi kävi ilmi, että poliittinen julkisuus ulottui eduskunnasta mediajulkisuuteen siten, että politiikan toimijat vaateineen olivat kahdessa tutkimassani julkisuudessa pääosassa, ja muut toimijat jäivät taka-alalle (ks. taulukko mediajulkisuuden toimijoista luvussa 4.1.4.).

Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n kehittämästä oikeuttamisteoriasta johdetussa julkisen oikeuttamisen analyysissa otetaan huomioon vaade eli julkisuudessa ilmaistu mielipide, vaatimus, syytös tai muunlainen teko sekä vaateen esittäjä eli henkilö, instituutio tai ryhmä joka aineistossa esiintyy vaateen puoltajana. Vaateen sisällön lisäksi tarkastellaan, miten se on oikeutettu eli luetaan, mihin oikeuttamisen maailmaan tai maailmojen yhdistelmään se kuuluu. (Luhtakallio 2010, 184.) Oikeuttamismaailmoja on seitsemän: teollisuuden, markkinoiden, kansalaisuuden, kodin, maineen, inspiraation ja ekologian maailmat (ks. luku 3.4.). Oikeuttamisanalyysi on menetelmänä kiinni teoriassa, joka antaa käsitteelliset kehykset argumenttien perustelujen tarkastelemiseen ja mahdollistaa niiden moraalisten merkitysten näkyväksi tekemisen. Oikeuttamisen tavat kuitenkin löytyvät aineistosta, ja ne eivät aina ole eksplisiittisesti esillä.

Analysoimalla velkakriisin kiistojen argumentaatiota teorialähtöisesti oikeuttamisanalyysin keinoin selvitän yleisempiä käsityksiä siitä, miten toimijoiden mielestä asioita tulisi hoitaa ja minkälaista politiikkaa pidetään yhteistä hyvää edistävänä. Tämä kysymyksenasettelu johdattelee lopulta sen äärelle, mitä toimijat pitävät moraalisesti oikeana ja puolustamisen arvoisena. Hyödynnän julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmän laadullisia työkaluja¹⁷,

¹⁷ Monissa julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmää hyödyntäneissä tutkimuksissa laadullista analyysia edeltää aineiston kvantifiointi, jossa eritellään esitettyjen vaateiden ja oikeuttamismaailmojen määrät (ks. esim. Luhtakallio 2010; 2012; Eranti 2011; Huikuri 2011; Ylä-Anttila 2010). Tässä tutkimuksessa luvussa neljä

etenkin jaottelua oikeuttamisen maailmoihin (ks. lisää luku 3.4.), sillä keskityn argumentaation premisseihin ja merkityksiin. Tarkastelen, mitkä oikeuttamisen maailmat korostuvat argumenteissa, mitä oikeuttamisyhdistelmiä esiintyy, mitkä oikeuttamismaailmat ovat konfliktissa keskenään ja mitkä jäävät vähemmälle huomiolle. Lähestyn näitä kysymyksiä tutkimalla kiistojen keskeisimpiä kysymyksiä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin perusteella ne olivat markkinoiden ja demokratian vastakkainasettelu, asiantuntijuuden korostaminen ja populismin uhka sekä Suomen etu ja maine¹⁸. Nyt tutkin, millaisina nämä kiistakysymykset näyttäytyvät oikeuttamisanalyysin perusteella, teorialähtöisessä analyysissä.

5.1. Poliitikot kriisin ratkaisuja etsimässä

Velkakriisin kolmessa poliittisessa kiistassa on yhteneväisyyksiä ja eroja. Velkakriisin edetessä tarkastelemallani ajanjaksolla poliittiset kiistat näyttävät syvenevän poliittisessa julkisuudessa periaatteellisiksi kysymyksiksi. Lisäksi Euroopan taloustilanne vaikutti merkittävästi vuoden 2011 eduskuntavaalien tulokseen (ks. esim. Pernaa & Railo 2012b) ja Kreikan tukipakettikiistasta lähtöisin ollut debatti siitä, miten Suomen tulisi velkaantuneita maita auttaa, johti erimielisyyksiin demokraattisen toiminnan periaatteista ja tärkeiksi koetuista arvoista. Velkakriisi politisoitui julkisuuksissa voimakkaasti, ja nähdäkseni tästä syystä on tutkittava, mitä moraalisia ulottuvuuksia kiistojen argumentit kätkevät sisäänsä.

Luvussa 2.3.1. puhuin Laurent Thévenot'n teoriassa esitellyistä, oikeuttamisteoriaa täydentävistä yhteisyyden kieliopista ja sitoutumisen regiimeistä. Yhteisyyden kieliopit tarjoavat ne repertuaarit, joilla ihminen saa omalle toiminnalleen ja valinnoilleen varmuutta ja joilla hän sitoutuu elämään yhdessä muiden kanssa. Niitä on kolme: julkisen oikeuttamisen kielioppi, läheisten sidosten, kielioppi sekä liberaali kielioppi. Näihin liittyvät sitoutumisen regiimit: julkisesti oikeutettavan sitoumuksen, suunnitelmaan sitoutumisen sekä tuttuuden regiimit. Ne määrittävät yksilön suhtautumista ympäröivään maailmaan eri tilanteissa ja

toteutettu sisällönanalyysi esittelee aineiston laadullisia ja määrällisiä ominaisuuksia. Vaateiden yksityiskohtainen kvantifiointi ei olisi ollut tutkimuksen laajuuteen ja aineiston määrään nähden tarkoituksenmukaista.

¹⁸ Nämä kiistojen ydinkysymykset ovat myös taulukossa luvun 4.3. lopussa.

vaikuttavat siihen, mitä kulloinkin toimija pitää tärkeänä. (Thévenot 2011, 8–9.) Tässä tutkimuksessa julkisen oikeuttamisen kielioppi ja julkisesti oikeuttavan sitoumuksen regiimi ovat luonteva kehys julkisen keskustelun tutkimiseen, sillä mediajulkisuudessa ja poliittisessa julkisuudessa on tyypillisempää oikeuttaa argumentti yhteiseen hyvään vedoten kuin oman edun ajamista tai henkilökohtaisia arvostuksia korostamalla. Tähän on syynä paitsi tutkimieni mediajulkisuuden ja politiikan julkisuuden rakenteet myös kiistan aihe kansallisena ja globaalina kysymyksenä. Poliitikon ei ole edullista argumentoida velkakriisin nopean ratkaisemisen puolesta käyttämällä esimerkiksi perheensä peruuntunutta lomamatkaa esimerkkinä. Poliitikko jo itsessään perustuu yhteisten asioiden ajamisen problematiikalle, jolloin julkinen oikeuttaminen on osa siihen kuuluvaa keskustelu- ja argumentaatiokulttuuria. Poliitiikan julkisuudessa ja mediajulkisuudessa voidaan kuitenkin argumentoida hyödyntämällä myös liberaalia tai läheisten suhteiden kielioppia, mikäli kiistan aihe ja julkisuuden muoto mahdollistavat tämän. Näin tapahtui esimerkiksi koulujen kasvisruokapäivää koskevassa Helsingin kaupunginvaltuuston kiistassa, jossa argumentteihin haettiin perusteluita toimijoiden omista ja läheisten kokemuksista (Junnilainen 2011, 65).

Kahta erilaista julkisuutta tutkiessa vertailussa on otettava huomioon argumentaatiolle asetetut rajat ja julkisuuksien erilaiset luonteet. Yhtäläistä tutkimilleni julkisuuksille oli niiden hegemoninen asema valtajulkisuuksina eli poliittisen ja talouselämän eliittien toiminta-alueena. Sisällönanalyysistä kävi ilmi, että kansalaisyhteiskunta jäi velkakriisin kiistojen osalta näkymättömiin, jolloin toimijoiden kenttä muodostui eliittipainotteiseksi. Poliitikkojen ääni välittyy vahvasti mediajulkisuudessa, ja politiikan julkisuudessa se on hallitseva. Analysoidessani julkisuuksissa käytyjä kiistoja etsin keskeisimpiä, toistuvia vaateita. Nämä ovat kiistojen ydinkysymyksiä, joita myös politiikan julkisuudessa puidaan. Näiden ydinkysymysten ympärille kehittyvät ne olennaisimmat vaateet, joita toimijat esittävät. Tutkimalla näiden vaateiden oikeutuksia, nähdään, minkälaisia käsityksiä yhteisestä hyvästä velkakriisin aikana puolustetaan ja mitä vastustetaan.

Poliitikot olivat näkyvimmit toimijat velkakriisin kiistojen uutisoinnissa ja heidän esittämiään vaateita tuotiin ahkerimmin esille (ks. luku 4.1.4.). Poliitiikan julkisuus limittyy valtavirran mediajulkisuuden kanssa, ja ne vaikuttavat toinen toisiinsa. Tästä kokonaisuudesta voidaan puhua poliittisena julkisuutena. Kiistoissa vaateiden sisällöt vaihtelevat, mutta kuten

sisällönanalyysistä kävi ilmi, poliitikkojen argumentointia määrittä myös mediajulkisuudessa hallituksen ja opposition välinen kamppailu. Mediajulkisuutta käytettiin osin strategisesti argumentoinnin ja vaalikampanjoinnin välineenä ja osin välineenä tuoda politiikkaa istuntosalin ulkopuolelle (ks. Herkman 2011, 29–30; Pekonen 2011, 103–104).

Toimijakentän rajoittuneisuus poliittisen eliitin ääneen vaikuttaa oikeuttamisen analysointiin. Tutkimalla valtavirran mediajulkisuuden uutisia ja poliitikkojen debattia istuntosalissa ei päästä käsiksi erilaisten toimijoiden kohtaamisiin. Kun tutkitaan yhteiskunnallisia kysymyksiä, on hedelmällistä tarkastella mielipiteitä ja toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla ja erilaisilla poliittisen toiminnan kentillä. Tällöin saadaan monipuolista tietoa toimijoiden vaikutusmahdollisuuksista sekä ruohonjuuritason ja eliitin kohtaamisista tai kohtaamattomuudesta (ks. Luhtakallio 2012, 151–152). Tässä tutkimuksessa ei päästä käsiksi tähän problematiikkaan. Toisaalta mediajulkisuuden ominaisuuksiin kuuluu sen kyky antaa ääni muillekin kuin eliitille – tai sulkea nämä toimijat pois. Analysoimalla valtajulkisuuksia tutkin niihin hyväksytyjen toimijoiden vaateita, mutta näen myös, ketkä tai mitkä toimijat ovat ulossuljettuja.

Kun mediajulkisuudessa uutisoidaan velkakriisin poliittisista kiistoista, esitellään valmiit poliittiset päätökset, mutta ei niihin johtanutta keskustelua. Eduskunnan täysistuntojen poliittinen merkittävyys on kyseenalaistettu ja niiden on sanottu olevan jopa pelkkää teatteria (ks. esim. Pekonen 2011, 98, 107–108). Siitä huolimatta näiden parlamentaaristen keskustelujen analysointi tuottaa media-analyysin rinnalle erilaista, syvempää tietoa siitä, minkälaisia vaateita ja tavoitteita politiikan julkisuudessa esitettiin ennen päätösten valumista mediajulkisuuteen. Poliitikkojen keskeisin tehtävä tutkimissani kiistoissa oli tarjota *ratkaisuehdotuksia* kriisistä selviämiseen. Mitä vaihtoehtoja keskustelussa tuli esiin? Minkälaiset argumentit saivat kannatusta? Mitkä oikeutukset olivat näissä kysymyksissä merkityksellisiä? Alaluvuissa 5.1.1. ja 5.1.2. esittelen näihin ratkaisuehdotuksiin liittyvää argumentointia, joissa korostuivat poliittisen johtajuuden ja talouden pelisääntöjen teemat.

5.1.1. Vahvan johtajuuden kaipuu

Sisällönanalyysistä kävi ilmi, että poliitikot representoidaan Helsingin Sanomien velkakriisin kiistoja käsittelevissä uutisissa abstraktia ajattelua ja tulevaisuuden visioita esiin tuovina toimijoina, toisin kuin esimerkiksi asiantuntijat, jotka edustavat puolueettoman väritöntä virkamiesjoukkoa. Tällainen tapa kuvata poliitikkoja liittyy nyky-yrittäjämaailmasta tuttuun puhetapaan, jossa kaavamainen hallintojohtaja korvautuu nuorekkaalla, innostuneella ja luovalla johtajalla. Ylä-Anttila (2010) nimittää ilmiötä inspiroituneeksi johtajuudeksi, jolloin perinteisempään johtamiskulttuuriin liittyneet teollisuuden maailmaa hyödyntäneet puhetaavat korvautuvat inspiraation maailmalle tyypillisillä attribuuteilla, joita ovat luovuuden lisäksi yksilöllisyys ja omistautuneisuus. Uuden johtajuuden mittariksi nousee kyky tehdä epämiellyttäviäkin päätöksiä itsenäisesti ja ajatella luovasti. (Mt., 197–198.) Anu Kantolan (2002a) mukaan tämän johtajuuteen liittyvän muutoksen taustalla on 1990-luvulla vahvistunut managerialismin eetos (ks. luku 2.2.2.). Poliitikkojen – lähinnä ministerien – muuntautuminen inspiroituneiksi johtajiksi liittyy myös politiikan henkilöitymiseen.

Velkakriisin poliittisiin kiistoihin liittyvissä HS:n uutisartikkeleissa esiintyvät pääasiassa muutamat ministerit, lähinnä pääministeri ja valtiovarainministeri. Tämä vaikuttaa myös kuvitukseen: vain neljässä artikkelissa 21 esimerkkitekstistä oli kuvitus, ja näistä neljästä valokuvasta kolme oli henkilökuva poliitikosta. Artikkeleissa toistuvat tietyt hahmot, jotka tulevat hiljalleen yleisölle tutuiksi (ks. Herkman 2011, 24). Heidän oletetaan kommentoivan kriisiä tietyllä tapaa ja antavan tietynlaisia lausuntoja. Tutkimissani uutisissa poliitikkojen tehtävä oli kertoa ratkaisuehdotuksista, joita velkakriisille etsittiin. Lisäksi uutisissa rakennetaan vastakkainasetteluja hallitus- ja oppositio puolueiden tunnettujen ministerien välille. Kahdessa seuraavassa aineistolainauksessa kuvastuu tapa, jolla näiden poliitikkojen välisistä erimielisyyksistä kerrotaan. Tyyli eroaa talousjournalismin asiakeskeisyydestä ja painottaa henkilöjen välisiä suhteita, dramatiikkaa ja tunteita.

Hallitus hyökkäsi poikkeuksellisen kiihkeästi opposition pääpuolueen Sdp:n kylkeen. Valtiovarainministeri Jyrki Katainen (kok) syytti Jutta Urpilasta, Eero Heinäluomaa ja koko demariryhmää epäsuorasti jopa valehtelusta Suomen kansan edessä. (...) Urpilainen totesi pöydästä noustuaan, että "kiihko voitti harkinnan". Hän sanoi Kataisen olleen poikkeuksellisen aggressiivinen. (HS 13.5.2010b)

Myös toisen oppositiopuolueen vasemmistoliiton puheenjohtaja Paavo Arhinmäki vaatii pankkeja maksamaan omat riskinsä. Valtiovarainministeri Jyrki Kataista (kok) Arhinmäki syyttää sumutuksesta. (HS 17.11.2010)

Johtajuus oli esillä uutisrepresentaatioiden lisäksi poliitikkojen puheessa eduskunnassa, mutta siihen liittyvä argumentaatio oli erilaista. Velkakriisin taidokkaasta johtamisesta tuli käsite, jonka nähtiin olevan erityisen merkittävä velkakriisistä selviämisen kannalta. Symbolisen johtajuuden merkitystä pidetään yhteiskuntaa koettelevien kriisien aikana tärkeänä ja poliitikoilla on haastava tehtävä täyttää odotukset, jotka tällaiseen johtajuuteen julkisuuksien ristipaineessa kohdistuvat (Hakala 2009, 124).

Johtajuuskeskustelun myötä johtajuuden puutteesta tuli poliitikkojen puheessa väline kritisoida muiden puolueiden ja poliitikkojen toimintaa. Alla olevassa aineistolainauksessa johtajuus nähdään esimerkillisenä toimintana, joka sidotaan ylipäänsä tavoiteltaviin toimintatapoihin. Oikeuttaminen tapahtuu suomalaisille poliittisille kiistoille tyypilliseen tapaan teollisuuden maailmasta, jossa tehokkuus, rationaalisuus ja säännöt korostuvat (ks. Luhtakallio 2012, 15, 156).

Valtioilta edellytetään jatkossa määrätietoisempaa johtajuutta, pelisääntöjen uudistamista ja valvonnan tehostamista. Huolehtimalla omasta talouspolitiikastaan ja toimimalla yhdessä sovittujen pelisääntöjen mukaisesti valtiot onnistuvat säilyttämään kansallisen päätöksentekovaltansa. (kesk, PTK 51/2010)

Mediajulkisuudessa poliitikot vakuuttivat hallitsevansa velkakriisiin liittyvien kysymysten ratkomisen ennen kaikkea vahvalla, inspiroituneella johtajuudella, jonka avulla manifestoidaan visioita paremmasta tulevaisuudesta. Poliitiikan julkisuudessa johtajuuteen liitettiin myös vastuu. Se on käsite, joka saa paljon tilaa eduskunnan keskusteluissa ja on tyypillinen talouspolitiikasta puhuttaessa (ks. Hirsto 2010). Pääasiassa hallitukseen kuuluvien puolueiden edustajat ja erityisesti ministerit painottavat vastuullisen talouspolitiikan tärkeyttä, vastuunkantoa virheiden ja kriisien aikana – sekä vastuullista johtajuutta:

Kyse on ennen kaikkea vastuullisuudesta. Kyse on yrityksestä hallita suurta epävarmuutta. Kyse on luottamuksen palauttamisesta. Helppoa se ei ole. Katsomoon karkuun luikkiminen on kuitenkin vaihtoehdoista huonoin. Viime viikon huippukokousten ratkaisut olivat hyviä, mutta ei niilläkään ihmeparannusta saada aikaan. Urakka on vasta aluillaan. Talouden tervehdyttämisessä, luottamuksen palauttamisessa ja kilpailukyvyn rakentamisessa on kyse monen vuoden työstä. Tämä vaatii päättäjiltä henkistä ryhtiä ja moraalista selkärankaa. (kok, PTK 65/2011)

Lohdutus mielestäni on se, että Suomen kansa on elänyt vuosikymmenien aikana paljon vaikeampiakin aikoja ja myös silloin he ovat voineet luottaa siihen, että tästä maasta löytyy paljon johtajuutta ja johtajia, jotka seisovat eturivissä eivätkä siirry parvekkeelle huutelemaan silloin, kun on hädän aika. (kok, PTK 123/2010)

Ennakointi, toiminnan riipeys ja vastuunkanto ovat tavaramerkkejä, joita nyt kaivataan. Tässä keskustajohtoinen hallitus on osoittanut erinomaista toimintakykyä ja taitoa. Yhteinen velvollisuutemme on tehdä kaikki voitava, jotta rahamarkkinoiden luottamus euroa ja euromaita kohtaan palautuu. (kesk, PTK 51/2010)

Vastuullisuuden retoriikka sidotaan erilaisiin oikeuttamisen maailmoihin. Yllä olevista aineistolainauksista ensimmäisessä korostuu inspiroitunut johtajuus: vastuunkanto on kiinni poliitikon yksilöllisistä ominaisuuksista, joista henkinen vahvuus on olennaisin. Vastuullinen inspiroitunut johtaja hyväksyy elämän realiteetit, mutta jaksaa jatkaa suunnitelman toteuttamista, vaikka muut eivät siihen pystyisikään. Siihen yhdistetään myös markkinaoikeutus, jota etenkin kokoomuspoliitikot käyttävät velkakriisin kiistoissa (lisää luvussa 5.2.1.).

Toisessa edellä olevista aineistolainauksessa vastuullinen johtaja kohtaa hurjatkin tilanteet järkähtämättä ja on epäilemättä rohkea ja peloton. Tällaisen johtajuuden yhdistäminen ”Suomen kansan kokemuksiin” tuo mieleen sotasankarit ja myyttisen sisukkaan kansan. Tällainen argumentti oikeutetaan lähinnä kodin maailman kautta. Sen perustana on yhteisen – tai ainakin kuvitteellisesti yhteisen – kokemuksen pohjalle rakennettu ajatus (ks. Anderson 2007/1983) siitä, että luottamalla näihin perisuomalaisiin hyveisiin voidaan selviytyä niin talvisodasta kuin velkakriisistä. Kansasta ja kansalaisuudesta puhuminen kodin maailman oikeutusten kautta antaa sille nationalistinen vireen. Näitä käsitteitä käytetään poliittisten tavoitteiden ajamiseen huomioimatta kansan käsitteen monimerkityksisyyttä aikana, jolloin kansan voidaan nähdä koostuvan yhä pienemmistä ja moninaisemmista vähemmistöistä, ei homogeenisestä enemmistöstä (Rosanvallon 2013, 16). Kansa ei tässä argumentissa määrity toimijuuden tai kansalaisten oikeuksien kautta, vaan siinä korostuu johtajien määrittelyvalta suhteessa kansaan. Argumentissa oikeutus rakentuu perinteen ja itsestään selvänä pidetyn yhteisen kokemusmaailman varaan. Oikeutuksessa on piirteitä myös inspiraation maailmasta siltä osin, että johtajalla on päätösvaltaa ja näkemystä muita päättäjiä tai kansalaisia enemmän, jolloin hänelle myönnetty mandaatti tehdä päätöksiä on yhteisen hyvän nimessä legitimoitu. Velkakriisin kiistoissa johtajuuteen liittyvissä oikeutuksissa on aina inspiroitunut

vivahde, sillä se nostaa tietyn yksilön muiden yläpuolelle tämän erityislaatuisten ominaisuuksien tähden.

Kolmannessa edeltävistä vastuulliseen johtajuuteen liittyvistä aineistolainauksista argumentti sisältää markkinoiden ja teollisuuden maailman oikeutukset. Hyvä johtajuus määrittyy teollisuuden maailmassa tärkeinä pidettyjen määreiden, kuten ennakoinnin ja riipeyden eli tehokkuuden kautta, ja toiminnan päämääränä eli yhteisen hyvän tuottajana nähdään markkinoiden luottamus. Aloittaessani oikeutusten analysoinnin, kuvittelin teollisuuden ja markkinoiden maailmoja yhdistelevien oikeutuksien korostuvan keskusteluissa ylitse muiden, sillä kiistat liittyvät talouspolitiikkaan. Talouden ilmiöt ovat kuitenkin moniulotteisia, eikä niistä keskusteleminen onnistu hyödyntämällä vain rahaan, markkinoihin ja sääntöihin liittyvää argumenttivalikoimaa. Analyysi osoittaa, että kiistoissa käytetään oikeuttamismaailmoja varsin luovasti ja niitä yhdistellään paljon. Tämä tarkoittaa sitä, että mukaan mahtuu paljon oikeuttamismaailmojen välisiä kompromisseja. Oikeuttamismaailmojen yhdisteleminen ei ole ongelmaton, sillä kyse on erilaisten yhteistä hyvää koskevien käsitysten kohtaamisesta ja perusteiden yhteen sovittamisesta. Vaikka kompromissi kantaisi tiettyyn pisteeseen asti, loppujen lopuksi oikeuttamismaailmojen väliset periaatteelliset erot tekevät siitä kestävämmän. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 42.) Kompromissioikeutukset eivät kuitenkaan tee argumentista käyttökelpotonta, vaan kiistatilanteissa nekin kelpaavat. Niiden varaan ei kuitenkaan voi rakentaa syvällistä periaatteellista esitystä, joka kestäisi yksityiskohtaista ja perusteellista tarkastelua myöhemminkin. Kaikki oikeuttamisyhdistelmät eivät kuitenkaan ole suoranaisesti kompromisseja, vaan yksinkertaisesti useamman oikeuttamismaailman hyödyntämiseen pohjautuvia argumentteja. Näissä tilanteissa argumentteja on vahvistettu siten, että niiden avulla voidaan reagoida mahdollisimman erilaisiin tilanteisiin (ks. Luhtakallio 2010, 187).

Johtajuus – ja erityisesti sen puute – tulee velkakriisin kiistoissa esiin myös kritiikin ryydittäjänä. Alla olevassa aineistolainauksessa puhuja esittää opposition äänellä tyytymättömyytensä Kataisen hallitusta kohtaan. Jälkimmäisessä, varhaisempaan kiistaan sijoittuvassa aineistolainauksessa hallituksessa istuvan kokoomuksen edustaja suostuu opposition tapaan tehdä politiikkaa, sillä se ei edusta vahvan, vastuullisen poliittisen johtajuuden tunnusmerkkejä.

Johtajuus puuttuu niin Euroopan unionissa kuin Suomessakin, ja Suomen ote EU-tason vaikuttamisessa on vakavasti lipsunut. Hallitus näyttää tällä hetkellä vain seurailevan Saksan ja Ranskan tekemien linjoitusten perässä. (kesk, PTK 65/2011)

EU-maiden sopima vakautuspaketti ja Kreikan pelastaminen ovat päätöksiä, jotka koituvat meidän suomalaisten eduksi. Nyt ei ole poliittisen teatterin aika. Nyt on aika tehdä vastuullisia, vastenmielisiäkin päätöksiä vaikeassa tilanteessa. Nyt on estettävä uusi taantuma ja taisteltava Euroopan ja ennen kaikkea Suomen vakaan kehityksen, työllisyyden ja hyvinvoinnin puolesta. (kok, PTK 51/2010)

Huonolta johtajalta siis puuttuvat ne ominaisuudet, jotka inspiroituneelta johtajalta löytyvät. Hän ei kykene oma-aloitteiseen päätöksentekoon, ole vakuuttava tai osaa kantaa vastuuta, vaan on muiden vietävissä. Käsitys johtajuudesta on ensimmäisen aineistolainauksen argumentissa esitetty valtion autonomisuuden turvaamisena. Liiallisen konsensushakuisuuden haitat EU-politiikassa realisoituvat puhujan mukaan kriisissä, minkä vuoksi todellinen johtaja tekisi pesäeron EU:n harjoittamaan politiikkaan. Myös jälkimmäisessä lainauksessa korostetaan paineensietokykyä ja jämäkkyyttä, jotka takaavat Suomen ja muun Euroopan edun toteutumisen. Vahva johtajuus määrittyy näissäkin argumenteissa siis sellaisiksi ominaisuuksiksi, jotka mahdollistavat omapäisen ja uskaliaan päätöksenteon kansallisen edun nimissä (ks. lisää luku 5.3.).

Poliitikkoihin liittyvä johtajuus esiintyi julkisuuksista riippuen eri tavoin. Mediajulkisuudessa sekä toimittajat että poliitikot rakensivat kuvaa inspiroituneesta johtajuudesta. Poliitiikan julkisuudessa taas peräänkuulutettiin vahvaa johtajuutta, jonka ominaisuuksiin lukeutuivat määrätietoisuus, vastuunkanto ja omaehtoisuus päätöksenteossa. Näitä argumentteja oikeutettiin teollisuuden maailman ja kodin maailman avulla. Johtajuuden käsitteeseen liittyi kuitenkin kaikissa keskusteluissa karismaattisen yksilön ihailua siten, että inspiraation maailma osoitti yllättävän merkittävyytensä velkakriisiä koskevissa kiistoissa.

5.1.2. Pelisääntöjä on noudatettava: hallitseva teollisuuden maailma

Velkakriisin poliittisten kiistojen argumentaatiossa teollisuuden maailma nousi korostuneesti esiin. Sille tyypillisiä piirteitä ovat sääntöjen ja tehokkuuden korostaminen, mitattavuus, faktat ja järjestelmällisyys. Teollisuuden maailman kautta oikeutetut argumentit esittävät näiden käsitteiden tarpeellisuutta poliittisessa päätöksenteossa, jotta löydettäisiin ulospääsy Eurooppaa ravistelevasta talousahdingosta. Teollisuuden maailmassa tärkeää on kehittää

tehokkaampia tapoja toimia tulevaisuudessa (Boltanski & Thévenot 2006, 205), mikä näyttäytyy velkakriisin kiistoissa kiivaana ratkaisuehdotusten etsintänä. Teollisuuden maailman oikeutukset liittyvät näin ollen *toimintatapoihin*.

Teollisuuden maailman avulla oikeutetaan argumentteja kaikissa kiistoissa, kaikkiin aiheisiin liittyen. Tutkimissani argumenteissa teollisuuden maailman oikeutuksissa on nähtävissä ajattelutapa, jossa yksilöt ovat aina rationaalisia toimijoita, ja ongelmat ratkeaisivat, jos kaikki vain noudattaisivat yhteisiä pelisääntöjä. Vitkastelu, päättämättömyys ja epäjohdonmukaisuus ovat tässä katsannossa kiro sanoja, sillä ne estävät tehokkaan päätöksenteon. Säännöillä ja protokollalla on merkitystä, ja niiden puuttuessa tai osoittautuessa huonoiksi, tulisi pyrkiä kehittämään mahdollisimman nopeasti uusia. Velkakriisin kiistoissa sääntöjen noudattamisen ja valvonnan merkitys on korostunut, joten niitä pidetään ehkäpä tärkeimpänä kriisin ratkaisun edellytyksenä.

Onko teollisuuden maailma yksinkertaisesti nykyiselle poliittiselle keskustelulle tyypillinen oikeuttamisperuste vai onko se ominainen velkakriisin kiistoille? Suomalaisessa julkisessa keskustelussa teollisuuden maailmasta käsin oikeuttaminen ei ylipäänsä ole harvinaista. Rationaalisuutta ja faktatietoa arvostetaan ja tuottavuus- ja tehokkuuspuhe sopii niin terveydenhuoltoon, koulutusta kuin yritysmaailmaakin koskeviin argumentteihin. Kuten analyysin edetessä olen todennut, uusliberaali ja managerialistinen diskurssi (ks. Kantola 2002a) on vaikuttanut teollisuuden maailman oikeutusten yleistymiseen.

Luhtakallion (2010, 197, 220) mukaan teollisuuden maailman avulla oikeuttaminen on tehokkainta argumentaatiota suomalaisessa poliittisessa julkisuudessa. Tällaisen argumentaation suurin hyöty on se, ettei toimijoiden tarvitse jäädä puimaan periaatteellisia konflikteja, vaan he voivat keskittyä strategioiden, uusien toimintatapojen ja sääntöjen esittelyyn. Teollisuuden maailman argumentteja ei aina edes huomaa vaateiksi, mikäli ne on puettu värittömän uudistuksen vaatteisiin. Lisäksi ne noudattavat talouspuheelle tyypillisiksi miellettyjä konventioita, kuten vaihtoehdottomuuden ja vääjämättömyyden korostamista (ks. Harald 1997).

Mediajulkisuudessa nämä neutraaleilta vaikuttavat argumentit ovat tuttuja erityisesti talousjournalismista. Uutiseen on aina sisäänkirjoitettuina tietyt tuottaja- ja lukijapositiot, vaikka uutinen journalistisena lajityyppinä onkin luonteeltaan puolueeton. Toimittajan tuottamat osuudet asettuvat usein jonkin muun tahon argumentteja myötäileviksi tai vastustaviksi, sillä ne koostuvat sisällöstä, joka valikoituu moninaisista mielipiteistä ja vaihtoehtoista. Poliitiikan ja median suhde on moniulotteinen, joten toimittajan tuottaman tekstin mahdollista poliittista agendaa ei aina pysty arvailemaan. Siksi olennaisempaa onkin tutkia, miten ilmiöistä rakennetaan tietynlaista kuvaa näiden moninaisten valikointien ja järjestysten avulla. Poliitiikan medioituminen eli median politisoituminen vaikuttaa mediatekstien sisältöihin, ja uutisten ote vaihtelee kysymyksistä riippuen (ks. Kunelius ym. 2009, 48–51). Alla olevat aineistolainaukset osoittavat, miten velkakriisin kiistauutisissa toimijoiden suhteet ja agendat hämärtyvät. Toimijoiden, kuten tässä tapauksessa EU-komission, argumentit vaikuttavat neutraaleilta toteamuksilta, kun ne oikeutetaan teollisuuden maailmasta ja raportoidaan talousjournalismin tekniselle puhetavalle ominaisesti.

Komissio esitti myös sanktioita jäsenmaille, jotka eivät suitsi rahankäyttöään ja velkaantumistaan tarpeeksi tehokkaasti. (...) Komissio haluaa muun muassa sakkorangaistuksia jäsenmaille, jotka eivät pysty säästämään hyvinäkään aikoina. Sakkorahat on määrä tallettaa korolliselle tilille, josta jäsenmaa saisi ne ryhdistäytyttyään takaisin käyttöönsä. (HS 13.5.2010a)

EU:ta riivaavan velkakriisin syynä on maiden ylivelkaantuminen. Holtittomuutta on yritetty suitsia euroalueen yhteisillä säännöillä, mutta ongelma on se, että sääntöjä ei ole noudatettu eikä rangaistuksia ole annettu. EU-maiden budjetit ovat kansallisesti päätettäviä, joten myös budjettien tasapainottaminen ja velkaantumisen pysäyttäminen ovat kunkin maan itse tehtäviä asioita. Yksittäisen maan virheet kaatuvat helposti kaikkien euromaiden hoidettavaksi, kuten on nähty Kreikan, Irlannin ja Portugalin kohdalla. (HS 8.9.2011)

Edellä olevista sitaateista näkyy, miten uutisen valinnat osoittavat teksteissä esiintyvien toimijoiden positioimisen. Arvottavien ilmaisujen, kuten ”ryhdistäytymisen”, ”holtittomuuden” ja ”rahankäytön suitsimisen” käyttäminen vahvistaa argumentteja, jotka muut toimijat ovat esittäneet.

Ylä-Anttila (2010) on osoittanut globalisaatiokeskustelua analysoidessaan, että teollisuuden maailmasta oikeutettiin erityisesti markkinoiden säätelyä – puolesta ja vastaan – koskevia argumentteja. Lisäksi sen avulla perusteltiin argumentteja, joissa puhuttiin markkinoiden

yhteisten pelisääntöjen noudattamisesta. Tällöin oikeutusyhdistelmä muotoutui markkinoiden, teollisuuden ja kansalaisuuden maailmoista: markkinat tuottavat hyvää ainoastaan, mikäli niitä säädellään demokraattisesti sovitulla säännöllä. (Mt., 183, 187–198.) Velkakriisin kiistoissa pelisääntöargumentti rakentuu kuitenkin toisella tapaa yhdistäen teollisuuden maailman oikeutukset pääasiassa kansalaisuuden maailmaan, häivyttäen markkinoiden maailman useimmiten taka-alalle.

Pelisäännöt ovat kiistoissa keskeinen käsite, ja julkisuuksissa esitetyissä argumenteissa on nähtävissä myös niitä noudattamattomien paheksunta. Mediajulkisuudessa toimittajien valinnat osoittivat, että velkaantuneiden valtioiden suomiminen on hyväksyttävää. Yleisesti toimittajan ääni on velkakriisiuutisissa taka-alalla, jolloin politiikan- ja asiantuntijaeliittien puhetila vahvistuu entisestään. Yksi syy tälle toimittajien hiljaisuudelle on uutisen muodon edellyttämä puolueettomuuden ihanne. Toiseksi kyse on sanomalehden muotoon liittyvästä sisältöjen hallinnasta. Helsingin Sanomissa on erilaisia kolumnityyppisiä juttupaikkoja, joissa toimittaja voi tuoda esiin mielipiteitään eri tavoin kuin uutisartikkeleissa¹⁹. Tällä ”karsinoinnilla” on sama tarkoitus kuin mielipidesivujen erottamisessa omaksi alueekseen.

Journalistisia tekstejä tutkittaessa juttutyypillä on merkitystä, esimerkiksi sen vuoksi, että genre määrittää yleisöjen suhdetta ja suhtautumista tekstin sisältöihin ja tekstin suhdetta todellisuuteen. (Pietilä 2008, 23.) Toimittajat pääsevät kommentoimaan ja tuomaan vaihtoehtoisia näkökulmia esiin tietyillä juttupaikoilla, mutta uutiset eivät niihin kuulu (vrt. Simola & Reunanen 2010, 46). Tätä pidetään ehtona uutisen yhteiskunnallisen aseman säilyttämiselle. Utiskriteerien lisäksi puhetilän antamisella ja ääneen pääsemisellä on suuri merkitys mediavälitteisessä keskustelussa. Poliitiikan ja talouselämän eliittien valta moninkertaistuu, sillä valtajulkisuudet vahvistavat heidän asemaansa (ks. luku 2.1.4.). Vaikutusvallan lisäksi puhetilän saamisen kannalta olennaista on kiinnostavuus. Mediajulkisuudessa toimittajat valikoivat yleisöjä kiinnostavia aiheita ja henkilöitä, sillä ne

¹⁹ Yhteiskunta- ja viestintätieteissä tutkitaan yleensä sanomalehden ja muiden medioiden sisältöjä, niin tässäkin tutkimuksessa sanomalehtiaineiston osalta. Medioiden tutkimuksessa kuitenkin mediatekstin muodolla on yhtä lailla väliä. Viestinnän muotoon liittyvä genretutkimus on tuottanut sisältöjen ohelle tietoa siitä, minkälaiset konventiot, säännöt ja lainalaisuudet liittyvät mediateksteihin. Journalismin tutkimuksessa uutisgenreä on tutkittu melko paljon (ks. esim. Pietilä J., 2008; Ridell 2006; 1994; Pietilä, V. 1995; Hemánus 1990). Analysoidessani uutisartikkeleita käsitykseni genren merkittävydestä terävöityivät: uutista sitovat monet demokraattisen julkisen keskustelun ihanteet, joiden vuoksi kaikenlainen väritynyt kommentointi uhkaa sen asemaa osana hegemonisia valtajulkisuuksia. Mielipiteitä sisältävä toimituksellinen aines siis rajataan uutisgenren ulkopuolelle.

myyvät parhaiten. Tämän vuoksi ”tuttujen hahmojen” merkitys on viihteellisen median lisäksi korostunut journalismissa²⁰.

Pelissäntöargumentteja käytettiin myös politiikan julkisuudessa, mutta eri tavoin. Silmiinpistävää on suoran markkinamyönteisen puheen piilottaminen. Kyse on retoriikasta ja poliittisesta strategiasta: markkinoiden edun eksplisiittinen ajaminen ei ole sellaista politiikkaa, jolla kansalaisten suosiota saavutetaan talouskriisin aikana. Kuten aiemmin on todettu, on huomioitava, että oikeuttaminen ei kuitenkaan ole täysin strategista ja laskelmoitua argumenttitaipojen valikointia, vaan pohjimmiltaan tavanmukaista toimintaa, joka kumpuaa sosialisatiossa omaksutuista käsityksistä yhteisestä hyvästä. Kriisitilanteessa toimija joutuu mukautumaan uuteen tilanteeseen ja turvautumaan näihin sisäistettyihin moraalisiin käsityksiin. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 37.) Julkisuudessa argumentointi ja julkinen oikeuttaminen liittyvät kuitenkin aina vaikuttamiseen: toimija pyrkii esittämään argumenttinsa mahdollisimman tehokkain perusteluin (Eranti 2011, 36). Tämän vuoksi tiettyjen oikeuttamismaailmojen näkymättömyyteen liittyy niiden tehottomuus kyseessä olevassa kiistassa. Strategisuuden ja tavanmukaisuuden tulkitseminen ei ole ongelmatonta, ja poliittisen puheen käytännöt ja oikeuttamisen mekanismit näyttävät toisinaan ristiriitaisessa valossa.

Kevään 2011 eduskuntavaalitulos toi esiin teknis-rationaalisen teollisuuden maailman ja markkinoiden maailman varassa olevan argumentaation yllättävän kritiikin, kun ahneutta ja rahalla keinottelua kritisoitiin julkisessa keskustelussa avoimesti. Eritoten perussuomalaisen poliitikkojen käyttämä kodin ja kansalaisuuden maailmoista ammentava, tunteisiin vetoava ja markkinoiden maailmaa tuomitseva argumentaatio sai kannatusta ja tukea kansalaisilta (ks. luku 5.3.2.). Alla olevat aineistolainaukset osoittavat, että näissä hallituksen linjaa kritisoivissa oppositioargumenteissa pelissännöt nähtiin ennen kaikkea ”tavallisen suomalaisen kansalaisen” edun ajamisena, joka asettuu markkinoita, pankkeja sekä poliittista eliittiä vastaan.

Kun haluaa ymmärtää näitä asioita, on kysyttävä, kuka hyötyy, ja silloin on seurattava rahaa, follow the money. Ei näistä paketeista pieni ihminen hyödy. Häneltä puserretaan enemmän veromarkkoja, enemmän tukirahoja. Poliittisen eliitin ja suurpankkien välille

²⁰ Poliitiikan viihteellistymistä ja henkilöitymistä käsitellään luvussa 2.1.2.

on kehittynyt sairaaloinen suhde: poliitikot ottavat yhä enemmän lainaa, jotta he voisivat maksaa pankeille, jotka vastapalveluksena lainaavat yhä enemmän rahaa valtioille, jotta tämä pyramidihuijaus ei paljastuisi. (ps, PTK 65/2011)

EU-eliitti ja rahamarkkinat keksivät monimutkaisia rahoitusjärjestelmiä. Veromaksajat eivät ymmärrä, eikä ehkä ole tarkoituskaan, että ymmärtäisivät. Veronmaksajilla on oikeus tietää, miten suureen vekseliin nimensä laittavat eli miten suuret rahoitusvastuut Suomella pahimmillaan on, miten monta tuhatta euroa jokaista suomalaista kohden, imeväiset mukaan lukien. (ps, PTK 64/2011)

Markkinamyönteisyydestä tuli velkakriisin kiistoissa tulenarka puheenaihe, sillä nousukauden hurmosta sijoituskuplineen ja katteettomine luottoineen pidetään globaalina finanssikriisin ja samalla myös Euroopan velkakriisin syinä (ks. esim. Calhoun 2011; Krugman 2009). Tulkitsen, että tämän vuoksi puhtaasti markkinoiden maailmasta käsin argumentointi koettiin velkakriisin kiistoissa tehottomana. Velkaantuneet valtiot eivät olleet pitäneet talouttaan kurissa, vaan sallineet säännöistä lipsumisen. Tästä johtuen suora taloudellisten voittojen puolesta puhuminen muuttui pelisääntöargumenteissa holtittomuuden synonyymiksi. Kyse ei suorastaan ole kapitalismikriittisyydestä, vaan strategisista valinnoista aikana, jolloin nousukauden toimintakulttuuri ja arvomaailma vaikuttavat kaukaisilta, ja äänestäjiin täytyy luoda inhimillinen yhteys. Lisäksi sijoittamisen ja rahamarkkinoiden sfääri on kansalaisdiskurssin kannalta liian etäinen ja poliitikon eliittiasemaa korostava. Velkakriisi aiheutti monille Suomessakin ongelmia, kuten työttömyyttä ja velkaantumista, eikä kova markkinapuhe olisi retorisesti hyvä valinta poliittisissa puheenvuoroissa. Kuten seuraavista aineistolainauksesta ilmenee, oikeana toimintatapana pidetään teollisuuden maailmalle ominaista suunnitelmallista ja rationaalista toimintaa, joka ei perustu hurmoshenkiseen riskisijoittamiseen tai voitoilla ilakointiin. Lähimmäs kapitalismikritiikkiä päästiin puheenvuoroissa, joissa kilpailutaloutta suomitaan pelisääntöargumentin avulla:

Minusta tämä on ainoa järkevä vaihtoehto, ja siinä syntyy lisää aikaa miettiä ja suunnitella ja käydä neuvotteluja. Ei pidä juosta markkinavoimien perässä ja iloita silloin, kun kurssit menevät ylös ja euro vahvistuu vajaalla 2 prosentilla, kun tietää, että se ei ole kestävä. (kd, PTK 50/2010)

Kreikan kriisi on osa kapitalistista finanssikriisiä, josta nousemiseksi on nyt laadittava uudet pelisäännöt. (vas, PTK 46/2010)

Koska palautetaan markkinatalous sillä lailla, että ne, jotka ottavat riskit, myös maksavat riskit? Tällä hetkellä voitot menevät suurpelureille, pörssipelureille,

pankkipelureille, ja tämän mekanismin kautta nämä vastuut levitetään eurooppalaisille veronmaksajille, myös suomalaiselle veronmaksajalle. (ps, PTK 47/2010)

Pelissäntöargumenteissa toistuu myös kestävyuden käsite. Hetkellisiä ratkaisuja tärkeämpänä pidetään hyvin suunniteltua ja toimivaa järjestelmää, joka estää kriisit tulevaisuudessakin. Kestävyydellä tarkoitetaan muutakin, sillä se on kriisin vastakohta. Puhumalla kestävästä ratkaisusta, poliitikko osoittaa välittävänsä kansalaisten ja yhteiskunnan taloudellisesta turvallisuudesta ja pyrkivänsä ratkaisuihin, joilla talouden heilahteluja voitaisiin tulevaisuudessa ennakoida ja hallita paremmin. Kestävyuden avulla tuodaan muuten varsin teknis-rationaaliseen pelissäntöargumentaatioon myös inhimillinen ulottuvuus, jossa korostuvat kansalaisuuden maailmalle ominaiset oikeudenmukaisuuden teemat. Seuraavan aineistolainauksen argumentissa tähän yhdistyy vielä markkinaoikeutus, minkä vuoksi se on ladattu erityyppisillä oikeuttamisen mekanismeilla, tavoitellen erilaisia yleisöjä.

Silloin tarvitaan todellakin ajattelua ja toimintaa kestävien ratkaisujen aikaansaamiseksi. Ne ratkaisut, jotka keväällä tehtiin, saattoivat olla välttämättömiä, mutta ne eivät ole kestäviä. Ne eivät ole kestäviä kahdessa suhteessa: Siten, että ne olisivat koko Euroopan talouskehitykselle parhaat mahdolliset ratkaisut eivätkä johtaisi deflaatiokierteeseen ja alaspäin leikkaamiseen. Toiseksi, niitä ei myöskään koeta oikeudenmukaisina. (sdp, PTK 116/2010)

Pelissäntöjen noudattamista korostavissa argumenteissa on sävyeroja. Ensimmäisessä tyypissä sääntöjen noudattaminen on toiminnan itseisarvo: sääntöjä tulisi *valvoa* ja niitä noudattamattomia pitäisi rangaista. Alla olevissa aineistolainauksista on nähtävissä, miten tällaiset argumentit oikeutetaan teollisuuden maailmasta, ja niissä korostuu rationaalisuus.

Mielestäni ongelmamaiden on jatkossa esitettävä konkreettinen toimintasuunnitelma budjetin tasapainottamiseksi. Vaadin, että komissio esittää tiukkenevaa valvontaa ongelmamaille. On tärkeää, että komissio käyttää uusia välineitä tehokkaasti ja aikailematta hyväkseen. Lisäksi jäsenmaiden ministereiden on käytettävä vertaispainetta, jotta voidaan kiinnittää huomiota tiettyjen ongelmamaiden ongelmiin. Jatkossa meillä on mahdollista turvautua sanktioihin jo siinä vaiheessa, kun jokin jäsenvaltio poikkeaa kaidalta tieltä eli itse itselleen asettamaltaan sopeutusuralta. (kok, PTK 65/2011)

Vakaus- ja kasvusopimusta on vahvistettava. Huomio on kiinnitettävä velkaantumiseen. Varoituksista piittaamattoman holtittoman taloudenpidon on johdettava uskottaviin, tuntuviin sanktioihin. Vapaaehtoisuuteen perustuvaa verokoordinaatiota on kehitettävä. Suomi on ajanut näitä tavoitteita jo pitkään, ja tätä työtä jatketaan aktiivisesti ja rohkeassa etukenossa. (kesk, 51/2010)

Toisentyypisessä pelisääntöargumentissa vaaditaan sääntöjen *uudistamista*. Kehittämistä ja suunnittelua pidetään tärkeänä ja ne tulee toteuttaa demokraattisesti. Tällöin oikeutukselle haetaan perusteita teollisuuden maailman lisäksi kansalaisuuden maailmasta. Seuraavat aineistolainaukset osoittavat, että uudistamista ajavissa argumenteissa pelisäännöt edustavat autonomisuutta. Mikäli valtio ei sopeudu uusiin, parempiin talouspoliittisiin sääntöihin, sen ei tulisi päättää omista asioistaan vapaasti tai olla lainkaan mukana euroalueessa.

Pelisäännöt eivät ole toimineet tähän asti, ja jotain uutta tarvitaan. Jos kysymys on perussopimuksen muutoksesta, tiedämme, että se tulee viemään aikaa. Ehkä tarvitaan euroalueen sisällä myöskin keskinäisiä sopimuksia siitä, miten jatkossa pelataan. Ja ne, jotka eivät samoilla säännöillä pelaa, niiden täytyy sitten toimia euroalueen ulkopuolella. (vihr, PTK 65/2011)

Valtioilta edellytetään jatkossa määrätietoisempaa johtajuutta, pelisääntöjen uudistamista ja valvonnan tehostamista. Huolehtimalla omasta talouspolitiikastaan ja toimimalla yhdessä sovittujen pelisääntöjen mukaisesti valtiot onnistuvat säilyttämään kansallisen päätöksentekovaltansa. (kesk 51/2010)

Suurista puolueista erityisesti SDP, vasemmistoliitto ja vihreät pitivät esillä markkinoihin kohdistuvan sääntelyn tärkeyttä kaikissa velkakriisin kiistoissa, ja pelisääntöjen merkitys on näissä argumenteissa erilainen kuin kokoomuksella ja keskustalla, joiden edustajat viittaavat argumenteissaan siihen, että *valtioiden* tulee noudattaa sovittuja pelisääntöjä. Sosialidemokraattien, vihreiden ja vasemmistoliiton puheenvuoroissa pankkien, sijoittajien ja rahoituslaitosten toiminta kyseenalaistetaan ja markkinoiden maailma tuomitaan eri tavoin:

Niin kauan kuin rahoitusjärjestelmän pelisäännöt ovat entiset ja yksityiset riskit voidaan siirtää veronmaksajien piikkiin, ei muutosta tule. Rahoitusmarkkinaveron välttämätön, rahoituselämän pelisääntöjen muutos on välttämätöntä. On puututtava myös pankkien ja finanssilaitosten johdon palkkausjärjestelmiin. Radikaali muutos tarvitaan. (sdp, PTK 123/2010)

Toinen keskeinen asia on se, että meidän pitää saada avoimet, reilut pelisäännöt kansainvälisille finanssimarkkinoille. Meidän pitää saada valoon kaikki ne transaktiot, jotka ovat tällä hetkellä meiltä pimeydessä, on saatava riskit tietoisuuteen, julkisuuteen, ja toisaalta varmistettava, että myös yksityinen sektori, pankit, kantaa osaltaan riskejä eikä vaan niin, että riskit kaatuvat julkisten talouksien niskaan. (vihr, PTK 46/2010)

Rahamarkkinoiden käyttövoimana on silkka ja pohjaton ahneus. Rahan tukkumarkkinoilla ostetaan ja myydään napinpainalluksilla mitä kuvitteellisimpia finanssituotteita. Kun riskit toteutuvat, niin maksajana on tavallinen veronmaksaja hiellä ja verellä ansaittujen eurojensa kanssa ja pahimmassa tapauksessa työpaikkansa menettäen. (vas, PTK 51/2010)

Vuonna 2010 sosialidemokraatit ja vasemmistoliitto olivat oppositiossa, joten edellisten aineistolainauksien argumentit haastavat hallitusta. Muutokset valtasuhteissa on muistettava kaikkien velkakriisin poliittisten kiistojen kohdalla, sillä parlamentaarinen kamppailu vaikuttaa puhujien tapaan ottaa tiettyjä asioita esiin. Lisäksi puhujat pyrkivät esittämään argumentteja ja kysymyksiä, jotka tukevat hallituksen ministerien tai oppositiojohtajien esiin tuomia näkökulmia (Wiberg & Koura 1996, 216). Hallitus- ja oppositiorintamien mittelo siis vaikuttaa merkittävästi argumenttien sisältöihin. Vasemmistopuolueet kuitenkin pitivät vihreiden ohella²¹ rahoitusmarkkinoiden sääntelyä koskevaa keskustelua yllä hallituksestakin käsin, mutta rahoitusmarkkinaveron kehittelyn edetessä EU:ssa, aiheen käsittely hiipui eduskunnassa²².

Pelisääntöargumentit olivat teollisuuden maailman oikeutusten tiivistymä velkakriisin poliittisissa kiistoissa. Sääntöjen noudattamisen ja noudattamatta jättämisen problematiikka hallitsi kiistoja kolmella tapaa. Osa poliitikoista, erityisesti perussuomalaiset kansanedustajat, oli sitä mieltä, että kriisi johtui siitä, etteivät velkaantuneet valtiot olleet noudattaneet yhteisesti sovittuja sääntöjä ennen kriisiä tai sen jälkeen. Toisaalta myös markkinoita, sijoittajia ja pankkeja osoitettiin syyttävällä sormella. Sosialidemokraatit käyttivät pelisääntöargumentteja ennen kaikkea oikeudenmukaisemman pankkilainsäädännön ja rahoitusmarkkinaveron puolesta puhumiseen vasemmistoliiton ja vihreiden avustuksella sekä ollessaan oppositiossa 2010 että hallituksessa 2011. Ennen eduskuntavaaleja puolue käytti sääntelyä penäävää argumentaatiota Matti Vanhasen (kesk) ja Mari Kiviniemen (kesk) hallituksien kritisoinnin välineenä, mutta hallituskaudessa sosialidemokraatit puolustivat rahoitusmarkkinaveroa hillitymmin, osana talouspoliittista ohjelmaa, jossa pelisääntöillä oli merkitystä laajemminkin. Lisäksi pelisääntöargumenttia käytettiin paremman tulevaisuuden retoriikassa. Uusien sääntöjen kehittäminen ja niiden parempi valvonta oli kiistoissa kaikkien osapuolten mielestä tavoiteltava asia, mikä osoittaa teollisuuden maailman oikeutusten vahvan aseman julkisessa keskustelussa.

²¹ Vihreät olivat mukana 2010 Matti Vanhasen (kesk), Mari Kiviniemen (kesk) ja 2011 Jyrki Kataisen (kok) hallituksissa.

²² Vuonna 2012 Suomi ei kuitenkaan päättänyt lähteä mukaan EU-maiden rahoitusmarkkina- eli finanssitransaktioveroryhmään, ja asia jakoi suurten hallituspuolueiden sosialidemokraattien ja kokoomuksen mielipiteet (HS 30.11.2012).

5.2. Markkinaoikeutusten ongelma

Markkinoiden ja kansalaisuuden maailmojen voidaan ajatella olevan monella tapaa toistensa vastakohtia, erityisesti poliittisten kysymysten kannalta. Markkinoiden maailman oikeutukset ovat tuttuja yrityspuheesta; kilpailukyky, voitontavoittelu ja rahan tärkeys liittyvät kapitalistisen markkinatalouden peruskäsitteisiin. Kun nämä talouspuheen käsitteet tuodaan politiikkaan ja muille yhteiskunnan alueille, vastassa ovat usein kansalaisuuden maailmasta kumpuavat argumentit ja käsitteet. Miten bisnesmaailman ihanteet voisivat mukautua kansan tahtoa, solidaarisuutta ja tasa-arvoa korostavaan toimintakulttuuriin? Uusliberaalin ajattelun vahvistuttua tämä on tapahtunut hallinnossa ja politiikassa. Kilpailukyvyyn ja kasvun kaltaiset käsitteet ovat jo politiikan arkisanastoa, eikä ristiriitaa kansanvaltaa korostavan demokraattisen järjestelmän kanssa nähdä olevan olemassa. Ekonomistisen puhutavan (ks. Hirsto 2010; ks. myös Teivainen 2002) vahvistuminen ja poliittisten kysymysten epäpolitisointi leimaavat julkista keskustelua (ks. Rosanvallon 2008, 201).

Velkakriisin poliittisissa kiistoissa pitkään taustalla ollut periaatteellinen keskustelu markkina-ajattelun ja demokratian konfliktista leimahti. Kreikan tukipakettikiista (2010) käynnisti markkinat vastaan demokratia -keskustelun, joka jatkui julkisuuksissa läpi velkakriisin. Usein kansalaisuuden maailmasta tuomitaan markkinoiden maailma hyvin suoraviivaisesti. Markkinoiden maailmasta oikeuttaminen ei kuitenkaan tukahtunut, vaan se sai hienovaraisempia muotoja.

Institutionalisoitunutta politiikkaa leimaa uusliberalistiselle ja managerialistiselle ajattelulle tyypillinen tapa argumentoida tehokkuuden ja asiantuntijuuden kautta. Se ei kuitenkaan juonnu täysin tästä markkinavetoisesta ideologiasta, sillä suomalainen poliittinen keskustelukulttuuri on muutenkin faktavetoista ja asioihin perehtymistä arvostetaan aatteen paloa enemmän (ks. Luhtakallio 2012, 171). Poliittisten päätösten perusteleminen talousfaktoilla ei ole epätavallista, ja velkakriisissä se lienee välttämätöntä. Tälle vakiintuneelle teknokraattiselle, usein teollisuuden maailman oikeutuksiin nojaavalle diskurssille on velkakriisin myötä noussut vastavoimaksi ”kansan tahtoa” puolustava,

populistisenakin pidetty argumentaatiovalikoima, jota erityisesti oppositiopuolueet²³ ovat hyödyntäneet politiikan julkisuudessa käydyissä kiistoissa.

Julkisuuksissa käydyt kiistat liittyvät talouteen, joten ennako-oletuksenani oli, että markkinoiden maailma korostuisi vaateiden oikeutuksissa. Velkakriisin kiistojen uutisoinnissa markkinat eivät kuitenkaan ole näkyvin oikeuttamisen maailma, vaan teollisuuden maailma korostuu merkittävällä tavalla. Ilmiö on ymmärrettävissä siten, että poliitikoilta vaaditaan kommentteja siihen, millä *menettelytavoilla* kriisistä selvitään. Heidän argumenteissaan peräänkuulutetaan sääntöjen noudattamista, valvonnan kiristämistä kriisimaissa ja Euroopassa yleensä sekä talouskurin parantamista, jotta velkakriisi saataisiin pois päiväjärjestyksestä.

Suhtautuminen markkinoiden maailman näkemykseen yhteisestä hyvästä on velkakriisin kiistoissa ongelmallinen. Erityisesti poliitikot joutuivat varomaan tai perustelemaan markkinaoikeutuksiaan ja pehmentämään niitä erilaisin oikeuttamisyhdistelmin. Pelisääntöargumenteista ilmeni, että markkinaoikeutukset eivät politiikan julkisuudessa olleet vaikuttamisen kannalta tehokas valinta (ks. luku 5.1.2.). Kyse on mielestäni vielä syvemmälle juontuvasta ideologisesta ristiriidasta. Markkinamyönteinen uusliberaali diskurssi on ollut politiikassa vallitseva, mutta talouskriisi kyseenalaistaa tälle diskurssille ominaiset hyveet perinpohjaisesti. Poliitikot ja julkisuuksien muut toimijat joutuvat miettimään tilannetta uusista näkökulmista, joissa uusliberaalit markkinaoikeutukset eivät enää toimi samalla tapaa kuin ennen. Lisäksi kriisi inhimillisti ja politisoi talouden. ”Kylmä” talouspuhe ei hallitse julkista keskustelua odotetulla tavalla, vaan yhteisen hyvän edellytyksiä pohditaan myös kansalaisten, moraalisuuden ja oikeudenmukaisuuden kannalta. Näistä syistä markkinaoikeutukset ovat mielenkiintoista tutkittavaa velkakriisin kiistoissa. ”Puhtaimmillaan” ne näyttävät mediajulkisuuden asiantuntija-argumenteissa, joissa ekonomistit tuovat markkinoiden äänen julkisuuteen. Poliitiikan julkisuudessa taas markkinoiden maailman problematiikka tuli esiin veronmaksajapuheessa.

²³ Ilmiö pysyi ennallaan, vaikka oppositiopuolueet vaihtuivat eduskuntavaaleissa 2011. Se kuitenkin korostui perussuomalaisten kannatuksen kasvun myötä.

5.2.1. Veronmaksaja-kansalaista puolustamassa

Eritoten politiikan julkisuudessa, jota voidaan tulkita poliitikolta poliitikolle -puheeksi ja strategiseksi mediayleisölle argumentoinniksi, kansalaisista puhutaan usein veronmaksajina. Veronmaksaja-argumentteja käyttävät puhujat kurkottavat ulos politiikan julkisuudesta laajempaa yleisöä kohti. Käsitteen avulla puhutellaan kansalaisia talouden sekä oikeuksien ja velvollisuuksien kautta määrittyvän kehyksen kautta. Kansalaisella on siis velvollisuus maksaa veroja, mutta samalla hän saa oikeuden vaatia rahoilleen vastinetta. Velkakriisin kiistoissa ”tavallisen veronmaksajan” käsite on tehokkuudessaan lähes korvannut ”tavallisen kansalaisen”. Kaikkiaan on nähtävissä, kuinka julkisuuksien reunaehdot säätelevät argumenttien suoraa poliittisuutta, jolloin mediajulkisuudessa esitetyt vaateet ainakin vaikuttavat neutraalimmilta. Kun huomioidaan ekonomistisen diskurssin vaikutus, on näitäkin vaateita tulkittava samalla kriittisyydellä kuin suoran poliittisia argumentteja.

Kriisin alkupuolella, vuoden 2010 Kreikan tukipakettikiistan ja Irlannin pankkikiistan aikana veronmaksaja-argumentit oikeutettiin kansalaisuuden maailmasta, siten että kansalaisten kannalta oikeudenmukaista on taata verovarojen käyttö heitä itseään ja yhteiskuntaa hyödyttäviin asioihin. Lisäksi kyse on veronmaksuun liittyvästä sopimuksesta: verotus on demokraattisesti päätetty sopimuksenvarainen rakennelma, joka mahdollistaa suomalaisen yhteiskunnan toiminnan, eikä sitä saa vaarantaa käyttämällä verovaroja maiden pelastamiseen.

Suomalainen veronmaksaja-kansalainen esitetään argumenteissa usein luonnostaan rehtinä ja kunnollisena hahmona, joka on täysi vastakohta etelän maiden epäluotettaville tuhlaajille. Tällainen stereotyyppinen ja essentialisoiva näkemys paljastaa argumentin nationalistisen pohjavireen ja tarpeen tuottaa erontekoja, jolloin globaalin talouselämän ja markkinoiden ennakoimattomuuden sekä monien muiden tekijöiden muodostama talouskriisi palautetaan tiettyjen kansallisuuksien ominaispiirteiden syyksi. Tällöin velkakriisiä ajatellaan konfliktina, jossa kyse on vain eurooppalaisten kansojen välisistä perustavanlaatuisista eroista. Eronteoilla rakennetaan myös vastakkainasettelua pohjoisen ja etelän, vauraiden ja köyhien, velkaantuneiden ja auttajien välille. Stereotyyppisiä hyödyntävät kategorisoinnit kunnollisten suomalaisten veronmaksajien ja leväperäisten kriisimaan kansalaisten välillä on nähtävissä

erityisesti Kreikan tukipakettikiistassa opposition kriittisinä kannanottoina, kuten alla olevat aineistolainaukset osoittavat:

Jos veronkierto ja harmaa talous ovat kreikkalainen maan tapa ja maan hallitukset sen sallivat, niin Pohjolan säntillisten ihmisten on vaikea ymmärtää, miksi silloin meidän kansalaistemme ja veronmaksajien pitäisi maksaa Kreikan verot maan omien veronkiertäjien puolesta. (vas, PTK 51/ 2010)

Kreikka tulee pikemminkin hieromaan sitruunamehua suomalaisten ja muiden Euroopan maiden veronmaksajien kirveleviin silmiin niin, että nauru voi raikaa Hellaanmaassa Ateenalaisten laulun soidessa. Vakaa uskoni on, että EU:ta nöyristelevä Suomi antaa Kreikalle anteeksi kaikki lainat, kun voimattomina havaitsemme, että sinne menivät kaiken maailman Onassisten ja sorbusketkujen taskuihin nekin vähät rahat, jotka olisi tarvittu suomalaisten toimeentulon turvaamiseen. (ps 46/2010)

Kyllä tässä suurin syyllinen on kreikkalaiset, niin työmiehet kuin poliitikotkin. Kansa on valinnut sinne tällaiset poliitikot johtamaan maata. Se alkoi Kreikassa 10 vuotta sitten, kun se tuli rahaliittoon. Siihen asti Kreikassa olivat lainakorot aika korkeat, mutta kun tulivat halvat rahaliittokorot, niin siellä ruvettiin elämään iloista elämää ja 10 vuotta otettiin velkaa, ja nyt sitten lama toi tosiasiat kreikkalaisten eteen. (...) Saksa ja Ranska ovat kovasti siellä mukana ja rahoittamassa näitä ohjelmia, koska niiden omat pankit voivat mennä nurin, miljarditakauksia on siellä, ja sitten ne vaativat Suomeakin tähän tulemaan mukaan, Suomea, joka on ollut mallioppilas näissä - taitaa olla niitä harvoja maita, jotka tästä kolmen prosentin rajasta on pitänyt hyvin tiukasti kiinni. (vas, PTK 50/2010)

Myös mediajulkisuus omaksui politiikan julkisuudessa esiintyneet stereotyyppiset ja kategorisoivat käsitteet. Suomesta ja muista hyvän luottoluokituksen valtioista alettiin puhua ”kurimaina” ja kriisivaltioita kutsuttiin ”tuhlurimaiksi” (HS 13.5.2010). Velkaantuneiden valtioiden toimintaan liitettiin käsitteitä, kuten holtittomuus (HS 8.9.2011). Kun media käyttää stereotyyppisiä käsitteitä ja sanavalintoja, se vahvistaa tiettyjä näkemyksiä ja voi määritellä ja arvottaa asioita, joista uutisoidaan. On vaikeaa käyttää stereotyyppisiä ilmaisuja tai käsitteitä ilman tällaista yksinkertaistavaa ja arvottavaa ulottuvuutta. (Kivikuru 1995, 100–101.) Lisäksi uusintamalla näitä politiikan julkisuudesta mediaan valuneita käsityksiä, mediajulkisuus asettuu tiettyjen puhetapojen puoltajaksi. Portugalin velkakriisiin liittyntä kategorisointia ja vallankäyttöä tutkineiden Leena Tervonen-Gonçalvesin ja Eriikka Oinosen (2012) mukaan velkakriisiin liittyvässä julkisessa keskustelussa rakennettiin voimakkaasti erontekoa pohjoisen ja etelän eli ”kriisimaiden” ja ”kurimaiden” välille. Tähän osallistui politiikat, hallinto ja media, ja pian kategorisoivat käsitteet jäivät elämään arkikieleen. Sama ilmiö on toistunut muitakin velkaantuneita maita koskevissa keskusteluissa.

Nämä stereotyyppisiä hyödyntävät argumentit, joissa suomalaisuus esitettiin veronmaksaja-kansalaisuutena, vähenivät tutkimallani ajanjaksolla kriisin edetessä, vaikka erontekoa ylläpidettiin kategorisointien ja sanavalintojen kautta myöhemminkin. Irlannin pankkikriisi osoitti, että talouden ongelmat vaikuttivat muuallakin kuin Etelä-Euroopassa, mikä saattoi vaikuttaa pohjoinen–etelä -vastakkaisasettelun lientymiseen.

Kriisin alkupuolella, vuoden 2010 Kreikan tukipakettikiistan ja Irlannin pankkikiistan aikana politiikan julkisuudessa veronmaksaja-kansalaisiin liittyvät argumentit oikeutettiin kansalaisuuden maailmasta siten, että kansalaisten kannalta oikeudenmukaista on taata verovarojen käyttö heitä itseään ja yhteiskuntaa hyödyttäviin asioihin. Lisäksi kyse on veronmaksuun liittyvästä sopimuksesta: verotus on demokraattisesti päätetty sopimuksenvarainen järjestelmä, joka mahdollista suomalaisen yhteiskunnan toiminnan, eikä sitä saa vaarantaa käyttämällä verovaroja kriisimaiden pelastamiseen. Näissä argumenteissa kritisoitiin pankkien moraalitonta toimintaa, joka nähtiin kriisin syynä. Markkinoiden maailmaa tuomittiin hieman hämärtyneesti tai varovaisesti hahmotellusta kansalaisuuden maailmasta, jossa kansalaisesta puhutaan veronmaksajana. Lisäksi peräänkuulutetaan yleisemminkin kansalaisuuden maailmalle ominaista solidaarisuutta, sillä veronmaksajia ei nähdä vain suomalaisina, vaan laajemmin eurooppalaisina kansalaisina, jotka ovat joutuneet kärsimään velkakriisistä.

Tämä on suora pankkituki saksalaisille, ranskalaisille ja osittain amerikkalaisille pankeille, sillä tässähän nimenomaan veronmaksajat Kreikassa tai Suomessa pannaan maksamaan, että nämä pankit voivat kerätä Kreikalta korkeaa korkoa ja maksaa suuret osingot pankkien omistajille. Sinnehän loppujen lopuksi tämä meidän tuki menee, koska pankkien korkoja ei millään tavalla rajoiteta. (vas, PTK 46/2010)

(M)iten tässä tilanteessa, kun siivotaan sitten sotkuja, tämän kriisin jälkiä, pankit ja rahoituslaitokset tulevat omalta osaltaan osallistumaan näihin siivoustalkoisiin. Eivätkö ne kannan minkäänlaista vastuuta niistä jäljistä, joita ovat olleet myöskin itse synnyttämässä? Käykö tässä nyt niin, että pelkästään veronmaksajat eri puolilla Eurooppaa laitetaan siivoamaan ne jäljet, joita kuitenkin pankit eri puolilla Eurooppaa ovat olleet synnyttämässä? (sdp, PTK 46/2010)

Olennaistahan tässä nyt on se, onko se oikeudenmukaista, että niitä voittoja ahneesti tavoittelevat pankit ja voittoja jo saaneet rahalaitokset pääsevät kuin koira veräjältä ja tavalliset veronmaksajat maksavat. (vas, PTK 51/2010)

Markkinoiden maailmaa veronmaksaja-kansalaisten avulla tuomitsevat erityisesti sosialidemokraatit ja vasemmistoliitto, jotka pitivät esillä pankkien ja rahoituslaitosten toimintaan kriittisesti suhtautuvia näkemyksiä läpi velkakriisin kiistojen. Puheenvuoroista on luettavissa myös kapitalismikriittisyys. Pankkien ahneus ja voittojen kerääminen työtätekevän kansanosan kustannuksella rakentuu eronteolle omistavan ja työtätekevän luokan välillä.

Kriisin jatkuessa ja Suomen hallituksen vaihduttua politiikan julkisuuden veronmaksaja-argumentit muuttuivat. Velkakriisin myötä eduskunta oli hyväksynyt lainapaketteja ja lähtenyt mukaan EU-maiden yhteisiin yrityksiin nostaa kriisivaltiot velkakuopasta erilaisten talouspoliittisten päätösten avulla. Vuoden 2011 puolella oli selvää, että velkakriisistä ei voinut jättäytyä ulkopuolelle, vaan Suomenkin oli osallistuttava kriisimaiden auttamiseen. Tästä johtuen argumenteissa alkoi korostua pohdinta siitä, miten epämiellyttävät päätökset voitaisiin toteuttaa Suomen kannalta edullisesti. Vakuuskiista sai alkunsa.

Muutos hallituspohjassa vaikutti vuonna 2011 velkakriisin kiistoihin politiikan julkisuudessa, kun sinivihreä hallitus vaihtui kokoomuksen ja sosialidemokraattien luotsaamaan sateenkaarihallitukseen. Tiukan talouskurin maaksi profiloituminen vahvisti kansalaisuuden hahmottumista taloudellisten velvollisuuksien – ja velvollisuudentunnon – eli veronmaksamisen kautta. Hallituspuolueista liberaalia talousajattelua edustava kokoomus kuitenkin vaikutti siihen, että veronmaksaja-kansalaisuutta käytettäisiin myös talouskasvua ja kilpailukykyä korostavien argumenttien täydentäjänä. Veronmaksaja-kansalaista ei siis hylätty, mutta kansalaisuuden maailman kautta argumentointia ei selvästi enää koettu tehokkaaksi. Suuret puolueet olivat joutuneet tinkimään tavoitteistaan miellyttää kansaa ja sovittaa talouspolitiikkaa EU: linjaan sopivaksi. Vuoden 2011 eduskuntavaalien tuloksesta oli käynyt ilmi kansalaisten tyytymättömyys toteutettuja velkakriisipäätöksiä kohtaan. Lisäksi populistiset kannanotot verorahojen syyttämisestä ulkomaille olivat leimanneet tukipaketteja, joten poliitikkojen oli muutettava argumentaatiotaan. Veronmaksaja-kansalaista alettiinkin puolustaa markkinoiden maailmasta, eli kriisin alussa tuomittu oikeuttamismaailma muuttui nyt argumentaation lähtökohdaksi. Veronmaksajakansalaisuutta korostaneen sosialidemokraattien hallitusyhteistyö markkinaoikeutuksia hyödyntäneen kokoomuksen kanssa vaikutti argumentteihin siten, että oikeutuksen perusteita haettiin sekä kansalaisuuden että markkinoiden maailmasta.

(M)yyös reaalityalouteen hyvin kielteisesti vaikuttaisi tämä epävarmuus ja pankkien välisen luotonannon väheneminen, ja se johtaisi siihen, että myös Suomen talouden kasvu hidastuisi entisestään, ja se johtaisi siihen, että työllisyyskehitys olisi entistä huonompi ja tätä kautta suomalaiset veronmaksajat kärsisivät. (kok, PTK 33/2011)

Mutta tätä periaatetta Suomi ja nykyinen hallitus ei hyväksy, ja juuri tästä syystä me olemme vaatimassa vakuuksia, jotta me voimme minimoida veronmaksajille koituvat riskit ja sitä kautta turvata Suomen valtion taloutta. (sdp, PTK 47/2011)

Argumenteissa otettiin entistä vahvemmin esiin kilpailukyyn ja valtiontalouden merkitys yksittäisen kansalaisen edun kannalta. Vakuuskiistassa veronmaksaja-argumentin kaksi muotoa olivat ristiriidassa keskenään, sillä ensimmäisen mukaan veronmaksajan etu on olla osallistumatta muiden maiden tukemiseen ja jälkimmäisen mukaan tukipaketit ovat ainoa vaihtoehto, mutta vain mikäli Suomi saa jotakin vastineeksi.

Veronmaksaja-kansalaisuus liittyi kiinnostavasti myös velkakriisin alkupuolen kiistoissa tunnepitoisten argumenttien essentialisoiviin käsityksiin kansalaisuuksien eroista. Näissä argumenteissa velkakriisin syiden nähtiin kumpuavan kriisimaiden, näissä tapauksissa lähinnä Kreikan, kansalaisten luontaisesta laiskuudesta tai välinpitämättömyydestä, josta ”kunnolliset ja sääntilliset” suomalaiset veronmaksajat joutuvat nyt tilille. Myös mediajulkisuus tarttui tähän puhetapaan. Toinen vastakkainasettelu, jota veronmaksaja-kansalaisuudella rakennettiin, liittyi eurooppalaisten kansalaisten ja pankkien vastakkainasetteluun, jossa argumentit oikeutettiin kansalaisuuden maailmasta markkinoiden maailma tuomiten. Kriisin edetessä markkinamyönteiset argumentit yleistyivät ja veronmaksaja-kansalaisuus liitettiin kansallisen kilpailukyyn ja talouskasvun kaltaisiin käsitteisiin ja siten oikeutettiin markkinoiden maailmasta.

5.2.2. Asiantuntijat markkinoiden äänitorvena

Velkakriisin poliittisissa kiistoissa asiantuntijoiden tehtävänä oli kommentoida talouden ilmiöitä neutraaliin sävyyn talouselämän näkökulmasta. Asiantuntijat toivat mediajulkisuudessa elinkeinoelämän ja markkinoiden näkökulmaa keskusteluun, jota poliitikot muuten hallitsivat. Poliitikot toki argumentoivat kilpailukyyn ja talouskasvun puolesta, mutta he eivät voi puhua markkinatoimijoiden äänellä tai edistää niiden pyrkimyksiä suoran julkisesti. Markkinoiden viestinkantajana toimimisen lisäksi asiantuntijat olivat

mediajulkisuudessa politiikan kommentaattoreita. Heidän mielipiteitään käytettiin uutisissa vahvistamaan tai haastamaan poliitikkojen päätöksiä. Kriittisiä asiantuntijakommentteja käytetään, kun sanomalehti pyrkii kyseenalaistamaan poliitikkojen päätöksiä ja menettelytapoja eli toimimaan perinteisen käsityksen mukaan vallan vahtikoirana. Myönteiset asiantuntijakannanotot taas vahvistavat poliitikkojen esiintymistä ja luovat yhtenäisyyttä eliittiargumenttien välille.

Asiantuntijat eivät kuitenkaan ole homogeeninen toimijajoukko. Talousasioita kommentoivat mediajulkisuudessa erityisesti pankkien ja tutkimuslaitosten ekonomistit, virkamiehet sekä tutkijat. Kaikilla asiantuntijoilla ei ole yhtä paljon vaikutusvaltaa ja puhetilaa, minkä lisäksi uutisiin valitaan erityyppisiä asiantuntijoita kommentoimaan asioita erilaisista näkökulmista. Velkakriisin kiistoihin liittyvissä uutisissa itse kiistakumppanit eli poliitikot saivat korostuneesti ääntään kuuluviin, vaikka talousuutisissa muuten hyödynnetään runsaasti asiantuntijoita. Tarve erottaa asiantuntijuus poliittisuudesta käy tästäkin ilmi.

Velkakriisin kiistoissa asiantuntijoista olivat esillä ekonomistit, jotka oikeuttivat argumenttejaan hyvin suoraan markkinoiden maailmasta. Usein talousuutisissa markkinoista puhutaan ihmisen kaltaisena toimijana, joka voi hermostua, lannistua tai säikähtää. Tämä liittyy talousjournalismille ja talouspuheelle yleensäkin ominaiseen metaforiseen kieleen, jonka avulla tehdään abstrakteista ilmiöistä helpommin ymmärrettäviä (ks. esim. Simola & Reunanen 2010; Harald 1997; Goodwin 1989). Velkakriisin kiistoissa mielenkiintoista oli perinteisen markkinatoimijan näkymättömyys, jota paikkasi ekonomistien asiantunteva markkina-argumentaatio. Erityisesti tämä oli esillä Irlannin pankkikriisissä, joka profiloitui muutenkin asiantuntijavetoiseksi kiistaksi (ks. luku 4.1.4).

Irlantia koskevassa kiistassa asiantuntijat eivät olleet esillä vain informaationlähteenä, vaan kuten aineistolainauksesta käy ilmi, ekonomisteillakin on mediajulkisuudessa mahdollisuus kommentoida politiikkaa suoraan. Tämä haastaa käsityksen talousjournalismin ja asiantuntijuuden epäpoliittisuudesta.

[Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen Etlan toimitusjohtaja Sixten] Korkman sanoo, että nyt paljon poliittisessa keskustelussa puhutusta vastuusta alkaa nyt näkyä konkreettisia merkkejä. "Vastedes normaalioloissakin rahoitusmarkkinat hinnoittelisivat valtion obligatioita sellaisilla korkopreemioilla, jotka heijastelisivat harjoitettua

talouspolitiikkaa."(...)Tästä tulisi palautemekanismi, joka olisi hyödyllinen, ja se olisi myös moraalisesti ja poliittisesti oikein", hän sanoi. (HS 29.11.2010b)

Asiantuntijuuden ja poliittisuuden ajatellaan asettuvan talousjournalismissa toisiaan täydentäviksi, mutta selvästi erillisiksi toimijuuden kentiksi (ks. Simola & Reunanen 2010, 148; Pitkänen 2009, 90). Asiantuntijakommenteilla haetaan vakuuttavuutta ja ennen kaikkea puolueettoman oloista faktapohjaa uutiselle. Kun asiantuntijat kuitenkin suoraan kommentoivat poliittisten päätösten toimivuutta tai kyseenalaistavat poliitikkojen toimintaa, vastakkainasettelu ei pidä enää paikkaansa. Asiantuntijoiden argumentit ovat näin ollen yhtä lailla poliittisia. On kuitenkin huomioitava, että julkisen keskustelun poliittisuus on monisyisempää kuin suora politiikkaan tai poliitikkoihin viittaaminen. Se voi näyttäytyä tietynlaisina käsitteellistämisen tapoina, asioiden suhteiden määrittelynä tai ylipäänsä siinä, mitä asioita otetaan huomioon.

Velkakriisiuutisoinnissa oli mielenkiintoista, miten talousjournalistiset konventiot murtuivat vaikutusvaltaisten talouden asiantuntijoiden päästessä ääneen. Kiistatilanteet nostivat esiin keskustelun politisoituneisuuden, ja uutisartikkeleissa esiintyi hyvin suoriakin poliitikkoihin tai poliittisiin päätöksiin kohdistettuja asiantuntijakannanottoja. Ekonomistien käyttämät oikeuttamisen tavat kumpusivat odotetusti markkinoiden maailmasta. Lisäksi uutiset, joissa esiintyi talouden asiantuntijoita, lähestyivät velkakriisiä ja siihen liittyviä poliittisia markkinoiden ja sijoittajien näkökulmasta, kuten alla olevista aineistolainauksista on luettavissa.

Suomi on takaamassa ERVV:n lainoja ainakin 333 miljoonan euron arvosta.

Tämä merkitsee sitä, että hallitus tulee hakemaan eduskunnalta takausvastuita 495 miljoonan euron arvosta, alivaltiosihteeri Martti Hetemäki kertoi.

Tämä johtuu siitä, että kun ERVV lainaa markkinoilta, markkinoilta otettaville lainoille myönnetään takauksia 120 prosentin edestä suhteessa lainasummaan.

Näin saadaan lainoille mahdollisimman hyvä luottokelpoisuus sijoittajien silmissä. (HS 29.11.2011a)

Irlannin pelastuspaketti ja tulevien kriisien ratkaisusta ilmoitetut linjaukset tuskin riittävät vakauttamaan markkinoita, uskovat asiantuntijat. (...) Asiantuntijat jäivät sunnuntaina odottamaan yksityiskohtaisempaa tietoa sijoittajien vastuusta. Ennen muuta odotettiin tarkennusta siihen, joutuvatko Irlannissa myös etuoikeutetussa asemassa olevat velkojat - joiden lainoja Irlannin valtio on osin taannut - kantamaan vastuuta. (HS 29.11.2010b)

Asiantuntijoiden ja markkinoiden rintama vaikuttaa näin ehyeltä, mikä korostaa vaikutelmaa siitä, että markkinoiden kannalta ”hyvä” on yleisestikin ymmärrettävissä yhteisenä hyvänä.

Ekonomistit siis esittivät markkinoihin liittyviä argumentteja, erityisesti Irlannin tilannetta koskevassa kiistassa, johon edelliset aineistolainauksetkin liittyvät. Millä tavoin ekonomistit perustelivat markkinanäkökulman tärkeyttä argumenteissaan? Irlantia koskevan kiistan ohella asiantuntijakommenteilla oli mielenkiintoinen tehtävä Kreikan lainan vakuuksia koskevassa kiistassa. Oppositio puolueiden lisäksi asiantuntijat tyrmäsivät Suomen vaatimien vakuuksien kannattavuuden ja kritisoivat alla olevan aineistolainauksen tyyliin hallituksen linjaa:

Mukavinta olisi, jos farssimainen vakuuskeskustelu nyt unohdettaisiin. (...) Ainoa yksiselitteisesti hyvä uutinen on se, että tämä Suomen poliittista pääomaa nakertava vakuusvaatimus on saatu vihdoinkin pois EU-tason päiväjärjestyksestä, vaikka kotimaassa jatketaankin asiasta riitelyä. (...) Vakuussopimus on tehty joka kohdasta niin epämiellyttäväksi, että pelkästään taloudellisista syistä se tuskin olisi kelvannut edes Suomelle. (HS 5.10.2011c)

Asiantuntijat tuomitsevat vakuudet ensinnäkin markkinoiden maailmasta: vakuuksista ei ole Suomelle merkittävää taloudellista hyötyä, joten niiden kiivas puolustaminen on hölmöä. Toinen merkittävä oikeutus on vakuusvaatimusten häpeälliseksi koettu luonne, joka yhdistyy seuraavassa luvussa käsittelemääni Suomen mainetta koskevaan keskusteluun.

Talousjournalismille tyypillinen faktavetoinen asiantuntijapuhe monipuolistui velkakriisin poliittisiin kiistoihin liittyvässä uutisoinnissa. Ekonomistien mielipiteisiin painottuvat argumentit ottivat suoraan kantaa poliittisiin päätöksiin, mikä osoitti, ettei asiantuntijuus ole automaattisesti poliittisuuden vastapooli. Ekonomistien puheessa korostuivat markkinaoikeutukset, ja argumentit toivat muuten taka-alalle jääneen markkinanäkökulman velkakriisin kiistakeskusteluihin mediajulkisuudessa.

5.3. Kansallinen etu kiistojen kiihdyttäjänä

5.3.1. ”Kansan” edustajat

Velkakriisin poliittisissa kiistoissa globaalien talouden kriisi tuli askel askelelta lähemmän Suomea ja suomalaisia. Euromaiden velkaantumisen tuotti poliittisia jännitteitä valuutta-alueelle, ja epävarmuus euromaiden tulevaisuudesta pakotti kaikkien EU-valtioiden osallistumaan kriisin leviämisen pysäyttämiseen. Suomalaisessa poliittisessa keskustelussa oli jo ennen velkakriisiä kiistelty, oliko unioniin liittyminen vuonna 1995 viisas päätös, sillä 43 prosenttia kansalaisista vastusti jäsenyyttä vuoden 1994 kansanäänestyksessä (Eduskunnan kirjasto 2013). Velkakriisi toi eurokriittisille poliitikoille tilaisuuden tuoda mielipiteitään julki, ja perussuomalaisten eduskuntavaaleissa 2011 saaman ääniryöpyä myötä keskustelu Suomen suhteesta Euroopan unioniin kiivastui. Eurokriittisissä mielipiteissä Suomen etua korostettiin ja EU:n talouspoliittista linjaa pidettiin Suomen kannalta epäedullisena. Kansallinen etu ei kuitenkaan ollut vain eurokriittisten argumenttien piirre, vaan sitä käytettiin yleisemminkin vahvistamaan viestin sanomaa. Sisällönanalyysistä kävi ilmi, että viimeistään Kreikan vakuuksiin liittyvän kiistan aikana julkinen keskustelu painottui Suomen kansalliseen etuun.

Velkakriisin poliittisissa kiistoissa puhutaan suomalaisten ja Suomen edusta. Ne eivät ole täysin sama asia, sillä ensimmäinen viittaa kansalaisiin tai kansaan, ei valtioon. Kansaan liittyvässä retoriikassa ihmisjoukko käsitetään homogeenisena, yhteisen kokemushistorian kautta muovautuneena ryhmänä tai Benedict Andersonin (2007/1983) sanoin kuviteltuina yhteisönä, jonka parasta poliitikot ajavat. Kansaan ja kansalaisiin liittyy hallinta, josta muistutetaan johtajuusargumenteissa sekä taloudelliset oikeudet ja velvollisuudet, jotka tuodaan esiin edellä käsitellyssä veronmaksajapuheessa. Käytän tässä luvussa käsitettä kansallinen etu kuvaamaan sitä tapaa, jolla poliitikot puhuivat sekä suomalaisten että Suomen valtion(talouden) edusta, sillä useimmiten argumentit viittasivat molempiin osa-alueisiin.

Tutkimissani kiistoissa kansallinen etu ymmärretään hyvin eri tavoin puhujasta riippuen. Yhteistä tätä käsitettä hyödyntäville argumenteille on kansan tai kansallisuuden pitäminen tärkeänä ylikansallisissa poliittisissa kysymyksissä. Kansallista etua puolustavat argumentit

oikeutetaan lähinnä kodin maailmasta, jossa tärkeitä asioita ovat perinteet, hierarkia ja henkilökohtaiset suhteet. Oman kotimaan, kielen ja kulttuurin näkeminen tärkeänä liittyy henkilökohtaisiin ja yksilöllisiin asioihin, mutta kodin maailman oikeutuksissa niillä voidaan perustella paljon laajempiin ilmiöihin liittyviä kannanottoja (vrt. Ruuska 2011, 340–342). Kodin maailman avulla oikeutetuissa argumenteissa saattaa olla nostalginen, nationalistinen ja valikoiva sävy, jolloin perinteet ja historia muistetaan kauniiden ja voitokkaiden tapahtumien merkkihenkilöiden tai vaikeuksista selviytymisen kautta (vrt. Eranti 2011, 50; ks. myös luku 5.2.1.). Alla olevassa aineistolainauksessa on esimerkki siitä, miten jaettua kokemusta hyödynnetään oikeuttamisen perusteena.

Irlannin kriisi johtui maailmanlaajuisesta finanssikriisistä aiheutuneen taantuman ja varainhankinnan vaikeutumisen lisäksi pankkien holtittomasta luototuksesta talouden kuumentuessa sekä kiinteistömarkkinoitten riskikeskittymistä - kovin tuttuja piirteitä Suomelle 1990-luvun alun lamasta. Me suomalaiset otimme kuitenkin noista karvaista kokemuksista opiksemme, ja sitä me edellytämme jatkossa myöskin muilta EU- ja euromailta. (kok, PTK 123/2010)

Eurokriittisten poliitikkojen puhuessa Suomen edusta argumenteissa korostetaan autonomisuutta ja itsenäisyyttä suhteessa Euroopan unioniin. Kansallinen etu oli kuitenkin muidenkin poliitikkojen retorinen ase ja argumentaation oikeuttamisen lähtökohta. Sen avulla saatettiin ajaa päinvastaista, euromyönteistä agendaa, jossa kansallinen etu nähdään EU-politiikkaan osallistumisena ja kansainvälisenä yhteistyönä. Seuraavissa aineistolainauksissa näyttävät nämä kilpailevat näkemykset.

Minusta tämä hallituksen ajama linja EVM²⁴:n kohdalla on Suomen edun vastaista. Olemme yhä enenevässä määrin sitoutumassa osaksi kokonaisuutta, jossa määräysvalta taloudenpidostamme siirtyy tahoille, jotka eivät ole kyenneet kantamaan vastuuta tähänkään saakka eivätkä ole toimineet eivätkä tule toimimaan yhteisten, sovittujen ehtojen mukaisesti. (ps, PTK 33/2011)

Nyt me olemme päätyneet siihen rakentavassa yhteistyössä eduskunnan hyväksymien lähtökohtien kanssa, että olemme pystyneet turvaamaan ne suomalaiset edut, jotka tässä tilanteessa ovat turvattavissa, tavalla, joka ei keikuta sitä eurooppalaista venettä - jonka kaataminen ei olisi suomalaistenkaan etujen mukaista - mutta joka tulee, näin uskon, aikanaan osoittautumaan myöskin sellaiseksi linjaksi, jota muut Euroopassa tulevat arvostamaan ja ymmärtämään. (sdp, PTK 47/2011)

²⁴ EVM: Euroopan rahoitusvakausmekanismi.

Näissä Suomen ja EU:n suhteeseen ja kansalliseen etuun liittyvissä argumenteissa kodin maailma ei ole esillä. Kodin maailman argumentit ovat tyypillisesti tunteita ja kokemuksia korostavia, eivätkä ne yksinään riittäisi kantamaan rationaalisuuden kyllästävässä talouskriisikeskustelussa. Edellä olevista aineistolainauksista ensimmäisessä näyttäytykin päinvastainen strategia, jossa kansallisen edun ajaminen nähdään vastuun ja sovittujen sääntöjen kunnioittamisena, siispä puhuja oikeuttaa argumenttinsa teollisuuden maailmasta. Jälkimmäisessä puheenvuorossa painottuu yhteistyön ja demokraattisen päätöksenteon kunnioittaminen, joten paikansin oikeutuksen lähinnä kansalaisuuden maailmaan, mutta kuten molemmissa argumenteissa on nähtävissä, ne sisältävät piirteitä eri oikeuttamismaailmoista. Kansallinen etu on puhujasta ja argumentista riippuen ambivalentti käsite, joten sen kuuluminen tiukasti kodin maailman piiriin olisi liian yksinkertaistava näkemys.

Vakuuskiistassa syksyllä 2011 tärkeä kysymys oli, millaisena Suomen politiikka näyttäyty muille EU-maille, ja ovatko vakuudet kansallisen edun ja maineen kannalta hyvä vai huono asia. Kasvojen menetys oli uhka, jonka keskustalaiset ja perussuomalaiset oppositiopoliitikot sekä talouden asiantuntijat toivat mediajulkisuudessa esiin. HS:n artikkelissa oli koottu vakuuksiin kriittisesti suhtautuvien toimijoiden mielipiteitä:

Sixten Korkman, Elinkeinoelämän valtuuskunnan (EVA) toimitusjohtaja: Toivottavasti tämä unohdetaan mahdollisimman pian. Jotain [vakuussopimuksen merkityksestä] voi päätellä siitä, että kukaan muu kuin Suomi ei tarjousta hyväksynyt. Eurooppa on kriisin partaalla ja Suomessa on keskusteltu vain vakuussopimuksesta. Siitä on tullut itseään isompi asia. (HS 5.10.2011c)

Mari Kiviniemi, keskustan puheenjohtaja: ”Sitä, mitä hallitus lähti hakemaan eli täysimääräisiä vakuuksia, ei saatu. Vakuuden merkitys tuntuu kilpistyvän lähelle nolaa. Samalla siitä on maksettu kova hinta: Suomen vaikutusvalta Brysselissä on kutistunut.” (HS 5.10.2011c)

Timo Soini, perussuomalaisten puheenjohtaja: Tulos ei todellakaan ole mikään menestystarina. Kyse ei ole mistään turvaavasta vakuudesta - senhän pitäisi olla koko summa. Jos vakuuden realisoimista pitää odottaa 15-30 vuotta, niin siinä kurki kuolee ennen kuin suo sulaa. (HS 5.10.2011c)

Ministerit kuitenkin puolustivat vakuusvaatimuksia osoituksena päättäväisestä ulkopoliitikasta – ja jopa isänmaallisuudesta. Kuten alla olevat aineistolainaukset osoittavat, vakuusmyönteiset argumentit oikeutetaan vetoamalla Suomen etuun.

"Meillä on ollut kirkas ja ennustettava EU-politiikan linja, jonka varassa olemme toimineet", Katainen julisti. Viime viikkoina tämä linjan kirkkaus on samentunut, sillä Kreikka-tukipaketin vakuusvaatimuksilla Suomi on leimautunut unionin häiriköksi. "Suomen viimeaikainen keskustelu eurooppalaisesta keskustelusta on keskittynyt liikaa siihen, mitä kaikkea Suomi vastustaa. Nyt on korkea aika keskittyä siihen mitä Suomi haluaa." (HS 8.9.2011)

Urpilainen sanoi, että Suomi suostuu vain sellaisiin vakuuksiin, jotka ovat sen kannalta hyviä. "Suomi ottaa vain sellaiset vakuudet, joilla meidän riskejämme ja vastuitamme rajataan." Ministerin mukaan Suomi ei aio edelleenkään lähteä mukaan Kreikan uuteen lainapakettiin, jos se ei saa kelpollisia vakuuksia. Siitäkin huolimatta, että jättäytyminen pois voi vaarantaa koko Kreikka-tuen. (HS 17.9.2011)

Mediajulkisuus vahvisti politiikan julkisuudessa käytyä kiistaa vakuuksien tarpeellisuudesta ja niiden merkityksestä Suomen maineen kannalta. Vakuuksia ajaneiden hallituspuolueiden näkökulmassa korostui ajatus siitä, että on kohtuullista ja oikeudenmukaista, että Suomi saa jotakin kriisimaiden auttamisen vastineeksi. Vakuuksien vastustajat ja mediakin omalta osaltaan lähestyivät asiaa maineen kannalta: sooloilu ei ole hyvää EU-politiikkaa ja heikentää Suomen vaikutusvaltaa ja uskottavuutta. Kiistan osapuolet käyttivät siis täysin eri perusteista kumpuavaa argumentaatiota, joille yhteistä oli vain niiden perusteleminen kansallisella edulla.

5.3.2. Eurokatkeruus ja populismin oikeutukset

Perussuomalaisten vaalivoitolla 2011 oli vaikutusta julkisuuksissa käytyihin velkakriisin kiistoihin. Euroopan unioniin ja rahaliittoon kohdistuva epäluulo, pettymykset ja kritiikki saivat nyt tilaa valtajulkisuuksissa, ja entistä provokatiivisemmat ja populistisemmat kannanotot yleistyivät poliittisessa keskustelussa. Oppositio puolue perussuomalaisten johtaja Timo Soinista tuli eduskuntavaalien tarjoaman julkisuuden myötä hallituksen virallinen kritisoija, joka suhtautui velkakriisipäätöksiin äärimmäisen kielteisesti. Lausahdukset, kuten ”piikki kiinni” jäivät elämään, ja eduskuntavaalien jälkeen eurokriittisyys nousi eduskunnassa vakavasti otettavaksi valtapolitiikan haastajaksi.

Tarkastellessani perussuomalaisten ja muiden eurokriittisten poliitikkojen²⁵ argumentteja politiikan julkisuudessa, havaitsin, että niissä nostettiin esiin Euroopan unioniin liittyminen ja

²⁵ Euroopan unioniin eivät ole suhtautuneet kielteisesti vain perussuomalaiset, vaan eurokriittisiä poliitikkoja löytyy muistakin puolueista. Velkakriisin myötä esimerkiksi keskustan, vasemmistoliiton ja kristillisdemokraattien edustajat esittivät rahaliittoon ja yhteisiin talouspoliittisiin päätöksiin tai muiden euromaiden auttamiseen kriittisesti suhtautuvia argumentteja. Kokoomus ja ruotsalainen kansanpuolue ovat

unionin heikkoudet ja paheksuttiin sitä, että jäsenyyttä aikanaan edistettiin voimakkaasti. Puheenvuoroissa otettiin esiin myös pettymykset ja katkeruus siitä, että jäsenyyden vuoksi Suomi on joutunut huonoon tilanteeseen. Nimitän tätä asennetta eurokatkeruudeksi, sillä näissä argumenteissa ei yleisestä velkakriisin kiista-argumentaatiosta poiketen esitetä ratkaisuehdotuksia, vaan huomautetaan, mitä on aikaisemmin tehty väärin. Alla olevissa aineistolainauksissa kiteytyy perussuomalaisten eurokatkeruuden ääni.

Voi Suomen kansaa, mihin suohon onkaan meidät hallitus taas sotkenut! Eurovaluutta luotiin Brysselin kabineteissa suurin toivein viime vuosituhannella. Uskottiin, että nyt on keksitty todellinen ikuisen rikkauten lähde Euroopalle: valuutta, joka lyö laudalta dollarit, jenit ja punnat. (...) Hyvät kansanedustajakollegat, nyt huomaatte, että perussuomalaiset ovat olleet oikeassa euron ja koko unionin kelvottomuuden suhteen. On täysin keinotekoisia, että niin erilaisilla kansantalouksilla kuin Suomella, Saksalla ja Kreikalla on sama valuutta. Nyt valheet alkavat paljastua. EU ei ole kansaa kunnioittava demokratia vaan mätää pursuava byrokratia. (ps, PTK/ 51/2010)

1990-luvun alkupuolella kokoomus, demarit ja keskusta lupasivat, että kun kansan enemmistö antaa tukensa Suomen menemiselle Euroopan unioniin, niin Suomen kansalle koittaa onni ja autuus. Tämäkö on nyt sitä onnea ja autuutta? (ps 65/2011)

Syylisiä tähän sotkuun - huom. - ei tarvitse kaukaa etsiä, sillä osa heistä istuu vieläkin tässä salissa. Nämä sylliset ovat niitä edustajia, jotka äänestivät vuonna 1994 Euroopan unioniin liittymisen puolesta. Silloinen pääministeri Esko Aho ja keskustapuolue tiesivät tasan tarkkaan, mitä Euroopan unioniin liittymisestä seuraa. Luvattiin, että ruuan hinta laskee, ei laskenut. Luvattiin hunajaa ja kultaa, edes taivas ei ollut rajana sille kaikelle hyvälle, mitä Suomelle Euroopan unionin jäsenyydestä seuraa. (ps 46/2010)

Perussuomalaisten eurokatkerissa argumenteissa on kyse populismista. Populismilla tarkoitetaan poliittista toimintaa, jossa kansan suosion tavoittelulla on korostunut merkitys. Populistisiin liikkeisiin liittyy useimmiten kansaa kosiskeleva retoriikka, karismaattinen esiintyminen julkisuudessa sekä jyrkkä eronteko vanhoihin puolueisiin tai vallanpitäjiin. Rosanvallonin (2008) mukaan populismi kumpuaa edustuksellisen demokratian ongelmista ja siitä että ”kansaa” ei koe tulevansa edustetuksi. Populismissa keskeistä on tarjota tuoreelta ja vanhoihin vallanpitäjiin nähden erilaiselta vaikuttava vaihtoehto, johon politiikkaan kyllästyneet kansalaiset saattaisivat tarttua. Suosion tavoittelu valtapoliittikkaa ja -poliitikkoja kritisoimalla ja pilkkaamalla on tyypillistä populismia. Populistisessa retoriikassa vedotaan tunteisiin ja käytetään kansanomaista kieltä, jolla korostetaan erontekoa poliittiseen eliittiin ja

profiloituneet EU-myönteisiksi puolueiksi (Kokoomuksen voimassa oleva periaateohjelma 2006; Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen voimassa oleva puolueohjelma 2006).

muihin, joita ei mielletä kansaan kuuluviksi, kuten ulkomaalaisiin. (Mt., 210.) Rosanvallon tiivistää, että populismissa on kyse antidemokratiasta ja ilmaisutavoista, joissa ”vastademokratia ahmaisee demokratian ja imee sen kuiviin” (mt., 215). Toisin sanottuna vastademokratiaa käytetään tavoilla, joiden seurauksena syntyy demokratian irvikuva, populismi.

Populismi oli kiistoissa myös puheenaiheeksi noussut teema, ei vain niiden ominaispiirre. Täysistunnoissa populismista puhuttiin kriittiseen sävyyn, tuomiten vastapuolen toimintatavat populistisiksi. Alla olevat aineistolainaukset osoittavat, miten kriisin alkuvaiheessa erityisesti sosialidemokraatit, joka oli vuonna 2010 oppositiossa, sai hallituspuolueilta kritiikkiä populismista Kreikan tukipaketin vastustamisen vuoksi. Kolmas lainaus edustaa puolustautumista näiden populismisyytösten edessä.

En voi kuin kummastella tätä demarien vastuunpakoilua, kyllä tätä keskustelua täällä salissa täytyy käydä. Tämä teidän poliittinen pöyhöpopulismien harjoittajien joukkoon siirtymiseen näin vakavassa tilanteessa on kyllä erittäin vastenmielistä ja vastuutonta. (kok, PTK 51/2010)

Nämä sosialidemokraattien ja perussuomalaisten vaatimukset ovat vain keppihevonen populismien laukassa. Nyt näyttää siltä, että SDP ja perussuomalaiset ovat rakentamassa uutta punaruskeaa rintamaa, sen verran veristä tämä populismikamppailu on. (kok, PTK 50/2010)

Haluan pikkasen kommentoida myöskin noita syytöksiä populismista. Olemmeko me populistieja, jos me haemme toista, parempaa vaihtoehtoa? Minun mielestäni jokaisen edustajan, jokaisen eduskuntaryhmän pitää aina katsoa, löytyykö mahdollisesti parempaa vaihtoehtoa. (sdp, PTK 51/2010)

Sosialidemokraatteihin kohdistunut kritiikki johtui 2010 ennen muuta Kreikan tukipaketin vastustamisesta, mutta keskeisenä hämmästelyn aiheena oli myös samanmielisyys asiasta perussuomalaisten kanssa. Vaikka sosialidemokraateilla pääpaino oli erilaisten vaihtoehtojen selvittämisessä ja pankkien ja rahoituslaitosten vastuun korostamisessa, hallitus kiinnitti keskustelun populismiin. Näissä puheenvuoroissa tuomittiin siis tietyt poliittisen toiminnan tavat epäreiluina ja vastuuttomina, sillä argumenteissa nähtiin toteutuvan vääränlainen tai valheelliseksi koettu kansan tahdolla pelaaminen, joissa kansalaisuuden maailmaa on käytetty kieroutuneesti. Tulkitsen, että argumentit myös oikeutetaan kansalaisuuden maailmasta, sillä niissä korostetaan demokratian ja siihen kuuluvien käytäntöjen kunnioittamista. Saman

oikeuttamismaailman sisällä tapahtuva kiistely on mahdollista, jolloin erimielisyys liittyy oikeuttamisen kriteereiden toteutumiseen (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 38). Tässä tapauksessa kaikki osapuolet olivat samaa mieltä siitä, että demokratian ja kansan tahdon on tapahduttava, ja kansanedustajien tehtävä on taata niiden toteutuminen. Keskustelijat olivat kuitenkin eri mieltä siitä, minkälaista demokraattista keskustelua on käyty.

Myös mediajulkisuudessa populismiin otettiin kantaa. Alla olevassa aineistolainauksessa runsaasti puhetilaa saanut Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen toimitusjohtaja Sixten Korkman esittää huolensa poliittisen keskustelun ajautumisesta väärille urille.

Irlannin pelastaminen olisi poliittisesti kiusallista monissa maissa, myös Suomessa, (...) Korkman arvioi. "Tiedämme, miten suurta raivoa eduskunnassa ja kansalaisten keskuudessa herätti jo Kreikan tapaus. Näin vaaleja lähellä Irlannin pelastaminen olisi kyllä erittäin hankala tilanne. Se antaa tuulta purjeisiin myös perättömälle kritiikille ja populismille, mutta ei sitä voi sulkea pois", Korkman sanoo. (HS 13.11.2010)

Populismi oli siis paitsi keskustelua kuvaava seikka myös yksi kiistan aihe politiikan julkisuudessa, ja mediajulkisuuskin kommentoi asiaa. Populismiin liittyvä keskustelu kiihtyi vuoden 2011 vakuuskiistassa perussuomalaisten vaalivoiton myötä. Velkakriisi tarjosi eurokritiikille oivan alustan, ja kansanomainen ”suomalaisten edun” ajaminen tuli entistä näkyvämmäksi osaksi kiistakeskusteluja. Populististen argumenttien, joilla tarkoitan tässä alaluvussa esiteltyjä provokatiivisia ja tunteisiin vetoavia puheenvuoroja, oikeutukset kumpusivat lähinnä kodin maailmasta.

5.3.3. Markkinoiden eurooppalaisuus

Edellä ilmeni, miten markkinoiden maailman oikeutuksiin liittyi ristiriitaisuutta velkakriisin kiistoissa. Markkinoiden maailmassa taloudelliset voitot ovat tärkeitä ja yhteistä hyvää mitataan rahassa. Markkinaoikeutukset tulevatkin esiin tyypillisesti kilpailukykyä ja talouskasvua painottavissa argumenteissa. Sisällönanalyysissa (luku 4.) sekä veronmaksaja-kansalaisuutta käsittelevässä luvussa (5.2.1.) selvisi, että markkinoiden maailman oikeutukset olivat velkakriisin kiistoissa poliitikkojen kannalta vähintäänkin ongelmallisia ja suorat markkinaoikeutukset jäivät taka-alalle suhteessa teollisuuden maailman oikeutuksiin. Yleisin tapa oikeuttaa markkinoiden maailmasta oli erilaiset oikeutusyhdistelmät, joissa markkinaulottuvuus kuitenkin ei ollut dominoiva.

Politiikan julkisuudessa kansalliseen etuun liittyvissä argumenteissa markkinoiden maailmalle löytyi kuitenkin sopiva paikka. Euromyönteisiksi tulkittavissa näkemyksissä Suomen etu nähtiin riippuvaisena kansallisesta kilpailukyvyistä ja markkinamyönteisyydestä. Erityisesti kokoomus ja keskusta pitivät yllä kansalliseen kilpailukykyyn ja ja talouskasvuun liittyvää keskustelua. Kuten alla olevista aineistolainauksista voi nähdä, markkinaoikeutukset kytketään kansalliseen etuun.

Suomen on toimittava tässä asiassa suomalaisten etujen puolesta ja samalla koko EU-alueen etujen puolesta. Pohjimmiltaan on kysymys Kreikan kilpailukyvyistä, ja pahimmillaan on kysymys koko Euroopan unionin kilpailukyvyistä, markkinoista ja vakaudesta. Sekä Kreikkaa että Euroopan unionia koskee sama asia: jos kilpailukykyä ei ole, se on hankittava. Esimerkiksi Suomen, vientivetoisen maan, etu on kilpailukykyinen Euroopan unioni, Euroopan unionin markkinat. Yksittäisenä maana Suomen on vaikea kilpailla sellaisten markkina-alueiden kanssa kuin Kiina tai Yhdysvallat. Yksin suomalainen vientiteollisuus ei näissä pärjää. (kok, PTK 46/2010)

Eurooppalaisessa talouskolmiottelussa on keskityttävä tällä hetkellä rahoitusmarkkinoiden vakauttamisen lisäksi myös kasvun edistämiseen ja julkistalouksien tasapainottamiseen. Näiden kolmen asian on oltava työlistalla niin Suomessa kuin muissa Euroopan maissa. Julkisten talouksien saamista kestäväälle pohjalle helpottaa merkittävästi se, että keskitytään myös uuden kasvun ja työn synnyttämiseen. Meillä on pitkä matka kuljettavana, mutta askelmerkit on nyt asetettu. (kesk, PTK 123/2010)

Kummassakin edeltävistä puheenvuoroista kansallinen etu nähdään yhtenevänä Euroopan tai EU:n edun kanssa. Tämä on päinvastainen näkemys suhteessa eurokriittisiin mielipiteisiin, jotka oikeutettiin pääasiassa kodin maailmasta. Yllä olevissa lainauksissa velkakriisi, kilpailukyky ja talouskasvu ymmärretään ylikansallisessa kontekstissa, eikä Suomen ajatella olevan EU:sta irrallinen toimija. Vaikka eurokriittisyys on saanut Suomessa paljon julkisuutta velkakriisin ja vaalikamppailujen myötä, EU-myönteisyys on yhtä lailla monille poliittisille toimijoille tärkeä asia. EU-myönteisyydeksi nimitän asenteita ja kannanottoja, joissa Euroopan integraatio, EU:n laajentuminen, yhteisvaluutta ja vapaa liikkuvuus nähdään hyvinä asioina. Lisäksi siihen liittyvät eurooppalaisuuden ja maailmankansalaisuuden kaltaiset käsitteet sekä edistyshenkisyys. Talouspoliittisissa kysymyksissä, kuten velkakriisissä, EU-myönteisyys vaikuttaa tiivistyvän taloudelliseen yhteistyöhön ja liberaaliin markkina-ajatteluun, kuten seuraavat aineistolainaukset osoittavat.

Viimeistään maailmanlaajuinen finanssikriisi ja siitä seurannut taantuma osoittivat, että maailmantalous on nivoutunut tiukasti yhteen. Suomen nopea elintason nousu 1900-

luvun lopulla maailman vauraimpien maiden joukkoon johtui nimenomaan tästä. Maailmanlaajuisessa työnjaossa Suomi on vienyt osaamista ja arvokkaita teollisuustuotteita. Suomalainen hyvinvointi on syntynyt tästä suhteesta avoimeen maailmantalouteen. Ilman sitä Suomi ei olisi maailman paras maa. (kok, PTK 123/2010)

Samalla pidän valitettavana sitä, että tämä taloudellinen solidaarisuus ei ulotu koko EU:hun. On itsestään selvää, että euromaiden tulee huolehtia valuutastaan. Tietenkin niiden tulee pyrkiä vakauttamaan se mahdollisuuksien mukaan. Samanaikaisesti tosiasia kuitenkin on, että jos euro on uhattuna, silloin koko unioni on uhattuna. Ei pidä luulla, että EU voisi olla vahva ja yhtenäinen, jos yksi sen tärkeimmistä tekijöistä, nimittäin valuutta, yhtäkkiä romahtaisi. (rkp, PTK 123/2010)

Vakauden palauttaminen euroalueelle tulee olemaan pitkäaikainen hanke. Tästä syystä myös EU-tasoista talouspolitiikan koordinaatiota täytyy nyt uudistaa. Erityisesti ohjelma- ja alijäämämaiden talous- ja finanssipolitiikan päätöksentekoa tulee seurata entistä tiiviimmin, jotta poikkeamisiin ja lipsumisiin voidaan puuttua mahdollisimman varhain. Koordinaation tiivistäminen ja vakauserämekanismien olemassaolo eivät poista jäsenvaltioiden omaa vastuuta omasta taloudestaan. Lainansaannissa on kyse markkinoiden luottamuksesta. Markkinat eivät ole hyvä tai paha, vaan looginen toimija. On lopulta melko yksinkertaista ymmärtää niiden toimintaa. Kysyt vain itseltäsi, millä korolla säästöjäsi eri maille lainaisit ja mistä erot johtuvat. (kok, PTK 65/2011)

EU-yhteistyön tärkeys hahmottui velkakriisin kiistoissa pääasiassa jaettujen etujen ja velvollisuuksien kautta, mikä korostuu erityisesti kolmannessa edellä olevista aineistolainauksista. Kiistoissa esitettiin ylipäätään varsin vähän solidaarisuuden puolesta kantaa ottavia argumentteja, joten toisessa aineistolainauksessa oleva RKP:n edustajan lausunto on harvinaisuus. Siinä oikeuttaminen tapahtuu muista esimerkkiargumenteista poiketen kansalaisuuden maailmasta. Ensimmäisessä yllä olevista lainauksista markkinaoikeutus on kirkkaasti esillä: hyvinvoinnin edellytys on toimiva, globaali markkinatalous.

Euroopan yhtenäistymistä ja EU:n tulevaisuutta käsiteltiin tutkimissani velkakriisin kiistoissa kuitenkin varsin vähän. Euroomyönteisyys hahmottui lähinnä markkinatalouden käsitteiden, kuten talouskasvun ja kilpailukyvyyn korostamisen kautta, mutta globalisaatiosta tai kansainvälisistä suhteista ei juurikaan keskusteltu. On mielenkiintoista, miten vahvasti velkakriisikiistoissa korostui suomalaisuutta ja kansallista etua painottava näkökulma, vaikka globalisaation vaikutukset ovat varsinkin talouspolitiikassa merkittävämpiä kuin koskaan (vrt. Statham 2010, 2). Argumenttien ja niiden oikeutusten analyysi kuitenkin osoitti, että paljon julkisuutta saaneella eurokriittisyydellä on vastinparinsa, euroomyönteisyys.

5.4. Yhteenveto

Analysoin velkakriisin kiistojen argumentteja selvittääkseni, miten toimijat ovat ne oikeuttaneet. Analyysi johdatteli kolmen keskeisen, oikeuttamismaailmojen kautta hahmottuvan teeman äärelle. Ensinnäkin kiistoissa oli kyse ministerien ja kansanedustajien (eli tässä tutkimuksessa *poliitikkojen*) tavoitteesta löytää velkakriisin hoitamiseen poliittiset ratkaisut, jotka tyydyttäisivät kansalaisia ja olisivat sopusoinnussa Euroopan unionin politiikan kanssa. Nämä ratkaisuehdotukset kiteytyivät erilaisiin teemoihin, joista kiinnostavimpina ja korostuneimpina erottuivat vahvaan johtajuuteen ja talouden pelisääntöihin liittyvät keskustelut. Teollisuuden maailma dominoi pelisääntöargumentteja, jotka kohdistettiin toimijoista riippuen kriisivaltioiden, rahoituslaitosten ja vallanpitäjien toimintaan. Johtajuuteen liittyvässä keskustelussa paljastui, miten managerialistista inspiroitunutta johtajuutta tuotiin esiin mediajulkisuudessa, kun taas politiikan julkisuudessa hyvän johtajuuden tarvetta oikeutettiin myös kodin maailmasta. Johtajuuteen liittyvissä argumenteissa poliitikot määrittivät kansan paikan hallinnan ja vaikuttamisen kohteena.

Kansalaisuus hahmottui poliitikkojen puheessa myös toisella tapaa. Veronmaksaja-kansalaisuuden argumenteissa oli kyse yhtäältä kansalaisuudesta velvollisuuksien noudattamisen toteuttamisena ja toisaalta äänestäjän ominaisuudessa ilmenevästä asiakkuudesta, jolloin kansanedustajat ovat palvelun tarjoajia. Poliitiikan julkisuudessa suomalaisesta veronmaksajasta tuli velkakriisin seikkailujen sankari, jota luonnehdittiin hyveelliseksi, ahkeraksi ja sääntilliseksi. Essentialisoivia stereotyyppioita hyödyntävät eronteot olivat näissä keskusteluissa tyypillisiä, ja kriisimaiden kansalaisia kuvailtiin moninaisin sanankääntein epäluotettaviksi ja laiskoiksi. Myös mediajulkisuudessa Helsingin Sanomien uutiset tarttuivat näihin meheviin määrittelyihin ja vahvistivat erontekoa käyttämällä samantyyppisiä kategorisointeja teksteissään. Veronmaksaja-kansalaisuuden puhettavat kuitenkin muuttuivat velkakriisin edessä ja eduskunnan ja hallituksen vaihtuessa. Erityisesti vuoden 2011 vakuuskiistan aikaan näitä argumentteja oikeutettiin markkinoiden maailmasta, joka aiemmin oli tuomittu kansalaisuuden maailmasta.

Toinen oikeuttamisanalyyssissä korostunut teema oli markkinoiden maailman problematiikka. Velkakriisin kiistat eivät osoittautuneetkaan tuhansien markkinaoikeutusten lähteeksi, vaan

markkinoiden maailma jäi osaksi hauraita kompromissioikeutuksia tai se korvattiin tehokkaammalla teollisuuden maailman oikeutuksella. Markkinat tulivat selkeimmin esiin mediajulkisuudessa asiantuntijoiden, lähinnä ekonomistien, puheessa sekä euromyönteisten poliitikkojen argumenteissa.

Kansallinen etu oli kolmas tema, joka korostui toimijoiden argumenteissa. Näkyvimmin siihen liittyivät eurokriittisyys ja populismi, joista keskusteltiin julkisuuksissa runsaasti ja jotka jäivät mieleen vuoden 2011 eduskuntavaalikamppailusta sekä lopulta perussuomalaisen vaalivoitosta. Populismi oli aihe, joka hiersi poliitikkojen välejä sekä eduskunnan täysistunnoissa että mediajulkisuudessa. Kansallinen etu osoittautuu kuitenkin monimutkaisemmaksi käsitteeksi kuin mitä populismikeskustelu paljastaa. Poliitikot käyttävät käsitteitä Suomen etu, suomalaisten etu, kansalaisten etu, kansallinen etu ja veronmaksajien etu. Lisäksi puhuttiin euroalueen ja Euroopan sekä eurooppalaisten edusta. Näiden avulla pyrittiin määrittämään sitä, mikä on yhteinen hyvä sekä osoittamaan, keitä ovat kuvitteellisen yhteisön ”me”, ketkä taas ”muut”. Olen kutsunut tätä käsitteiden ja diskurssien kokoelmaa yksinkertaistetusti kansalliseksi eduksi, vaikka toimijat tarkoittivat sillä varsin erilaisia asioita. Kansallisen edun oikeutukset perusteltiin etenkin eurokriittisissä näkemyksissä kodin maailmasta, kun taas euromyönteiset argumentit hyödynsivät markkinoiden maailmaa. Kansallisen edun kysymykset kietoutuivat myös maineeseen: huoli imagosta ja EU:n silmätikuksi joutumisesta tulivat erityisesti median ja asiantuntijoiden sekä oppositiopoliitikkojen argumenteissa esiin.

Kiista-argumentointi osoitti parlamentaarisen puheen asettamat rajat ja ehdot, sillä puheenvuorojen aikaa rajoitetaan ja toisinaan puhuja joutuu perustelemaan argumenttinsa salamannopeasti. Erilaisten oikeuttamismaailmojen kompromissit eivät ehkä ole kestävimpiä, mutta ne toimivat kiivaassa ja nopeassa politiikan julkisuuden väittelyssä riittävän hyvin.

Sisällönanalyysi osoittaa, mitä velkakriisin poliittiset kiistat Suomessa vuosina 2010 ja 2011 koskivat, miten niistä kahdessa valtajulkisuudessa puhuttiin ja ketkä olivat näiden julkisuuksien keskeisimmät toimijat. Oikeuttamisanalyysi syventää ymmärrystä kiistojen argumentoinnista. Tärkeimpänä huomiona todettakoon, että talouden kysymykset on politisoitu läpikotaisin, eikä valtajulkisuuksissa ole ”epäpoliittisia” kannanottoja, vaikka ne

siltä päällisin puolin vaikuttaisivatkin. Johtopäätöksissä 6. luvussa esittelen, mitä analyysilukujen tuloksista on pääteltävissä tämän tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimalla velkakriisin poliittisia kiistoja Suomessa voidaan selvittää, mistä kahden valtajulkisuuden toimijat oikeastaan kiistelevät. Mitkä ovat kiistojen syitä ja minkälaisin argumentein niihin tartutaan? Oikeuttamisanalyysin osoittaa, että talouden kriisi nostaa julkiseen keskusteluun periaatteellisia ja moraalisia kysymyksiä, joihin poliittisten toimijoiden on vaikeaa löytää ratkaisua. Viimeisessä luvussa esittelen, mitä velkakriisin kiistojen analyysin tulokset kertovat politiikasta, demokratiasta ja julkisesta keskustelusta Suomessa. Analyysiluvuissa käy ilmi, että vaikka kiistojen aiheet liittyivät velkakriisiin, toimijoiden argumentit koskivat abstraktimpia ja demokratian kannalta perustavanlaatuisia asioita, kuten kansalaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Lopuksi kokoan tämän tutkimuksen keskeisimmät ajatukset yhteen ja pohdin poliittisen sosiologian keinoin toteutettavan talouden moraalien analyysin mahdollisuuksia aiheen jatkotutkimusten kannalta.

6.1. Valtajulkisuuksien etäiset kansalaiset ja hankala kansa

Tutkimuksen aineisto, Helsingin Sanomien uutisartikkelit ja Suomen eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat, edustaa politiikan ja median valtajulkisuuksia. Tutkin sisällönanalyysin ja oikeuttamisanalyysin tarjoamin työkaluin velkakriisin poliittisten kiistojen argumentaatiota. Analyysin keskeinen tavoite on ollut saada selville, mitä kiista-argumentit ja niiden oikeutukset kertovat suomalaisen julkisen keskustelun, demokratian ja talouspolitiikan moraalisisista arvostuksista – toisin sanottuna mitä asioita toimijat pitävät tärkeinä yhteisen hyvän kannalta. Hahmottelemallani tutkimusasetelmalla ei kuitenkaan päästä käsiksi siihen mielipiteiden, argumenttien ja vaatimusten kirjoon, jonka velkakriisi tuotti muihin valta- ja vastajulkisuuksiin Suomessa ja maailmalla.

Habermasilaista porvarillisen julkisuuden teoriaa kritisoineet, nyky-yhteiskuntien tutkimiseen kritiikin kohdettaan paremmin soveltuvat julkisuusteoriat, kuten hyödyntämäni Nancy Fraserin teoria valta- ja vastajulkisuuksista (ks. luku 2.1.), antavat julkisen keskustelun, demokratian ja ennen kaikkea toimijoiden näkyvyyden ja näkymättömyyden analysointiin hyödyllisiä apuvälineitä. Sekä HS:n uutisten muodostama mediajulkisuutta edustava osa että eduskunnan täysistuntojen edustama politiikan julkisuus ovat hegemonisia valtajulkisuuksia ja vahvoja julkisuuksia. Valtavirran mediajulkisuus myötäilee institutionaalista politiikkaa, kulloinkin istuvaa hallitusta ja muita keskeisiä yhteiskunnan toimijoita, ja sillä on vakiintunut asema tiedonvälityksessä ja äänestäjien informoinnissa. Poliitiikan julkisuus on monella tapaa riippuvainen valtavirran mediajulkisuudesta, joka tuo poliittisen päätöksenteon kansalaisten, eli oletettujen äänestäjien, ulottuville.

Fraserin mukaan vahvoja julkisuuksia hallitsevat yhteiskunnan eliitit. Vastajulkisuudet taas ovat toimintatavoiltaan ja piirteiltään monimuotoisempia ja vaikeammin määriteltäviä. Ne saattavat kehittyä tiettyjen ryhmien, yksilöiden tai yhteiskunnallisten liikkeiden ympärille ja haastaa valtajulkisuudet. Monesti merkittävät vastajulkisuudet noteerataan valtajulkisuuksissa (erityisesti mediassa) tai niistä tulee valtajulkisuuksien osia. (Ks. Herkman 2011, 80–81.) Valta- ja vastajulkisuudetkaan eivät riitä kuvaamaan julkisuuden käsitteen monimuotoisuutta riittävän hyvin. Kuten Luhtakallio (2012, 9–10) toteaa sosiologi Nina Eliasophia mukailleen, julkisuuden edellytykseksi riittää yhteisiin asioihin tai yhteiseen hyvään suuntautuva (*civic-minded*) puhe tai toiminta. Toisin sanottuna julkisuuksia muodostuu arkipäiväisten kohtaamisten ja kokoontumisten myötä, pienimuotoisestikin.

Kahden toisiinsa kytkeytyvän suomalaisen valtajulkisuuden tutkiminen osoittaa, että velkakriisin poliittiset kiistat rajattiin tiukasti näiden hegemonisten julkisuuksien sisäiseksi kysymykseksi, eikä vuoropuhelua muiden julkisuuksien kanssa käyty. Lisäksi valtajulkisuuksissa käytyjen kiistojen analyysi vahvisti käsityksen siitä, että suomalainen demokratian ja julkisen keskustelun suhde on monelta osin Marx Ferreen, Gamsonin, Gerhardsin ja Ruchtin (2002) käsittein edustuksellista liberaalia demokratiakäsitystä muistuttava (ks. luku 2.1.4.). Eliittien puhetilän korostuminen ja kansalaisten näkymättömyys valtajulkisuuksissa toteutui tutkimissani kiistoissa. Analyysistä selviää, että kansalaiset ovat suorastaan näkymätön joukko, joka hahmottuu julkisuuksien poliitikkojen puheessa

ainoastaan veronmaksajina tai äänestäjinä. Lisäksi kansasta puhuttiin eliittien määrittelyvallan ja hallinnonin kohteena sekä homogeenisena ryhmänä, jonka yhteistä hyvää politiikan toimijat vakuuttivat ajavansa. Argumenteissa esiin tulleet inspiroituneen johtajuuden ja kodin maailman perinteitä ja hierarkkisuutta korostavat piirteet tukevat tätä väitettä.

Marx Ferreen ja kumppanien (2002) liberaalin edustuksellisen demokratian malli osuu yksiin havaintojeni kanssa myös suomalaisten valtajulkisuuksien limittyneisyyden suhteen. Sisällönanalyysi ja sitä syventänyt oikeuttamisanalyysi osoittavat, miten mediajulkisuus ja politiikan julkisuus toimivat toisiaan vahvistaen, symbioosissa. Media-aineiston analyysissä käy ilmi, miten mediajulkisuus rakentaa monisyisistä ja hankalistakin poliittisista kiistoista helpommin käsitettäviä. Niistä tehdään juonellisia tarinoita, joissa hyödynnetään henkilöitymiseen ja toimijoiden vastakkainasetteluihin tukeutuvia keinoja. Uutisjournalismi ei siis ole vain vallan vahtikoira, vaan aktiivinen politiikan toimija ja yhteiskunnallinen keskustelija.

Valtajulkisuudet ovat eliittien ja poliittisten instituutioiden toiminnassa muotoutuvia ja sulkevat siis vastajulkisuudet, kansalaiset ja kansalaisyhteiskunnan toimijat ulos velkakriisin kiistoista. Tämä ei johdu siitä, että suomalainen kansalaisyhteiskunta olisi passiivinen (ks. esim. Luhtakallio 2012; Ilmonen 2006). Kyse ei myöskään ole siitä, että kaikissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä valtajulkisuudet toimisivat samalla tapaa (vrt. Ylä-Anttila 2010). Velkakriisin ympärille ei kuitenkaan ole Suomessa kehittynyt selvää yhteiskunnallista liikettä – mutta liikehdintää vastajulkisuuksissa tapahtuu. Valtajulkisuuksissa kuitenkin määritellään politiikka ja osallistumisen muodot siten, että kansalaisen poliittiset mahdollisuudet ymmärretään kapeasti vain parlamentaariseksi demokratiaksi. Tämä näkemys ei kuitenkaan ole riittävä (ks. Rosanvallon 2008; 2013; Luhtakallio 2012).

Demokratiateorioissa on 1990-luvulta lähtien vahvistunut keskustelevuuden eetos (ks. Dryzek 2000). Tämä on otettu huomioon myös institutionalisoituneessa politiikassa, sillä kansalaisten osallisuutta ja osallistumista painotetaan vaalipuheissa ja mediajulkisuudessa. Ainakin mediavälitteisen osallisuuden tavat ovatkin esimerkiksi sosiaalisen median ja blogien myötä monipuolistuneet. Lisäksi suoria vaikutuskanavia, kuten internetissä toimiva Suomen oikeusministeriön ylläpitämä kansalaisaloiteportaali, on pyritty tuomaan kansalaisia lähelle.

Nämä dialogisuuden ja kansalaisvaikuttamisen muodot ovat siis tietyllä tapaa osa demokratiaa, mutta ne eivät yllä politiikan ”kovaan ytimeen”, johon velkakriisiä koskeva päätöksenteko paikantuu.

Kansalaistoimijoiden hiljaisuus valtajulkisuuksissa velkakriisin poliittisissa kiistoissa osoittaa, että toimijuus on rakenteellisesti rajoitettu ainakin toistaiseksi vain osaan demokratiasta. Kyse ei ole vain medianäkyvyydestä, sillä näkyvyys ja ”kuuluvuus” voivat olla myös implisiittistä. Kuitenkin medianäkyvyyttä koskevissa tutkimuksissa on todettu, että kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen esiintyminen uutisissa on ollut viime vuosina vähenemään päin (Suikkanen ym. 2012, 32). Eliitit, erityisesti poliitikot, taas ovat erityisesti valtavirran mediajulkisuuden näkyvimpiä toimijoita (Kunelius ym. 2009, 11). Tästä näkökulmasta tutkimieni valtajulkisuuksien toimijakentässä ei ole mitään yllättävää. Keskustelevan politiikan ihanteen ja kiistoissa korostuneen ”kansan edun” ajamisen suhteen kansalaistoimijoiden ulossulkeminen on kuitenkin huomiota herättävää.

Rosanvallon (2008) kirjoittaa, että demokratiaa vaivaa epäpoliittisuus, merkityksettömyys ja voimattomuuden kokemukset. Kansalaisten luottamuspula vallanpitäjiin, talouteen ja kanssaihmiin nakertaa demokraattista järjestelmää, ja erilaiset vastademokratian muodot vahvistuvat. Hänen mukaansa nykydemokratiassa ainoa vaihtoehto päästä eroon sitä vaivaavasta ponnottomasta epäpoliittisuudesta on tehdä politiikka jälleen näkyväksi ja ”poissa olevasta kansasta on muodostettava elävä poliittinen yhteisö”. (Mt., 241–245.) Tutkimalla poliitikkojen argumentteja selviää, että velkakriisin kiistoissa korostuneet kansaa koskevat käsitykset ja puhetavat eivät ota huomioon – Rosanvallonin sanoin – yhtenäisen enemmistökansan mahdollisuutta, vaan niissä operoidaan myyttisellä kansapuheella ja vahvalla johtajuudella.

Velkakriisin kiistoissa tutkimani valtajulkisuudet eivät antaneet viitteitäkään mahdollisista velkakriisiin liittyvistä vastajulkisuuksista tai vastademokratian muodoista. Mediajulkisuudessa noteerattiin mielenosoitus Kreikassa, mutta ei millään tavoin niitä moninaisia kannanottoja Euroopan tilanteeseen, joita niin suomalaiset ja kansainväliset järjestöt kuin kansalaisetkin olivat esittäneet. Velkakriisi on valtajulkisuuksissa yksinomaan eliittitoimijoiden määrittämää. Toki on niin, ettei valtajulkisuuksien ole pakko noteerata

vastajulkisuuksia, mutta analyysissä ilmi tullut poliitikkojen tapa puhua kansasta hallinnan kohteena korostaa valtajulkisuuksien rakentamaa kuvaa passiivisesta kansasta.

Vuoden 2011 eduskuntavaaleissa perussuomalaisten saama äänisaalis on tulkittu kansalaisten protestina harjoitettua politiikkaa vastaan ja sitä on pidetty merkittävänä muutoksena passiivisen äänestämisen ja edustuksellisen demokratian kriisin aikana (Pernaa 2012a, 12). Kyse on kuitenkin muustakin, sillä populistisen puolueen nousu ei ole suoranaisesti osoitus luottamuksesta demokratiaan. Rosanvallonin (2008) mukaan populismi on epäpoliittista politiikkaa, joka radikalisoi vastademokratian muodot, joissa vallanpitäjät ja vanhat puolueet halutaan ilmiantaa. Vaikka populistiset liikkeet onnistuvatkin herättämään keskustelua ja ”piristämään” politiikkaa, ne ovat kuitenkin toimintatavoiltaan tuomari-kansan äärimmäisiä ilmentymiä. Tällöin demokratia, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus jäävät usein syyttelyn varjoon, eivätkä kansalaisten vaikutusmahdollisuudet todellisuudessa lisäänty. Rosanvallon tiivistää populismin antidemokratiaksi, joka on kaikkien vastademokratian muotojen puhtain ilmentymä. Kuten velkakriisin kiistojen populistisista argumenteista on tulkittavissa, tuomitseminen ja vallanpitäjien syytely korostuvat, ja kansa jää yhä toimijuuden ulkopuolelle. (Mt., 211–215.) Tässä mielessä populismi sittenkin toi vastademokraattisia ulottuvuuksia velkakriisin kiistoihin, mutta liian antidemokraattisen luonteensa vuoksi sen vaikutusvalta jäi näennäiseksi.

Velkakriisin kiistoissa keskustelua olisi voitu käydä globaalia tai eurooppalaista talouspolitiikkaa korostaen. Sen sijaan tutkimissani valtajulkisuuksissa, joiden yleisöjä kansalaiset ovat mediavälitteisesti, keskustelu rajoittuu vahvasti kotimaiseen kehykseen. Argumenteissa korostuvat Suomen ja suomalaisten etu, velkakriisin vaikutukset suomalaisten työtilanteeseen tai veroihin ja toimeentuloon. Ne olivat kaikkien tutkimieni kiistojen ydinkysymyksiä. Ylikansallinen talouspoliittinen ongelma kansallistettiin, mistä esimerkiksi vakuuskiista oli äärimmäinen esimerkki. Asia selittyy osin tutkimieni julkisuuksien erityispiirteillä. Poliittinen päätöksenteko ei rajoitu täysistuntoihin, sillä ne ovat lähinnä poliitikkojen mahdollisuus eksplikoida omalle puolueelle ja hallitukselle tai oppositiolle suotuisalla tavalla sitä, miten tietyt päätökset hyödyttävät äänestäjiä. Mediajulkisuudessa läheisyys taas on keskeinen uutiskriteeri (ks. Kunelius 2003, 190–191), ja Suomea korostava näkökulma on tämän vuoksi myös toimituksellinen valinta.

Velkakriisin kiistojen analyysi osoittaa, että kansa ja kansalaiset ovat velkakriisin kiistoissa ongelma. Ensinnäkin kansalaisten, järjestöjen tai ylipäänsä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden pääsy valtajulkisuuksiin on olematonta, jolloin demokratian keskustelevuus jää toteutumatta. Toiseksi kansan käsitteen hankaluus vaivaa kiistoja. Poliitiikan julkisuudessa kansa-käsitettä käytettiin paljon ja argumentteja oikeutettiin nostalgisesti kodin maailmasta. Kansa näyttäytyi kiistoissa eliittien toteuttaman hallinnan ja johtamisen kohteena. Lisämaustetta tähän prosessiin toi populistinen retoriikka, joka voimistui erityisesti tutkimani ajanjakson loppupuolella. Loppujen lopuksi kansan hankaluus liittyy politiikan määrittämisen vaikeuteen. Valtajulkisuudet eivät ainakaan vielä toimi siten, että niihin olisi pääsy muilla kuin eliiteillä. Poliittikka määrittäyty valtajulkisuuksissa hyvin suppealla tavalla ja ne tunnustavat lähinnä institutionalisoituneen politiikan muodot.

Tutkimukseni yhtenä tavoitteena on ollut selvittää, mitä velkakriisin kiistat kertovat suomalaisesta valtapoliittisesta keskustelusta ja julkisuuksista. Yhdistelemällä sisällönanalyysia ja oikeuttamisanalyysia kahta valtajulkisuutta edustavan aineiston tutkimiseen selviää, että valtajulkisuudet toimivat velkakriisikysymyksissä lähinnä yhteiskunnan poliittisen eliitin toimintakenttänä. Institutionaalisen politiikan julkisuuden ja valtavirran mediajulkisuuden toisiaan tukeva rakenne mahdollistaa hegemonisen poliittisen julkisuuden toiminnan, jonka tavoite on edesauttaa demokraattista poliittista päätöksentekoa. Se ei kuitenkaan huomioi vastajulkisuuksia tai kansalaisyhteiskuntaa toimijoina, joilla olisi pääsy näihin julkisuuksiin. Suhde kansaan ja kansalaisuuteen oli valtajulkisuuksien toimijoille vaikeasti määriteltävä monella tapaa. Yhtäältä puhutaan keskustelevan demokratian ihanteesta, mutta toisaalta passiivisen kansalaisuuden myyttiä ylläpidetään rajaamalla vaikeat talouspoliittiset kysymykset vain eliittien päätävävallan piiriin.

6.2. Politisoitu talous ja uusliberalismin kriisi

Euroopan velkakriisi koettelee EU-maita taloudellisesti ja poliittisesti. Kyse ei ole vain talouden kriisistä vaan myös harjoitetun politiikan kriisistä. Velkaantuneiden maiden lisäksi Suomi ja muut tukijamaat ovat joutuneet uudenlaisten poliittisten kiistojen eteen. Voidaanko talouden ongelmia ratkaista poliittisesti? Entä poliittisia ongelmia talouden työkaluilla?

Talouden yhteiskunnallinen merkitys on viime vuosikymmeninä kasvanut, ja se voidaankin ymmärtää kulttuurisena merkityskehystenä (Heiskala & Virtanen 2011, 17). Yhteiskunnalliset ilmiöt hahmottuvat talouden käsitteiden ja toimintakulttuurin avulla. Lisäksi 1980-luvulta lähtien uusliberaali poliittinen ideologia käytäntöineen on saanut yhä vahvemman jalansijan valtapolitiikassa ympäri maailmaa, minkä vuoksi tehokkaan talouden toimintalogiikkaa on pidetty soveltuvana myös poliittiseen päätöksentekoon. Suomessakin uusliberaalit hallinnon ja politiikan toimintatavat ovat haastaneet perinteistä hyvinvointivaltiopolitiikkaa ja edistäneet talousajattelun korostumista politiikassa (ks. luku 2.2.).

Uusliberaalille ajattelulle on tyypillistä, että poliittiset kysymykset epäpolitisoidaan. Velkakriisikään ei tällaisessa kehyksessä ole millään muotoa poliittinen ongelma, saati poliittisten päätösten tuote. Managerialistiset johtajat ja teknokraattiset asiantuntijat esittävät valtajulkisuuksissa rationaalisuutta, tehokkuutta ja kasvua korostavia argumentteja. Velkakriisin poliittisten kiistojen analyysi kuitenkin osoitti, että uusliberalismille tyypilliset puhutavat ovat muuttuneet. Analyysistä käy ilmi, että toimijoiden argumentaatio poikkeaa talouspuheen konventioista, sillä se oli avoimen poliittista. Jopa mediajulkisuudessa neutraaleina representoidut talouden asiantuntijat esittivät poliittisia päätöksiä kritisoivia argumentteja ja ehdottivat parempia toimintastrategioita.

Vielä merkittävämmän epäpoliittisuuden harha väistyi politiikan julkisuuden argumenteissa, joissa toimijoiden käyttämät oikeuttamisen tavat osoittavat, että tunteen palolle, kokemuksellisuudelle ja ideologialle onkin sijaa myös talouspolitiikassa. Poliitiikan julkisuudessa markkinoiden maailman vaisuus yhdistettynä kodin ja inspiraation maailmojen vahvistumiseen osoittavat, että talouspolitiikka on yhtä lailla ideologiaan ja mielipiteisiin sidottua kuin muutkin valtapolitiikassa puidut kysymykset. Velkakriisi haastoi tavanmukaisen, uusliberaalin toiminnan ja horjutti vakiintuneita argumentaation ja oikeuttamisen tapoja. Näin ollen, kuten oikeuttamisteoriassa väitetään, toiminnan kriisiytyminen paljastaa yhteiskunnan moraalisia rakenteita. On huomautettava, että uusliberalismin käyttäminen puhetapoja kuvaavana käsitteenä on hankalaa, sillä kuten Harvey (2008, 30–31) osoittaa, se sisältää sisäisiä ristiriitoja ja heiluntaa uusliberalismin teorioiden ja käytäntöjen välillä. Käytän uusliberaalien puhetapojen käsitettä kuitenkin summaamaan

luvussa 2.2. esitettyjä suomalaiseseenkin yhteiskuntaan soveltuvia ajatuksia, joilla on paljon yhtymäkohtia uusliberaaliin ideologiaan. Analyysi kuitenkin osoittaa, että vaikka uusia tuulia on poliittisessa julkisessa keskustelussa havaittavissa, teknokraattinen, uusliberaaleja käytäntöjä puoltava puhetapa on yhä hallitseva. Teollisuuden maailman oikeutukset ja faktapohjainen argumentaatio ovat käytetyimpiä vakuuttamisen tapoja niin politiikan julkisuudessa kuin mediajulkisuudessaakin. Näin ollen poliitikkojen puhe oli monella tapaa asiantuntijapuheen tyyppistä.

Analyysi osoittaa, että talouden ongelmat ovat poliittisia, ja velkakriisin kiistoissa kyse oli talouteen liittyvien kysymysten politisaatiosta. Se on prosessi, joka ei tapahdu itsestään, vaan toiminnan ja käytäntöjen kautta. Kuten Luhtakallio (ks. 2012, 8-9) on osoittanut, politisaatio johda automaattisesti hyviin poliittisiin päätöksiin, mutta se on toimivan, uudistuvan ja osallistavan demokratian elinehto. Tämän vuoksi uusliberaali ja managerialistinen politiikan epäpolitisointi ei edesauta keskustelevuutta ja muiden kuin eliittien osallisuutta yhteisistä asioista päättämiseen. Velkakriisin tuottamat poliittiset kiistat ovat haastaneet paitsi kapitalistisen kilpailutalouden myös sitä tukeneet uusliberaalit hallinnon ja politiikan käytännöt. Poliitikkojen, asiantuntijoiden ja muiden valtajulkisuuksissa esiintyneiden toimijoiden tavat argumentoida ja oikeuttaa argumenttejaan osoittivat, että velkakriisi on myös uusliberalismin ja kapitalismin kriisi.

On liioiteltua julistaa uusliberalismi näivettyneeksi ideologiaksi, mutta sen asema yhteiskunnallisen päätöksenteon ja poliittisen toiminnan lähtökohtana vaikuttaa olevan muutoksessa. Rosanvallonin (2013, 16) mukaan ”rationaalisuuden ja teknokraattisuuden hyveillä koristautuvan teknokratian tunnustaminen on menettänyt itsestäänselvyytään tarkkanäköisemmässä ja koulutetummassa yhteiskunnassa”. Hallintovallan voimattomuus näyttäytyy velkakriisissä erilaisten, *poliittisten* argumenttien vahvistumisena uusliberaalin politiikan rinnalla. Rosanvallon analysoi ilmiötä uudenlaisen kansanedustajilta vaaditun läsnäolon käsitteen avulla. Tässä katsannossa paras kansanedustaja on sellainen, joka vaikuttaa aidosti välittävänsä kansalaisen ongelmista. (Mt., 277–278.) Tutkiessani näitä uusliberaalista retoriikasta poikkeavia, poliittisiksi tulkitsemiani puheenvuoroja, kävi ilmi, että Rosanvallonin kuvaama uusi läheisyyttä ja myötätuntoa korostava politiikan kieli tekee

tuloaan. Tämä on kiintoisaa erityisesti siksi, että kyseessä on valtajulkisuuksissa käydyt keskustelut. Vastajulkisuuksissa puhetaipen ja oikeutusten kirjo on muutenkin laajempi.

Oikeuttamisanalyysin tulokset tiivistyvät hallitsevaan teollisuuden maailmaan, kompleksisiin markkinaoikeutuksiin ja vaisuun kansalaisuuden maailmaan. Kodin ja inspiraation maailmoista kumpuavat oikeutukset kuvastavat Rosanvallonin käsittein länsimaisissa demokratiassa nähtävissä olevaa läheisyyden vaatimusta. Kodin maailman yhtenäinen kansa, hierarkiat ja kuvitteellinen yhteisö liittyivät kiinteästi myös populismiin, josta velkakriisin edetessä tuli tutkimissani julkisuuksissa polttava kysymys. Populismi yhdistetään erityisesti oppositiopuolue perussuomalaisten tekemään politiikkaan, mutta käsite tuli yleisemminkin esiin kiistoissa. Poliittiset toimijat ja asiantuntijat määrittivät populismin velkakriisikeskusteluja piinaavaksi lieveilmiöksi, johon poliitikot vuoron perään syyllistyvät. Populismi on herättänyt kysymyksiä muuallakin maailmassa viime vuosina: Yhdysvalloissa konservatiivinen teekutsuliike ja Occupy-liike ja Euroopassa velkakriisin myötä kehittyneet puolueet, kuten Kreikan kultainen aamunkoitto (ks. Palonen 2012, 83). Puoluepolitiikassa populismi yhdistetään usein äärioikeistoon, vaikka populismi on jotakin yleisempää. Poliitiikan tutkija Emilia Palonen (mt., 84) huomauttaa, että populismissa keskeistä on abstrakti rajanveto meidän ja muiden välille. Tämä mahdollistaa julkisuuksissa tapahtuvat vastakkainasettelut valtapuolueiden ja haastajien, suomalaisten ja kreikkalaisten tai Suomen ja EU:n politiikan välille. Populismi oli velkakriisin kiistojen kiinnostava piirre, mutta ei niiden syy tai seuraus.

6.3. Poliittisen sosiologisesta tutkimisesta

Analysoidessani velkakriisin poliittisia kiistoja kävi hyvin nopeasti ilmi, että kiistoissa ei pohjimmiltaan ollut kyseessä vain velkakriisi, vaan demokratiaan, poliittisiin käytäntöihin ja moraaliin liittyvät kysymykset. Tutkimuskysymykset, teoria ja metodologinen ote ohjasivat osaltaan näiden aiheiden pariin, mutta ne myös nousivat korostuneesti aineistoista esiin. Velkakriisi horjutti, Thévenot'n käsittein, sitä tavanmukaista toimintaa, mikä tutkimissani julkisuuksissa oli ennen velkakriisiä vallalla.

Mutta olivatko velkakriisin kiistat suomalaisen politiikan kannalta erityisiä? Kuten politiikan tutkija Kari Palonen (2012, 11) on huomauttanut, parlamentaarisen politiikan toiminnan edellytys on kiistely, ja yhteiskunta kohtaa jatkuvasti erilaisia pieniä ja suuria kriisejä. Euroopan velkakriisin tuottama poliittinen hämmennys valtajulkisuuksissa kuitenkin eroaa esimerkiksi vuosina 2008–2009 maailman talouksia horjuttaneen globaalien finanssikriisin julkisuudesta Suomessa. Simolan ja Reunasen (2010) toteuttaman finanssikriisiin liittyvän julkisen keskustelun analyysin tulos oli, että politiikka jää talouden varjoon. Velkakriisin kiistojen kohdalla, tällä aineistolla ei vastaavaa päätelmää voi tehdä. Ylipäätään konventionaalisen talouspuheen, ”kylmän” talouspolitiikan ja rationaalisuuden ylikorostamisen sijaan kävi ilmi, että myös talouden kysymykset ovat poliittisia ja valtajulkisuuksien toimijat puhuvat niistä poliittisesti. Ylipäänsä asiantuntijuuden tai neutraaliuden ja poliittisuuden vastakkainasettelu on hankala lähtökohta julkisuuksien tutkimisessa.

Valitsemani teoreettis-metodologinen tutkimusote, erityisesti oikeuttamisteoria, mahdollistaa kiistojen analyysin pintaraapaisua syvemmillä – moraalien kannalta. Kun poliitikko puhuu, että velkaantuneille euromaille pitää tehdä pelisäännöt selviksi tai että Suomen kilpailukykyä pitää edistää, kyse ei ole vain talouspuheesta, vaan myös moraalisiin perusteluihin kiinnittyneestä poliittisesta argumentoinnista. Keskeisenä tavoitteenani oli saada selville, mitkä ovat näitä kiistoissa näyttäytyviä yhteiskunnassa moraalisesti arvostettuja asioita. Oikeuttamismaailmojen avulla niiden käsitteellistäminen on mahdollista.

Talouspolitiikan moraalien tutkiminen poliittisen sosiologian keinoin tuottaa uudenlaista tietoa poliittisesta päätöksenteosta, yhteiskunnassa arvostetuista moraalista arvoista sekä demokratiaa ohjaavista periaatteista. Lisäksi se mahdollistaa talouden ilmiöiden ymmärtämisen siinä merkittävydessä kuin se yhteiskunnassa nähdään. Puhutaan talouden ylivallassa, uusliberaalin talousajattelun ja tunteettoman talouspuheen hiipimisestä kaikille elämänalueille. Velkakriisin poliittisten kiistojen analyysin tulosten pohjalta voidaan todeta, että uusliberaaliksi kutsuttu talouspoliittinen pohjavire hallitsee keskusteluja valtajulkisuuksissa, mutta argumentaatio osoittaa, että kriisi nosti esiin uudenlaisia tapoja puhua taloudesta ja politiikasta. Tulkitseen, että velkakriisi on horjuttanut tätä vakiintunutta

poliittisen puheen ja toiminnan kenttää ja pakottanut valtajulkisuuksien toimijat reagoimaan tilanteeseen uudella tavalla.

Epäpoliittisuuden ja poliittisuuden määrittely ja tunnistaminen ovat tutkimuksenteon kannalta haasteita, minkä vuoksi julkisuuksien, demokratian ja politisaation suhteiden teorit ovat olleet toimiva apu velkakriisin kiistojen analyysissa. Nimenomaan politiikan käsitteen laajentaminen institutionalisoituneen puoluepolitiikan tuolle puolen on välttämätöntä, jotta yhteiskunnallisia ilmiöitä voidaan tutkia poliittisina. Tässä mielessä ilmiöiden julistaminen poliittisiksi tai epäpoliittisiksi ei ole tärkeää. Velkakriisin kiistojen kaltaisissa tutkimusaiheissa kuitenkin on käytettävä työkaluja, joilla analyysi ei kulje vain tällä akselilla, vaan tunnistaa poliittisen erilaisina käytäntöinä ja puhetapoina ja tilanteina, jotka voivat olla mitä arkipäiväisimpiä (ks. Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 35). Lisäksi julkisuuksien erojen, rajojen ja kontekstoivan luonteen huomioiminen on osoittautunut välttämättömäksi. Analysoidessani politiikan julkisuutta ja mediajulkisuutta rinnan, median tuottava ja rekonstruoiva luonne tulee silmiinpistävästi esiin.

Tutkimukseni empiirisen analyysin tulosten lisäksi keskeinen havainto oli teoreettisten, metodologisten ja aineistonvalintaan liittyvän triangulaation toimivuus. Pitäytymällä yhdessä aineistoista, olisi ollut mahdotonta tehdä päätelmiä valtajulkisuuksista tai niiden limittyneisyydestä. Teoreettiselta kannalta oikeuttamisteorian, talouden ja moraalien käsitteitä avaavien teorioiden tai julkisuusteorian pois jättäminen olisi tehnyt tutkimuskysymyksiin vastaamisesta mahdotonta. Tutkimusmenetelmien suhteen aineistolähtöinen sisällönanalyysi tai teorialähtöinen oikeuttamisanalyysi olisi toiminut yksinäänkin, mutta kaksivaiheisen analyysin avulla kiistoista sai monipuolisemman kuvan. Lisäksi oikeuttamisanalyysiin sisältyy aina jonkinlainen aineistoa selkeyttävä, luokitteleva tai kvantifioiva osuus, jonka olen tässä tutkimuksessa korvannut kattavalla sisällönanalyysillä.

Velkakriisin kiistojen analyysi herätti myös liudan uusia kysymyksiä, erityisesti vastajulkisuuksiin ja politiikan erilaisiin muotoihin liittyen. Valtajulkisuuksien analyysi on varsin tyypillistä poliittisen sosiologisessa tutkimuksessa, mutta mikäli halutaan syvällistä tietoa kansalaisyhteiskunnasta, vastajulkisuuksista ja -demokratiasta ja niiden toimijoiden näkökulmasta, jotka tässä tutkimuksessa jäivät vaille ääntä, on kerättävä monipuolisempi

aineisto (vrt. Luhtakallio 2012). Luonteva askel eteenpäin velkakriisin kiistojen tutkimisessa on ensinnäkin kansainvälinen vertailuasetelma sekä valtajulkisuuksien ja vastajulkisuuksien vertailu.

Tätä tutkimusta työstäessäni velkakriisi ei ole vielä ohi. Sen edetessä ja ongelmien monimutkaistuessa monet Euroopan maat ovat joutuneet kohtaamaan työttömyyttä, köyhyyttä sekä talouden taantumaa. Velkakriisi hämmensi poliittista kulttuuria Suomessa, mutta se sekoitti eteläisen Euroopan maat täysin. Koen suorastaan sosiologiseksi velvollisuudeksi jatkaa aiheen tutkimista kriittisesti, poliittisen ja moraalisen sosiologian tarjoamin työkaluin.

LÄHTEET

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (2006): ”Suunnittelutaloudesta kilpailutalouteen: miten ideologinen muutos oli mahdollinen?” Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus, Helsinki.

Anderson, Benedict (2007/1983): *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Vastapaino, Tampere.

Atilas-Osoria, José M. (2013): “La relevancia social de la filosofía en los tiempos de crisis neoliberal”. *Boletín Científico Sapiens Research* 3:1, 32–37.

Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (2006/1991): *On Justification. Economies of Worth*. Princeton University Press, New Jersey.

Calhoun, Craig (2011): “From the Current Crisis to Possible Futures”. Teoksessa Craig Calhoun & Georgi Derluguian: *Business as Usual. The Roots of the Global Financial Meltdown*. New York University Press, New York.

Calhoun, Craig (1992): “Introduction”. Teoksessa Craig Calhoun (toim.): *Habermas and the Public Sphere*. MIT Press, Cambridge.

Candeias, Mario (2011): ”Uusliberalismin viimeinen konjunkturi. Orgaaninen kriisi ja ”jälkiuusliberaalit” suuntauksset.” Teoksessa Yrjö Kallinen, Juha Koivisto & Antti Ronkainen (toim.): *Kurssi kohti konkurssia. Talouskriisin syyt ja seuraukset*. Vastapaino, Tampere.

Candelon, Bertrand & Palm, Franz C. (2010): “Banking and Debt Crises in Europe: The Dangerous Liaisons?” *De Economist* 1:2010, 81–99.

Dewey, John (2006/1927): *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Vastapaino, Tampere.

Dryzek, John S. (2000): *Deliberative Democracy and Beyond*. Oxford University Press, New York.

Durkheim, Émile (1990/1893): *Sosiaalisesta työnjaosta*. Gaudeamus, Helsinki.

Eder, Klaus (2006): "The Public Sphere". *Theory, Culture & Society* 23: 2–3, 607–611.

Eranti, Veikko (2011): *Nimbyn muunnelmia. Yhteinen hyvä ja oma etu etelä-haagalaisten mielipiteissä alueen kaavamuutoksesta*. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma.

Eräsaari, Risto (2005): ”Inklusio, eksklusio ja integraatio sosiaalipolitiikassa: kiistakysymysten kartoitusta”. *Janus* 13:3, 252–267.

Fraser, Nancy (2011): "Marketization, Social Protection, Emancipation: Toward a Neo-Polanyian Conception of Capitalist Crisis". Teoksessa Craig Calhoun & Georgi Derluguian: *Business as Usual. The Roots of the Global Financial Meltdown*. New York University Press, New York.

Fraser, Nancy (2007): "Transnationalizing the Public Sphere. On the Legitimacy and Efficacy of Public Opinion in a Post-Westphalian World". *Theory, Culture & Society* 27:4, 7–30.

Fraser, Nancy (1992): "Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy". Teoksessa Craig Calhoun (toim.): *Habermas and the Public Sphere*. The MIT Press, Cambridge.

Freedon, Michael (2009): "Languages of political support: Engaging with the public realm". *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 12:2, 183–202.

Goodwin, Craufurd D. (1989): "The Heterogeneity of Economist's Discourse. Philosopher, Priest and a Hired Gun". Teoksessa Aljo Klammer, Donald M. McCloskey & Robert M. Solow (toim.): *The Consequences of Economic Rhetoric*. Cambridge University Press, Cambridge.

Habermas, Jürgen (1989/1962): *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Polity Press, Cambridge.

Hakala, Salli (2009): *Koulusurmat verkostoyhteiskunnassa. Analyysi Jokelan ja Kauhajoen kriisien viestinnästä*. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 2/2009. Viestinnän tutkimuskeskus CRC 2/2009, Helsingin yliopisto.

Harald, Kenneth (1997): "Pakottava talouspuhe". Teoksessa Pekka Sulkunen & Jukka Törrönen (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia*. Gaudeamus, Tampere.

Harvey, David (2008): *Uusliberalismin lyhyt historia*. Vastapaino, Tampere.

Heiskala, Risto & Virtanen, Akseli (2011): "Talous yhteiskuntateorian ongelmana". Teoksessa Risto Heiskala & Akseli Virtanen: *Talous ja yhteiskuntateoria I. Vanhan maailman talous ja suuri murros*. Gaudeamus, Helsinki.

Hemánus, Pertti (1990): *Johdatusta tiedotusoppiin. Journalistiikan perusteet 2*. Yliopistopaino, Helsinki.

Herkman, Juha (2011): *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino, Tampere.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2003): *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.

Hirsto, Heidi (2010): *Vastuutonta puhetta. Esseitä talouden merkityksellistämistä. Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu*. Aalto Print, Helsinki.

Holmberg, Jukka (2004): *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi suomalaisissa sanomalehti uutisissa 1987–2003*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Huikuri, Suvi (2011): ”Kiista ilmastosta. Uuden ilmastopimuksen oikeutukset Helsingin Sanomissa ja The Times of Indiassa vuosina 2005–2008”. *Sosiologia* 48:1, 52–66.

Ikävalko, Elina & Brunila, Kristiina (2011): ”Tasa-arvosuunnittelu managerialistisen hallinnan tekniikkana”. *Sosiologia* 48:4, 323–337.

Jallinoja, Riitta (1997): *Moderni säädyllisyys. Aviosuhteen vapaudet ja sidokset*. Gaudeamus, Helsinki.

Junnilainen, Lotta (2011): *Lihan syömisestä oikeudesta. Miksi kaupunginvaltuutetut kiistelevät kasvisruokapäivästä?* Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (1998): *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus, Helsinki.

Kallinen, Y., Koivisto, J. & Ronkainen, A. (2011): *Kurssi kohti konkurssia. Talouskriisin syyt ja seuraukset*. Vastapaino, Tampere.

Kantola, Anu (2002a): *Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta 1990-luvun talouskriisissä*. Helsingin yliopiston viestinnän laitos. Loki-kirjat, Tampere.

Kantola, Anu (2002b): ”Se keskustelu jäi käymättä. Poliittinen eliitti ja talouskriisin julkisuus”. Teoksessa Ullamaija Kivikuru (toim.): *Laman julkisivut. Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä*. Palmenia-kustannus, Tampere.

Kivikuru, Ullamaija, toim. (2002): *Laman julkisivut. Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä*. Palmenia-kustannus, Tampere.

Kivikuru, Ulla (1995): ”Journalismin tutkimus”. Teoksessa Sana, Elina & Ahonen, Pertti (toim.): *Tieto-opista mediapeliin. Journalismin tutkimuksen näkökulmia*. WSOY, Helsinki.

Koikkalainen, Petri (2012): ”Managerialismi ideologiana”. *Niin & Näin* 75:4, 42–50.

Koivisto, Juha & Väliverronen, Esa (1996): “The Resurgence of the Critical Theories of Public Sphere”. *Journal of Communication Inquiry* 20:2, 18–36.

Kouvelakis, Stathis (2010): “The Greek Cauldron”. *New Left Review* vol. 72, 17–32.

Krugman, Paul (2009): *Lama. Talouskriisin syyt, seuraukset ja korjauskeinot*. HS kirjat, Helsinki.

Kunelius, R., Noppari, E. & Reunanen, E. (2009): *Media vallan verkoissa*. Julkaisuja Sarja A 112. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto. Juvenes Print, Tampere.

Kunelius, Risto (2003): *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. WSOY, Porvoo.

Lemponen, Saara (2010): *Finanssikriisi Suomessa silloin ja nyt: Tutkimus kriisistä selviämisen keinoista ja esteistä Helsingin Sanomien pääkirjoitusten pohjalta*. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Lipponen, Asta-Juulia (2011): *Ahneus, moraali ja oikeudenmukaisuus talousjournalismissa finanssikriisin aikaan*. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Lonkila, Markku (2011): ”Yhteisyyden kieliopit helsinkiläisessä ja pietarilaisessa kaupunkiaktiivismissa”. *Sosiologia* 48:1, 22–33.

Luhtakallio, Eeva (2012): *Practicing Democracy. Local Activism and Politics in France and Finland*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.

Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas (2011): ”Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä”. *Sosiologia* 48:1, 34–51.

Luhtakallio, Eeva (2010): *Local Politicizations: A Comparison of Finns and French Practicing Democracy*. University of Helsinki Department of Social Research. Sociology research reports no. 265. Helsinki University Print, Helsinki.

Luhtakallio, Eeva & Alapuro, Risto (2008): ”Vaalidemokratia, vastademokratia ja politiikan paluu. Johdatusta Pierre Rosanvallonin ajatteluun”. Teoksessa Pierre Rosanvallon: *Vastademokratia. Poliittikka epäluulon aikakautena*. Vastapaino, Tampere.

Luostarinen, Heikki & Uskali, Turo (2006): ”Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos”. Teoksessa Risto Heiskala & Eeva Luhtakallio (toim.): *Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Gaudeamus, Helsinki.

Malmberg, Tarmo (2006): "Habermas ja teoreettinen julkisuustutkimus. Yritys selittää väärinkäsityksiä". *Tiedotustutkimus* 29:2, 121–125.

Mantere, Anna (2011): *Taluskriisin representaatiot Helsingin sanomien taloussivuilla: diskurssianalyttinen tutkimus Eurooppaa ja EU:ta koskevasta taluskriisiuutisoinnista ajalla 1.9.2008–28.2.2009*. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.

Marx Ferree, M., Gamson, W. A., Gerhards, J. & Rucht, D. (2002): "Four Models of the Public Sphere in Modern Democracies." *Theory and Society* 31:3, 289–324.

Memos, Christos (2010): "Neoliberalism, Identification Process and the Dialectics of Crisis". *International Journal of Urban and Regional Research* 34:1, 210–216.

Milios, John & Sotiropoulos, Dimitris, P. (2010): "Crisis of Greece or Crisis of the Euro? A View from the European 'Periphery'". *Journal of Balkan and Near-Eastern Studies*. 12:3, 223–240.

Møller, Jørgen Øerstroem: "Europe after the Debt Crisis". *Asia-Europe Journal* 9:1, 67–72.

Palonen, Emilia (2012): ”Liberalismin ja konservatismien aika (ideologioina) on ohi!” *Niin & näin* 75:4, 80–85.

Palonen, Kari (2012): *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Vastapaino, Tampere.

Patomäki, Heikki (2012): *Eurokriisin anatomia. Mitä globalisaation jälkeen?* Into-kustannus, Helsinki.

Patomäki, Heikki (2007): *Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot*. WSOY, Helsinki.

Pekonen, Kyösti (2011): *Puhe eduskunnassa*. Vastapaino, Tampere.

Pernaa, Ville (2012a): ”Kevään 2011 eduskuntavaaliasetelman pitkät juuret”. Teoksessa Ville Pernaa & Erkkä Railo (toim.): *Jytty. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, Turku.

Pernaa, Ville (2012b): ”Vaalikamppailu mediassa”. Teoksessa Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 16/2012. Oikeusministeriö.

Pernaa, Ville & Railo, Erkkä (2012a): *Jytty. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Kirja-Aurora, Turku.

Pernaa, Ville & Railo, Erkkä (2012b): ”Mediapeliä – taas kerran. Kevään 2011 shokki- ja blokkivaalien media-agenda”. Teoksessa Johanna Vehkoo (toim.): *Journalismikritiikin vuosikirja 2012*. Journalismien, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.

Pietilä, Jyrki (2008): *Kirjoitus, juttu, tekstielementti. Suomalainen sanomalehtijournalismi juttutyyppeiden kehityksen valossa printtimedian vuosina 1771–2000*. Jyväskylä Studies in Humanities 111. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.

Pietilä, Veikko (2010): *Julkiset, yleiset ja media: suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere University Press, Tampere.

Pietilä, Veikko (1995): *Kertomuksia uutisista, uutisia kertomuksista: kirjoituksia kolmelta vuosikymmeneltä*. Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto.

Pitkänen, Ville (2009): ”Politiikan journalismin yhteiskunnallinen tehtävä”. Teoksessa Ville Pernaa, Mari K. Niemi & Ville Pitkänen (toim.): *Politiikan journalismin tila Suomessa*. Kirja-Aurora, Turku.

Ridell, Seija (2006): ”Genre ja mediatutkimus”. Teoksessa Anne Mäntynen, Susanna Shore & Anna Solin (toim.): *Genre – tekstilaji*. SKS, Helsinki.

Ridell, Seija (1994): *Kaikki tiet vievät genreen: tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa*. Tampereen yliopiston julkaisuja. Sarja A: 82, Tampereen yliopisto.

Rosanvallon, Pierre (2013): *Demokraattinen oikeutus. Puolueettomuus, refleksiivisyys, läheisyys*. Vastapaino, Tampere.

Rosanvallon, Pierre (2008): *Vastademokratia. Poliittika epäluulon aikakaudella*. Vastapaino, Tampere.

Roslund, Riku (2012): *Seuraavaksi suhdannetalkoisiin – talouden taantumien diskurssit ja retoriikka Helsingin Sanomien ja Kauppalehden pääkirjoituksissa vuosina 2007–2008*. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Ruostetsaari, Ilkka (2003): ”Euroopan integraatio ja suomalaisen eliittirakenteen muutokset”. *Tiedepolitiikka* 28:1, 29–44.

Ruuska, Petri (2011): ”Identiteetti-käsitteen kritiikki yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimuksessa”. *Sosiologia* 48:4, 338–347.

Saarenmaa, Laura (2010): *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tampere University Press, Tampere.

Saastamoinen, Kari (2011): ”Adam Smith ja näkymätön käsi”. Teoksessa Risto Heiskala & Akseli Virtanen (toim.): *Talous ja yhteiskuntateoria I. Vanhan maailman talous ja suuri murros*. Gaudeamus, Helsinki.

Seppänen, Janne (2003): ”Kävelevä pommi. Eli oppitunti kuvajournalismista.” *Journalismikritiikin vuosikirja 2003*, 8–14.

Silverman, David (2011): *Interpreting Qualitative Data*. Sage Publications, London.

Simola, Anna & Reunanen, Esa (2010): *Kaikki toistaiseksi hyvin. Kansainvälinen finanssikriisi talousjournalismissa*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Juvenes print, Tampere.

Smith, Adam (2003/1759): *Moraalituntujen teoria*. Gummerus, Helsinki.

Smith, Adam (1976/1776): *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. Toim. R.H. Campbell, A. S. Skinner & W.B. Todd. Oxford University Press, Oxford.

Statham, Paul (2010): ”Introduction: Europe’s search for a Public”. Teoksessa Ruud Koopmans & Paul Statham (toim.) *The Making of a European Public Sphere. Media Discourse and Political Contention*. Cambridge University Press, New York.

Stockhammer, Engelbert (2012): ”The Euro Crisis, European Neoliberalism and the Need for a European Welfare State”. *Soundings* vol. 50, 121–130.

Suikkanen, Risto; Holma, Aino & Raittila, Pentti (2012): *Muuttumaton uutinen? Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2007–2012. Loppuraportti*. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET. Tampereen yliopisto.

Teivainen, Teivo (2002): *Enter Economism, Exit Politics. Experts, Economic Policy and the Damage to Democracy*. Zed Books Ltd., London.

Tervonen-Gonçalves, Leena & Oinonen, Eriikka (2012): ”Vertailun valta”. Julkaisussa *Yhteiskuntapolitiikka* 77:1, 3–15.

Thévenot, Laurent (2011): ”Oikeutettavuuden rajat. Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö.” *Sosiologia* 48:1, 7–21.

Toulmin, Stephen (1958): *The Uses of Argument*. Cambridge University Press, Cambridge.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

Wiberg, Matti & Koura, Antti (1996): ”Kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit ovat vastaavinaan. Parlamenttikysymysten logiikka”. Teoksessa Kari Palonen & Hilikka Summa (toim.): *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino, Tampere.

Wolf, Frieder Otto (2009): ”Euroopan unionin oikeutus taloudellisena projektina”. Teoksessa Hanna Kuusela & Otto Bruun (toim.) *Euroopasta ei mitään uutta. Kansalaiset Euroopan unionia etsimässä*. Gaudeamus, Helsinki.

Väliverronen, Jari & Kunelius, Risto (2009): ”Politiikan journalismi medioitumisen aikakaudella”. Teoksessa Esa Väliverronen (toim.): *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus, Helsinki.

Ylä-Anttila, Tuomas (2010): *Politiikan paluu. Globalisaatioliike ja julkisuus*. Vastapaino, Tampere.

Internet-lähteet

Ahokas, Jussi & Holappa, Lauri (2010): *Velkaantunut talous veitsenterällä. Suomen Attacin talouskatsaus*. http://www.attac.fi/files/publications/attac-talouskatsaus_09_syksy.pdf

Bruun, Otto (2011): Vallitseva talousajattelu – vaihtoehdottomuuden illuusio. <http://www.maaillmantalous.net/?q=fi/node/24>

Eduskunnan kirjasto (2013): Eduskunnan kirjasto: Mikä oli Suomen EU-jäsenyydestä järjestetyn kansanäänestyksen tulos? Usein kysytyt kysymykset. <http://lib.eduskunta.fi/ukk/Main.phx/showQuestion?id=178>

Eduskunta (2012): Eduskunta.fi: Täysistunto <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/tervetuloa/taysistunto.htx>

Espoon kirjasto (2011): Avoin keskustelutilaisuus Espoon Entressen kirjastossa
<http://www.espoonkeskus.fi/node/8913>

HS 5.3.2013: Taloustieteilijä Krugman: Olli Rehnin ajatukset kuin torakoita.
<http://www.hs.fi/talous/Taloustieteilij%C3%A4+Krugman+Olli+Rehnin+ajatukset+kuin+torakoita/a1362453463293>

HS 30.11.2012: Urpilainen moittii hallituksen päätöstä rahoitusmarkkinaverosta.
<http://www.hs.fi/politiikka/Urpilainen+moittii+hallituksen+p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6st%C3%A4+rahoitusmarkkinaverosta/a1305624160730>

Kainuun Sanomat 9.11.2012: ”Mielenosoittajat marssivat poliisilaitokselle: rikosilmoitus Talvivaarasta!”
<http://www.kainuusanomat.fi/Kainuu/1194776828506/artikkeli/mielenosoittajat+marssivat+poliisiasemalle+rikosilmoitus+talvivaarasta+.html>

Kokoomuksen puolueohjelma (2006)
<http://www.kokoomus.fi/faktat/tata-on-kokoomus/periaateohjelma/>

Krugman, Paul (2013b): Of Cockroaches and Commissioners. The New York Times 6.3.2013.
<http://krugman.blogs.nytimes.com/2013/03/06/of-cockroaches-and-commissioners/>

Krugman, Paul (2013a): Austerity, Italian Style. The New York Times 24.2.2013.
<http://www.nytimes.com/2013/02/25/opinion/krugman-austerity-italian-style.html>

NT 4.3.2013: Cockroaches at the European Commission. The New York Times 4.3.2013
<http://krugman.blogs.nytimes.com/2013/03/04/cockroaches-at-the-european-commission/>

Suomen ruotsalaisen kansanpuolueen puolueohjelma (2006)
http://www.sfp.fi/Site/Widget/Editor/100/files/program/Askeleen%20edella_rkp2006.pdf

Tampereen yhteiskunnallinen opisto 2010
<http://www.opiperusasiat.fi/velkatalous-ja-talouskriisi/>

Vasemmistofoorumi 2011
<http://www.vasemmistofoorumi.fi/2011/11/keskustelutilaisuus-miten-euroopan-talouskriisi-ratkaistaan/>

YLE 12.4.2012: ”Ahtisaari: politisointi pois kuntaliitoksista”
http://yle.fi/uutiset/ahtisaari_politisointi_pois_kuntaliitoksista/5710836

LIITE 1. Analyysiin valitut Helsingin Sanomien artikkelit

HS 4.5.2010 ”Velkakriisi horjuttaa rahaliittoa”

HS 9.5.2010 ”EU yrittää kesyttää pillastuneet markkinat”

HS 12.5.2010a ”Lipponen: EU:n löperön otteen loputtava”

HS 12.5.2010b ”Hallituspuolueet rusikoivat Sdp:tä Kreikka-vastustuksesta ja populismista”

HS13.5.2010a ”Komissio haluaa lisää valvontaa ja rangaistuksia tuhlurimaille”

HS 13.5.2010b ”Katainen raivostui Sdp:lle

HS 13.11.2010 ”Katainen: Irlannin tilanne on hälyttävä”

HS 17.11.2010 ”Keskustan Lintilä: IMF hoitakoon Irlannin”

HS 29.11.2010a ”Suomi takaa tukilainoja Irlannille 495 miljoonalla”

HS 29.11.2010b ”Asiantuntijat eivät usko markkinoiden rauhoittuvan”

HS 29.11.2010c ”Suomi ottaa Irlannin puolesta puolen miljardin takausvastuut”

HS 29.11.2010d ”Irlannin kevyt yritysverotus ärsyttää Suomessa”

HS 7.9.2011 ”Urpilainen: Suomen vaatimuksia ymmärretään”

HS 8.9.2011 ”Katainen: Suomi haluaa EU:hun lisää kuria”

HS 13.9.2011 ”Kesän kiemurat kasvattivat huolta Kreikan asioista”

HS 17.9.2011a ”Kiviniemi: Suomi ei ole saamassa sitä, mitä on hakenut!

HS 17.9.2011b ”Vakuuksista joudutaan maksamaan”

HS 18.9.2011 ”Suomelle voi tulla muheva kertalasku vakuuksista”

HS 5.10.2011a ”Vakuus ei vakuuttanut euromaita”

HS 5.10.2011b ”Katainen: ”Erittäin hyvä ratkaisu”

HS 5.10.2011c ”Asiantuntijat ja oppositio tyrmäävät vakuudet”

LIITE 2. Analyysiin valitut eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat

PTK 46/2010, 4.5.2010 Hallituksen esitys vuoden 2010 toiseksi lisätalousarvioksi
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_46_2010_ke_p_1.shtml

PTK 50/2010, 11.5.2010 Kreikan valtiolle annettavaksi lainaksi ehdotetun määrärahan poistaminen
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_50_2010_ke_p_2.shtml

PTK 51/2010, 12.5.2010 Pääministerin ilmoitus eurooppalaisesta vakauttamispaketista
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_51_2010_ke_p_1.shtml

PTK 116/2010, 18.11.2010 Irlannin pankkijärjestelmän mahdollisen tuen vakuudet
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_116_2010_p.shtml

PTK 120/2010, 25.11.2010 Irlannin tukipakettia koskevat neuvottelut
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_120_2010_p.shtml

PTK 123/2010, 1.12.2010 Valtioneuvoston tiedonanto Irlannille annettavaa lainoitusta varten Euroopan rahoitusvakausvälineen varainhankinnalle myönnettävästä valtioneuvostokauksesta
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/puh_123_2010_vp_3_9_9_p.shtml

PTK 47/2011, 6.10.2011 Suomen Kreikan-lainalleen neuvottelemat vakuudet
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_47_2011_p.shtml

PTK 64/2011, 3.11.2011 Euroopan talouskriisin hoitaminen
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/skt_64_2011_45_p.shtml

PTK 65/2011, 8.11.2011 Pääministerin ilmoitus huippukokouksesta ja ajankohtaisesta tilanteesta Euroopan taloudessa
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_65_2011_ke_p_1.shtml

LIITE 3. Helsingin Sanomien velkakriisin kiistoihin liittyvät artikkelit keskustelun huippuhetkinä 2010–2011.

TALOUS 2010

1. Kreikka alistui leikkauksiin 1.5.2010
2. Velkakriisi horjuttaa rahaliittoa 4.5.2010
3. EK: Kreikan vetoapu viennille tilapäistä 7.5.2010
4. Pääomien pakeneminen euroalueelta heikensi euroa ja lisäsi epäilyjä Euroopan kriisistä 10.5.2010
5. Näin vakauspaketti ja Kreikan laina etenevät Suomessa 11.5.2010
6. "EU-paketti antaa vain tovin aikaa" 12.5.2010
7. EKP amerikkalaistui kertarysäyksellä 12.5.2010
8. Harva euromaa täyttää Emu-vaatimukset 12.5.2010
9. Lipponen: EU:n löperön otteen loputtava 12.5.2010
10. Rehn patistaa kriisinehkäisyyn 12.5.2010
11. Hallituspuolueet rusikoivat Sdp:tä Kreikka-vastustuksesta ja populismista 12.5.2010
12. Komissio haluaa lisää valvontaa ja rangaistuksia tuhlurimaille 13.5.2010
13. Katainen raivostui Sdp:lle 13.5.2010
14. Portugali hyväksyi tiukan kulukuurin 14.5.2010
15. Valuuttarahasto maalasi synkän kuvan taloudesta 7.10.2010
16. Katainen: Irlannin tilanne on hälyttävä 13.11.2010
17. Apu Irlannille jakaa EU-maita 16.11.2010
18. Irlanti torjuu yhä hätärahoituksen 16.11.2010
19. Keskustan Lintilä: IMF hoitakoon Irlannin 17.11.2010
20. Irlannin pankkiongelma uuteen EU-syyniin 17.11.2010
21. Irlannille lainarahaa jo ehkä tammikuussa 23.11.2010
22. Kriisimaiden pulmia ei voi verrata toisiinsa 23.11.2010
23. Rahaliiton rakenteet horjuvat 27.11.2010
24. Suomi takaa tukilainoja Irlannille 495 miljoonalla 29.11.2010
25. Asiantuntijat eivät usko markkinoiden rauhoittuvan 29.11.2010
26. Suomi ottaa Irlannin puolesta puolen miljardin takausvastuut 29.11.2010
27. Irlannin kevyt yritysverotus ärsyttää oppositiota Suomessa 29.11.2010
28. Velkakriisi värittää viikkoa 29.11.2010

KOTIMAA 2010

29. "Moraalikato on ihan huutava" 3.10.2010

ULKOMAAT 2010

30. Ei arvuuttelua velkajärjestelyllä 13.9.2011
31. Kreikka oli vaaliteema Suomessakin 13.9.2011
32. Kesän kiemurat kasvattivat huolta Kreikan asioista 13.9.2011
33. Merkel lupaili Kataiselle vakuussopua 14.9.2011

LIITE 3.

TALOUS 2011

34. Kiviniemi: Suomi ei ole saamassa sitä, mitä on hakenut 17.9.2011
35. Vakuuksista joudutaan maksamaan 17.9.2011
36. Kreikka-ratkaisulla on jo kiire 27.9.2011
37. Kreikka-tuki on suotuisa pankeille 28.9.2011
38. Mitä kurinpalautus merkitsee? 29.9.2011
39. Kuuden lain paketti 29.9.2011
40. Eduskunta salli 14 miljardin takaukset 29.9.2011
41. HS kysyi satunnaisesti valituilta kansanedustajilta, mistä ERVV-äänestyksessä oli kyse 29.9.2011
42. Vakuus ei vakuuttanut euromaita 5.10.2011
43. Katainen: "Erittäin hyvä ratkaisu" 5.10.2011
44. Asiantuntijat ja oppositio tyrmäävät vakuudet 5.10.2011
45. Liikanen: Pankkeja tuettava ensisijaisesti yksityisellä rahalla 15.10.2011
46. Saksa ja Ranska ilmiriidassa - päätökset eurosta siirtyvät 21.10.2011
47. Yritykset irtisanovat nyt herkästi 21.10.2011
48. Kreikka saa lisää rahaa 22.10.2011
49. Pankkeja on vakautettava 22.10.2011
50. EU tukee pankkeja ja hakee rahaa Kiinalta 24.10.2011
51. Kreikan velan leikkuu herätti ristiriitoja 24.10.2011
52. Katainen kaipaa Italialta konkretiaa 27.10.2011
53. Soppu helpotti akuuttia kriisiä 28.10.2011
54. Suuri valiokunta kiitti pääministeriä 28.10.2011
55. Valiokunta tenttasi väsynyttä kolmikkoa 28.10.2011
56. Katainen ja Urpilainen turhautuivat Kreikan poukkoilusta 2.11.2011
57. Urpilainen: Lainaerää Kreikalle ei pidä myöntää 4.11.2011
58. Notkahdus tulee loppuvuonna 11.11.2011
59. Parhaan luokituksen ryhtymään haluavat johtaa EU:ta 18.11.2011
60. Taloustieteilijä tyrmää Stubbin AAA-vaatimuksen: "Rimanalitus" 19.11.2011
61. Suomi sai Saksan mukaan ajamaan IMF:n vahvempaa roolia 26.11.2011
62. Suomalaisten usko tulevaisuuteen synkkenee 29.11.2011

KOTIMAA 2011

63. Enemmistö uskoo hallituksen kaatuvan 1.7.2011
64. Alexander Stubb pelkää Suomen jäävän sivuun yhdistyvästä Euroopasta 28.8.2011
65. Urpilainen: Suomen vaatimuksia ymmärretään 7.9.2011
66. Katainen: Suomi haluaa EU:hun lisää kuria 8.9.2011
67. "Euron kannalta ratkaiseva viikko" 17.10.2011
68. Urpilainen haluaa pitää sijoittajavastuun EVM:ssä 27.11.2011
69. Perussuomalaisilta tulossa välikysymys EU:n velkakriisistä 28.11.2011

ULKOMAAT 2011

70. Suomelle voi tulla muheva kertalasku vakuuksista 18.9.2011
71. Urpilainen: Palomuri kriisin pysäyttämiseksi pian pystyyn 5.11.2011
72. Veroväittely kuumensi ministerikokouksen 9.11.2011